

PUBLICATIONS OF
THE UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

**Dissertations in
Social Sciences and
Business Studies**

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

TERHI MYLLER

**Sosiaalityön ammatillinen
työkulttuuri suhdeperustaisena
sosiaalityönä maaseudulla
ja kaupungissa**

**Sosiaalityön ammatillinen työkuultuuri
suhdeperustaisena sosiaalityönä maaseudulla
ja kaupungissa**

Terhi Myller

**Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri
suhdeperustaisena sosiaalityönä maaseudulla
ja kaupungissa**

Publications of the University of Eastern Finland
Dissertations in Social Sciences and Business Studies
No 286

University of Eastern Finland
Kuopio
2022

Punamusta Oy
Joensuu, 2022

Sarjan vastaava toimittaja: Markus Mättö

Sarjan toimittaja: Anna Karttunen

Myynti: Itä-Suomen yliopisto kirjasto

ISBN: 978-952-61-4655-3 (nid.)

ISBN: 978-952-61-4656-0 (PDF)

ISSNL: 1798-5749

ISSN: 1798-5749 (nid.)

ISSN: 1798-5757 (PDF)

Tekijän osoite: Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta
Itä-Suomen yliopisto
KUOPIO
SUOMI

Tohtoriohjelma: Welfare, Health and Management tohtoriohjelma

Ohjaajat: Professori Aini Pehkonen, VTT.
Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta,
Yhteiskuntatieteiden laitos
Itä-Suomen Yliopisto
KUOPIO
SUOMI

Yliopistonlehtori Päivi Armila, YTT.
Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta,
Yhteiskuntatieteiden laitos
Itä-Suomen yliopisto
JOENSUU
SUOMI

Professori Sari Rissanen, YTT, TtL.
Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta,
Yhteiskuntatieteiden laitos
Itä-Suomen yliopisto
KUOPIO
SUOMI

Esitarkastajat: Professori Kati Närhi, YTT.
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
JYVÄSKYLÄ
SUOMI

Yliopistonlehtori Marjo Romakkaniemi, YTT.
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Lapin yliopisto
ROVANIEMI
SUOMI

Vastaväittäjä:

Yliopistonlehtori Jari Lindh, YTT.
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Lapin yliopisto
ROVANIEMI
SUOMI

Myller, Terhi

The Professional Working Culture of Social Work as A Relation-based Social Work in Rural and Urban Contexts.

Kuopio: Itä-Suomen yliopisto, 2022.

Publications of the University of Eastern Finland

Dissertation in Dissertations in Social Sciences and Business Studies; 286

ISBN: 978-952-61-4655-3 (Print)

ISSNL: 1798-5749

ISSN: 1798-5757

ISBN: 978-952-61-4656-0 (PDF)

ISSN: 1798-5749 (PDF)

ABSTRACT

In this study, I examine the professional working culture of social work in rural and urban contexts. The aim of the study is to investigate the position of social work as relationship-based social work in rural and urban contexts by analysing the characteristic features of the professional working culture. The research questions are as follows. 1) How is the professional working culture of social work described in Nordic research? 2) What kinds of characteristic features of the professional working culture of social work can be identified in rural and urban contexts in Finland? 3) How does the professional working culture of social work position it as relation-based work in rural and urban contexts? The professional working culture of social work is understood to be constructed contextually. The research adheres to qualitative methodological research traditions.

I approach first research question by conducting a systematic literature review of Nordic research (n=24). The data was analysed by an abductive content analysis. Themed interviews of social workers (n=20) and clients (n=14) were used to investigate the second research question. The empirical data was analysed by an abductive dialogical thematic analysis in which results from the first research question were utilised. I answer the third

research question by combining data from the first and second research questions as well as interpretations of them.

According to the results of the systematic literature review, the professional working culture of social work embodies, in Nordic research: 1) social workers' practices, 2) strengthening of client's agency in professional practices, 3) organizations' activities, and 4) structures of policy relationships. The results of the analysis of the themed interviews show that the professional working culture of social work embodies: 1) the professional working culture constructed by organisational precondition, 2) the professional working culture constructed by social relationships, and 3) the professional working culture constructed in cultural and situational practices. The professional working culture constructed by organisational precondition is characteristic in urban contexts and professional working culture constructed by social relationships is characteristic in rural contexts. The professional working culture constructed in cultural and situational practices is recognised in both contexts. According to the results of the third research question, relationship-based social work is positioned by the tradition of social work, principal ways of the social worker knowing and acting, the characteristics of different relationships in rural and urban contexts, the characteristics of working cultures, primary resources that are utilised in pragmatic social work in rural and urban contexts, and questions of professional ethics.

As a synthesis of this study, I outline a theoretical model of the professional working culture of social work, which includes characteristic features of the roles of clients and social workers, social work processes and relationships, guiding norms, and the significance of context. Moreover, I contribute to relation-based social work according to the model of the professional working culture of social work.

These models can be useful, for example, at the practical level of social work, social work education, ethical consideration of principles in research, in management, and societally, in understanding different contexts related to social work and social services.

However, according to previous studies and the results of this research, further social work studies on the working and organisational culture of social work in different contexts are warranted.

Keywords: Professional working culture of social work, relationship-based social work process, rural, urban

Myller, Terhi

Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri suhdeperustaisena sosiaalityönä maaseudulla ja kaupungissa.

Kuopio: Itä-Suomen yliopisto, 2022.

Publications of the University of Eastern Finland

Dissertation in Dissertations in Social Sciences and Business Studies; 286

ISBN: 978-952-61-4655-3 (nid.)

ISSNL: 1798-5749

ISSN: 1798-5757

ISBN: 978-952-61-4656-0 (PDF)

ISSN: 1798-5749 (PDF)

TIIVISTELMÄ

Tässä tutkimuksessa tutkitaan sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria maaseudulla ja kaupungissa. Tutkimuksen tavoitteena on sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirteitä tarkastelemalla tuoda näkyväksi sosiaalityön asemoituminen suhdeperustaisena sosiaalityönä maaseudulla ja kaupungissa. Tutkimuskysymykset ovat: 1. Miten sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria kuvataan pohjoismaisessa tutkimuskirjallisuudessa? 2. Millaisia sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirteitä on identifioitavissa maaseudulla ja kaupungissa Suomessa? 3. Miten sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri asemoi sosiaalityötä suhdeperustaisena työnä maaseudulla ja kaupungissa? Tutkimuksessa sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin ymmärretään rakentuvan kontekstuaalisesti. Tutkimus kiinnittyy laadulliseen metodologiseen tutkimustraditioon.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastataan pohjoismaisen tutkimuskirjallisuuden avulla. Aineisto kerättiin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena (n=24). Aineiston analyysimenetelmänä on teoriaohjaava sisällönanalyysi. Toiseen tutkimuskysymykseen vastataan sosiaalityöntekijöiden (n=20) ja asiakkaiden (n=14) teemahaastattelujen avulla. Empiirisen aineiston analyysimenetelmänä on teoriaohjaava dialoginen teemoittelu, jossa hyödynnetään ensimmäisen tutkimuskysymyksen aineiston analyysin tuloksia. Kolmanteen

tutkimuskysymykseen vastataan yhdistäen ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen aineistot ja niistä saadut tulkinnot.

Kirjallisuuskatsauksessa saatujen tulosten perusteella sosiaalityön ammatillista työkulttuuria ilmentävät pohjoismaisessa sosiaalityön tutkimuksessa 1) sosiaalityöntekijän käytännöt, 2) asiakkaan toimijuuden vahvistaminen ammatillisissa käytännöissä, 3) organisaation toiminta ja 4) politiikkasuhteen rakenteet. Teemahaastattelujen analyysin tulokset osoittavat, että sosiaalityön ammatillista työkulttuuria ilmentävät maaseudulla ja kaupungissa 1) organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuva ammatillinen työkulttuuri, 2) sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva ammatillinen työkulttuuri ja 3) kulttuurisissa käytännöissä rakentuva tilanteittainen ammatillinen työkulttuuri. Organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuva ammatillinen työkulttuuri on tunnusomaista kaupungissa ja sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva ammatillinen työkulttuuri vastaavasti maaseudulla. Kulttuurisissa käytännöissä rakentuvaa tilanteittaista ammatillista työkulttuuria on tunnistettavissa sekä maaseudulla että kaupungissa. Kolmannen tutkimuskysymyksen tulosten perusteella suhdeperustaista sosiaalityötä asemoivat sosiaalityön ammatillinen perinne sosiaalityöntekijän pääasialliset tietämisen ja toimimisen tavat, erilaisten suhteiden tunnusomaisuus maaseutu- ja kaupunkikonteksteissa ja ammatillisissa työkulttuureissa, pragmaattisessa sosiaalityössä hyödynnettävät pääasialliset resurssit maaseudulla ja kaupungissa sekä sosiaalityön ammattieettiset kysymykset.

Tutkimuksen synteeseinä on sosiaalityön ammatillisen työkultuurin tunnusomaisten piirteiden jäsenitys asiakkaan ja työntekijän rooleista, asiakasprosessista ja -suhteesta, ammatillisen työkultuurin keskeisistä ohjaavista normeista sekä kontekstin merkityksestä. Lisäksi kontribuutiona on jäsenitys suhdeperustaisen sosiaalityön asemoitumisesta sosiaalityön ammatillisen työkultuurin mallin perusteella.

Jäsennyksiä voidaan hyödyntää esimerkiksi sosiaalityön käytännöissä, sosiaalityön koulutuksessa, sosiaalityön ammattietiikkaan liittyvässä tutkimuksessa, johtamisessa ja yhteiskunnallisesti erilaisten kontekstien välisten erojen havaitsemisessa liittyen sosiaalityöhön sekä sosiaalipalveluihin.

Aikaisemman tutkimuksen ja tämän tutkimuksen tulosten perusteella sosiaalityön tutkimusta on edelleen perusteltua kohdentaa organisaatio- ja työkuulttuurin tutkimukseen erilaisissa konteksteissa.

Avainsanat: Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri, suhdeperustainen asiakasprosessi, maaseutu, kaupunki

ESIPUHE

Sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin tutkimus on tempaissut minut mukanaan. Nyt vuosien jälkeen, kun aihetta koskeva väitöskirjatutkimus on vailla viimeistä pistettä, on aika kiitosten. Käsillä oleva tutkimus ei olisi valmistunut ilman monien ihmisten tukea, kannustusta, asiantuntijuutta ja kriittisten näkökulmien esittämistä. Ensimmäisenä kiitän lämpimästi kaikkia tutkimuksen informantteina olleita sosiaalityöntekijöitä ja asiakkaita eri puolilla Suomea.

Suuri kiitos ohjaajilleni professori Aini Pehkoselle, yliopistonlehtori Päivi Armilalle ja professori Sari Rissaselle Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitokselle tuestanne, avustanne ja asiantuntijuutenne jakamisesta koko tutkimusprosessin ajan. Ainille lämmin kiitos erityisesti empaattisesta otteesta, jolla olet ohjannut tutkimukseni tekemistäni. Kiitos myös kärsivällisestä käsikirjoituksieni lukemisesta aina tutkimussuunnitelman hiomisen vaiheesta loppumetreille saakka. Sinun sosiaalityön asiantuntijuutesi on ihailtavaa, kiitos osaamisesi ja asiantuntijuutesi jakamisesta. Päiville kiitos siitä, että päädyin aikanaan tutkijan uralle: sinun rohkaisusi, pedagoginen osaamisesi ja kannustuksesi on auttanut yli vaikeiden hetkien. Kiitos käsikirjoituksieni kärsivällisestä kommentoinnista lukuisia ja lukuisia kertoja. Sarille lämmin kiitos, että hyväksyit vuosia sitten tutkimussuunnitelmani ja pääsin hyppäämään tutkimuksenteon maailmaan. Kiitos kriittisistä ja tarkoista kommentteistasi matkan aikana, jotka ovat vieneet käsikirjoitustani aina eteenpäin. Olen kiitollinen, että olen saanut oppia kaikilta teiltä.

Lämmin kiitos esitarkastajilleni professori Kati Närhelle ja yliopistonlehtori Marjo Romakkaniemelle huolellisesta paneutumisesta käsikirjoitukseeni ja tutkimusta eteenpäin vievistä kommentteistanne. Teidän kriittiset ja tarkat huomiot ovat auttaneet tutkimusasetelman tarkentamisessa ja tutkimuksen syventämisessä. Suuri kiitos yliopistonlehtori Jari Lindhille, että suostuit vastaväittäjäkseni.

Kiitos myös Kunnallisalan kehittämissäätiölle kaksivuotisesta tutkimusapurahasta tutkijavuosien aikana. Kiitos Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitokselle nuoremman tutkijan työn mahdollistamisesta väitöskirjan

viimeistelyvaiheessa. Kiitos työnantajalleni Karelia-ammattikorkeakoululle työvapaiden mahdollistamisesta tutkimuksen viimeistelyvaiheessa.

Työyhteisöt, joihin olen saanut kuulua tutkimuksen teon vuosina, ovat olleet tärkeässä roolissa ja tuoneet voimia ja innostusta tutkimuksen tekemiseen. Kiitän lämpimästi Siun soten aikuissosiaalityön ja entisen TYP:n työntekijöitä yhteisistä vuosistamme. Kiitos erityisesti viimeisimpänä työarkea kanssani jakaneille kollegoille Paula Paader, Merja Niemi, Mervi Sorsa, Sanna Salonen ja Anne Meriläinen. Kiitos myös Leena Karvoselle, Maiju Kumpulalle ja Keijo Niemelle.

Lisäksi kiitän sosiaali- ja terveysalan työyhteisöäni Karelia-ammattikorkeakoulussa. Kiitos erityisesti geronomi AMK-koulutuksen ja ikäosaamisen kehittäminen ja johtaminen YAMK-koulutuksen väelle. Teidän asenteenne ja otteenne työhön ja elämään tuo levollisuuden tunteen työarjen pyörteissä. Kiitos Piia Kauhanen keskustelustamme, kävelylenkeistä ja asioiden yhteisestä pohtimisesta. Kiitos Jonna Puustinen yhteisestä moniammatillisesta matkasta tänne saakka ja tutkimuksen tekoon liittyvistä inspiroivista keskusteluista. Kiitos Katri Palpatzis laaja-alaisen sosiaali- ja terveysalan kokemukseksi jakamisesta ja avusta. Kiitos Anu Ihanus, että olet osa tiimiä, on ollut hienoa oppia sinulta. Kiitän myös Tuula Kukkosta ja Raija Kuismaa kollegiaalisesta tuestanne ja kannustuksestanne yhteisten työvuosien aikana. Koulutuspäällikkö Anna-Riitta Mikkoselle lämmin kiitos joustavuudesta.

Kiitos myös kaikille tutkimuksen viimeistelyssä ja taitto- ja painatusprosessissa auttaneille. Suuri kiitos arvokkaista kommentteista ja korjausehdotuksista suomen kielen osalta FT Inga Suoniemelle. Kiitos TtM, YTM Anna Karttuselle tutkimuksen toimittamisesta. Kiitos Katri Parikalle tutkimuksen ammattitaitoisesta taitosta ja painatusprosessin koordinoimisesta.

Perhe, sukulaiset ja ystävät ovat myös olleet osa tutkimuksen teon arkea. Kiitän lämpimästi Niinaa ja Riittaa ystävydestänne. Lisäksi kiitän äitiäni Liisaa luottamuksesta ja pyyteettömästä tuesta. Kiitos myös Aapolle hengessä mukana olemisesta. Isälleni Alpolle lähetän kiitokset sinne jonnekin. Lämmin kiitos puolisololleni Mikalle ja lapsillemme kaikesta.

Joensuussa 4.9.2022

Terhi Myller

SISÄLLYS

ABSTRACT	7
TIIVISTELMÄ	11
ESIPUHE	15
1 JOHDANTO	21
1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat	21
1.2 Tutkimuksessa käytettävät käsitteet, tutkimusprosessin eteneminen ja tutkimuskysymykset	28
1.3 Tutkimuksen rakenne ja rajaukset.....	32
2 SOSIAALITYÖN AMMATILLINEN TYÖKULTTUURI	35
2.1 Sosiaalityön ammatillinen työ- ja organisaatiokulttuurin tutkimuksen näkökulmasta	35
2.2 Sosiaalityön ammatillinen työ- ja organisaatiokulttuuri kansallisessa ja kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa.....	42
3 SOSIAALITYÖN YHTEISKUNNALLINEN SUHDE	47
3.1 Sosiaalityön suhdeperustainen tehtävä.....	47
3.2 Asiakasprosessit suhdeperustaisessa sosiaalityössä	50
3.3 Ammattieettiset haasteet sosiaalityön suhdeperustaisissa asiakasprosesseissa.....	58
4 MAASEUTU JA KAUPUNKI TUTKIMUKSEN KONTEKSTEINA	65
4.1 Sosiaaliset huolet maaseudulla ja kaupungissa	65
4.2 Sosiaalityö maaseudulla ja kaupungissa.....	71
4.2.1 Tutkimuksia maaseudun sosiaalityön kontekstissa.....	71
4.2.2 Tutkimuksia kaupungin sosiaalityön kontekstissa	75
4.2.3 Yhteenvedo maaseudulla ja kaupungissa tehtävän sosiaalityön eroista ja yhtäläisyyksistä	78
5 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET VALINNAT	81
5.1 Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen ja aineiston analyysimenetelmä.....	81
5.2 Empiirisen aineiston keruu ja analyysi	99
5.3 Tutkimuksen eettiset kysymykset ja luotettavuus	121

6 SOSIAALITYÖN AMMATILLINEN TYÖKULTTUURI SUHDEPERUSTAISENA SOSIAALITYÖNÄ	131
6.1 Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri pohjoismaisessa tutkimuskirjallisuudessa.....	131
6.2 Empiirisen aineiston pohjalta rakentuva kuva sosiaalityön ammattillisesta työkuulttuurista maaseudulla ja kaupungissa	137
6.2.1 Organisatoristen reunaehtoien varaan rakentuva ammattillinen työkuulttuuri	137
6.2.2 Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva ammatillinen työkuulttuuri.....	148
6.2.3 Kulttuurisissa käytännöissä rakentuva tilanteittainen ammattillinen työkuulttuuri.....	157
6.3 Keskustelua pohjoismaisen tutkimuksen ja empiirisen analyysin tuloksista	169
6.4 Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri suhdeperustaisena sosiaalityönä maaseudulla ja kaupungissa	174
7 YHTEENVETO JA POHDINTA	181
7.1 Tutkimuksen tulosten tarkastelua	181
7.2 Jatkotutkimussuosituksia.....	187
7.3 Tutkimuksen tulosten arviointia.....	187
LÄHTEET	193
LIITTEET	225

TAULUKOT

Taulukko 1. Tutkimuksen valinnat ja rajaukset.....	33
Taulukko 2. Sosiaalityö prosessina: vaihtoehtoisia tulkintoja (Paynea 2005, 25 mukailleen)	53
Taulukko 3. Eettinen ohjeistus ammatillisessa toiminnassa (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2017).....	64
Taulukko 4. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tiedonhankinta.....	84
Taulukko 5. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen mukaanotto- ja poissulkukriteerit.....	86
Taulukko 6. Sosiaalityön ammatillista työkuultuuria koskevat pohjoismaiset tutkimukset ajalta 2010–2021	88
Taulukko 7. Esimerkki systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aineiston sisällönanalyysistä.....	96
Taulukko 8. Empiirisen aineistonkeruun toteuttaminen.	102
Taulukko 9. Esimerkki empiirisen aineiston koodauksesta, pelkistetyistä ilmauksista ja alateemoista.....	107
Taulukko 10. Asiakassuhteiden tunnuspiirteet.....	109
Taulukko 11. Dialogiseen teemoitteluun liittyvä tarkastelu suhteessa kolmeen asiakassuhdekategoriaan.....	110
Taulukko 12. Esimerkki ammatillisen työkuultuurin tunnuspiirteiden muodostamisesta maaseudulla ja kaupungissa	114
Taulukko 13. Sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin tunnuspiirteet ja ammatillista työkuultuuria vahvistavat ja hankaloittavat elementit	117
Taulukko 14. Suhdeperustaisen sosiaalityön asemoituminen sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin näkökulmasta.....	119

KUVIOT

Kuvio 1.	Tutkimuksen asemointi suhteessa sosiaalityön tehtävään ja ammatilliseen työkuulttuuriin.....	28
Kuvio 2.	PRISMA-vuokaavio systemaattisen kirjallisuuskatsauksen prosessista	85
Kuvio 3.	Pohjoismaista sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tutkimusta koskeva analyysiprosessi.....	98
Kuvio 4.	Empiirisen aineiston analyysiprosessi.	120
Kuvio 5.	Sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin jäsenyys aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella.....	136
Kuvio 6.	Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri.....	173
Kuvio 7.	Suhdeperustainen sosiaalityö maaseudulla ja kaupungissa ...	180

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat

Menestyäkseen valitsemassaan ammatissa aloittelijan täytyy tehokkaasti sopeutua ammatilliseen kulttuuriin. Teorian hallinta ja tekniset taidot itsessään ovat puutteellisia vakuuksia ammatilliselle menestykselle. Aloittelijan täytyy tutustua ammatillisen kulttuurin labyrinttiin ja oppia puikkelehtimaan siinä, löytäen tie sen läpi. Siksi muuttuminen aloittelijasta asiantuntijaksi on ennen kaikkea ammatilliseen kulttuuriin sopeutumisprosessi, jossa yksilö sisäistää ammatillisen ryhmänsä sosiaaliset arvot, käyttäytymisnormit ja ryhmän symbolit -- (alkup. engl. Greenwood, 1957).

Professori ja sosiaalityeilijä Ernest Greenwoodin (1910–2004) esittämä näkemys (1957) ammatillisesta työkultuurista johdattelee tämän tutkimuksen ytimeen: sosiaalityön ammatillisen työkultuurin analysoimiseen suomalaisen maaseudun ja kaupungin kontekstissa 2020-luvun taitteessa. Sosiaalityön ammatillisen työkultuurin tarkastelu eri näkökulmista maaseutu- ja kaupunkikontekstissa on jäänyt vähemmälle huomiolle niin kansallisissa kuin pohjoismaisissakin sosiaalityön tutkimuksissa.

Sosiaalityön ammatillisen työkultuurin määrittely ei ole yksiselitteistä eikä yhtä määritelmää löydy. Silti Greenwoodin lähes 70 vuoden takainen kuvaus ammatillisen työkultuurin merkityksestä on ajankohtainen 2020-luvun sosiaalityössä, ja kenties entistäkin tärkeämpi kuin aikaisemmin, sillä vastuu julkisesta sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä siirtyy vuodesta 2023 alkaen kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille (Valtioneuvosto 2022). Tämän historiallisen palvelujärjestelmäuudistuksen uskotaan mahdollistavan sosiaali- ja terveydenhuollolle tulevaisuudessa uudenlaisia toimintatapoja ja uudenlaista ammatillista työkulttuuria asiakkaiden parhaaksi. Muutokset haastavat sosiaalityötä tieteenä, ammatillisesti ja yhteiskunnallisena vaikuttamistyönä monitoimijaisessa ympäristössä.

Sosiaalityöntekijät, kuten muutkin ammattilaiset, sisäistävät käytännön työssään työkontekstiin liitettävät arvot, käyttäytymisnormit ja erilaiset symbolit (Greenwood 1957; vrt. Wallace, Richard & Hunt 1990). Sosiaalityöntekijät todellistavat, määrittelevät ja uudistavat erilaisia sosiaalityön kulttuurisia käytäntöjä asiakasprosesseissa ja -suhteissa. Kulttuurinen tieto ulottuu toimijoiden ja heidän verkostojensa sekä asiakkaiden ja yleisön uskomuksiin sekä käyttäytymiseen. (Ks. Eraut 2007, 405 – 406; Martinez-Brawley & Paz 2007; vrt. Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005; Al-Alawi; Al-Marzooqi & Mohammed 2007.) Tutkimuksissa tuodaan myös esiin kuilu yliopistokoulutuksessa hankitun osaamisen ja käytännön työn välillä. Koulutuksen myötä saatu teoreettinen ja näyttöön perustuva tieto ei siirry automaattisesti ammatilliseen työkontekstiin (vrt. Eraut 2007; Bradford 2018). Sosiaalityön ammatillisella työkulttuurilla on vaikutusta myös siihen, minkälaisena sosiaalityöntekijät kokevat työn ja miten he suoriutuvat työtehtävistään. Nämä tekijät vaikuttavat sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointiin. Sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointia tukeva ammatillinen työkulttuuri vaikuttaa suoraan palveluiden laatuun asiakastyössä. (Pittman 2020, 130; vrt. Junnonen, Hämäläinen, Töttö, Väisänen, Rantonen & Salo 2019, 161.) Edelliset näkökulmat tuovat näkyväksi sen, että sosiaalityön ammatillista työkulttuuria on perusteltua tutkia, ja tehdä tarvittaessa tutkimukseen perustuvaa muutostyötä, jotta asiakkaan oikeus hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun varmistettaisiin (LShAo 2000/812, 1 §).

Sosiaalityön ammatillisen työkulttuurin rakentumiseen liittyy erilaisia tekijöitä, esimerkiksi kontekstisidonnaisuus (esim. Gray & Fook 2004; vrt. esim. Farrugia 2016), sosiaalityön teoretieto (esim. Arnd-Caddigan & Pozzuto 2008; Trevithick 2009; Gray & Schubert 2013) käytännön työn menetelmät (esim. Kivipelto & Blomgren 2014; Niemelä 2012; Roivainen 2008; Mönkkönen 2018) ja työntekijän orientaatio (esim. Payne 2018; Gambrell 1995; Stepney & Davis 2018; Barbehön 2020; Matthies & Närhi 2018; Hämäläinen 2018; Karvinen-Niinikoski & Satka 2006). Sosiaalityön moninaiset teoreettiset lähtökohdat (esim. Hämäläinen 2008, 29, 33–34) haastavat sosiaalityön kehittymistä tiedeperustaisena asiantuntijuutena.

Kun sosiaalityön ammatillista työkulttuuria tarkastellaan sosiaalityön yhteiskunnallisen tehtävän edellyttämien odotusten ja velvollisuuksien näkökulmasta, näkyväksi tulee, että sosiaalityö toteuttaa sosiaalipoliittisia

tavoitteitaan. Sosiaalityön tavoite on edistää kansalaisten hyvinvointia ja hyvinvoinnin sosiaalisesti oikeudenmukaista jakautumista yhteiskunnassa (esim. Niemelä 2010, 6). Sosiaalityön tehtävä kiinnittyy sosiaalipoliittiseen ja hyvinvointiyhteiskunnan kehitykseen. Sosiaalityön tutkimuksissa tuodaan esille, että yhteiskunnalliset muutokset ovat tuoneet sosiaalityön käytäntöihin erilaisia jännitteitä tehokkuuden ja taloudellisten resurssien sääntelyn, kontrollin ja arvojen koventumisen johdosta (esim. Sipilä 2011; Mänttari Van der Kuip 2013, 5). Tämä kehitys on osa hyvinvointijärjeselmän sosiaalisen ulottuvuuden kapeutumista (Palola & Karjalainen 2011, 6–10; Helne, Hirvilampi & Laatu 2012; vrt. Julkunen 2006, 224) ja se on vaikuttanut hyvinvointipalveluiden muutokseen. Sosiaalityö on muuttunut yhdenmukaisesti yhteisöperusteisesta työstä eriytyneeksi ja keskitetyksi sosiaalityöksi, joka nähdään osana laajempaa neoliberaalia¹ muutosta. (Närhi 2016, 301, 304.) Sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri määrittyy jatkuvassa vuoropuhelussa yhteiskunnallisen tehtävänsä kanssa.

Sosiaalityön ammatillista työkulttuuria koskevaan keskusteluun arvokkaan lisän antaa kontekstisidonnaisuuden tunnistaminen (esim. Chisala 2006; Gray & Schubert 2013). Kansallisissa keskusteluissa maaseudulla ja kaupungissa tehtävä sosiaalityö saa osakseen osin erilaisia piirteitä. Tutkimuksissa (Kivipelto, Blomgren, Karjalainen & Saikkonen 2013, 6; Ranta-Tyrkkö 2005, 16–17) on havaittu, että sosiaalityön organisoimisessa ja sosiaalityöntekijöiden toiminnassa on alueellisia ja paikallisia eroja ja että asiakkuuksiin liitettävät pääasialliset sosiaaliset ongelmat eroavat toisistaan eri paikkakunnilla (vrt. Vaatovaara & Joutsiniemi 2018, 20–21; Saarsalmi, Koskela, Virtala, Murto, Pentala, Kauppinen, Karvonen & Kaikkonen 2014, 8). Maaseudun ja kaupungin terveys- ja hyvinvointieroja käsittelevissä tutkimuksissa (Saarsalmi ym. 2014, 8) on havaittu, että kaupunkialueilla suurempi osa väestöstä voi hyvin maaseutuun verrattuna. Esimerkiksi kaupunkialueilla joka neljäs koki selvityksen mukaan työkykynsä heikentyneeksi, kun taas maaseutumaisilla alueilla joka kolmas. Erytisesti harvaan asutulla maaseudulla esimerkiksi lihavuus, heikentynyt

¹ Neoliberaaleilla muutoksilla sosiaalityössä tarkoitetaan yleisesti lisääntyneitä asiakasmääriä, hyvinvointiin käytettävän rahan säännöstelyä, julkisten palveluiden kapeutumista ja tarpeisiin vastaamattomuutta, huonontuneita työolosuhteita ja sosiaalityön professionaalisen statuksen huonontumista (Strier 2019).

työkyky, huono elämänlaatu ja kulttuuripalveluiden riittämättömyys, ovat yleisimpiä hyvinvoinnin vajeita kaupunkialueisiin verrattuna. Toisaalta onnellisimmiksi itsensä kokevat ihmiset asuvat harvaan asutulla maaseudulla. (Vrt. Honkanen 2016, 116.)

Suomessa väestökehitys hiipuu ja on hiipunut etenkin harvaan asutuilla maaseutualueilla (Sireni, Halonen, Hannonen, Hirvonen, Jolkkonen, Kahila, Kattilakoski, Kuhmonen, Lemponen, Rautiainen, Saukkonen & Åströ 2017, 27–28). Maan sisäinen muuttoliike suuntautuu kaupunkeihin ja niiden kehysalueille (Aro & Haanpää 2018). Alueelliset erot ovat kasvaneet (Tervo 2019). Viime vuosikymmeninä tapahtuneiden kaupungistumisen ja väestö- sekä aluerakenteiden muutosten myötä myös erilaisten sosiaalisten ongelmien lisääntyminen ja monimutkaistuminen on voimistunut. Kaupunkitutkimuksessa tuodaan esille, että työttömyys, huono-osaisuus, segregatio ja erilaiset köyhyyden ongelmat ovat kaupunkien huolena (Vaattovaara & Joutsiniemi 2018, 20–21), mutta samankaltaisia ilmiöitä on nähtävissä myös maaseudulla (esim. Karvonen 2018, 172–177). Harvaan asuttu maaseutu kärsii etenkin palveluiden saatavuuteen ja pitkiin välimatkoihin liittyvistä ongelmista. Haasteita ihmisille tuovat harva palveluverkko, mutta myös palveluihin pääsyn esteet. Palveluiden saavutettavuuteen liittyvät haasteet heikentävät luottamusta peruspalveluihin. (Esim. Hämeenaho 2012.)

Edellä mainittujen sosiaalisten huolien paikantuminen voidaan liittää osaksi kiihtynyttä maaseutu- (esim. Karvonen 2018, 172–177) ja kaupunkikehitystä (esim. Väärälä 2014, 70–72). Kriittisissä yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa maaseutujen ja kaupunkien kehitystä on tarkasteltu esimerkiksi ihmisten liikumisen ja muuttamisen näkökulmista sekä erilaisen materiaalsen pääoman, kuten varallisuuden, palveluiden, koulutusmahdollisuuksien ja työpaikkojen kaupunkeihin kasaantumisen, ja vastaavasti näiden maaseudulta katoamisen, näkökulmista. Huomio on kiinnitetty maaseutuistumisen ja kaupungistumisen tuottamien sosiaalisten ja kulttuuristen tilojen rakentumiseen maaseudulle ja kaupunkiin. (Esim. Farrugia 2016; 2014; Lefebvre 1991, 9–10; vrt. Löw 2008, 26.) Toisin sanoen, maaseutuistumisen ja kaupungistumisen muutostendenssit tuottavat maaseuduille ja kaupunkeihin erilaisin indikaattorein kuvattavia alueellisia ja paikallisia hyvinvoinnin eroja, mutta myös erilaisia sosiaalisia ja kulttuurisia piirteitä, jotka liittyvät esimerkiksi työ- ja koulutusmahdollisuuksiin

(Farrugia 2016, 837–838). Sosiaalisten ja kulttuuristen näkökulmien huomiointi on ammatillisessa sosiaalityössä tärkeää (esim. Romakkaniemi, Lindh & Laitinen 2018; Järvensivu, Pohjola & Romakkaniemi 2016; Matthies, Kattilakoski & Rantamäki 2011; Gray & Fook 2004), jotta asiakkaiden yksilölliset tilanteet tulevat huomioonotetuiksi. Myös 2020-luvun taitteen Covid19-pandemia on osaltaan tuonut maaseutu- ja kaupunkikeskusteluihin uusia näkökulmia. Maaseudun roolin nähdään vahvistuvan tulevaisuudessa esimerkiksi maalemuuton kiinnostavuutena ja ihmisten vahvistuvan luontosuhteen myötä. (Esim. Kuhmonen 2020, 193.)

Käsillä oleva tutkimus kiinnittyy sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tutkimusperinteeseen. Osallistun tutkimuksella sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria koskeviin tutkimus- ja teoriakeskusteluihin. Tutkimuksen lähtökohtana on sosiaalityön toteutuminen ammatillisena työkuulttuurina kontekstuaalisesti. Konteksteja määrittävät erilaiset maaseudun ja kaupungin sosiaalityössä käytettävissä olevat ja sosiaalityötä ympäröivät resurssit, joilla tarkoitan erilaisia materiaalisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja konteksteihin kytkeytyviä resursseja, joita sosiaalityössä voidaan hyödyntää. Resurssit määrittyvät erilaisten konteksteihin liitettävien ja hyvinvointiyhteiskuntaan liitettävien mahdollisuusrakenteiden kautta (vrt. Julkunen 2006, 224). Etenkin harvaan asutun maaseudun ja kaupunkien mahdollisuusrakenteita määrittävät reaaliset resurssit, ja samalla reunaehdot, ovat varsin etäällä toisistaan. Esimerkiksi fyysinen ja rakennettu ympäristö sekä luontoympäristö, palvelut, kulttuuritoiminta ja väestörakenne, ovat konteksteja määrittäviä reaalisia tekijöitä (esim. Schatzki 1991; Tilley 2006; vrt. Fairbanks 2003; Germain 1978). Sosiaalityön näkökulmasta nämä, ja erilaiset sosiaaliset sekä kulttuuriset resurssit, kuten esimerkiksi sosiaaliset suhteet ja verkostot sekä paikalliset toimintatavat, ovat keskeisiä, koska ne määrittävät yksilöllisiä ihmisten hyvinvointia heikentäviä tai vahvistavia tilanteita ja olosuhteita (vrt. Lindh 2019, 20, 27). Sosiaalityöntekijän ammattitaitoa on huomioida ja hyödyntää edellä mainittuja resursseja sosiaalityön käytännöissä. Kontekstuaalisuuden analyttinen ymmärtäminen tuo siten esille sosiaalityön suhteisuuden. Myös sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri rakentuu erilaisissa suhteissa.

Tarkennettuna tässä tutkimuksessa syvennyn tarkastelemaan pragmaattista sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria sosiaalityön suhdeperustaisen

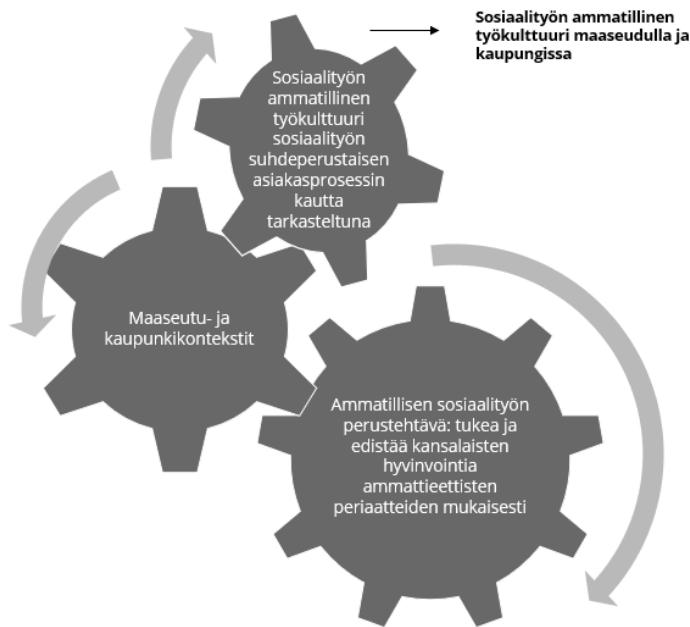
asiakasprosessin (esim. Laitinen & Pohjola 2010; Paasio 2014; Ingram & Smith 2018, 10) avulla. Sosiaalityön suhdeperustainen asiakasprosessi pitää sisällään ammatillisen sosiaalityön käytännöt, jotka ilmentävät esimerkiksi asiakkaan ja sosiaalityöntekijän toimintaa ja erilaisia sopimuksia ja niihin liittyviä artefakteja, normeja, arvoja ja periaatteita (vrt. Schein 2015, 106–107) mutta myös esimerkiksi sosiaalipoliittisia tavoitteita (esim. Fargion 2014). Lisäksi asiakasprosessien tavoitteet, sisällöt ja painotukset ovat osa sosiaalityön ammatillista kehittymistä (Payne 2005). Tärkeä painotettava ulottuvuus sosiaalityön ammatillisen työkuiltuurin ymmärtämisessä on myös aiemman tutkimuksen tuottama tieto sosiaalityön ammatillisesta työkuiltuurista.

Tutkimuksen epistemologisia ja ontologisia näkökulmia paikantaen sosiaalityön ammatillista työkuiltuuria määrittävät inhimillinen elämä, sosiaaliset suhteet, maaseutu- ja kaupunkikontekstit (esim. Farrugia 2016, 837–839; Farrugia 2014; Schatzki 1991, 651–652; Lefebvre 1991; Fairbanks 2003; Jeyasingham 2014; Spatcheck & Wolf-Ostermann 2009; Löw 2008, 35) sekä sosiaalityöntekijän toimintatavat sosiaalityön normeineen ja periaatteineen. Sosiaalityön ammatillinen työkuiltuuri todellistuu sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden toimintatavoissa ja erilaisissa suhteissa (vrt. Delgado, de Groot, McCaffrey, Dimitropoulos, Sitter & Austin 2021; Rossiter 2011; Levinas 1989, 83). Toimintatavat ja suhteet realisoituvat puolestaan suhteessa konteksteihin (vrt. Romakkaniemi ym. 2018, 14). Sosiaalityön ammatillista työkuiltuuria koskeva todellisuus on siten kontekstiinsa kytkeytyvä. Sosiaalityön ammatillisessa työkuiltuurissa aktualisoituvat sekä asiakkaiden tilanteet, että sosiaalityön käytännöt heijastaen myös erilaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä (vrt. Germain 1978). Tässä tutkimuksessa praktinen tiedonintressi ja hermeneuttinen lähestymistapa ohjaa sosiaalityön ammatillista työkuiltuuria koskevan tiedon rakentumista ja tulkintaa. Tällä tarkoitan, että sosiaalityön ammatillista työkuiltuuria koskeva tieto on kokemuksellista, se rakentuu suhteissa, sen tulkinta ja ymmärtäminen on dynaaminen ja liikkeessä oleva prosessi. Pertti Alasuutari (1995, 72) toteaa, että kuiltuuria tutkittaessa ihmisten toiminnan tarkastelu on keskeistä. Tämän ajatuksen pohjalta kohdennan katseen sosiaalityön suhdeperustaiseen asiakasprosessiin liitettäviin käytäntöihin ja toimintatapoihin. Suhdeperustaisen asiakasprosessin avulla päästään tarkastelemaan muun muassa sosiaalityöntekijän käytäntöjä, erilaisten suhteiden ja kontekstien

huomioimista sosiaalityössä sekä asiakkaiden tilanteita ympäröiviä tekijöitä. Emansipatorinen tiedonintressi tuo näkyväksi sosiaalityön ammatillisen työskulttuurin suhdeperustaisuuden eli ammatillista työskulttuuria sisältävien artefaktien taustalla olevia ammatillisen työskulttuurin normeja ja toimintaa ohjaavia tekijöitä (esim. Schein 2013; 2015, 106–107; vrt. Kinnunen 2018, 173).

Sosiaalityön ammatillista työskulttuuria koskevan tiedon ja todellisuuden rakentumisen havainnollistamiseksi myös sosiaalityön professori Amy Rossiterin (2011, 989) työkäytäntöjä koskeva ehdotus on perusteltu. Hän ehdottaa, että sosiaalityössä annettaisiin tilaa sellaisille sosiaalityön käytännöille, jotka ovat sitoutuneet olemaan ”reunalla”. Tämä tarkoittaisi sosiaalityön ammatillista työskulttuuria koskevassa tiedon muodostamisessa sitä, että tarkkailemme sosiaalityön ammatilliseen työskulttuuriin liittyviä oletuksiamme ja ennakkoluulojamme avoimesti. Myös sosiaalityön perustehtävässä, eli ihmisten hyvinvoinnin tukemisessa ja edistämisessä yhteiskunnassa, eettinen ulottuvuus on keskeinen. Tässä tutkimuksessa sosiaalityön eettisyyden näkökulma tulee esille asiakasprosessiin liittyvien normatiivisten eettisten ohjeiden huomioimisena ja siten sosiaalityön ammatillista työskulttuuria läpäisevänä periaatteena (vrt. Rossiter 2011).

Seuraavassa kuviossa asemoin tutkimuksen suhteessa sosiaalityön tehtävään ja ammatilliseen työskulttuuriin.

Kuvio 1. Tutkimuksen aseointi suhteessa sosiaalityön tehtävään ja ammatilliseen työkuulttuuriin.

Kuvion alin ratas kuvaa ammatillisen sosiaalityön perustehtävää eli kansalaisten hyvinvoinnin tukemista ja edistämistä ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Kuvion keskimmäinen ratas kuvaa sosiaalityön perustehtävän aktualisoitumista maaseutu- ja kaupunkikonteksteissa. Kuvion ylin ja pienin ratas kuvaa katseen kohdistamista sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tarkasteluun suhdeperustaisen asiakasprosessin avulla.

1.2 Tutkimuksessa käytettävät käsitteet, tutkimusprosessin eteneminen ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen keskeiset käsitteet ovat *sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri ja suhdeperustainen asiakasprosessi*. *Maaseutu- ja kaupunki* muodostavat tutkimuksen kontekstin. Ammatillisen kulttuurin käsite yleisesti määrittellään tietyn ammattialan uskomuksiksi, arvoiksi, asenteiksi, tavoiksi ja toiminnaksi, jotka rakentuvat alan teoreettisesta tiedosta ja käytännöllisistä taidoista.

Ammatillinen kulttuuri tulee esille käytännöissä. (Esim. Hall 2005.) Yleisesti kulttuurilla viitataan esimerkiksi jonkin yhteisön omaksumaan tapaan hahmottaa maailmaa (Alasuutari 1995, 57), minkä lisäksi kulttuuri mahdollistaa rationaalisen työskentelyn työyhteisössä (Kinnunen 2018, 181). *Sosiaalityön ammatillisen työkultuurin* käsitteellä tarkoitan pragmaattisissa sosiaalityöntekijä-asiakas -suhteissa rakentuvaa ammatillista työkulttuuria. Tarkastelen sosiaalityön ammatillista työkulttuuria sosiaalityön käytäntöjen ja toimintatapojen näkökulmasta (vrt. esim. Schein 1987; 2013). Käytän myös rinnakkain käsitettä *pragmaattinen sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri* (vrt. Hitlin & Elder 2007, 176–178; Eteläpelto, Vähäsantanen, Hökkä & Paloniemi 2014, 208) kun painotan sosiaalityön asiakastyön käytänteitä ammatillisen työkultuurin rakentumisessa.

Suhdeperustaisen asiakasprosessi sisältää sosiaalityön asiakasprosessin vaiheet (esim. Niskala 2008; Paasio 2018; Niemelä 2016), sosiaalityöntekijän tietämisen ja toimimisen tavat maaseudulla ja kaupungissa sekä erilaisia sosiaalityön asiakasprosessiin liittyviä suhteita. Asiakasprosesseissa ja niitä ohjaavissa lakisääteisissä ja ammattieettisissä valinnoissa aktualisoituvat erilaiset sosiaalityön käytäntöihin liittyvät työkultuuriset näkökulmat.

Maaseutu- ja kaupunkikonteksteilla tarkoitan sosiaalityön ammatillisen työkultuurin konteksteja, jossa ammatillinen työkulttuuri rakentuu kontekstuaalisesti. Kontekstuaalisuus sisältää sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden. Tarkastelen tutkimuksessa maaseutua ja kaupunkia omina konteksteinaan ja kohdennan katseen sosiaalityön sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden kokemuksiin suhdeperustaisista asiakasprosesseista. En aseta konteksteja eriarvoiseen asemaan suhteessa toisiinsa, mutta pyrin perinteiselle tutkimustavalle vastakkaisella ajattelulla kyseenalaistamaan kaupunkikeskeisen ajattelun. Tästä syystä tuon tutkimuksen otsikossa ja tietoperustassa maaseudun esille ennen kaupunkia. Silva Tedre ja Pirjo Pöllänen (2016) käyttävät käsitettä metodologinen urbanismi, jolla he viittaavat totuttuun, kaupunkikeskeiseen ja -lähtöiseen ajatteluun ja tutkimukseen. Näkökulman valinta ja ”vastakarvaan” asettuminen tällaista totuttua tapaa tarkastella asioita on maaseutututkimuksen näkökulmasta tapa, jolla on mahdollista päästä ongelman ja kysymysten alkujuurille. Sosiaalityön näkökulmasta tämä voitaisiin ymmärtää siten, että metodologisella urbanismilla viitataan tapaan kuvata sosiaalityötä yleisesti

ottaen kaupunkien näkökulmasta, minkä vuoksi yleensäkin maaseudun ja erityisesti syrjäisimmän maaseudun sosiaalityöhön liittyvät piirteet jäävät huomioimatta (vrt. Askeland & Payne 2001, 17).

Tutkimusprosessin alussa ennakoajatukseni oli, että empiirisen analyysin avulla erilaiset sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin erot ja yhtäläisyydet tulevat näkyviksi maaseudulla ja kaupungissa. Tätä valintaa kuvaa toteutuneen tutkimusprosessin kronologiassa ensimmäinen, mutta tutkimusraportin kronologiassa toisena esitetty tutkimuskysymys. Empiirisen aineiston analyysin alkuvaihe toi kuitenkin näkyväksi sen, ettei sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri paikannu vain asiakas-sosiaalityöntekijä -suhteeseen tai sosiaalityön suhdeperustaiseen asiakasprosessiin, eikä sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin eroavaisuuksia voinut paikallistaa maaseudulle ja kaupunkiin selkeästi. Tästä syystä tarkensin ja muotoilin tutkimuskysymykset uudelleen. Valitsin pohjoismaiseen sosiaalityön ammatilliseen työkuulttuuriin kiinnittyvän tutkimuskirjallisuuden aineistoksi ja analysoin siitä ammatillisen työkuulttuurin piirteitä. Pohjoismaisen tutkimuskirjallisuuden valinnan perusteena sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tutkimiselle oli pohjoismaisen hyvinvointijärjestelmän yhtäläisyydet (esim. Andersen 2008), hyvinvointijärjestelmään liittyvät muutokset ja kehittyminen (esim. Julkunen 2006; Närhi 2006, 301, 306), maaseutuistumisen ja kaupungistumisen ilmiöihin liittyvä kehitys (esim. Farrugia 2016) sekä sosiaalityön ammatillinen kehittyminen 2010–2020-luvulla (esim. Paasio 2018; Kivipelto ym. 2013; Mönkkönen 2018). Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen jälkeen palasin empiirisen aineiston analyysiin. Hyödynsin analyysin toteuttamisessa kirjallisuuskatsauksessa saamiani tuloksia. Tästä syystä haastatteluaineiston hankinta ei linjaudu saumattomasti tutkimuskirjallisuuteen kiinnittyvän analyysin tulosten kanssa. Asetuin dialogiin kahden määrittämäni tutkimuskysymyksen ja niihin liittyvien erilaisten aineistojen kanssa (ks. esim. Koski 2020; vrt. Gadamer 2006, 30, 32) ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyvän kirjallisuuskatsauksen jälkeen, eli empiirisen aineiston analyysi-, tulkinta- ja kirjoitusvaiheessa. Analyysin syvenemisen ja dialogisuuden havainnollistamiseksi esitän ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen raportissa päinvastaisessa järjestyksessä kuin ne ovat olleet alun perin tutkimusprosessissa.

Ensimmäiseen tutkimuskysymyksen vastaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla. Höydynnän saatuja tutkimustuloksia teemahaastatteluaineiston analysoinnissa (2. tutkimuskysymys). Kolmanteen tutkimuskysymyksen vastaamisessa nojaudun saatuihin ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymysten tuloksiin ja tulkintoihin ja jatkan analysointia edelleen.

**Tutkimuksen tavoitteena on sosiaalityön ammatillisen työku-
tuurin tunnuspiirteitä tarkastelemalla tuoda näkyväksi sosiaalityön
asemoituminen suhdeperustaisena sosiaalityönä maaseudulla ja
kaupungissa. Tarkastelen sosiaalityön ammatillista työku-
lttuuria pohjoismaisen sosiaalityön tutkimuksen näkökulmasta ja empiiri-
sesti. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:**

- 1. Miten sosiaalityön ammatillista työku-
lttuuria kuvataan pohjoismaisessa tut-
kimuskirjallisuudessa?*
- 2. Millaisia sosiaalityön ammatillisen työku-
lttuurin tunnuspiirteitä on identifi-
oitavissa maaseudulla ja kaupungissa Suomessa?*
- 3. Miten sosiaalityön ammatillinen työku-
lttuuri asemoi sosiaalityötä suhdepe-
rustaisena työnä maaseudulla ja kaupungissa?*

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla pureudun ajankohtaiseen pohjoismaiseen sosiaalityön ammatillisen työku-
lttuurin tutkimukseen. Toinen tutkimuskysymys kohdentuu sosiaalityön ammatillisen työku-
lttuurin tunnuspiirteiden tarkasteluun suhdeperustaisen asiakasprosessin kuvausten avulla, eli siihen, minkälaisia kuvauksia sosiaalityön ammatillisesta työku-
lttuurista tuotetaan sosiaalityössä maaseudulla ja kaupungissa. Kolmanteen tutkimus-
kysymyksen vastaamisessa höydynnän ensimmäisen ja toisen tutkimus-
kysymyksen tuloksia ja tulkintoja ja tarkastelen niiden perusteella, miten sosi-
aalityön ammatillinen työku-
lttuuri asemoi sosiaalityötä suhdeperustaisena työnä maaseudulla ja kaupungissa.

Sosiaalityön ammatillisen työku-
lttuurin ymmärtäminen ja käsitteellis-
täminen auttaa kehittämään alan ammatillista työku-
lttuuria. Näin voidaan myös kehittää tutkittuun tietoon perustuvaa sosiaalityötä maaseutu- ja kau-
punkikonteksteissa. Sosiaalityön ammatillisen työku-
lttuurin analysoimiselle,

käsitteellistämiseksi ja tulevaisuuden näkymien jäsentämiseksi on tarvetta myös sen vuoksi, että ammatillinen työkulttuuri ilmentää ammattialan työkäytänteitä, periaatteita ja arvoja. Näiden myötä rakennetaan sosiaalityön asiantuntijuutta ja tulevaisuuden tavoitteita.

1.3 Tutkimuksen rakenne ja rajaukset

Tutkimuksen rakenne on seuraava: pääluvussa yksi kuvaan tutkimuksen taustaa ja tutkimusasetelmaan liittyviä lähtökohtia, tutkimuskysymykset sekä tutkimuksen rajauksia. Pääluvussa kaksi jäsennän sosiaalityön ammatillista työkulttuuria ensin työ- ja organisaatiokulttuurin tutkimuksen näkökulmasta ja sen jälkeen paikannan sosiaalityön ammatilliseen työkulttuuriin liitettyjä näkökulmia kansallisessa ja kansainvälisessä sosiaalityön tutkimuksessa. Pääluvussa kolme avaan sosiaalityön suhdeperustaista asiakasprosessia ja sen sidoksia ammatilliseen työkulttuuriin. Neljännessä pääluvussa käsittelen tutkimuksen kontekstia, maaseutua ja kaupunkia. Viidennessä pääluvussa jäsennän tutkimuksen metodologisia valintoja. Kuudes pääluku sisältää tulokset, joissa tiivistän sosiaalityön ammatillista työkulttuuria ilmiönä sekä kontribuoin suhdeperustaista sosiaalityötä maaseudulla ja kaupungissa sosiaalityön ammatillisen työkulttuurin tunnuspiirteiden perusteella. Seitsemännessä pääluvussa kokoan yhteen tutkimuksen johtopäätöksineen.

Seuraavaan taulukkoon (taulukko 1) olen koonnut tutkimuksen keskeiset valinnat ja rajaukset.

Taulukko 1. Tutkimuksen valinnat ja rajaukset

Tutkimuksen kohde ja teoreettinen lähtökohta	Sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri
Tutkimuksen ammatillinen kytkentä	Sosiaalityön perustehtävä: suhdeperustainen asiakasprosessi ja sosiaalityön eettisyys
Tutkimuksen konteksti	Maaseutu ja kaupunki
Tietoteoreettiset ja metodologiset sitoumukset	Sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri rakentuu kontekstuaalisesti. Praktinen ja emansipatorinen tiedonintressi. Hermeneuttinen lähestymistapa. Metodologisesti tutkimuksessa käytetään laadullista tutkimusstrategiaa. Sosiaalityön ammatillista työkulttuuria tarkastellaan maaseutu- ja kaupunkikontekstissa.
Tutkimuskysymykset, aineistot ja menetelmät	<ol style="list-style-type: none">1. Tutkimuskysymys: Miten sosiaalityön ammatillista työkulttuuria kuvataan pohjoismaisessa tutkimuskirjallisuudessa? Systemaattinen kirjallisuuskatsaus, teoriaohjaava sisällönanalyysi2. Tutkimuskysymys: Millaisia sosiaalityön ammatillisen työkultuurin tunnuspiirteitä on identifioitavissa maaseudulla ja kaupungissa Suomessa? Empiirinen teemahaastatteluaineisto, primääriaineistona sosiaalityöntekijöiden teemahaastattelut ja sekundaariaineistona asiakkaiden teemahaastattelut, dialoginen teemoittelu3. Miten sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri asemoi sosiaalityötä suhdeperustaisena työnä maaseudulla ja kaupungissa? 1. ja 2. tutkimuskysymyksen aineistot ja niiden tulkinat, dialoginen teemoittelu
Tarkastelutapa ja näkökulma	Sosiaalityön ammatillista työkulttuuria tarkastellaan sosiaalityön suhdeperustaisen asiakasprosessin avulla kuvaillusta ja suhteisiin liittyvästä näkökulmasta.

Tiivistettynä tutkimuksen valinnat ja rajaukset ovat seuraavat: tutkimuksen kohteena ja teoreettisena lähtökohtana on sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri. Ammatillisesti tutkimus kytkeytyy sosiaalityön suhdeperustaiseen asiakasprosessiin, jolla toteutetaan sosiaalityön perustehtävää. Tutkimuksen

konteksteina ovat maaseutu ja kaupunki. Tutkimuksen ohjaava tiedonintressi on praktinen. Hermeneuttinen lähestymistapa syventää sosiaalityön ammatillista työ kulttuuria koskevan tiedon rakentumista ja emansipatorinen tiedonintressi tekee näkyväksi sosiaalityön ammatilliseen työ kulttuurin liitettäviä kuvailtuja implisiittisiä tekijöitä. Tutkimus on laadullinen. Tarkastelen sosiaalityön ammatillista työ kulttuuria suhdeperustaisen asiakasprosessin avulla kuvailusta ja suhteisiin liittyvästä näkökulmasta.

2 SOSIAALITYÖN AMMATILLINEN TYÖKULTTUURI

2.1 Sosiaalityön ammatillinen työ- ja organisaatiokulttuurin tutkimuksen näkökulmasta

Sosiaalityön ammatillista työ- ja kulttuuria kuvataan tutkimuskirjallisuudessa (Soydan & Palinkas 2014, 132; Hardcastle, Powers & Wenocur 2011, 258–259) samassa kokemuspöörissä olevien henkilöiden yhteiseksi merkitysjärjestelmäksi, johon kuuluu kollegoita, saman organisaation eri tehtävissä työskenteleviä henkilöitä sekä asiakkaita ja näiden verkostoja. Sosiaalityön ammatillinen työ- ja kulttuuri rakentuu sosiaalisissa suhteissa ja on siten suhdeperustainen.

Työelämä- ja organisaatiotutkimuksissa (Soydan & Palinkas 2014, 133) tunnustetaan ammatillisen työ- ja kulttuurin normatiivinen ja pragmaattinen ulottuvuus. *Normatiivisella* ammatillisella työ- ja kulttuurilla tarkoitetaan sitä, miten asiat tulisi tehdä, ja pragmaattisella ammatillisella työ- ja kulttuurilla puolestaan sitä, miten käytännössä työtä tehdään kyseisessä kontekstissa. Sosiaalityössä *pragmaattinen* ammatillinen työ- ja kulttuuri konkretisoituu työyhteisöjen ja työntekijöiden toiminnassa ja työn organisoimisessa. Sosiaalityön ammatillisessa toiminnassa normatiivinen ammatillinen työ- ja kulttuuri konkretisoituu muun muassa ammattipätevyysvaatimuksina, ohjeina, lakeina, säädöksinä, eettisinä periaatteina, strategioina ja hierarkioina. Ammatilliseen työ- ja kulttuuriin vaikuttavat muun muassa työntekemisen konteksti, ammattialan tutkimukset ja työ- ja käytäntöt.

Lisäksi sosiaalityön ammatillisella työ- ja kulttuurilla on työyhteisön määrittelemiä reunaehtoja ja yhteiskunnallinen merkitys. Ammatillinen työ- ja kulttuuri voi olla aikakausi-, yhteiskuntaluokka- ja sukupuolisidonnaista, ja se voidaan nähdä osana ammattialan kehitystä. Ammatillisella työ- ja kulttuurilla on arjen käytäntöjen tasolla erilaisia merkityksiä. Ammatillinen työ- ja kulttuuri johtaa esimerkiksi toimimiseen yhteisesti sovitulla tavalla ja se identifioi työyhteisöä, työpaikkaa tai laajemmin ammattialaa. (Hall 2005, 188–189.)

Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri kiinnittyy organisaatiokulttuuriin. Organisaatiokulttuurilla tarkoitetaan jaettuja arvoja ja normeja, jotka ohjaavat vuorovaikutusta organisaation jäsenten välillä ja organisaation ulkopuolisten henkilöiden kanssa (Goffee & Jones 1996; Ahonen & Pohjanheimo 2000, 14; Pecukonis 2020) sekä jaettuja käyttäytymiseen liittyviä odotuksia (Cooke & Szumal 1993). Toisin sanoen organisaatiokulttuuri koskee toimimisen tapaa organisaatiossa. Organisaatiokohtaisessa ilmapiirissä työntekijät alkavat nähdä niin työympäristön kuin työn piirteitäkin samantapaisesti, sillä henkilöt vaikuttavat toistensa arvoperusteisiin (Wallace ym. 1990). Kun sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria tarkastellaan organisaatiokulttuurin näkökulmasta, niin *formaaliin eli muodolliseen ammatilliseen työkuulttuuriin* ankkuroituvat työpaikan strategiat, prosessit, päämäärät, organisaatorakenne, ohjeet, kirjoitettu dokumentaatio, teknologia, tietojärjestelmät sekä palkkiojärjestelmät (Žukauskas, Vveinhardt & Andriukaitiene 2018, 27). Formaaliin ammatilliseen työkuulttuuriin liittyy myös toiminnan jäykkyys, esimerkiksi päätöksenteon keskittäminen (Rostila, Mäntysaari, Suominen & Asikainen 2011). *Informaalin eli epämuodollisen ammatillisen työkuulttuurin* piirteitä kuvaavat moraaliset normit, organisaatioon eettiset periaatteet, arvot, asenteet, työryhmän normit, ihmisten johtaminen ja kontekstien merkitys. Epämuodollisen ammatillisen työkuulttuurin tunnistaa, kun työpaikan jäsenten käyttäytymistä, toimintaa ja kommunikaatiota analysoidaan sidosryhmien kanssa ja ilman näitä. Jokaisella organisaatiolla tai työyksiköllä on epämuodollista kulttuuria, ja epämuodollisuuden analysointi voi joko vahvistaa tai kyseenalaistaa työpaikan formaalia koodistoa. Epämuodollisen ammatillisen työkuulttuurin katsotaan myös kytkeytyvän vahvasti konteksteihin. (Žukauskas ym. 2018, 25–26; Schein 2013, 31–35.) Toisaalta formaalit piirteet voivat saada myös informaalin ammatillisen työkuulttuurin merkityksiä toiminnassa ja käyttäytymisessä (Greenwood 1957, 71). Terveysthuoltoa koskevassa organisaatiokulttuurin tutkimuksessa on havaittu, että työntekijöiden ja asiakkaiden toiminnan pysyvä muuttaminen ei onnistu formaaleilla tekijöillä, kuten virallisten normien lisäämisellä tai valvonnan tiukentamisella. Auttamistyössä asiakkaan ja työntekijän välinen vuorovaikutus on keskeistä. (Kinnunen 1988, 178.) Sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin näkökulmasta esimerkiksi strategioissa tai ohjeissa kuvatut arvot ja normit voivat olla erilaisia kuin käytännön sosiaalityön ammatillisessa

toiminnassa tehdyt ratkaisut. Sosiaalityössä suhteisiin perustuva ja vuorovaikutuksellisen työn vaade on läsnä jatkuvasti, ja se saa aikaan esimerkiksi taloudellisten reunaehtojen ja strategisen toteuttamisen näkökulmasta jännitteen. Stephanie Bradfordin (2018, 34–35) mukaan sosiaalityön etiikan opetukseen tulee sisällyttää organisaatiokulttuuriin ja -ilmapiiriin liittyvää opetusta, jotta sosiaalityöntekijät oppivat tiedostamaan organisaatiokulttuurin merkityksen sosiaalityön ammattieettisissä käytännöissä.

Edgar Schein (1987; 2013) on arvioinut, että analysoidakseen informaalia kulttuuria tutkijan tulisi tutustua työpaikan tai työyksikön toimintaan pitkään, jotta hän havaitsisi erilaisia kulttuurisia tasoja. Schein määrittelee organisaatioissa olevan kulttuurin kolmen tasoiseksi: **1) näkyviksi artefakteiksi, 2) arvoiksi ja 3) perusoletuksiksi**. Näistä ensimmäinen sisältää näkyvimmän tason kulttuurista, fyysisistä ominaisuuksista, raporteista ja näkyvistä toimintatavoista. Toinen eli arvojen taso sisältää päivittäisiä toimintaa ohjaavia toimintaperiaatteita. Kolmatta tasoa, perusoletuksia, voidaan kuvata piileviksi, itsestään selviksi ja tiedostamattomiksi toimintaperiaatteiksi, jotka voi havaita muun muassa ihmisten suhteista ja toiminnan luonteesta. (Schein 1987, 32; 2013, 30–36.)

Scheinin (1987, 31–37) kulttuurin tasojen mallia mukaillen sosiaalityön ammatillisen työskentelemisen ensimmäinen taso sisältää näkyviä artefakteja, kuten symboleja, rituaaleja ja normeja, mutta tosiasiallisesti ei tiedetä, miksi esimerkiksi organisaation tai työyhteisön jäsenet toimivat kuten toimivat, miksi organisaatio on rakentunut sellaiseksi kuin se on tai miten ammatillista työskentelemistä voidaan tulkita. Sosiaalityön ammatillisessa työskentelemisessä rituaalit, symbolit ja normit tulevat esille niin asiakkaiden kuin työntekijöiden käytännöissä esimerkiksi käytänteiden, työajan, viestinnän, kokouskäytäntöjen, vaatetuksen ja työpaikkaa kuvaavien näkyvien merkkien myötä. (Vrt. Schein 2013, 30, 84.) Andrew M. Pettigrew (1979, 574–575) on todennut, että symbolit kuvaavat organisaatiokulttuuria ja ne nousevat muun muassa organisaation prosesseista, uskomuksista ja rituaaleista sekä myyteistä, jotka oikeuttavat toiminnan. Sosiaalityössä esimerkiksi erilaiset toimintatavat voivat tulla esille tavanomaisena hallinnollisena toimintana erilaisten proseduurien ja ritualisoituneiden käytäntöjen myötä. Ritualisoitunutta käyttäytymistä pidetään antropologiassa tutkimuskirjallisuudessa enemmän tai vähemmän muuttumattomina

ja muodollisina tekoina ja ilmaisuina, joiden sisältöä osallistujat eivät täysin tiedosta (Rappaport 1999, 24).

Toinen sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin taso, eli tiedostamisen taso, sisältää sosiaalityön käytäntöjä ohjaavat ilmaistut arvot, jotka ovat testattavissa fyysisen ympäristön välityksellä ja yhteisön konsensuksen muodossa. Arvojen analysoinnissa on kuitenkin pidettävä erillään arvot, jotka ovat yhdenmukaiset perusoletusten kanssa, ja sellaiset arvot, jotka ovat järkeistettyjä arvoja tai tulevaisuuden toiveita. (Vrt. Schein 2013, 32–34; 1987.) Sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa tiedostamisen tasolla viitataan esimerkiksi sosiaalityötä kuvaaviin ilmaistuihin arvolähtökohtiin. Jos ilmaistut arvot muodostavat konsensuksen työkontekstissa ja ne ovat yhtäläiset artefaktien kanssa, niitä voidaan pitää ammatillista työkuulttuuria määrittävinä yhteisinä arvoina. Sosiaalityön organisaatioissa, joissa on edellä kuvailtu yhtenäinen eli vahva kulttuuri, toimitaan yleisesti ottaen johdonmukaisesti ja yhtenäisesti. Toisaalta sosiaalityön organisaatioissa, joissa kulttuuri on heikkoa, sosiaalityön toiminta on fragmentoitunutta ja työmoraali on heikkoa. Lisäksi heikkoon organisaatiokulttuuriin liittyy huono tai tehoton viestintä. (Vlaicu, Neagoe, Tîru & Otovescu 2019, 4.) Ruotsalaistutkimuksessa on havaittu, että sosiaalityöntekijät kohtaavat työhön siirtyessään organisaatioiden epäjärjestelmällisiä ohjeita tai tulevat tilanteisiin, joissa organisaatiossa ei ole ohjeita (esim. Tham & Lynch 2021). Sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa ilmenee aiemman tutkimuksen perusteella sekä vahvan että heikon organisaation piirteitä.

Kolmas taso eli perusoletuksien taso kuvaa kulttuurisia itsestäänselvyyksiä, joissa on hyvin vähän vaihtelua saman kulttuurin jakavan ryhmän sisällä. Perusoletuksia voidaan määrittää käyttäytymistä ohjaaviksi piileviksi arvoiksi, uskomuksiksi ja oletuksiksi, jotka kuvaavat suhteiden luonteita. Ne kuvaavat todellisuuden, ajan ja paikan sekä ihmisten toiminnan ja suhteiden luonnetta, jotka on yhdessä opittu. (Schein 1987; 2013, 34 – 35.) Sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa piilevät arvot, uskomukset ja oletukset tulevat näkyville, kun ammatillista työkuulttuuria tarkkailee pidemmän aikaa sen vaikutuspiirissä. Esimerkiksi organisaation ja työyhteisön yhteisellä historialla, yhteisesti opituilla toimintatavoilla ja johtamiskäytännöillä (vrt. Schein 2013) ja alussa kuvaamillani sosiaalityön moninaisilla lähtökohdilla on merkitystä siihen,

minkälaiset seikat muodostuvat sosiaalityön ammatillista työkulttuuria ohjaaviksi piileviksi perusoletuksiksi.

Mats Alvesson (2002, 3–4) ja Sari Kuusela (2015) tuovat esille, että kulttuurin käsite on merkittävä erityisesti silloin, kun tarvitaan ymmärrystä yhteisössä tapahtuvista toimintaa ohjaavista asioista. Kulttuuri määrittää, mihin pyrkiä ja mitkä keinot ovat kussakin organisaatiossa käytettävissä tavoitteiden saavuttamiseksi. Kulttuuri ohjaa ajattelemaan yhteisellä tavalla. Se rakentuu kielellisessä ja sanattomassa viestinnässä.

Sosiaalityön ammatillisessa työkultuurissa ammattikieli ja sanallinen sekä sanaton viestintä kuvaavat erilaisia toiminnan päämääriä, tavoitteita, toimintakäytäntöjä sekä keinoja. Viestintä voi tulla esille niin työyhteisöjen toimintatavoissa kuin käytännön asiakastyössä, esimerkiksi asiakastyön menetelmien yhteydessä. Sosiaalityön näkökulmasta kielen tulee olla ammatillista, selkeää ja ymmärrettävää (Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015, 6 §). Tätä voidaan myös kutsua työkultuurin formaaliksi, kirjoitetuksi koodiksi (Hardcastle ym. 2011, 259), johon usein liitetään systematiikka sekä eksplisiittinen, altruistinen ja eettisesti kestävä toiminta (Greenwood 1957, 69). Käytetyllä kielellä on merkitystä, koska sillä yhdistetään kokemukset merkitykselliseksi kokonaisuudeksi muodostaen samalla kulttuuria (Pettigrew 1979, 574–575). Sosiaalityön käytännöissä käytetyllä kielellä ja kirjoitetuilla teksteillä on tärkeä merkitys, sillä ne tuovat näkyväksi sosiaalityön ammatillista työkulttuuria (Taylor 2008).

Kulttuureja on jokaisella hierarkkisella tasolla, pienistä yksiköistä aina alueiden ja kansakuntien tasolle (Schein 2013, 28; vrt. Kinnunen 1988, 175). Kulttuurin muodostumisen perustilanne syntyy siellä, missä joukko ihmisiä kohtaa samassa tilanteessa, ja heidän on yhdessä toimittava jonkin tilanteen ratkaisemiseksi (Schein 1987, 194). Sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri voi siten olla samassa organisaatiossa eri hierarkkisilla tasoilla omanlaistaan. Sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri voi saada kansallisesti, alueellisesti tai paikkakunnittain ammattialaa määrittäviä yhteisiä merkityksiä. Yhteistä kulttuurin tutkimuksissa kulttuurin määritelmille vaikuttaa olevan näkemys siitä, että kulttuuri käsittää yhteisen käsitysmaailman. Nämä näkökulmat sopivat myös sosiaalityön ammatillisen työkultuurin tarkasteluun. Yhtäältä sosiaalityön koulutuksen tuottama tieto ja lakisääteiset sekä ammattieettiset normit

ja ohjeet ovat kaikkia sosiaalityötä toteuttavia velvoittavia ja samanlaisia, mutta ammatillisen työkultuurin toteuttamisen käsitykset ja kokemukset voivat vaihdella yksiköittäin ja yksilöittäin ja konkretisoitua työyhteisöjen käytänteissä eri tavoin.

Johtamistoiminnan ja organisaatiokulttuurin riippuvuutta toisistaan on tutkittu terveydenhuollon kontekstissa. Esimerkiksi Juha Kinnusen (1988, 178–179) tutkimuksen mukaan johtamisen onnistuminen organisaatiossa riippuu siitä, kuinka johtajat onnistuvat tulkitsemaan asiakkaiden todellisia tarpeita, vaatimuksia ja odotuksia, ja kuinka näitä tulkintoja hyödynnetään johtamisessa. Anneli Hujalan (2008, 120) 2000-luvulle sijoittuvassa hoivakotien johtamisesta koskevassa tutkimuksessa tulee esille, että sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden tai organisaation toiminnan kehittämisessä johtamiseen liittyvä vastavuoroisen vuorovaikutuksen merkitys on tärkeää. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakas-työntekijätasolla johtamispuhuntaan, sen toteutumiseen ja kehittämiseen otetaan mukaan kaikki kyseisen kontekstin toimijat. Sosiaali- ja terveydenhuollon integrointia ja johtamista koskevassa tutkimuksessa todetaan puolestaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon johtamiseen liittyvät haasteet ovat vaativia, sillä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön osaaminen ja koulutukset ovat pohjimmiltaan erilaisia. Muun muassa näiden seikkojen vuoksi erilaisten ammattiryhmien ammatillisen työkultuurin tunnuspiirteiden huomioiminen on erityisen tärkeää sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisen ja integroinnin kysymyksissä. (Sinkkonen, Taskinen & Rissanen 2018, 127.) Edellisten näkökulmien perusteella sosiaali- ja terveysalan johtamisessa auttamistyöhön liittyvät piirteet, kuten asiakkaan asema ja tarpeet, asiakkaan, työntekijän ja eri toimijoiden vuorovaikutus, erilaiset työtä määrittävät suhteet sekä moniammatillinen työ ja eri alojen tunnusomaiset piirteet, ovat ammatillisen työkultuurin rakentumisen näkökulmasta keskeisiä huomioitavia osa-alueita.

Myös kontekstilla on merkitystä ihmisen käyttäytymiseen (Farrugia 2014). Scheinin (1987, 194) mukaan ongelmanratkaisussa toiminnan intensiteetillä kontekstissaan voi olla merkitystä siihen, minkälaiseksi yhteiset normit ja arvot muodostuvat. Normit määrittävät käyttäytymistä ja toimintaa ja saavat toimimaan odotusten mukaisesti. Normeissa konkretisoituu se, miten sosiaalisissa tilanteissa odotetaan toimittavan. (Kuusela 2015.) Mikäli osallistujien

intensiteetti yhteisen ongelman ratkaisemiseksi on heikkoa tai normien määrittämiseen liittyy häiriötekijöitä, yhteisiä merkityksiäkään ei välttämättä synny. Sosiaalityön ammatillista työkuilttuuria määritettäessä on kiinnostavaa, miten kontekstit tulevat esiin esimerkiksi käyttäytymistä ohjaavissa normeissa tai toiminnan intensiteetissä. Kontekstit voivat muodostaa keskeisiä merkityksiä osallistujille, ja nämä merkitykset toimintaa ohjaavina normeina voivat normien formaalista yleismerkityksestä riippumatta, tai juuri sen vuoksi, ohjata käyttäytymistä ja kulttuurin rakentumista esimerkiksi joko muodolliseen tai epämuodolliseen suuntaan. Toiminnan intensiteetin keskiöön tulevat sosiaaliset suhteet ja niiden merkitys osallistujille.

Organisaatiokulttuurin tutkimuksessa kulttuurin piirteet tiivistetään (Hofstede, Hofstede & Minkov 2010, 344) seuraavanlaisesti:

Kulttuuri on

- holistista eli kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa
- historiallisesti määriteltyä eli organisaation historian kautta muotoutuvaa
- antropologiseen ajatteluun, kuten rituaaleihin ja symboleihin, liittyvää
- sosiaalisesti rakentunutta eli organisaation ihmisten toiminnasta muodostuvaa
- vaikeasti muutettavaa.

Sosiaalityön ammatillinen työkuilttuurin määrittely on jännitteistä taloudellisten reunaehtojen, erilaisten kontekstien ja sosiaalityön yhteiskunnalliseen tehtävään liittyvien tuen, huolenpidon ja kontrollin (esim. Juhila 2006) johdosta. Virallisten roolien lisäksi sosiaalityöntekijä ja asiakas kohtaavat yhtä aikaa toimijoina työntekijä–asiakas -suhteissa, joissa muodostuu mahdollisesti informaaleja elementtejä (naapuruus, vanhempainyhdistys, lasten harrastukset yms.). Tällöin osallistujien täytyy sovittaa eri yhteyksissä muodostuneet erilaiset roolit (sosiaalityöntekijä, kansalainen, vanhempi, yhteisön jäsen ym.) yhteen (vrt. Chisala 2006). Sosiaalityöntekijöille erilaisten jännitteiden, roolien ja sosiaalityön käytäntöjä määrittävien artefaktien, arvojen ja perusoletusten yhteensovittaminen tapahtuu luomalla yhteinen ammatillinen merkitysjärjestelmä: sosiaalityön ammatillinen työkuilttuuri.

2.2 Sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri kansallisessa ja kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa

Kansainvälisessä ja kansallisessa sosiaalityön tutkimuskirjallisuudessa eri maiden hyvinvointipolitiikan kehittyminen (esim. Chisala 2006; van der Zwet, Kolmer, Schalk & Van Regenmortel 2020, 2221–2222) yhdistetään sosiaalityön ammatilliseen työkulttuuriin. Hyvinvointipolitiikan ja ammatillisen työkultuurin kehittyminen kytkeytyy kunkin maan historiaan, ammatillisen sosiaalityön kehittymiseen ja tutkimukseen (Brawley 1974; Greenwood 1957). Sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri on yhdistetty myös käytännön työtä koskeviin sosiaalipoliittisiin linjauksiin. Esimerkiksi Silvia Fargionin (2014, 24–25) lastensuojelua koskevassa tutkimuksessa tulee esille, että esimerkiksi yhteistyö perheiden kanssa ja erilaiset interventiot edustavat sosiaalipoliittisia linjauksia. Tutkimuksessa kuvataan esimerkkeinä korjaava ja ehkäisevä malli. Malleissa esimerkiksi työntekijän orientaatio, lapsen edun määrittäminen ja yksilökeskeisyys versus yhteisöllinen orientaatio, eroavat toisistaan ilmentäen ammatillista työkulttuuria ja samalla sosiaalipoliittisia tavoitteita. Eroina kuvataan esimerkiksi lapsen edun määrittäminen kapeasti suojelun tarpeen näkökulmasta ensin mainitussa mallissa ja lapsen edun määrittäminen laajasti perheen hyvinvoinnin näkökulmasta ja yhteisöllisenä asiana jälkimmäisessä mallissa.

Sosiaalityön ammatillista työkulttuuria koskevissa sosiaalityön käytäntöjen ja akateemisen tutkimuksen välisissä tarkasteluissa on puolestaan havaittu, etteivät käytännön sosiaalityö ja sosiaalityön tutkimus kiinnity toisiinsa (esim. Drisko 2014, 182–183). Kuitenkin Suomessa käytäntötutkimuksella (esim. Karvinen-Niinikoski & Satka 2006) on vankka asema sosiaalityön kehityksessä ja esimerkiksi käytäntötutkimuksen tietokäytäntöjä eri konteksteissa (Kääriäinen, Satka, Yliruka & Muurinen 2016, 42), kokeiluja sosiaalipalveluiden kehittämisessä (Muurinen & Lovio 2016) ja taidetta kommunikaation ja jäsentämisen tilana (Känkänen 2016) on tutkittu. Suhdeperustaisen sosiaalityön käytännöissä asiakkaiden tilanteita tarkastellaan erilaisista mikro-, meso- ja makrorakenteiden näkökulmista. Asiakastyötä eivät kuvaa vain asiakas-työntekijä-vuorovaikutussuhteet. (Vrt. Ingram & Smith 2018, 7; Lindh 2019.) Kun sosiaalityön ammatillista työkulttuuria jäsennetään esimerkiksi edellä kuvatuista

näkökulmista, niin sosiaalityön tutkimuksen ja käytännön väliset erilaiset yhteydet tulevat esille.

Tarkasteltaessa sosiaalityön ammatillista työkulttuuria johtamisen näkökulmasta sosiaalityön tutkimuksissa on havaittu, että johtamisella voidaan edistää ja vahvistaa asiakastyössä esimerkiksi asiakkaiden monimuotoisten tilanteiden tunnistamista ja hyväksymistä sekä sitoutumista tarkoituksenmukaisesti sosiaalityön käytäntöihin (O'Donoghue & Tsui 2011; vrt. Schein 2013, 114). Johtajat myös toimivat sosiaalityön ammatillisen työkultuurin rakentajina esimerkillään. Esimerkiksi Angela Pittman (2020, 130) toteaa, että kun johtajuus ilmentää voimavaroilähtöistä, sitoutunutta ja mukaan ottavaa sosiaalityön ammatillista työkulttuuria, niin piirteet tulevat kulttuurisiksi toimintatavoiksi myös asiakastyössä ja sosiaalityöntekijöiden sekä asiakkaiden vuorovaikutuksessa. Myös tiedonkulku voidaan liittää sosiaalityön johtamiseen. Sue Richardsonin ja Sheena Asthanan (2006) tutkimuksessa on tutkittu tiedonkulkua ja -jakamista sosiaalityön ammatillisessa työkultuurissa. Tiedonkulkua ja -jakamista tukeviksi tekijöiksi kuvataan muun muassa strategista ohjausta, käytännön toimintatapojen kehittämistä ja luottamuksen vahvistamista moniammatillisessa yhteistyössä. Sosiaalityön ammatillista työkulttuuria on tutkittu myös Margareta Rämgårdin, Kerstin Blomqvistin ja Pia Peterssonin (2015) tutkimuksessa, jossa on havaittu, että puutteet oman alan ammatillisen työkultuurin ja asiantuntijuuden tunnistamisessa ovat esteenä moniammatilliselle toiminnalle. Reflektiivisellä dialogilla voidaan vahvistaa moniammatillista yhteistyötä (vrt. myös Whitley 2010).

Kansallisissa sosiaalityön tutkimuskeskusteluissa on 1990-luvulta lähtien tunnistettu sosiaalityötä koskeva hiljaisuuden kulttuuri. 1990-luvulla esimerkiksi Ulla Mutka (1998, 126–127) on kuvannut, että suomalaista ammatillista sosiaalityötä leimaa vaikenemisen ja hiljaisuuden kulttuuri. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden vaikenemistä sekä osallistumattomuutta ammattialaa koskeviin keskusteluihin. 2000- ja 2010-luvuille siirryttäessä sosiaalityön ammatillista työkulttuuria kuvaavat keskustelut ovat vahvistuneet. Muun muassa Sirpa Kuusisto-Niemi ja Aino Kääriäinen (2005) ovat tuoneet esille, ettei sosiaalityössä tule olla hiljaisuuden kulttuuria ja hiljaista tietoa, vaan kaiken tiedon tulee olla näkyvää ja tehdyt ratkaisut avoimesti perusteltuja. Rakenteellisen sosiaalityön ja mediavaikuttamisen tutkimuksissa on

havaittu, että sosiaalityössä työntekijät sisäistävät hiljaisuuden kulttuurin, joka on yleisesti vallalla niin sosiaalityössä kuin julkishallinnossa yleisemminkin. Vaikenemisen syiksi kuvataan muun muassa sosiaalityöntekijöiden vähäisiä mediavaikuttamistaitoja, viestinnän yksisuuntaisuutta organisaatiossa ja viestinnän kohdentumista joidenkin organisaation toimijoiden käsiin, sekä vainon ja vihapuheen kohteeksi joutumisen ja väärässä olemisen riskejä. Vaikenemisen analysointi on tärkeää, jotta hiljaisuuden kulttuuria voidaan haastaa. Sosiaalityöntekijät nähdään helposti syllisinä hiljaisuuden kulttuuriin, mutta he ovat vain osa kulttuuria. (Tiitinen 2019; 2018, 174, 178 – 179.) Rakenteellisen sosiaalityön tutkimuksissa tuodaan myös esille, että sosiaalityössä on tarve välittämisen kulttuurin vahvistamiselle. Tällä viitataan rakenteelliseen sosiaalityöhön ja täysivaltaista kansalaisuutta korostavaan demokraattiseen yhteisöllisyyteen. Välittämisen kulttuuri nähdään vastavoimana yksilöllisyyttä korostavalle kilpailukulttuurille. (Heinonen 2014, 60–61.)

Kansainvälisessä tutkimuksessa Sarah Rose (2021) on tunnistanut sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa managerialismin, rationalismin, stressin ja kompromissin kulttuurit, jotka nähdään kuormittavina toimintakulttuureina sosiaalityöntekijöille muun muassa työntekijöihin kohdistuvan eettisen kuormituksen vuoksi. Tilalle esitetään suhdeperustaista, emotionaalisuuden hyväksyvää, korkeaa moraalista edistävää sekä resilienssin kulttuuria. Käytännössä nämä tarkoittaisivat Rosen mukaan esimerkiksi mahdollisuuksia pitkäjänteiseen ehkäisevään työhön, suhteiden rakentamista asiakkaisiin, emotionaalista ilmaisu professionaalisuuden merkinä, ulkopuolista konsultaatiota työn tukena ja työparityötä.

2000–2010-luvuilla kansainvälisessä sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tutkimuksessa korostetaan muutosta kohti tutkimusperustaista sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria (esim. Wade & Neuman 2007; Soydan & Palinkas 2014; Drisko 2014). Tällä tarkoitetaan tutkimusperustaisten käytäntöjen integroitumista käytännön sosiaalityöhön, eli käytännön ja tutkimuksen yhdistämistä näyttöön perustuvalla ajattelulla. Tällöin sosiaalityön käytännön tason kysymyksiä käsitteellistetään, tulkitaan, arvioidaan kriittisesti ja sovelletaan tutkimusta käytännön tilanteisiin. (Drisko 2014, 188.) Lisäksi tutkimusperustaisuudella viitataan sosiaalityön paradigmanmuutokseen (Soydan & Palinkas 2014). Toisin sanoen siihen, minkälaista tietoa ja tiedon rakentamista pidetään

sosiaalityössä yleisesti hyväksyttävänä ja minkälaiset tietoteoreettiset näkökulmat ohjaavat sosiaalityöntekijän ajattelua ja toimintaa. Myös kansallisessa sosiaalityön tutkimuksessa on tunnistettu tarve esimerkiksi kvantitatiivisen sosiaalityön tutkimuksen määrän lisäämiselle ja näyttöönperustuvien työmenetelmien vahvistamiselle. Tulevaisuudessa sosiaalityöntekijät työskentelevät hyvinvointialueilla yhteistyössä muiden alojen ammattilaisten kanssa, joilla tutkimustietoon perustuva ammatillinen toiminta on toiminnan lähtökohta. (Mäntysaari 2020, 66– 68.)

Sosiaalityön ammatillinen työkuultuuri on tullut Covid19-pandemian aikana uudelleenmäärittelyn kohteeksi, kun yhteiskuntia on suljettu, eivätkä entiset työtavat ole olleet mahdollisia. Sekä työntekijät että asiakkaat ovat olleet aiemmin koettuun verrattuna uuden äärellä. Pandemian myötä on ollut tarpeellista kehittää uudenlaista sosiaalityön toimintakulttuuria. Esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden joustavuus ja refleksiivisyys, kokonaisvaltainen työote sekä eettinen päättely ovat tulleet esille vahvuuksina uudenlaisen toimintakulttuurin soveltamisessa. (Harrikari, Romakkaniemi, Tiitinen & Ovaskainen 2021; lous 2021.)

Suhdeperustaisen asiakasprosessin näkökulmasta katsottuna sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin tutkimus jää katveeseen. Seuraavassa pääluvussa tarkastelen sosiaalityön suhdeperustaisuutta ja sosiaalityön suhdeperustaista asiakasprosessia aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa. Sosiaalityön tehtävä määrittyy aina suhteessa yhteiskuntaan ja sen kehitykseen. Lisäksi sosiaalityön tehtävä kytkeytyy paikalliseen, alueelliseen ja kansalliseen politiikkaan ja yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntasuhteiden toimintaan. Suhdeperustaiseen asiakasprosessiin kytkentä muodostaa perustan sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin tarkastelulle osana sosiaalityön ammattikäytäntöjä.

3 SOSIAALITYÖN YHTEISKUNNALLINEN SUHDE

3.1 Sosiaalityön suhdeperustainen tehtävä

Yhteiskunnalliset muutokset haastavat sosiaalityötä vastaamaan sille asetettuihin odotuksiin ja tehtäviin. Kansainvälisessä sosiaalityön määritelmässä² (IFSW 2014; Sosnet 2017) sosiaalityö määritellään *"professioksi ja tieteenalaksi, jolla edistetään yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista ja valtaistumista. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien, kollektiivisen vastuun sekä moninaisuuden kunnioittamisen periaatteet ovat keskeisiä sosiaalityössä. Sosiaalityö kiinnittyy sosiaalityön, yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden teorioihin sekä alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen tietoon. Sosiaalityössä työskennellään ihmisten ja rakenteiden parissa elämän ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Edellä olevaa määritelmää voidaan laajentaa kansallisella ja/tai alueellisella tasolla."*

Anneli Pohjola (2014, 17) toteaa, että perinteisesti sosiaalityön keskeisenä painotuksena on ollut yksilökohtainen työ, joten muutoksen tavoite- ja tapahtumapintana on kunkin asiakkaan henkilökohtaisen elämäntilanteen kohentuminen. Samaan aikaan yhteiskunnalliset muutostekijät ovat entistä nopeampitempoisia. Sosiaaliset ongelmat lisäävät asiakastyön paineita, eivätkä yksilökohtaiset ongelmat ja kohtaamiset palaudu yksilöön, yksilöllisiin tai kahdenkeskisiin suhteisiin (Laitinen & Pohjola 2010, 7). Paula Saikkonen, Sanna Blomgren, Pekka Karjalainen ja Minna Kivipelto (2015, 14) tuovat esille, että ammattina sosiaalityö on sekä tavoitteellista asiakas- ja asiantuntijatyötä

²Kansainvälinen sosiaalityön määritelmä: "Social work is a practice-based profession and an academic discipline that promotes social change and development, social cohesion, and the empowerment and liberation of people. Principles of social justice, human rights, collective responsibility and respect for diversities are central to social work. Underpinned by theories of social work, social sciences, humanities and indigenous knowledge, social work engages people and structures to address life challenges and enhance wellbeing. The above definition may be amplified at national and/or regional levels." (IFSW 2014.)

että yhteiskunnallista toimintaa. Sosiaalityössä ongelmien poistamiseen vai-
kutetaan yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla.

Kun sosiaalityön yhteiskunnallista suhdetta ja suhdeperustaista tehtävää tarkastellaan ammatillisen asiantuntijuuden näkökulmasta, niin perinteisesti sosiaalityön modernin ajan asiantuntijuuteen on liitetty ammattilaisten asiantuntijuus: asiantuntija tietää, mitä täytyy tehdä, ja valta on annettu asiantuntijoille (ks. Harrikari 2016, 131). Tällainen asiantuntijuus on väistymässä, ja keskusteluissa on puhuttu jo 2000-luvulta saakka uudesta sosiaalityön asiantuntijuudesta (Juhila 2006, 142–147), jossa keskeistä ovat muun muassa työntekijän ja asiakkaan vuorovaikutus ja dialogissa syntyvä suhde tai toimintalähtöinen, dialoginen ja kohtaava vuorovaikutus (Mönkkönen 2007, 2018; ks. myös Hänninen & Poikela 2016) sekä tarve siirtyä pois ylhäältä alaspäin-kulttuurista kohti yhteisöllisiä ja yhteistyössä rakentuvia sosiaalityön käytäntöjä (Ingram & Smith 2018, 5). Yhteistyössä rakentuvassa asiantuntijuudessa persoonien välinen tunnustussuhde³ on keskeinen (Metteri 2012, 231). Lisäksi sosiaalityön relationaalinen asiantuntijuus (esim. Lindh 2019) korostuu sosiaalityön suhdeperustaisen tehtävän toteuttamisessa. Sosiaalityön asiantuntijuuden todetaan olevan murrosvaiheessa esimerkiksi globalisoitumisen, uusliberalistisen talouspolitiikan, etenevän digitalisoitumisen ja hyvinvointivaltioon liittyvien muutosten myötä (Lindh, Pohjola, Juvonen & Romakkaniemi 2018, 9). Myös näillä tekijöillä on merkitystä sosiaalityön ammatillisen työku-
tuurin muotoutumiseen.

Sosiaalityön suhdeperustaista tehtävää kuvataan myös erilaisina sosiaalityön asiakkuuden suhteina. Arja Jokinen (2016, 139–144) jaottelee sosiaalityön asiakkuuden suhteina, joissa on erilaisia käsitteellisiä tasoja. Nämä ovat yhteiskunnallinen ja institutionaalinen suhde, ammatillinen auttamissuhde sekä vuorovaikutuksessa rakentuva suhde. Kirsi Juhila (2006) on puolestaan

³Anna Metterin (2012, 231–232) mukaan tunnustussuhteella viitataan rakkaudelliseen, kunnioittavaan ja yhteistoiminnallisuuden asenteeseen. Ensin mainitussa on kyse siitä, ettei asiakkaana olevaa ihmistä välineellistetä, vaan hänestä välitetään hänen itsensä vuoksi. Kunnioittamisessa on kyse siitä, että asiakkaana oleva ihminen on oman asiansa asiantuntija. Yhteistoiminnallisuudella voidaan sosiaalityössä ”tuottaa ja turvata sellaisia edellytyksiä, joiden avulla yksilöt kykenevät toteuttamaan itseään arvostusta ansaitsevilla yhteistoiminnallisilla tavoilla” (Metteri 2012, 232, ref. Ikäheimo 2008, 26).

määritellyt sosiaalityön ja asiakkaiden välisiä suhteita liittämisen- ja kontrollisuhteeseen, kumppanuussuhteeseen, huolenpitosuhteeseen sekä vuorovaikutuksessa rakentuvaan suhteeseen. Nämä suhteet määrittyvät Juhilan mukaan yhteiskunnassa vallitsevan ilmapiirin mukaan ja niihin liittyy erilaisia sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden kohtaamisen tapoja ja rooleja. Myös käsitys hyvinvointivalttiosta eroaa näissä jäsenyksissä. Esimerkiksi kontrolli- ja liittämissuhde nähdään ennen kaikkea uusliberalistisena poliittisena suuntauksena, jonka keskeisiä ominaisuuksia ovat markkinoiden suuri vapaus, ihmisten vastuuttaminen ja vastuu sekä tehokkuuden vaatimukset. Sosiaalityön asiakkaille erilaiset toimintamahdollisuudet ovat kuitenkin rajalliset erilaisista hyvinvoinnin vajeista johtuen. Tällöin esimerkiksi tehokkuuden ja vastuun vaatimukset voivat ilmetä kontrollina. Sosiaalityön pragmaattisessa ammatillisessa työskentelyssä nämä erilaiset suhteet ja niihin liittyvät roolit sekä odotukset voivat aiheuttaa jännitteitä. Toisaalta sosiaalityöntekijän ammattitaitoa on siirryä eri tavoin rakentuvasta vuorovaikutussuhteesta toiseen saman asiakastilanteen aikana (Arola, Pehkonen & Laulainen 2020; Pehkonen, Kinni & Hyvärinen 2018).

Sosiaalityön tehtävä asettuu 2010–2020-luvulla vuorovaikutuksessa ja vastavuoroisessa suhteessa rakentuvaan kontekstiin. Työntekijän ja asiakkaan vuorovaikutuksessa rakentuvan tiedon merkitys korostuu (Jokinen 2016; Hänninen & Poikela 2016; Törrönen 2016; Mönkkönen 2018; ks. myös Parton & O’Byrne 2000). Georg Walls (2005, 210) toteaa, että professionaalinen työntekijän ja asiakkaan suhde on usein myös epäsymmetrinen valtasuhde. Toisena osapuolena on avun tarvitsija, toisena myönnöistä päättävä henkilö. Asiakassuhde on suhde toiseen ihmiseen, joten mukana ovat kulttuurinen ja emotionaalinen kokemus. Luottamus on avainasemassa asiakassuhteessa ja yleensä tiedontuotannon ehto. Suhteiden varassa muodostuva tieto yleensä jalostuu ja muuttuu asiakassuhteessa tapahtuvien kokemusten myötä. Tämän vuoksi sosiaalityön tulee ”olla kuulolla” ja valmiina reagoimaan asiakaskontakteista välittyviin signaaleihin. Maritta Törrönen (2016, 12) tuo esille, että vastavuoroiset teot ilmenevät myös ihmisten ja yhteisöjen keskinäisessä toiminnassa ja luottamuksessa toisiinsa. Eri tasoille ulottuva vastavuoroisuus on läsnä sosiaalityön tehtävässä. Edellisen perusteella vastavuoroisuus on luottamuksen syntymisen edellytys sosiaalityön ammatillisessa työskentelyssä.

Luottamus ulottuu asiakas-sosiaalityöntekijä -suhteista erilaisiin yhteisö- ja yhteiskuntatason suhteisiin. Työyhteisön luottamusta edistävät muun muassa työntekijöiden jakama käsitys ammatillisesta identiteetistä sekä yhteisesti jaetut arvot. (Dietz, Gillespie & Chao 2010, 21 – 23.) Tätä ajatusta mukailien sosiaalityön ammatillisessa työkuultuurissa sosiaalityöntekijöiden yhteisesti jakama käsitys ammatillisesta identiteetistään sekä yhteisesti jakamat arvot vahvistaisivat luottamusta työyhteisösuhteissa ja siten myös sosiaalityön ammatillista työkuultuuria. Asiakas-työntekijä -suhteissa luottamus on yhteisen toiminnan edellytys (vrt. Walls 2005, 210).

Sosiaalityön suhdeperustainen tehtävä on myös jännitteinen. Sosiaalityön asiakkuuteen on liitetty leimaavia piirteitä ja negatiivisia konnotaatioita niin sosiaalityön kuin asiakkaan näkökulmasta. Malcolm Payne (1991, 16–19) kuvaa asiakkuutta tarkemmin näin: Yleensä ihmiset määrittellään asiakkaiksi sen perusteella, että he ovat vuorovaikutuksessa työntekijöiden kanssa. Tämä ei ole kuitenkaan tarkka kuvaus asiakkuudesta, koska asiakkaan rooli voi olla ambivalentti. Asiakkuus voi olla myös sosiaalityöntekijän havaintoja ihmisen tilanteesta. Ihmisten oma määritelmä asemastaan voi vaikuttaa myös asiakkuuden määrittämiseen, mutta se ei määrittele sitä, miten muut heidät näkevät. Myös virallinen käsitys asiakkuudesta voi heikentää tai vahvistaa käsitystä, onko ihminen sosiaalityön asiakas. Näitä käsityksiä ylläpidetään asiakkaiden, työntekijöiden, muiden viranomaisien tai muiden asiakkaan lähipiirissä olevien ihmisten käsitysten perusteella. Kerran ihmiseen liitetty asiakkuuden leima jatkaa usein olemassaoloaan, vaikka sosiaalityön interventiot ovat loppuneet.

3.2 Asiakasprosessit suhdeperustaisessa sosiaalityössä

Sosiaalityön suhdeperustainen tehtävä havainnollistuu ja todellistuu sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisissä prosesseissa ja suhteissa. Näissä suhteissa rakentuu sosiaalityön ammatillista työkuultuuria (ks. Rose 2021).

Sosiaalityön pioneerin Mary Richmondin (1917, 51–52) määrittämää sosiaalista diagnoosia ja siihen johtavaa prosessia voidaan pitää ammatillisen sosiaalityön case work -perinteen lähtökohtana. Sosiaalisessa diagnoosissa

määritellään henkilön sosiaalisen tilanteen mahdollisuudet ja yksilölliset piirteet. Sosiaaliseen diagnoosiin päästäkseen sosiaalityöntekijän on tutkittava, vertailtava ja arvioitava asiakkaan tilannetta kriittisesti ja lopulta muodostetaan tulkinta ja sosiaalisen ongelman määrittely. Toisen sosiaalityön pioneerin Jane Addamsin (1860–1935) ajattelun perustana ovat puolestaan sosiaalityön yksilöihin, yhteisöön ja yhteiskuntaan liittyvä ja kohdistuva tieto sekä toiminta (Puurunen 2019, 320). Asiakasprosessi voidaan nähdä myös suhteena yksilöä ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan.

Kansallisissa yksilökohtaisen sosiaalityön keskusteluissa 1970-luvulla sosiaalityön auttamistapahtumat on nähty prosesseina. Aulikki Kananoja ja Anni Pentinmäki (1977, 91–92) ovat määrittäneet sosiaalityön prosessin tavoite-orientoiduksi kokonaisuudeksi: *”Se on tilanteen arviointiin ja ongelman määrittämiseen pohjautuva tietoisien interventioiden ketju, jonka tavoitteena on asiakkaan ja työntekijän sopimukseen pohjautuva pyrkimys asiakkaan tilanteen muuttamiseen häntä ja hänen ympäristöään paremmin tyydyttäväksi.”* Prosessin tarkoituksena on vahvistaa asiakkaan omia kykyjä hallita tilanne. Tässä määritelmässä ympäristö ja yksilö nähdään keskeisessä roolissa. Asiakasprosessi voidaan nähdä yhteiseen sopimukseen pohjautuvaksi vuorovaikutuksessa tapahtuvaksi kokonaisvaltaiseksi orientaatioksi. Kirjallisuudessa prosessit kuvataan usein erillisinä tapahtumaketjuina, mutta käytännön työssä auttamisprosessin elementit ovat läsnä yhtä aikaa. Ne kulkevat rinnakkain, mutta ne voivat painottua prosessin eri vaiheissa eri tavoin. Työntekijä ei voi missään vaiheessa jättää huomioimatta asiakassuhdetta sekä sen muutoksia ja vaikutuksia auttamistapahtumassa. Myös arviointia tapahtuu koko prosessin ajan.

Asta Niskala (2008, 69) jaottelee suomalaista sosiaalitoimistoissa tehtävää tapauskohtaista sosiaalityötä prosessinäkökulmasta tarkasteltuna kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisen vaiheen muodostavat 1980-luvun yksilö- ja perhekohtaisen työn kyseenalaistaminen ja rakenteellisen työn vahvistaminen. Toisessa vaiheessa 1990-luvun taitteessa keskusteluissa kyseenalaistettiin sosiaalitoimistojen sosiaalityön käytäntöjä ja arvioitiin sosiaalityön suhdetta sen omiin erityispalveluihin ja moniammatilliseen työhön. Kolmannen vaiheen Niskala sijoittaa 1990-luvun loppupuolelle ja 2000-luvun alkuun, jolloin sosiaalityön arviointi nosti prosessinäkökulman esille.

Pauli Niemelä (2016, 105–106) on kuvannut tapauskohtaisen, tietovälitteisen ja eettisesti kestävänsä kysymyksenasettelun sosiaalityön asiakasprosessissa. Hänen mukaansa sosiaalityöntekijän toimintaa asiakkaan ja yhteiskunnan välillä voidaan tarkastella prosessina, jossa on kyse tapauskohtaisesta tunnistamisesta eli tapaustutkimuksesta. Tavoitteena on muodostaa paras mahdollinen kuva ilmiöstä ja ymmärtää sekä tiedostaa asiakkaan hyvinvoinnin vaje. Tiivistäen tässä prosessissa muodostetaan tavoitteet ja valitaan keinot ja menetelmät, joilla tavoitteeseen voi päästä. Seuraavana vaiheena ovat tiedon arviointi ja analyysi siitä, miten muutosta arvioidaan ja mitä uutta tietoa saatiin tai miksi tavoitteeseen ei päästy. Sosiaalityön asiakaspinnassa tehtävää työtä voisi täten kuvata joustavaksi ja vallitseviin tilanteisiin nopeasti mukautuvaksi työksi, jossa on reagoitava yllättäen ja yllättäviin ympärillä tapahtuviin mikro- ja makrotason tekijöihin. Tätä voidaan kutsua myös sosiaalityön ydinosaamiseksi, jossa sosiaalinen ulottuvuus on keskeistä.

Sosiaalityön käytäntöjä koskevia prosessityyppejä on jaettu myös eri orientaatioihin ja tavoitteisiin (Payne 2005, 25). Olen kuvannut nämä taulukossa 2. Olen lisännyt taulukkoon 2010-luvulla kansallisiin tutkimuksiin perustuvia näkökulmia, joissa korostetaan suhdeperustaista ja dialogista (Hänninen & Poikela 2016; Jokinen 2016; Mönkkönen 2018) asiakasprosessia sekä näyttöön perustuvaa (esim. Paasio 2014; Kivipelto ym. 2013) asiakasprosessia. *Suhdeperustaisen ja dialogisen asiakasprosessin* tavoitteena on asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutuksessa tapahtuva tiedonmuodostaminen. Kansainvälisesti 2020-luvulla ovat voimistuneet erilaiset kannattelevan sosiaalityön käytännöt ja asiakasprosessit, joissa hyödynnetään systeemistä ajattelua. Kannattelevassa asiakasprosessissa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhteessa merkityksellisiä asioita ovat muun muassa avoin vuorovaikutus, luottamuksen rakentaminen, asiakkaan omien voimavarojen vahvistaminen sekä hyvinvointia tukevien käytäntöjen konkretisointi esimerkiksi kotiympäristössä. Tällä asiakasprosessin mallilla on pyritty tukemaan työntekijöiden työhyvinvointia sekä vahvistamaan asiakaslähtöisyyttä. (Ferguson, Warwick, Disney, Leigh, Singh Cooner & Beddoe 2020.) Myös Suomessa lastensuojelun kontekstissa on pilotoitu systeemistä sosiaalityön toimintamallia 2020-luvun taitteessa. Pilotti on kohdennettu erityisesti tiimitason käytänteisiin. (Aaltio & Isokuortti 2019.) *Näyttöön perustuvassa asiakasprosessissa* tavoitteena on tutkimusperustainen

tiedonmuodostaminen yhdessä asiakkaan kanssa. Muun muassa aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä koskevassa tulevaisuusselvityksessä todetaan, että sosiaalityön tulee käyttää systematisoituja ja kumppanien kanssa jaettuja toimintamalleja ja menetelmiä, jotka ovat vaikuttavia (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka 2019, 26). Petteri Paasio (2014; 2018, 255–256) toteaa puolestaan, että tutkimukselliseen tietoon perustuvan tiedonmuodostamisen tulisi olla käytössä asiakasprosessien eri vaiheissa. Asiakasprosesseihin liittyvä sosiaalityön osaaminen voidaan tiivistää *kokonaisprosessin hallinta-asiiantuntumukseksi*, joka sisältää vuorovaikutuksen asiakkaiden kanssa sekä tiedepohjaisen prosessin toteuttamisen.

Taulukko 2. Sosiaalityö prosessina: vaihtoehtoisia tulkintoja (Paynea 2005, 25 mukailten)

Prosessityyppi	Kirjoittaja	Prosessin tavoite
Ongelmanratkaisu	Perlman (1957)	Auttaa ihmisiä määrittämään ja ratkaisemaan ongelmat
Psykososiaalinen	Hollis (1964)	Auttaa ihmisiä identifioimaan ja vastaamaan psykologiseen ja sosiaaliseen huoleen
Yksilökeskeinen	Rogers (1967)	Vapauttaa yksilöllistä kapasiteettia omatoimisuuteen
Kehityksellinen	Smalley (1967)	Auttaa ihmisiä kasvamaan taidoissaan ja ymmärryksessään
Ego-supportiivinen	Goldstein (1995)	Vahvistaa ihmisten halua suunnitella ja järjestää elämänsä
Systeeminen	Evans & Kearney (1996)	Jaksottaa tehtävät peräkkäin, ottaen huomioon ajan, jossa elämme
Kognitiivinen	Sheppard et al. (2000)	Tehdä arviointia ja päätöksiä kognitiivisesti
Kriittinen	Fook (2002) Healy (2000)	Sosiaalisten suhteiden uudistaminen dialogissa, jaettu suhde
Suhdeperustainen ja dialoginen	Hänninen & Poikela (2016) Jokinen (2016) Mönkkönen (2018)	Vuorovaikutuksessa tapahtuva tiedonmuodostaminen
Näyttöön perustuva	Paasio (2014) Kivipelto ym. (2013)	Tutkimusperustainen tiedonmuodostaminen asiakkaan kanssa

Taulukossa kuvatut prosessityypit ja tavoitteet aikakausittain ovat sosiaalityön ammatillisen työkultuurin näkökulmasta tärkeitä. Nämä tutkittuun tietoon perustuvat määritykset ilmentävät sosiaalityön lähtökohtia ja tietoteoreettisia oletuksia. Ne ovat ammattialaa määrittäviä tiedeyhteisön koetelemia perusteluita sosiaalityölle, mutta myös yksittäisten työntekijöiden käytännöissä ja eri organisaatioiden toiminnoissa muotoutuvia toimintatapoja. Sosiaalityön tieteenalan ontologisten ja epistemologisten lähtökohtien huomioiminen käytännön työssä on perustavaa laatua oleva lähtökohta sosiaalityölle, etteivät pragmaattisen sosiaalityön ammatilliset käytännöt jää vain yksilöiden tekemien valintojen ja tietämisen sekä toimimisen näkymättömiksi kokonaisuuksiksi. Näiden lähtökohtien kirkastaminen asiakasprosessikäytännöissä vahvistaisi sosiaalityön tiede- ja tutkimusperustaista ammatillista työkulttuuria.

Taulukossa 2 mainituissa asiakasprosessin tulkinnoissa prosessin tavoite määrittyy eri tavoin. Kotimaisessa kirjallisuudessa Ilmari Rostila (2001, 10–15, 33, 35) tuo esille sosiaalityön ongelmanratkaisuprosessin menetelmällisenä ja teoreettisena välineenä, jossa tähdennetään tavoitteellista työtä. Rostila toteaa, ettei sosiaalityön asiakasprosessien kehitys ole kaikilta osin yhdenmukaista kansainvälisessä ja kansallisessa tutkimuksessa. Näiltä osin myös prosessit tulisi ymmärtää kontekstoituvina ja kunkin maan sosiaalityön traditiot huomioivina. Hänen mukaansa ongelmanratkaisunäkökulma on hyödyllinen ja perusteltu muuttuvissa rakenteissa. Edellä mainitut näkökulmat ovat merkityksellisiä ammatillista työkulttuuria pohdittaessa sen vuoksi, että voimme hahmottaa sosiaalityön ammatillista työkulttuuria suhteessa ammattialan kontekstiin, painotuksiin ja kehitykseen.

Kansallisesti sosiaalihuollon asiakasprosessista ja siihen liittyvistä toimenpiteistä on säädetty hajanaisesti sosiaalihuollon yleis- ja erityislainsäädännössä. Lainsäädäntö eri asiakassektoreilla vaikuttaa siihen, minkälaisia toimenpiteitä tai palveluita kunkin asiakkaan kohdalla tulee soveltaa. Hallituksen esityksessä sosiaalihuoltolaki ja eräiksi siihen liittyviksi laiksi (HE 164/2014, 53–54) todetaan, että sosiaalityötä ohjaavat muun muassa sosiaalihuoltolaki (1301/2014), sosiaalihuollon asiakaslaki (812/2000), hallintolaki (434/2003) sekä sosiaalihuollon erityislaeista toimeentulotukilaki (1412/1997), lastensuojelulaki (417/2007), vammaispalvelulaki (380/1987) sekä laki sosiaalihuollon

asiakasasiakirjoista (254/2015). Kaikissa mainituissa säädöksissä on asiakasprosessiin liittyviä säännöksiä, jotka poikkeavat jossain määrin toisistaan. Sosiaalihuollon asiakasprosessi käynnistyy asian vireille tulosta. Hallintolain 20 §:n mukaan hallintoasia tulee vireille, kun asian vireille panemiseksi tarkoitettu asiakirja on saapunut toimivaltaiseen viranomaiseen tai asia on suullisesti esitetty ja tarvittavat tiedot käsittelyn aloittamiseksi on kirjattu. Esimerkiksi lastensuojelulain 26 §:ssä säädetään erikseen lastensuojeluasian vireille tulosta ja asiakkuuden alkamisesta. Asian vireille tulon tarkka määrittäminen on tärkeää, koska vireille tulosta lasketaan aika määräaikaisten noudattamiseen esimerkiksi vammaispalvelussa, lastensuojelussa ja toimeentulotuksessa. (HE 164/2014, 53–54.)

Lainsäädäntö määrittää osaltaan sosiaalityön suhdeperustaista asiakasprosessia velvoittavasti ja selkeästi, mutta lainsäädäntö ei määritä sosiaalityön ammatillisessa työkalutuurissa toteutettavia yksilöllisiä eettisiä sovelluksia. Kun sosiaalityön suhdeperustaisessa asiakasprosessissa lainsäädännön soveltamiseen liittyvästi otetaan huomioon esimerkiksi eettisyyteen (esim. Levinas 1987; Rossiter 2011) ja sosiaalityön tutkimusperustaisuuteen liitettävät näkökulmat, niin sosiaalityötä argumentoidaan sen eettisistä ja tiedeperustaisista lähtökohdista. Käytännön tason työssä tämä tarkoittaisi lainsäädännön tulkinnessa ja ammattieettisissä sovelluksissa tinkimätöntä sosiaalityön asiantuntemusta (esim. Rose 2021) ja sosiaalityön käytäntöjen perusteleminen näkyvästi tutkimus- ja tiedeperustaisuudella. Tinkimättömällä sosiaalityön asiantuntemuksella tarkoitetaan kriittistä eettistä analyysia, joka kohdistuu ensisijaisesti asiakkaan tilanteissa oleviin rakenteisiin. Sosiaalityön asiakasprosesseja määrittävien erilaisten rakenteellisten tekijöiden huomioiden on tärkeää muun muassa asiakkaan oikeuksien toteutumisen näkökulmasta (LS-hAo 2000/812, 1 §, 4 §). Esimerkiksi Raija Julkunen (2006, 162) tuo esille, että kunnallisia palveluita on saatavilla eri puolilla maata eri tavoin ja kansalaiset jäävät julkisten palveluiden ulkopuolelle. Lakisääteisessä sosiaalityössä, ja siten sosiaalityön ammatillisessa työkalutuurissa, asiakkaan tilanteen tarkastelu laajasti eri näkökulmista on välttämätöntä, jotta yksilölliset asiakkaan tilanteeseen liittyvät tekijät tulevat huomioiduksi.

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) säädetään asiakasprosessiin liittyvistä vaiheista, joita ovat: asian vireille tulo eli asiakkuuden alkaminen, palvelutarpeen

arviointi, palvelusuunnitelman tekeminen, asiakaskohtaisten päätösten tekeminen sekä toimenpiteiden ja palveluiden toteuttaminen, vaikutusten arviointi sekä asiakkuuden päättäminen. Eri tahojen on oltava yhteistyössä ja kommunikaatiossa prosessiin osallistuvien työntekijöiden kanssa. (ShL 1301/2014, 34–46 §.) Ensivaiheen kiireellisyyden arviointi ja asiakkaan tilanteeseen perustuva palvelutarpeen arviointi määrittävät mahdollisten sosiaalihuollon toimenpiteiden perustan. Jo alkuarvioinnissa (Hietämäki 2015) tulee luoda pohja luottamukselle asiakassuhteessa ja ottaa huomioon asiakasprosessin vuorovaikutuksellinen luonne, ammattieettiset ja juridiset näkökulmat, verkostotyö ja asiakasprosessin hallinta ja johtaminen (Sosnet 2019) sekä huomioida sosiaalityön tutkimuksellinen orientaatio. Tuija Nummelan (2011, 13) tutkimuksessa todetaan, että asiakkaan asemaa määrittää lainsäädäntö ja että aikuissosiaalityö aktualisoituu asiakkaan ja viranomaisen kohtaamisessa. Kohtaamista määrittävät viranomaisen näkökulmasta taustalla olevat sosiaalityön eettiset ohjeet mutta myös kunnallisen sosiaalityön hallinnolliset reunaehdot. Todellinen kohtaaminen tapahtuu Nummelan mukaan silloin, kun asiakas saa henkilökohtaisen asiakkuuden. Asiakkuudessa on kysymys vuorovaikutuksesta, kohtaamisesta, kuulluksi tulemisesta ja asiakasprosessin etenemisestä.

Asiakasprosessin vaiheita on jaoteltu myös ongelman ja tavoitteen määrittelyksi, motivaation, mahdollisuuksien ja kapasiteetin huomioonottamiseksi asiakastyöskentelyssä, psykososiaalisiksi arvioinniksi sekä yksilön omien tavoitteiden tukemisen kaltaisiksi toimenpiteiksi, kuten perheen ja verkoston huomioonottamiseksi, ”sopimusten” tekemiseksi ja ymmärryksen saamiseksi asiakkaan tilanteesta. Lisäksi alkuarviointi, työskentelyn aikainen arviointi ja loppuarviointi kuuluvat asiakasprosessiin. (Compton & Galaway 1989, 21–34.) Compton ja Galaway tuovat esille asiakkaan tilanteen ymmärtämisen sekä emotionaalisella että kognitiivisella tasolla. Näiden lisäksi voidaan ajatella, että tiedonmuodostamisen prosessi ja ”ymmärtämisen prosessi” ohjaavat asiakasprosessin vaiheita (vrt. Howe 2008, 88–89). Esimerkiksi Schön (1983) on kuvannut, että asiantuntijat muodostavat tietoa rakentamalla, purkamalla ja uudelleenrakentamalla ymmärrystään ja käsitystä olemassa olevasta asiasta. Maxwellin (2009, 113) mukaan prosessi sisältää osallistujan antamia merkityksiä, aikomuksia, uskomuksia ja näkökulmia, jotka ovat keskeisiä prosessin

eri vaiheille. Lisäksi sosiaalityön prosessiluonteeseen on liitetty kaksi keskeistä elementtiä: toinen on asiakkaan ja työntekijän yhteistyösuhde ja toinen työntekijän näkemys lähtökohtatilanteesta (Kananaja, Lähteinen, Marjamäki, Laiho, Sarvimäki, Karjalainen, & Seppänen 2007, 114).

Myös asiakasprosessin arviointiin on kiinnitetty enenevästi huomiota 2010–2020 -luvuilla. Tutkimuksissa todetaan, että sosiaalityöntekijän työmenetelmien ja asiakkaan valtaistumisen välisistä yhteyksistä tarvitaan tietoa, jotta voidaan päästä käsiksi vaikuttavuuden arviointiin. Kansallisessa sosiaalityön tutkimuksessa on todettu, että sosiaalityössä tarvitaan tietoa sosiaalityön vaikuttavuudesta ja että ala tarvitsee sosiaalityöspesifejä ja erilaisiin konteksteihin sopivia vaikuttavuuden arvioinnin mittareita. (Kivipelto & Kotiranta 2011, 135.) Asiakasprosessin realistinen arviointi tuo asiakasprosessissa tapahtuvat muutokset näkyviksi. Tällöin sosiaalityön tavoitteita on mahdollista tarkastella suhteessa tehtyihin interventioihin, kontekstiin ja mekanismeihin, jotka laukaisevat muutoksen. Interventioilla tarkoitetaan menetelmiä, joiden avulla tavoitteisiin pyritään, ja konteksti viittaa asiakkaan perustilanteeseen liittyviin tekijöihin. (Kivipelto ym. 2013, 105.) Sosiaalityön ammatillisen työkalutuurin näkökulmasta tarkasteltuna erilaisilla systemaattisilla arviointimenetelmillä osana sosiaalityön käytäntöjä (esim. Kivipelto & Kotiranta 2011; Kivipelto ym. 2013; Hietamäki 2015) voidaan tukea sosiaalityön asiantuntijuutta ja yhtenäistää ammatillista työkalutuuria. Lisäksi näin voitaisiin vahvistaa esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden kumppanuusasiantuntijuutta muun muassa moniammatillisessa työskentelyssä (esim. Rångord ym. 2015). Suhdeperustaisen asiakasprosessin näkökulmasta sosiaalityön ammatillista työkalutuuria määrittävät erityisesti sosiaalityön asiakasprosessia koskevat teoreettiset lähtökohdat, asiakasprosessin lakisääteiset vaiheet ja vuorovaikutussuhteissa rakentuvat merkitykset.

Mikrotasolla tehtävän työn ja asiakas-työntekijäkohtaamisten voidaan nähdä ”pienoiskoossa” kuvaavan yhteiskunnan tilaa. Näin ollen asiakkaana olevien ihmisten tilanteiden tukeminen ja edistäminen mikrotasolla sekä asioiden tarkastelu yhteiskunnallisella tasolla ovat osa sosiaalityön eri tasoille ulottuvaa suhdeperusteista perustehtävää. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa Bogo (2006, 48) ilmaisee asian niin, että ammatillinen sosiaalityö on sitoutunut toimimaan ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla edistääkseen

sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa niin yhteiskunnallisesti kuin yhteisöissäkin. Asiakasprosessin toteuttaminen ei ole siten vain työntekijän ja asiakkaan välinen kahdenkeskinen suhde (ks. Jokinen 2016; Juhila 2006). Suhdeperustaisen asiakasprosessin toteuttamisessa on huomioitava laajasti asiakkuuden yhteiskunnallinen ulottuvuus, analysoitava asiakkaan tilannetta suhteessa mahdollisiin rakenteellisiin epäkohtiin, asiakkaan tilanteeseen olennaisesti liittyviin tekijöihin, lainsäädäntöön, ammattietiiikkaan sekä tutkimustietoon sekä otettava huomioon toimintakonteksti, jossa työskennellään, sekä vuorovaikutus asiakkaan ja tämän verkoston kanssa. Asetettuihin tavoitteisiin pääsyä tulee arvioida näkyvästi ja erilaiset asiakkaan tilanteeseen kytkeytyvät mekanismit huomioivasti. Tämän kokonaisuuden hallitseminen edellyttää syvällistä tiede- ja tutkimusperustaista asiantuntijuutta sekä ammattikäytäntöjä. Suhdeperustainen asiakasprosessi ei tapahdu tyhjiössä, vaan osana sosiaalityön ammatillisen työkalutuurin käytäntöjä.

3.3 Ammattieettiset haasteet sosiaalityön suhdeperustaisissa asiakasprosesseissa

Ammattietiiikka määrittää käytännön tasolla sosiaalityön tekemistä, työntekijän oikeuksia ja velvollisuuksia sekä asiakkaan kohtelua, mutta myös laajemmin sosiaalityötä yhteiskunnallisena toimintana. Ammattieettinen toiminta liittyy siten keskeisesti sosiaalityön tehtävän toteuttamiseen, sosiaalityön suhdeperustaisiin asiakasprosesseihin ja sosiaalityön ammatillisen työkalutuurin rakentumiseen. Pragmaattisessa sosiaalityössä ei voida välttyä ammattieettisiltä haasteilta, jotka voivat liittyä esimerkiksi asiakastyössä kohdattaviin asiakkaan tilanteeseen liittyviin eettisiin dilemmoihin ja/tai työ- ja organisaatiokontekstiin kiinnittyviin eettisiin dilemmoihin, esimerkiksi taloudellisiin tai organisatorisiin reunaehtoihin ja niiden vaikutukseen sosiaalityön käytännölle. Pragmaattisen sosiaalityön ammatillisen työkalutuurin rakentumisen kannalta keskeistä on, kuinka kohdattavia ammattieettisiä haasteita käsitellään työyhteisössä ja kuinka esimerkiksi sosiaalityön ammattieettistä ohjeistusta hyödynnetään käytännön työssä.

Sosiaalialalla on erityinen suhde etiikkaan ja ihmisoikeuksiin. Voidaan sanoa, että sosiaalialan työ on saanut alkunsa eettisiin kysymyksiin liittyvien kysymysten pohtimisesta. Eettisyyden vaatimusta lisäävät työhön tai ammatiasemaan usein liittyvä valta ja mahdollisuus vaikuttaa asiakkaan elämään ja sitä kautta koko yhteiskuntaan. (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2013.) Valmiutta pohtia omaa työtä ja työkäytäntöjä eettisestä näkökulmasta pidetään yhtenä kehittyneen ammatillisuuden tunnusmerkeistä ja sosiaalityön ydinosaamisena (esim. Rostila 2001, 23; Sipilä 2011). Eettiset ohjeet ovat ammatillisten periaatteiden tunnetuiksi tekemisen väline ja niiden tarkoituksena on auttaa sosiaalityön ja sosiaalialan ammattihenkilöitä toimimaan ammatieettistä päättelyä edellyttävissä tilanteissa. Lisäksi ohjeiden tarkoitus on suojata palvelujen käyttäjiä väärinkäytöksiltä. Ammatieettiset ohjeet voivat myös tukea työntekijöiden ammatti-identiteettiä ja vahvistaa uskoa oman työn merkitykseen ja mahdollisuuksiin. (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2013, 5.) Suomalaisessa sosiaalialan ammattieettisessä ohjeistuksessa (2017, 7) eettiset periaatteet on jaoteltu seuraavasti: ihmisen oikeus ilmaista tunteitaan ja kielteisiä kokemuksiaan, arvostava vuorovaikutus ja luottamuksellisuus, itsemääräämisoikeus ja osallisuus, jokaisen ihmisen huomioon ottaminen ainutlaatuisena kokonaisuutena, ihmisen voimavarojen ja vahvuuksien huomioiminen, oikeus osuuteen voimavaroista, yhdenvertaisuus, epäoikeudenmukaisten toimintatapojen ja käytäntöjen vastustaminen sekä syrjinnän vastustaminen ja erilaisuuden hyväksyminen.

Sarah Banks (2012, 4) toteaa, että etiikkaa voidaan määritellä joko moraalfilosofian tai normien ja ohjeistusten näkökulmasta. Sosiaalityössä hyvä yhdistyy eettisessä päättelyssä toimintaa koskeviin normeihin (Niemelä 2011, 35). Ajattelun taustalla ovat ihmisoikeudet (Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948) ja länsimaisen demokraattisen yhteiskunnan arvot (Raunio 2009, 82, 92–93). Banksin (2015) mukaan etiikka liittyy lisäksi sekä ihmisten että ympäristön kohteluun. Se sisältää yksilön oikeudet, velvollisuudet, hyvinvoinnin huomioimisen sekä huomioon otettavat riskit. Ammattietiikka ohjaa työntekijän toimintaa ammatillisissa rooleissa. Perinteisesti ammattietiikassa on huomioitu työntekijän valta suhteessa asiakkaaseen. Uudemmissa keskusteluissa kuitenkin korostetaan asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja työntekijän velvollisuutta kunnioittaa asiakkaan oikeutta päättää omista asioistaan.

Akhtarin (2013, 8) mukaan hyvään sosiaalityöhön liitetään myös kapasiteettiä kehittää ja ylläpitää asiakassuhteita, hallita työn emotionaalista ulottuvuutta ja tehdä päätöksiä usein ristiriitaistenkin asioiden vallitessa. Tämä edellyttää työntekijältä kriittistä reflektointia suhteessa työkäytäntöihin sekä jatkuvaa tiedon ja taitojen kehittämistä. Myös asiakkaiden yksilöllisyyden ja kulttuuritaustojen ymmärtäminen, tunteminen ja huomioiminen käytännön työssä on työn onnistumisen kannalta välttämätöntä ja osoittaa samalla asiakkaan kunnioittamista (Kananoja ym. 2011, 122). Myös kontekstien merkitys asiakkaalle tulee huomioida.

Sosiaalityön kansainvälisiä eettisiä periaatteita on avattu IFWS:n (2018) lausumassa. Lausumassa (IFSW 2018) todetaan, että keskeisiä sosiaalityötä ohjaavia periaatteita ovat

- ihmisarvon kunnioittaminen ja arvostaminen
- ihmisoikeuksien edistäminen
- sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen
- itsemääräämisoikeuden edistäminen
- osallisuuden edistäminen
- luottamuksen ja yksityisyyden kunnioittaminen
- ihmisten kohtelu kokonaisvaltaisesti
- teknologian ja sosiaalisen median eettinen käyttäminen
- sekä ammatillinen yhtenäisyys eettisen ohjeistuksen käytössä ja päivittämisessä paikallisia oloja vastaavaksi.

Sosiaalityön asiakasprosessien näkökulmasta sekä kansallista että kansainvälistä ammattieettistä ohjeistusta voidaan pitää yleisenä ohjeena, jonka mukaan sosiaalityössä tulee toimia ja asiakkaan tilannetta tarkastella. Eettisten näkökulmien tulee olla läsnä käytännön tason työssä ja laajemminkin yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Mikrotasolla ammattieettisen pohdinnan voi tulkita konkretisoituvan vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa sekä asiakasprosessiin liittyvissä käytännöllisissä toimenpiteissä.

Eettisten ohjeistusten, tutkimustiedon ja lainsäädännön perusteella sosiaalityöllä on lisäksi erityinen velvollisuus tuoda esille epäkohtia ja eettisesti kestämättömiä tilanteita päättävälle tahoille. Ohjeistus itsessään ei ratkaise yksittäistä asiakasta koskevia tilanteita, vaan työntekijällä on velvollisuus soveltaa

ammattieettistä ohjeistusta asiakkaan tilanteessa yksilöllisesti. Mirja Kajavan (1988, 89–90) näkemys ammattiauttamisesta on ajankohtainen vielä 2020-luvulla: ammattiauttamiseen liittyy aina myös eettisiä ongelmia. Auttaminen ei tapahdu aina asiakkaan ehdoilla. Yhteisen edun periaate ei anna ohjenuoraa ratkoa eettisiä ongelmia, koska yleensä yhteistä etua ei ole olemassa. Ristiriitatilanteissa joudutaan asettamaan vastakkain yksilön ja yhteiskunnan tavoitteita. Tärkeä on kuitenkin suojata erityisesti yksilöä, koska hän on heikompi osapuoli. Yksilön turvaaminen tuo kuitenkin mukanaan sosiaalityössä keskeisen ongelman: yksilöitä on useita, ja joudutaan ratkaisemaan, ketä kulloisessakin ristiriitatilanteessa suojataan. Edellä mainitun perusteella etujen määrittely, suojaaminen ja päätöksenteko edellyttävät ammattieettistä päätelyä ja asiakkaiden tilanteisiin paneutumista. Eettiset periaatteet kuvaavat siis sitä, mitä pidetään ”hyvänä” sosiaalityönä. Sekä asiakkaan että sosiaalityön näkökulmasta tärkeä kysymys on, miten ”hyvän ohjeet” konkretisoituvat käytännöissä. Tämä on tärkeä näkökulma työ kulttuuria tarkasteltaessa, koska hyvän ohjeet voidaan tulkita esimerkiksi eri tavoin asiakas-, organisaatio- tai yksittäisellä työntekijätasolla.

Pauli Niemelän (2016, 105) mukaan sosiaalityön tiedontuotannon prosessi ja asiakkaan tilanteen huolellinen selvittäminen edellyttävät työntekijältä eettistä vakaumusta tehdä työ hyvin ja analysoida ongelmaa tai ongelmavyhyhtiä yksilöllisesti sekä konteksti huomioiden. Niemelän mukaan tämä vaihe on yksi eettisesti kestävästä muutostyön tekemisen peruste (ks. myös Paasio 2014, 140–142.) Eettisten kysymysten merkitys sosiaalityön käytännöille on keskeistä myös työntekijän ammatillisen toiminnan ja velvollisuuksien näkökulmista. Laissa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015, 4 §) ja sosiaalialan ammattieettisissä ohjeissa (2017, 25–37) todetaan, että sosiaalihuollon ammattihenkilöllä on ammattieettinen velvollisuus noudattaa ammattitoiminnassaan, mitä asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä asiakastietojen käsittelystä säädetään. Ammattietiikka ohjaa työntekijän harkintavallan käyttöä, ja eettinen vastuu on osa ammattikäytäntöä. Vuorovaikutus, valta ja pakon käyttö sekä asiakkaan osallisuus liittyvät ammattieettisiin periaatteisiin, jotka on työskentelyssä huomioitava. Asiakkaan on myös voitava luottaa asiakassuhteen ja asioiden käsittelynsä luottamuksellisuuteen ja asianmukaisuuteen. Lisäksi eettisen harkinnan soveltamisessa on kyse ongelmatilanteista

tai ristiriitatilanteista, joissa esimerkiksi erilaiset edut tai intressit uhkaavat työntekijän luotettavuutta. Myös tilanteet, joissa toimitaan sekä tukena että kontrolloijana, samoin kuin tehokkuusajattelun ja asiakkaan kunnioittamisen väliset ristiriidat, voivat olla eettistä harkintaa edellyttäviä tilanteita. (Rostila 2001, 26; Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2017.)

Eettiset dilemmat kuvaavat tilanteita, joissa selkeitä vastauksia ei välttämättä ole ja joissa ohjeistukset toimivat ohjenuorina päätösten tekemisessä. Ammattieettisen ohjeistuksen kaavamainen noudattaminen ei kuitenkaan takaa hyvien käytäntöjen toteutumista, vaan vuorovaikutus ja reflektointi ovat avainasemassa. (Akhtar 2013, 21–22.) Rostilan (2001, 27–29) mukaan sosiaalityön ammatillisessa kulttuurissa tuleekin edistää eettistä harkintaa. Toisaalta managerialismin ja sosiaalityön arvojen välillä on selkeä jännite, eikä tämä rohkaise työntekijöitä eettiseen harkintaan (Lehto-Lundén & Salovaara 2016, 166).

Ammatillisessa sosiaalityössä omien henkilökohtaisten arvojen ei tule myöskään ohjata asiakastyötä, eikä näitä arvoja tule projisoida asiakkaan arvoiksi. Asiakkaan arvomaailman kunnioittaminen on tärkeää (Banks 2012, 8). Myös reflektointi on osa ammatillista käytäntöä, ja sen avulla työntekijän tulee varmistua siitä, etteivät hänen omat arvonsa tai ennakoasenteensa ohjaa asiakastyötä asiakkaan näkökulmasta epätarkoituksenmukaiseen suuntaan (Kananoja ym. 2011, 131). Aini Pehkonen ja Marja Väänänen-Fomin (2011) tuovat esille, että sosiaalityö tarvitsee eettisesti herkkiä ammattilaisia, jotka uskaltavat ottaa eettisiä asioita esille.

Linda Briskman (2001) esittää kritiikkiä yleistä sosiaalityön eettistä koodistoa kohtaan. Hänen tutkimuksessaan tulee esille, ettei länsimainen eettisen ohjeistuksen malli sovellu käytettäväksi sellaisten ryhmien tai ihmisten kanssa, joilla on erilainen maailmankatsomus. Briskman pohtii, mitä tapahtuisi, jos eettinen ohjeistus nojaisi postmoderniin moninaisuuteen ja erilaisuuteen ja päätyy ajatukseen, ettei sosiaalityön eettinen ohjeistus anna täyttä huomiota eri tavoin asemoiduille ryhmille tai yksilöille ja tähän seikkaan sosiaalityön profession tulisi ottaa kantaa. Sosiaalityön monikulttuurisuuden huomioimisesta sosiaalityön koulutuksessa ja kansainvälisiä sosiaalityön sisältöä koskevia ohjeita on tutkittu Thomas Akintayon, Juha Hämäläisen ja Sari Rissasen (2016) tutkimuksessa, jossa todetaan, että kansainväliset sosiaalityön ohjeet ovat

sovellettavissa erilaisiin konteksteihin menettämättä ohjeistuksen relevanssia. Suomalaisissa sosiaalialan ammattieettisissä ohjeissa noudatetaan pääosin kansainvälistä ammattieettistä ohjeistusta (IFSW 2018), mutta sen lisäksi ohjeistusta on täsmennetty kotimaisella lainsäädännöllä ja tutkimuksella.

Sarah Banks (2008) toteaaakin, että ammattietiikassa on hyödyllistä nojata erityisesti moraalisiin, eettisiin ja poliittisiin lähtökohtiin, minkä ansiosta vallitsevia tilanteita voidaan tarkastella kriittisesti. Akhtar (2013, 33) tuo puolestaan esille, että käytännön työssä ammattietiikka tulee esille työntekijän ammatillisen vastuun suhteen ammattieettisiin ohjeisiin, lainsäädännön soveltamisessa, organisaation toimintavoissa, syrjinnän vastaisissa käytännöissä ja reflektiotaidoissa. Lisäksi työntekijän vastuuvollisuus näistä asioista korostuu. Kotimaisessa tutkimuksessa psykologian alalla Mari Huhtala on tutkinut eettistä organisaatiokulttuuria ja työhyvinvointia ja havainnut, että eettisiin arvoihin sitoutunut organisaatio muun muassa tukee työntekijöiden työhyvinvointia ja vähentää koettua työstressiä. Organisaation eettiset normit voivat myös tarjota mahdollisuuden keskustella avoimesti eettisistä kysymyksistä ja tukea eettistä päätöksentekoa esimerkiksi ristiriitatilanteissa. (Huhtala 2013, 64–65; ks. myös Akhtar 2013, 135.)

Suomessa Juha Hämäläinen ja Pauli Niemelä (2014, 103, 105) ovat analysoineet sosiaalihuoltolain (2014/1301) arvoperiaatteita ja havainneet, että laissa korostetaan rakenteellista sosiaalityötä ja ongelmakeskeisestä ajattelusta on siirrytty voimavaroja korostavaan ajatteluun. Heidän mukaansa tällöin asiakastyössä ongelmien problematisointi ja tutkimuksellinen analyysi jäävät vähemmälle. Eettiseen ohjeistukseen peilaten asiakasprosessiin ja asiakkaan tilanteeseen tutustuminen edellyttää ongelmien ja tilanteen kokonaisvaltaista hahmottamista, jotta työtä voisi tehdä eettisesti kestäväällä tavalla, eikä kompleksinen ympäristö silti aina tarjoa vastauksia asioiden ratkaisemiseksi. Suomessa lainsäädäntö ei havaittujen (mt. 2014) arvoperiaatteiden kautta anna suoraa ohjeistusta eettisten menettelytapojen ja erityisesti eettisten ristiriitojen soveltamiseen tai huomioimiseen, vaikka asiakaslähtöisyyttä ja asiakkaiden osallisuutta korostetaan (ShL 1301/2014, 1 §).

Taulukkoon 3 olen koonnut keskeiset ammattieettisistä ohjeistuksista johdetut menettelytavat ja keskeisen lainsäädännön menettelytavan taustalla. Ammattieettisen ohjeistuksen lisäksi menettelytavan soveltamiseen

vaikuttavat muun muassa muu sovellettava yleis- ja erityislainsäädäntö, sosiaalihuoltolaista esimerkiksi lastensuojelulakiin ja vammaispalvelulakiin.

Taulukko 3. Eettinen ohjeistus ammatillisessa toiminnassa (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2017).

Eettinen menettelytapa	Taustalla olevaa lainsäädäntöä
Eettinen harkinta	<ul style="list-style-type: none"> • Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015 • Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 • Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015 • Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 • Erityislait • Perustuslaki 731/1999
Eettinen vastuu	
Vuorovaikutus	
Valta ja pakon käyttö	
Asiakkaan osallisuus	
Asiakassuhteen luottamuksellisuus ja yksityisyyden suoja	

Mainitut eettiset menettelytavat ovat tärkeitä sosiaalityön asiakasprosesseissa, ja ne ovat myös ammatillisessa työskentelyssä huomioitavia ulottuvuuksia. Sosiaalityön ammatillisen työskentelytapoihin kohdistuva luonne” aktualisoituu työyhteisössä ja käytännöissä. Ammatillisella työskentelyllä luodaan puitteet ammattietiikan toteuttamiselle ja sen asemalle työyhteisössä; toisaalta ammattietiikan toteuttaminen kuvaa osaltaan ammatillista työskentelyä. Akhtarin (2013, 135) mukaan ammatillisen työskentelytapojen näkökulmasta on tärkeää, että ilmapiiri työpaikalla on turvallinen ja virheistä sekä läheltä piti -tilanteista voi keskustella. Myös hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän toiminnan rajan tulee olla selkeä. Luottamuksellinen ilmapiiri, etulinjassa työskentelevien ammattitaidon kunnioittaminen ja oppiva ympäristö ovat myös tärkeitä vahvan ja tiedottavan ammatillisen työskentelytapojen piirteitä.

4 MAASEUTU JA KAUPUNKI TUTKIMUKSEN KONTEKSTEINA

4.1 Sosiaaliset huolet maaseudulla ja kaupungissa

Tarkastelen sosiaalityön ammatillista työkuultuuria tässä tutkimuksessa maaseutu- ja kaupunkikonteksteissa. Jotta sosiaalityön ammatillista työkuultuuria voidaan ymmärtää analyttisemmin, on huomioitava sosiaaliset huolet ja ongelmat konteksteittain, sillä asiakkaan käytettävissä olevat resurssit vaihtelevat eri konteksteissa. Lisäksi sosiaaliset huolet, ongelmat ja hyvinvoinnin vajeet ilmenevät eri tavoin yksilöiden ja perheiden elämässä. Nämä hyvinvoinnin vajeet kytkeytyvät myös yhteisöllisiin ja yhteiskunnallisiin prosesseihin (esim. Laitinen & Pohjola 2010, 7). Suhdeperustaisen sosiaalityön näkökulmasta tarkasteltuna kontekstien huomioiminen mahdollistaa esimerkiksi erilaisten kontekstien tunnusomaisten piirteiden näkyväksi tekemisen asiakkaan elämäntilanteessa sekä konteksteissa toimivien ja asiakkaan elämäntilanteessa olevien merkityksellisten suhteiden huomioimisen (ks. esim. Lindh 2019, 20–21). Sosiaalityössä asiakkaana olevan ihmisen elinympäristön ja siihen liittyvien erilaisten reunaehtojen ja mahdollisuuksien huomioiminen on välttämätöntä, jotta voidaan tehdä eettisesti kestävää sosiaalityötä (Fairbanks 2003). Sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tulkitseminen maaseutu- ja kaupunkikonteksteissa ja kontekstien kautta tukee sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirteiden mahdollisten eroavaisuuksien ja yhtäläisyyksien näkyväksi tekemistä maaseudulla ja kaupungissa (vrt. Eräsaari 2007, 151–153).

2020-luvun maaseutu-kaupunki -määrittelyissä kaupungin läheistä maaseutua kuvataan alueeksi, joka on toiminnallisesti ja fyysisesti lähellä kaupunkialueita. Ydinmaaseutua määritellään elinkeinorakenteeltaan monipuoliseksi ja tiiviisti asutuksi alueeksi. Harvaan asuttua, eli tämän tutkimuksen fokukseksi olevaa maaseutua, kuvataan alueeksi, jossa esimerkiksi palveluita tai elinkeinoa ei ole monipuolisesti. Välimatkat palveluiden ja ihmisten asumusten

välillä ovat pitkiä. Harvaan asutun maaseudun maa-alueesta suurin osa on metsää. (Valtioneuvosto 2021.)

Suomalainen maaseutu on kohdannut laajoja rakenteellisia ja väestöön liittyviä muutoksia ja muuttoliike on ollut pääsääntöisesti maaseudulta pois-päin. Maaseutu asuinpaikkana ei yksiselitteisesti kuitenkaan määritä ihmisen elämäntapaa. (Esim. Katajamäki 2009, 49.) Aiemman tutkimuksen perusteella maaseutua ja kaupunkia kuvataan usein esittäen erilaisia tunnuslukuja hyvinvoinnin indikaattoreista konteksteittain. Kansallisessa tutkimuksessa (Lavapuro, Ojanen, Rautiainen & Valtonen 2016, 172–173) tulee esille, että harvaan asutun maaseudun syrjäkunnissa väestö on keskimäärin muuta maata ikään-tyneempää, sairaampaa ja työelämästä syrjäytyneempää. Syrjäkuntien asukkailla on havaittu keskimääräistä suurempia toimeentulo-ongelmia. Nämä eivät kuitenkaan johdu suoraan kuntien syrjäisyydestä, vaan pikemminkin työpaikkojen puutteesta ja matalasta koulutustasosta. Toisaalta, taloudellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden kasvu ulottuu niin syrjäkuntiin kuin kaupunki-keskuksiin. Tilastotietoa (Kahila, Hirvonen, Jolkkonen, Kurvinen, Lemponen, Makkonen, Rautiainen, Copus, Teräs, Turunen, Lebbing, Vester & Meijer 2022, 20) esimerkiksi alueiden väestökehityksestä, työpaikoista, taloudesta ja työllisyydestä on saatavilla paljon, mutta ihmisten kokemuksista ja elämänlaatuun liittyvistä tekijöistä konteksteittain tiedetään vähemmän.

Maaseutuun liitettyjä sosiaalisia huolia ja ongelmia on kuvattu 1990–2000-luvun kansallisissa tutkimuksissa muun muassa psykososiaalisten kysymysten (esim. Kröger 1990, 133; Heikkilä, Rintala, Airio & Kainulainen 2002, 109) näkökulmasta. Lisäksi esille on tuotu maaseutuun liittyviä alhaiseen elintasaan, työttömyyteen ja pitkäaikaistyöttömyyteen, velkajärjestelyihin ja itsemurhiin liittyviä ongelmia. Elintilanne on näyttänyt synkimmältä 2000-luvun taitteessa harvaan asutun maaseudun osalta. (Laitinen & Pohjola 2001, 43–44.) Lisäksi tutkimuksissa todetaan, että yksinäisyys, erakoituminen, mielenterveysongelmat ja alkoholi-ongelmat ovat maaseudun riesana. Ongelmia on kuvattu monimutkaisiksi, ja niiden ratkaisemiseksi tarvitaan useiden asiantuntijoiden ja vapaaehtoisten tukea (Lehtinen 2007, 126; ks. myös Kivelä 2014). Kuvatut näkökulmat tuovat näkyväksi sen, että sosiaalinen problematiikka ulottuu erilaisiin konteksteihin. Sosiaalityössä yksilöllisiä elämäntilanteita tulee tarkastella asiakkaana olevan ihmisen tilanteesta käsin.

Vuoden 2017 kansalaiskyselyn tulosten perusteella yli 70 % harvaan asutulla maaseudulla asuvista vastaajista uskoo paikkakuntansa väestön vähenvän. Eniten palveluihin tyytymättömiä vastaajia on harvaan asutulla maaseudulla. (Sillanpää & Ålander 2017, 27, 31.) Tutkimuksissa tulee esille, että palvelujen saatavuus ja saavutettavuus maaseudulla herättävät huolta (esim. Hämeenaho 2012). Esimerkiksi huoli poliisin, verohallinnon, terveyskeskus- ja lääkäripalvelujen saatavuudesta tulee esille. Myös maaseudun infrastruktuurin tila on herättänyt kysymyksiä. Muun muassa julkisen liikenteen puute ja teiden huono kunto sekä tyytymättömyys tieliikennepalveluihin haja-asutusalueilla on nostettu esille. (Moilanen, Kittinen & Vahanen 2013, 9.) Maaseudun asiointitarpeet liittyvätkin oleellisesti liikennepalvelujen tarpeeseen. Liikennepalveluja, kuten joukkoliikennettä ja asiointikyytipalveluja, tarvitaan syrjäisillä alueilla. (Kettunen 2013, 75.) Toisaalta paikallisesti on kehitetty erilaisia asiointiliikenteen uusia muotoja usein projektirahoituksen turvin (Tedre & Pulkkinen 2011, 301).

2010-luvulla maaseutua on käsitelty tutkimuksissa myös muun muassa ikäihmisten (esim. Jaakkola 2015, 83–84; Tedre & Pulkkinen 2010) näkökulmasta ja keskiöön ovat tulleet harvaanasutulla maaseudulla asuvien ikään-tyvien mahdollisuus asua maaseudulla, ikäihmisten kotona asumisen turvaamiseen liittyvät kysymykset ja riittävien palveluiden turvaaminen, kuten kotipalvelun ja kotitalkkaripalvelujen saatavuus (Kettunen 2013, 74–75, 78). Myös nuorisotutkimuksessa (Käyhkö 2016; Tuuva-Hongisto, Pöysä & Armila 2016; Armila 2016) todetaan, että syrjäinen maaseutu asettaa reunaehdoita muun muassa nuorten tasa-arvoiselle koulutukseen ja harrastuksiin pääsille sekä arjen käytännöille.

Lisäksi maaseutua on tutkittu yhteisöllisyyden ja sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Marja Holmilan (2001, 14, 65–67) tutkimuksessa todetaan, että maaseudulla yhteisö määrittelee sen, mitä pidetään vaarallisena. Tutkimuksen mukaan pienissä yhteisöissä on tärkeää kyetä salaamaan henkilökohtaiset vaikeudet esimerkiksi naapureilta ja ihmiset varjelevat yksityisyyttään eivätkä puhu ongelmistaan perheen ulkopuolella. Perheen rajojen pitäminen vaatii huolellisuutta puheissa ja vuorovaikutuksessa. Tällainen monimutkaisten verkostojen ja tunteiden hallinta edellyttää yhteisössä suurta keskinäistä kunnioitusta. Toisaalta ne perheet, joiden rajat ovat murtuneet, saavat

osakseen julkisesti sekä halveksuntaa että rakkautta. Tutkimuksen mukaan tarkoin säädellyssä ympäristössä ongelmista puhuminen vapauttaa. Sosiaalityön tarvetta maaseudulla voivat tämän perusteella määrittää myös ihmisen sosiaaliset suhteet ja niiden laatu maaseutuyhteisössä.

2020-luvun maaseutututkimuksessa maaseudun moninaiset kulttuurit, perinteet ja epämuodolliset verkostot, kuten suku, ystävät, kirkko sekä erilaiset vapaaehtoisjärjestöt, kuvataan vahvuuksina. Erityisesti erilaisten verkostojen keskinäisriippuvuuteen ja verkostojen muutoksiin ihmisten arkeen liittyvästi on kiinnitetty huomiota. (Downing, Brackett & Riddick 2021.) Tutkimuksissa tulee esille, että harvaan asutun maaseudun nuorille maaseudun turvallisilla ja kannattelevilla ihmissuhteilla on suuri merkitys nuorten elämään. Maaseutu koetaan turvallisena ympäristönä. Toisaalta 2020-luvun Covid19-pandemian myötä maaseudun nuorten koettu hyvinvointi on kokonaisuudessaan heikentynyt esimerkiksi työpaikkojen sulkeutuessa ja koulutukseen liittyvien ihmissuhteiden vähetessä. (Vehkalahti, Armila & Sivenius 2021.)

Suomalaiset kaupungit luokitellaan sisempään ja ulompaan kaupunki-alueeseen ja kaupungin kehysalueeseen (Kuntaliitto 2021). Tässä tutkimuksessa tarkoitetaan kaupungilla asukasluvultaan yli 65000 asukkaan kaupunkeja. Kaupunki sisältää sekä rakennetun että kulttuurisen ympäristön ja erilaisia sosiaalisia maailmoja. Kaupungiksi määrittelen ydin- ja kehyskaupungin alueet, joissa asutaan keskitetysti ja palveluita ja erilaisia elinkeinoja on runsaasti tarjolla.

Suomalaista kaupunkikehitystä kuvaa muuttoliikkeen suuntautuminen kasvukeskuksiin sekä pohjoisesta etelään (Kestilä & Karvonen 2018, 43). Suomalaisia kaupunkeja kuvataan yleisesti ottaen suhteellisen ruuhkattomiksi, saasteettomiksi ja rauhallisiksi ympäristöiksi, verrattuna esimerkiksi joihinkin suurkaupunkeihin, joissa terroriteot tai väkivalta ovat läsnä (Karisto 2004, 31). Globaalissa mittakaavassa suomalaista kaupunkikehitystä on kuvattu varsin kestäväksi. Esimerkiksi varakkuus ja köyhyys eivät erotu räikeästi katukuvassa ja kunnalliset peruspalvelut ovat luoneet pohjan kestäväälle kaupunkikehitykselle. Kotimainen kaupunkikehitys on kuitenkin jäänyt sirpalemaiseksi. (Häikiö 2018, 27–28.)

Kaupunkiympäristöä kuvaavat myös hyvin käsitteet kasvavat keskukset, kehittyvä teknologia, monipuoliset palvelut ja arjen estetiikka. Tämän tyyppinen

stereotypia kaupungista ei kuitenkaan välttämättä ole kaikkien ihmisten jakama kuva ja käsitys kaupunkiseuduista. (Ilmonen 2010, 28.) Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta huolta on aiheuttanut se, että kaupunkien kehitystä on näytetty ohjaavaan melko yksipuolisesti investoijien, turistien tai vauraan paikallisväestön ehdoilla (Kopomaa & Meltti 2005, 12; Mäenpää 2010, 85). Kokonaisvaltainen kaupunkikäsitys sisältääkin useita toisiinsa limittyviä sosiaalisia maailmoja (Kopomaa & Meltti 2005, 7). Samassa asuinympäristössä voi elää ja työskennellä hyvin erilaiset sosiaaliset todellisuudet jakavia ihmisiä. Sosiaalinen polarisaatio kaupungeissa on lisääntynyt (Ilmonen 2010, 29). Kaupunkikehityksessä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistaminen osallisuuden, toimeentulon ja sosiaalisten suhteiden myötä nähdään tärkeäksi tulevaisuuden tavoitteeksi (Häikiö 2018, 28; Kuitunen 2019).

Vaikka yhtäältä maaseutuun liitetään sosiaalista problematiikka ja kaupunkeihin yhdistetään usein paljon valinnanmahdollisuuksia, myös kaupungeissa on ongelmia (Vaattovaara & Joutsiniemi 2018). Kaupunkeihin liittyvässä 2000-luvun sosiaalityön tutkimuksessa esille on nostettu muun muassa huoli lähiöistä ja siellä asuvista ihmisistä. Lähiöihin liittyvää segregaatiokehitystä on seurattu valtakunnan tasolla, ja ”ongelmalähiöistä” ollaan tietoisia. Erilaisia lähiöprojekteja on tehty asuinalueiden tukemiseksi ja kehittämiseksi. (Karjalainen, Karisto & Seppänen 2002, 259, 264.) Erilaistumisen jyrkentyminen merkitsee samalla hyvinvointierojen kasvua. Erot vauraiden, terveiden ja toimekkaiden sekä köyhien, sairaiden ja työttömien asuinalueilla ovat nimensä mukaisesti suuret. Erot näkyvät esimerkiksi sosiaalisten todellisuuksien erkaantumisesta johtuvina jännitteinä ja konflikteina eri asuinalueiden välillä. Toisaalta Suomessa kaupunkien sisäinen erilaistuminen ei ole vielä johtanut jyrkkiin reaktioihin. (Simpura 2004, 40.)

Kaupunkeihin liitettävässä sosiaalityön tutkimuksessa myös köyhyys ja huono-osaisuus nostetaan esille. Kaupungeissa huono-osaisuus on pirstoutunut vaikeasti hahmotettavaksi ilmiöksi. Puhutaan esimerkiksi usköyhyydestä, McDonald’s-proletariaatista ja työssäkäyvistä köyhälistöstä. (Vuolteenaho 2005, 20, 26.) Tähän kehitykseen voidaan liittää myös asunnottomuus, joka nähdään suurten kaupunkien ongelmana. Toisaalta alle 35 000 asukkaan kaupungeissa asunnottomuutta voidaan pitää vuoden 2016 Sosiaalibarometrin mukaan marginaali-ilmiönä (Eronen, Lehtinen, Londén & Perälähti 2016).

Myös sosiaalisesta etäisyydestä eri sosiaaliluokkien välillä puhutaan, kun puhutaan huono-osaisuuden kasautumisesta ja yhtäältä hyvinvoivan väestön eroista (Ohisalo 2017).

Lisäksi kaupunkien sosiaaliin ongelmiin liitetty erityispiirre on kaupunkielämän anonyymisyyteen liittyvä häiriökäyttäytyminen (Simpura 2004, 40). Maantieteellinen läheisyys kaupungissa ei merkitse sosiaalista läheisyyttä. Väenpaljous aiheuttaa sen, ettei kaikkia ihmisiä voi noteerata eikä tuntemattomien reaktioista ”tarvitse” välittää. (Karisto 2003.) Julkisissa tiloissa tapahtuva epätoivottu porukointi, johon liitetään usein juopottelevia ryhmiä ja epäsosiaalista käyttäytymistä, liitetään myös kaupunkielämän anonyymisyyteen. Julkisissa tiloissa, kuten yleisessä käytössä olevissa ei-kenenkään-puistoissa, muiden ihmisten asettamaa kontrollia ei useinkaan ole. Tutkimuksissa tuodaan esille, että marginaaliryhmien oikeus ja tarpeet julkiseen tilaan tulisi myös tunnustaa ja tunnustaa, jotta ketään ei syrjäytettäisi julkisten tilojen käytöstä. (Kopomaa 2003, 99, 101, 109.) Tiloihin ja alueisiin liitettäviin leimoihin liittyy sosiaalityön näkökulmasta riskejä. Jos jokin tietty alue esimerkiksi kategorisoidaan ongelma-alueeksi, samalla voidaan luoda ja ylläpitää mielikuvia leimautuneista alueista ja korostetaan ihanteellisia alueita. Jos alueen asukas leimautuu tällaisen kategorisoinnin mukaan ja hänelle annetaan alueeseen liittyvä negatiivinen identiteetti, uuden identiteetin rakentaminen voi olla vaikeaa. (Roivainen 2003, 147–148.)

2020-luvun vaihteessa kaupunkien sosiaaliin huoliin liittyvässä julkisessa keskustelussa ovat korostuneet erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin epätasainen jakautuminen ja mielenterveysongelmien ja sosiaalisten ongelmien syveneminen. Kuitenkaan kaupunkia ja maaseutua koskevissa selvityksissä esimerkiksi lasten psyykenlääkkeiden käytössä ei tule eroja kaupungin ja maaseudun välillä, mutta lasten sijoitukset kodin ulkopuolelle ovat tavallisempia kaupungeissa kuin maaseutumaisilla alueilla. Lasten ja nuorten rikostuomioita saaneita poikia on puolestaan eniten maaseudun paikalliskeskuksissa ja kaupungin läheisellä maaseudulla, kun taas pienin osuus poikien saamista rikostuomioista on ydinmaaseudulla. (Ristikari, Keski-Säntti, Sutela, Haapakorva, Kiilakoski, Pekkarinen, Kääriälä, Aaltonen, Huotari, Salo, Juutinen, Pesonen-Smith & Gissler 2018, 132 – 133.) Myös kaupungissa sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät huomioiva kontekstuaalinen tarkastelutapa, esimerkiksi

huomion kiinnittäminen ihmisten kokemuksiin, elämänlaatuun ja palveluiden saatavuuteen kontekstissaan (esim. Kahila 2022, 20), voi tukea asiakkaiden monimuotoisten tilanteiden ja asiakasprosessien haltuunottoa niin pragmaattisessa sosiaalityössä kuin käsitteellisemminkin.

Suomalainen maaseutu ja kaupunki ovat kohdanneet laajoja rakenteellisia ja väestökehitykseen liittyviä muutoksia 2000-luvun alkuvuosikymmeninä. Sosiaaliset ongelmat ja huolet ovat pysyneet samankaltaisina, mutta muuttaneet myös osittain muotoaan 2020-luvulle tultaessa. Esimerkiksi maaseudun osalta huomio kiinnittyy etenkin palveluiden saatavuuteen liittyviin huoliin ja työttömyyteen, yksinäisyyteen ja päihde- ja mielenterveyskysymyksiin. Kaupungin osalta jyrkentyntä eriarvoisuutta kuvaavat tekijät ovat voimistuneet 2000–2010 -luvuilla ja erilaiset vakavat sosiaaliset ongelmat, kuten päihdeongelmat ja rikollisuus, yhdistetään kaupunkien sosiaaliin ongelmiin. Covid19-pandemian merkitykset hyvinvointiin ja elämänlaatuun ovat keskeisiä tutkimusten kohteita 2020-luvun taitteessa. Maaseutu tai kaupunki kontekstina ei kuitenkaan määritä sosiaalityön asiakkaana olevan ihmisen yksilöllistä tilannetta automaattisesti tietyntylaiseksi. Ajankohtainen tutkimus tuo näkyväksi sen, että sosiaalisten, kulttuuristen ja kontekstisidonnaisten (esim. Kahila ym. 2022, 20; Kattilakoski 2022, 127–128; Vehkalahti, Armila & Sivenius 2021; Kattilakoski & Sireni 2020) tekijöiden huomioiminen ja kokemuksellisen elinympäristöön kytkeytyvän tiedon tarkastelu on tärkeää.

4.2 Sosiaalityö maaseudulla ja kaupungissa

4.2.1 Tutkimuksia maaseudun sosiaalityön kontekstissa

Myös sosiaalityön tekemisen tavat ja käytännöt tulee huomioida sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tarkastelussa. Seuraavaksi jäsenän aikaisempia kansallisia ja kansainvälisiä tutkimuksia maaseudun sosiaalityön kontekstissa.

Maaseudun sosiaalityön ja maaseutusosiaalityön käsitteitä käytetään synonyymeina. Kansainvälisessä tutkimuksessa käytetyt sanoitukset ovat "rural social work" ja "social work in rural areas".

Yleistä maaseutuun liittyvää pohjoismaista sosiaalityön tutkimusta on tehty 1990-luvun alkupuolella. Näissä tutkimuksissa maaseudun sosiaalityötä on

kuvattu kulttuurisista, sosiologisista ja sosiaalianthropologisista näkökulmista. Fyysisellä, kulttuurisella ja sosiaalisella ympäristöllä maaseudun sosiaalityön ympäristönä on nähty olevan merkitystä muun muassa ihmisten toimintaan, normeihin, moraalisiin, symboleihin ja näkökulmiin. (Ronby 1991, 13.) Suomessa Teppo Krögerin (1990, 2–3, 72–73) tutkimuksessa on luotu yleiskuva pienen kunnan sosiaalitoimiston sosiaalityöstä. Tutkimuksessa on analysoitu maaseutusosiaalityön byrokraattisuutta, professionaalisuutta ja rationaalisuutta. Lisäksi maaseudulla tehtävää sosiaalityötä on tulkittu alueelliseksi ja paikalliset piirteet huomioon ottavaksi (Juhila 2006, 135). Kansainvälisessä tutkimuksessa maaseutusosiaalityötä on myös luonnehdittu yleiseksi, ”generalist practice”, eli sitä tehdään yksilöiden, perheiden, ryhmien, yhteisöjen ja muiden organisaatioiden kanssa. (Pugh & Cheers 2010.) Maaseudulla tehtävän sosiaalityön käytännöissä korostuu kaksi elementtiä: työntekijät tarvitsevat ymmärrystä maaseudun kulttuurisesta kontekstista työskentelyssään ja parempaa ymmärrystä resurssien puutteiden vaikutuksesta (Saltman, Gumpert, AllenKelly, & Zubrzycki 2004, 515). Maaseudun sosiaalityötä kuvataan kansainvälisessä tutkimuksessa myös käytännöksi, jossa työskennellään eri asiakasryhmien kanssa ja tehdään systeemi-interventioita käyttäen ammatillisuutta ja refleksiivisyyttä hyödyksi (Riebschleger 2007, 208). Maaseudun sosiaalityötä määritellään kansainvälisessä kirjallisuudessa tyypillisesti myös maaseutualueen demografisten titojen perusteella (Pugh & Cheers 2010).

Maaseutusosiaalityötä on määritelty 1990- ja 2000-luvun keskusteluissa myös kokonaisvaltaiseksi (holistiseksi). Toisaalta on huomioitava asiakkaiden erilaiset palvelun tarpeet. Kokonaisvaltaisessa, yhdenmukaisen sosiaalityön työotteessa oletetaan yhden työntekijän vastuulle kasautuvan kaikki tehtävät vauvasta vaariin. Samalla oletetaan, että sama työntekijä pystyy ratkomaan kunnassa myös asiakkaiden erityistarpeet (Lindqvist 2009, 193; Niskala 2008, 111–115; Ronby 1991, 9–10). Ei-byrokraattisuus korostuu (Riebschleger 2007, 209). Toisaalta palvelurakenteiden muutokset ja pyrkimys yhdenmukaistamaan sosiaali- ja terveystaloutta voivat vaikuttaa myös työn organisoimiseen, eikä kategorinen käsitys yksintyöskentelystä maaseudulla päde joka paikassa. Myöskään kokonaisvaltaisen työotteen ei voida tulkita tarkoittavan kategorisesti kaikkien asiakkaiden kanssa työskentelyä. Raija Lindqvist (2009, 185–186) toteaa kuitenkin, että silloin kun palveluja on vähän tarjolla ja

käytettävissä, sosiaalityöntekijät käyttävät työssään luovuutta sekä paikallista ja alueen tuntemusta. Palveluita järjestäessään työntekijät käyttävät apunaan esimerkiksi asiakkaiden omia auttamisverkostoja, muita yhteistyötahoja ja yksityisiä palveluja. Päivi Ahvenus (2012, 297, 312–313) tuo esille, että pienen kunnan sosiaalityö eroaa isojen kuntien sosiaalityöstä päivittäisten rutiinien, luottamushenkilöiden osallistumisen, työntekijöiden määrän ja roolien sekä muiden hallintokuntien työntekijöiden aseman näkökulmasta. Työ on moninaista, ja sosiaalihuollon kokonaisuus voi olla yksissä käsissä. Asiakkaita on mahdollista tavata kasvotusten, ja asioita voi hoitaa suullisten hakemusten perusteella.

Maaseudun sosiaalityön kokonaisvaltaisuutta on tutkittu myös kansainvälisissä tutkimuksissa. Cheers, Darracot ja Lonne (2005) toteavat, että maaseudun sosiaalityön käytäntö voidaan jakaa käsitteellisesti eri lohkoihin, joissa pyritään ottamaan huomioon kaikkien lohkojen vaikutus toisiinsa. Ne ovat yhteiskunnallinen, rakenteellinen, maantieteellinen, henkilökohtainen, yhteisöllinen, ammatillinen ja käytännöllinen sekä käytännön viisauteen pohjautuva toiminta. Ideaalitilanteessa työntekijän toiminnassa tulisi korostua tämän viitekehyksen kautta työntekijän arvostus asukkaita ja yhteisöä kohtaan: halu olla paikkakunnalla. Epämuodollisten ja muodollisten verkostojen tunnistaminen, joustavuus sekä refleksiivisyys ja metateorian muodostaminen ympäristöstä toimivat sosiaalityön lähtökohtina. Samassa tutkimuksessa todetaan, että sosiaalityön opinnoissa tällaista laajaa viitekehystä ei opeteta eikä kapeiden menetelmien käyttö maaseudulla onnistu. Ammatillisen kehittymisen näkökulmasta maaseudun sosiaalityöntekijät tarvitsevat tietoa ja tukea erilaisiin tarpeisiin muuttuvissa toimintaympäristöissä, esimerkiksi koulutusta, sidosryhmien tukea sekä teknologisia menetelmiä (Hudson, Goel & Covie 2021).

Maaseudun sosiaalityö voidaan kiinnittää kansallisissa keskusteluissa myös rakenteelliseen sosiaalityöhön. 2010-luvulla maaseudun hyvinvointipalvelujen ja kansalaisosallistumisen tutkimuksessa on havaittu, että uudenlainen yhteisöllisyyteen ja kansalaisosallistumiseen perustuva ajattelu, partisiipatorismi, haastaa hyvinvointipalvelujen yksipuolista kilpailuttamista, keskittämistä ja asiantuntijavaltaisuutta myös maaseudulla, mistä lähipalveluja siirretään entistä enemmän kasvukeskuksiin. (Matthies ym. 2011.)

Maaseudun sosiaalityön asiakasprosesseja on tutkittu Asta Niskalan (2008) väitöskirjassa, jossa on analysoitu sosiaalityön asiakasprosessin kulkua ja kriittisiä menestystekijöitä. Niskalan (2008) tutkimuksessa todetaan, että maaseudulla asiakasprosessi muovautuu paikallisesti vuorovaikutuksessa ja työskentely tapahtuu neuvotellen. Maaseutusosiaalityötä leimaavat lainsäädännön tulkinta asiakkaiden tarpeista käsin ja paikallisen sosiaalityön kollegion muodostamat yhteiset säännöt. Myös kansainvälisessä tutkimuksessa tuodaan esille maaseudun sosiaalityön prosessiluonne. Danielle Parrishin ja Kathi Trawverin (2013) tutkimuksessa tulee esille, että evidence-based practice eli näyttöön perustuva käytäntö on perusteltu tapa kuvata maaseudun asiakasprosessia. Parrish ja Trawver määrittävät EBP-prosessille viisi vaihetta: 1) käytännöstä muodostettu kysymys, 2) parhaan mahdollisen tutkimukseen perustuvan tiedon löytyminen kysymykseen vastaamiseksi, 3) tutkimustiedon kriittinen arvioiminen suhteessa kysymykseen, 4) asiantuntijatiedon ja asiakkaan arvojen ja ympäristön yhdistäminen päätökseen ja 5) prosessin ja vastauksen arvioiminen. Toisaalta Maxwell (2009, 117) kirjoittaa, että näyttöön perustuvan käytännön edustajat unohtavat kuitenkin prosessin, joka vaikuttaa lopputulokseen. Hän kritisoi, että tällöin ei yritetä ymmärtää prosessin mekanismeja vaan pyritään muodostamaan kausaalinen yleistys olemassa olevasta ilmiöstä. Näin myös kontekstin merkitys voi jäädä huomioimatta.

Maaseudun sosiaalityötä on tarkasteltu myös konteksteihin liitettävien piirteiden näkökulmasta. Maaseudun sosiaalityöhön liitetään epämuodollisuus ja siitä syntyvät eettiset jännitteet. Luottamus ja epämuodolliset suhteet maaseudun sosiaalityössä tulevat esille useassa tutkimuksessa (esim. Bodor 2008; Edwards & Addae 2015). Epämuodolliset suhteet korostuvat usein maaseudun sosiaalisessa järjestyksessä, ja sosiaalityöntekijälle ne tarjoavat mahdollisuuksia jakaa tietoja ja vahvistaa asemaansa yhteisössä. Epämuodolliset suhteet toimivat vuorovaikutuksen kanavana. Sosiaalityön teoreettisiin lähtökohtiin maaseudulla liittyy myös työntekijän ammatti-identiteetin muotoutuminen suhteessa ympäröivään yhteisöön. Uuden työntekijän pääseminen ”sisään” maaseudun ympäristöön voi viedä aikaa. (Munn & Munn 2003, 26–27, 24.) Maaseudun sosiaalityön käytännön haasteiksi nähdään tutkimuksissa muun muassa keskitetty päätöksenteko kunnassa, sosiaalityöntekijän mahdollinen asuminen ja työskentely yhteisössä sekä ammatti-identiteetin rakentuminen.

Eteenpäin vieviksi tekijöiksi on todettu muun muassa sosiaalityöntekijän epämuodollisten verkostojen hyödyntäminen ja johtajan aseman ottaminen sosiaalisena innovaattorina. (Munn & Munn 2003, 31.) Richard Pugh (2003, 74) päätyy tutkimuksessaan ajatukseen, että pienten kyläyhteisöjen sosiaalisen järjestyksen tunteminen on sosiaalityöntekijälle tarpeellista.

Maaseudulla, jossa yhteisöt ja kylät ovat pieniä, sosiaalityöntekijä voi myös olla useassa roolissa. Tämän voidaan nähdä olevan riski sosiaalityön ammatillisuudelle. (Humble, Lewis, Scott & Herzog 2013; Brocius ym. 2013.) Asiakkaat voivat olla samaan aikaan naapureita, ja asiakkaat näkevät työntekijän myös epävirallisissa rooleissa. Tutkimuksissa kiinnitetään huomiota myös sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhteeseen. Työntekijä voi tuntea ja tietää asiakkaan pienellä paikkakunnalla myös muutoin uin asiakassuhteesta (Humble ym. 2013; Pugh 2007). Maaseudun sosiaalityön asiakassuhteessa, jossa sosiaalityöntekijä ei välttämättä pysty työskentelemään anonyymisti vaan työntekijän perheestä, asuinpaikasta tai muista henkilökohtaisista asioista tiedetään, sosiaalityön eettisten periaatteiden noudattaminen on tärkeää (Brocius ym. 2013; 1406–1407; Humble ym. 2013; Edwards & Addae 2015).

4.2.2 Tutkimuksia kaupungin sosiaalityön kontekstissa

Kaupunkikonteksteihin liittyvää sosiaalityön tutkimusta on myös tehty, ja kaupungissa tehtävän sosiaalityön käytännöt ovat osin samanlaisia kuin maaseudulla. Toisaalta myös eroja tulee esille.

Kaupunkisosaalityön käsitettä käytetään yleisesti, ja se yhdistetään tutkimuksessa kaupunkipolitiikkaan ja näiden myötä paikallisiin ja alueellisiin strategioihin (Karjalainen ym. 2002, 259, 264). Kaupunkisosaalityöstä on puhuttu ohjelmallisena käsitteenä, jonka tavoitteena on edistää uudenlaisia sosiaalityön tekemisen tapoja ja ideaaleja. Kaupunkisosaalityö painottaa kaupunkia sosiaalityön toimintaympäristönä. (Kopomaa & Meltti 2005, 9.) Irene Roivainen (2002, 214) toteaa, että kaupunkisosaalityö voidaan ymmärtää paikallisena strategiana, joka valtaistaa ja osallistaa (ks. myös Kananoja ym. 2011, 318). Puhuttaessa sosiaalityöstä yleisesti se sijoitetaan usein implisiittisesti kaupungin konteksteihin.

Kaupunkisosaalityö on kansallisissa tutkimuksissa liitetty rakenteelliseen sosiaalityöhön, johon liittyvät kansalaisvaikuttamiseen tähtäävä

projektitoiminta ja erilaiset lähiö- ja yhdyskuntatyön muodot. 2000-luvun yhdyskuntatyön asemaa koskevissa analyyseissa asiakkaan sosiaalinen ympäristö ja rakenteiden tarkastelu ovat olleet keskeisiä tarkastelun kohteita (Roivainen 2008). Yhdyskuntatyön eriytyminen professionaalista sosiaalityöstä on nähty epäsuotavana kehityksenä. Ammatillisessa sosiaalityössä tulisi huomioida alueellisia, paikallisia ja rakenteellisia näkökulmia. (Matthies 2002, 241, 244.) Riikka Korkiamäki ja Suvi Krok (2005, 19) toteavat, että lähiötyö, yhdyskuntatyö ja yhteisösosiaalityö ovat keinoja, joilla pyritään tukemaan asukkaiden ja asiakkaiden osallisuutta sosiaalityön alueellisissa käytännöissä. Toimijuus, kokemuksellisuus, paikallisuus ja henkilökohtaisuus edustavat inhimillistä kunnioitusta ja palveluiden saatavuutta, joita alueellinen sosiaalityö edellyttää. Toisaalta alueellisella sosiaalityöllä on nähty olevan myös ikävä puolensa: palveluiden eriytyminen ja systemaattisten toimintakriteerien puuttuessa esimerkiksi lastensuojelun sijoitukset toteutuvat eri tavoin sen mukaan, millä alueella lapsi asuu.

Muun muassa Helsingissä lähiöprojekteja on tehty 1990-luvun laman jälkeen, osin vastaamaan laman aiheuttamiin sosiaalisiin ongelmiin. Helsingin lähiöprojekteja koskevassa tutkimuksessa todetaan, että alueiden asukkaiden näkökulmasta merkitystä on ympäristön siisteydellä, ongelmakohtien poistamisella, esimerkiksi julkijuopottelun kitkemisellä, harrastusten ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksien lisäämisellä ja huomion kiinnittämisellä turvallisuuteen. Myös palvelujen parantaminen on nähty keskeiseksi teemaksi. (Korhonen 2000; Bäcklund 2003, 200–201.) Esimerkki lähiöprojekteihin liittyvästä työstä on perhetyö, jota voidaan kutsua osaksi ennaltaehkäisevää työtä. Tämä työmuoto mahdollistaa muun muassa perheiden lähellä työskentelyn, alueellisen yhteistyön ja innovatiivisuuden. (Turtiainen 2003.) Lähiöprojektien tapaiset hankkeet on koettu hyväksi ja toimiviksi erityisesti perussosiaalityön marginaalissa olevien parissa, ja ne voivat avata väyliä lähiötodellisuuteen. Käsitettä välittäjäverkosto on käytetty tarkoittaessa epävirallisen toimintaympäristön sekä viranomaisverkoston yhteistyötä kaupungissa. (Karjalainen, Karisto & Seppänen 2003, 244.)

Lähiötyöstä puhuttaessa käytetään myös käsitettä etsivä työ. Termillä viitataan ammatillisen toiminnan muotoon, jossa työntekijä hakeutuu asiakkaan luokse tämän omaan toiminta- ja elinympäristöön. Keskeistä etsivässä työssä

ovat asiakkaan osallisuuden kunnioittaminen ja hänen osallistumismahdollisuuksiensa lisääminen. Etsivän nuorisotyön näkökulmasta katsottuna esimerkiksi kaupunkien keskustat, kauppakeskukset ja kadut ovat julkisia tiloja, joissa nuoret viettävät aikaansa ja tapaavat toisia nuoria, mutta kääntöpuolella nämä ympäristöt tarjoavat myös omanlaisensa elämysmaailman ja alakulttuurin. Kadulla elämiseen liittyvät usein päihteet, ja esimerkiksi näpistely, ryöstöt ja satunnainen prostituutio voivat olla keinoja elättää itsensä. (Juvonen 2005.) Etsivästä työstä voisi käyttää myös nimitystä jalkautuva työ. Toisaalta jalkautumisena voidaan pitää mitä tahansa toimiston ulkopuolella tehtävää työtä: kotikäyntejä, neuvotteluja tai verkostotapaamisia. Yleisesti lähiötyötä kuitenkin tehdään usein jalkautuvasti, ja asiakkaina voivat olla ketkä tahansa kansalaiset eivätkä ainoastaan palvelujen tavoittamattomissa olevat marginaaleissa elävät henkilöt. Kuitenkin käytännössä päihdeongelmista kärsivien, asunnottomien ja muista vastaavista ongelmista kärsivien tukeminen on suuressa osassa lähiötyössä. Konkreettisia tuen muotoja ovat palveluneuvonta, ohjaus ja asioiden tehokas selvittely sekä ajallisesti että paikallisesti. (Männistö 2012, 125–127.)

Myös leipäjonoihin on liitetty etsivä sosiaalityö. Leipäjonoissa käydään eri ystäviä, joita voivat olla esimerkiksi yllättävät menot, lainat, korkea vuokra, suuret lämmityskustannukset tai muutoin heikko tilanne. Maksuttoman ruokakassin sisältö voi tarjota liikkumavaraa taloudenpitoon. Leipäjonotyö etsivänä sosiaalityönä eroaa paikan, tilan, vuorovaikutuksen ja vallankäytön kannalta perinteisestä virastossa tehtävästä sosiaalityöstä. Tutkimusten mukaan leipäjonotyötä voidaan kuvailla enimmäkseen psykososiaalisesti työksi, jossa keskustelun aloituksen tekevät asiakkaat. (Siiki 2005.) Tutkimuksissa myös todetaan, että leipäjonot ovat tulleet ja jääneet Suomeen 1990-luvun laman jälkeen ja ruoka-avun merkitys on korostunut 2010-luvun taitteessa (Ohisalo & Saari 2014). Etsivät sosiaalityöntekijät kiertävät suurissa leipäjonoissa lähes päivittäin. Yleisesti resurssien niukkuus kuitenkin näkyy myös jalkautuvan työn toiminnassa: jalkautuva työ on jäänyt usein paikalliseksi tai lyhytaikaiseksi. Leipäjonot olisivat kuitenkin paikkoja, joista ihmisiä olisi mahdollista tavoittaa julkisen avun piiriin. (Ohisalo 2017, 31.) Nämä tutkimukset kuvaavat sosiaalityön näkökulmien painotuksia ajassa, ja esimerkiksi leipäjonotyö voidaan yhdistää yhteisö- ja rakenteelliseen sosiaalityöhön.

Kaupunkeihin liitetään myös järjestelmäkeseinen sosiaalityö. Suurten kaupunkien sosiaalityössä sosiaaliset ongelmat, joita asiakkailta on ja joita työntekijät kohtaavat, ovat haastavia ja niitä ratkotaan järjestelmäkeseisesti. Sosiaalityöntekijä joutuu lukuisiin eri rooleihin tukijaksi, asianajajaksi ja monenlaiseen muuhun selvittelijän rooliin, eivätkä järjestelmä ja rakenteet aina mahdollista asiakkaan tukemista parhaalla mahdollisella tavalla. (Strömberg-Jakka 2012.)

4.2.3 Yhteenveto maaseudulla ja kaupungissa tehtävän sosiaalityön eroista ja yhtäläisyyksistä

Kun maaseudun ja kaupungin sosiaalityön eroja ja yhtäläisyyksiä tarkastellaan, niin aiemman tutkimuskirjallisuuden mukaan rakenteellisen sosiaalityön toimintatavat korostuvat kaupungissa. Tarkastelu tuo myös esille, että sosiaalityöstä yleisesti puhuttaessa keskustelut sijoitetaan implisiittisesti kaupunkikonteksteihin. Kansallisissa tutkimuksissa sosiaalisia ongelmia maaseudulla ja kaupungissa kuvataan pääosin samankaltaisiksi, ja sosiaaliset ongelmat ilmevät erilaisten toisiinsa kietoutuneiden ilmiöiden ja rakenteiden yhteyksinä. Kuitenkin myös konteksteihin kytkeytyviä painotuksia esiintyy, esimerkiksi valinnanmahdollisuuksien ja erilaisten hyvinvointia tukevien palveluiden ja rakenteiden vähyys maaseudulla asettaa haasteita ihmisten arjen sujuvuudelle. Toisaalta kaupunkiympäristöön liitetään vakavia sosiaalisia ongelmia, syviä hyvinvointierojen välisiä kuiluja esimerkiksi asuinalueittain sekä anonyymiyteen liittyvää häiriökäyttäytymistä.

Kaupunkisosiaalityöstä puhutaan aiemmassa tutkimuksessa ohjelmallisena strategiana ja rakenteellisen sosiaalityön muotona. Maaseudun sosiaalityön piirteitä on tutkittu vuosikymmenien kuluessa niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Maaseudun sosiaalityöhön liitetään muun muassa yleinen sosiaalityö, kokonaisvaltaisuus, asiakasprosessien paikallinen muotoutuminen, myös rakenteelliseen sosiaalityöhön viitataan. Kaupunkisosiaalityön kansallisissa 2000-luvun tutkimuksissa korostuvat rakenteelliseen sosiaalityöhön liitettävät yhteisö- ja lähiötöyden muodot ja uudemmissa keskusteluissa myös leipäjonotyön ja jalkautuvan sosiaalityön toimintamallit. Toisaalta myös järjestelmäkeseisyys liitetään kaupungissa tehtävään sosiaalityöhön.

Vaikka kansainvälisissä tutkimuksissa maaseutusosiaalityössä korostuvat tietyt piirteet (esim. Lohmann-Lohmann 2005; Ginsberg 2005), joidenkin tutkimusten mukaan eroja maaseutusosiaalityön ja kaupunkiosiaalityön eroja ei ole tai niitä on vähän (esim. Croxton, Jayaratne & Mattison 2002). Croxton ym. (2002) ovat tutkineet laajalla kyselytutkimuksella sosiaalityön eettisiä piirteitä maaseudun ja kaupungin sosiaalityössä ja todenneet, että esimerkiksi epämuodollisia kiitollisuuden osoituksia (palveluiden ja tavaroiden vaihdantaa maksuna huolenpidosta) ei esiinny tai esiintyy hyvin harvakseltaan, mutta kumpikaan ympäristö ei korostu tässä asiassa. Työntekijöiden kompetenssissa ja osaamisessa ei esiintynyt tilastollisesti merkitsevää eroa maaseudun tai kaupungin kontekstissa, mutta toisaalta maaseudulla työtä tekevät sosiaalityöntekijät ilmaisivat enemmän tyytymättömyyttä tekemiseen kuin kaupungissa työskentelevät kollegat. Käsitys luottamuksellisuudesta asiakassuhteissa ei erotu kummassakaan ympäristössä. Ainoa tilastollisesti merkitsevä ero edellä mainitun tutkimuksen perusteella liittyy henkilökohtaisiin ja moninaiisiin asiakassuhteisiin, joissa maaseutusosiaalityöntekijät raportoivat tuntevansa asiakkaita myös muista yhteyksistä kuin asiakkaina. Verrattaessa kotimaista maaseudun ja kaupungin sosiaalityön tutkimusta voidaan todeta, että myös kaupunkiympäristössä ja etenkin sen alueellisissa toimintatavoissa epämuodolliset verkostot tulevat esille (Karjalainen ym. 2002).

Suomalaisessa maaseudun ja kaupungin sosiaalityön eroja koskevassa selvityksessä todetaan, että maaseudulla sosiaalityötä tehdään yli sektorirajojen ja kaupungissa työ on eriytynyttä (Karvinen-Niinikoski ym. 2005, 82). Kaupungeissa sosiaalityössä on ollut useita eri aloihin syventyneitä erityisosaajia, mutta maaseudulla työskentelyssä otetaan huomioon niin perheet kuin yhteisötkin (Martinez-Brawley & McKinlay 2012, 1610; vrt. myös Karvinen-Niinikoski ym. 2005, 26–27, 33). Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhde maaseutusosiaalityössä ei välttämättä kuitenkaan kaikin tavoin eroa kaupunkiympäristössä työskentelevän sosiaalityöntekijän asiakassuhteesta. Maaseudulla tuttuus ja henkilökohtaiset asiakassuhteet voivat tuoda maaseutusosiaalityöhön eettisen jännitteen esimerkiksi päätöksentekoprosesseihin. Tarvittaisiin lisää käsitteellistämistä ja tutkimusta, jotta saataisiin käytännön tietoa sosiaalityön luottamuksellisuudesta maaseutusosiaalityössä. (Pugh 2003, 1407.) Toisaalta samoja ilmiöitä voi esiintyä myös kaupungissa, ja Suomessa kaupungeiksi

kutsutaan myös väkiluvultaan varsin pieneksi jääviä seutukaupunkien alueita (vrt. Kuntaliitto 2021).

Konstikas sosiaalityö -selvityksessä on lisäksi todettu, että kaupunkimaisissa tai taajaan asutuissa kunnissa työskentelee kaikkein kokenein sosiaalityöntekijäjoukko. Kaikkein suurimpien kaupunkien työntekijöiden kokemus on kylläkin kestoaltaan vaihtelevaa, mutta kaikkein vähiten kokeneita on kuitenkin hieman vähemmän kuin muualla. Sen sijaan maaseutumaisissa kunnissa on eniten epäpäteviä työntekijöitä ja nuoria työntekijöitä, joilla ei ole paljon työkokemusta. Alueellinen ero tältä osin on näin ollen selkeä. Suomessa maakuntien lukumäärän huomioiden valtaosa sosiaalityöntekijöistä on keskittynyt Uudenmaan alueelle. Suomessa sosiaalityö on keskittynyt pääasiassa kaupunkimaisiin kuntiin, joiden väestöstä vähintään 90 % asuu taajamissa tai joiden suurimman taajaman väkiluku on vähintään 15 000 asukasta. (Karvinen-Niinikoski ym. 2005, 20, 33.)

Aiemman tutkimuksen tarkastelu osoittaa, että vertaileva tutkimus maaseudun ja kaupungin sosiaalityöstä puuttuu ja sosiaalityön ammatillisen työ-
kulttuurin tutkimuksessa on tunnistettava tutkimusaukko.

5 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET VALINNAT

5.1 Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen ja aineiston analyysimenetelmä

Vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, *miten sosiaalityön ammatillista työkuultuuria kuvataan pohjoismaisessa tutkimuskirjallisuudessa*, systemaattisella kirjallisuuskatsauksella. Aineiston analyysimenetelmänä on sisällönanalyysi. Toteutin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen soveltaen laadullisen tutkimuksen systemaattista käsittelyä (Fink 2019, 6–7; Ndarukwa, Chimbari & Sibandan 2019; Dixon-Woods, Bonas, Booth, Jones, Miller, Sutton, Shaw, Smith & Young 2006). Tein tutkimuskirjallisuuden hakuja eri tietokannoista aluksi hakusanoilla työkuulttuuri, organisaatiokulttuuri, ammatillinen työkuulttuuri, ammatillinen kehittyminen ja sosiaalityö. Aihepiiriin tutustumisen jälkeen muotoilin hakufraasit ja hankin aineiston Kansallisesta Finnasta ja UEF-Primosta sekä Scopus-tietokannasta. Valitsin nämä tietokannat, koska ne ovat kattavia monitieteisiä pohjoismaisen tutkimuksen tietokantoja ja tutkimuskohteeni kohdentuu suomalaiseen sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin analyysiin. Arvioin, että nämä tietokannat käsittävät laajasti pohjoismaisen sosiaalityön tutkimuskirjallisuuden. Määritin tärkeäksi kontekstoida sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin alueelliseen kontekstiin sekä pohjoismaiseen sosiaalityön ammatilliseen kehitykseen tutkimusasetelman mukaisesti. En hakenut tutkimuksia maaseudun tai kaupungin hakusanoilla, koska pyrin saamaan yleiskuvan käsillä olevasta tutkimuksesta. Hakulauseke Finna- ja UEF-Primo-tietokannan osalta muodostui seuraavanlaiseksi:

("ammatillinen identiteetti" OR "ammatillinen kehitys" OR "työidentiteetti" OR "työkuulttuur*" OR "ammatillinen työkuulttuuri" OR "organisaatiokulttuuri*") AND ("sosiaalityöntekijä" OR "sosiaalityö")

Tein hakuja tällä fraasilla Itä-Suomen yliopiston UEF-Primosta ensin koko 2000–2021 lukujen osalta etsien väitöskirjoja. Fraasia käyttämällä UEF-Primosta

löytyi seitsemän kotimaista väitöskirjaa aihealueesta. Samalla hakulausekkeella kansallisesta Finnasta löytyi 42 hakutulosta. Näistä tutkimuksista 15 oli Itä-Suomen yliopiston tietokantaan sisällymätöntä. Poistin päällekkäiset tulokset, ja otin kaikki UEF-Primon ja Finnassa hakujen myötä näin paikantuneet 22 tutkimusta tarkempaan tarkasteluun. Luin kaikkien tutkimusten tiivistelmät ja itse tutkimukset luin silmäilevästi. Näin tein yleisen katsauksen tutkimuksiin. Poistin ne väitöskirjat, jotka eivät koskeneet sosiaalialaa ja jotka olivat ennen vuotta 2010 tehtyjä. Tarkemmat mukaanotto- ja poissulkukriteerit ovat taulukossa 5. Pidin tärkeänä kohdentaa sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin tutkimuksen tarkastelun 2010-luvulle, jolloin tutkimusperustaiset keskustelut ja dialogisen asiakastyön keskustelut ovat vahvistuneet kansallisissa tutkimuksissa. Yhteensä väitöskirjoja on seitsemän (n= 7).

Seuraavaksi etsin tutkimuksia englanninkielisillä hakulausekkeilla monitieteisestä Scopus-tietokannasta vuosilta 2010–2021. Varmistaakseni mahdollisimman kattavan tiedonhaun sosiaalityön ammatillista työkuultuuria koskevasta tutkimuksesta laajensin hakualetta verrattuna suomenkielisiin hakusanoihin. Määritin tutkimuskohdettani lähellä olevia englanninkielisiä käsitteitä ja muodostin kaksi erilaista hakulauseketta. Esiymmärrykseni oli, että työelämäntutkimusta on tehty sosiaalityössä kattavasti kuten myös sosiaalityön ammatilliseen kehittymiseen ja ammatti-identiteettiin liittyvää tutkimusta. Ensimmäinen hakulauseke oli seuraava:

“work culture” OR “organisational culture” OR “work sociology” OR “sociology of organisation” AND “social work” OR “social services” OR “social care”

Sain tulokseksi 364 julkaisua, jonka jälkeen valikoin mukaan pohjoismaiset artikkelit, joita oli yhteensä 24. Lopulta valikoin artikkeleihin tutustuttuani mukaanotto- ja poissulkukriteerien perusteella (taulukko 5) seitsemän artikkelia (n=7). Rajasin esimerkiksi pois sosiaalityön koulutusta ja opetusta koskevat artikkelit sekä muuta alaa, kuten pääosin terveydenhuoltoa koskevat artikkelit. Lisäksi rajasin tutkimuksen ulkopuolelle maksulliset artikkelit. Tämän jälkeen etsin Scopusesta tarkennettummalla fraasilla, joka mukaili UEF-Primossa ja Finnassa käyttämäni fraasia:

“professional culture” OR “professional development” OR “professional identity” OR “professional expertise” AND “social work”

Löysin Scopus-tietokannasta tällä hakulausekkeella ensin 656 artikkelia ja pohjoismaisiin artikkeleihin rajaamisella yhteensä 28 julkaisua. Käytin samoja mukaan- ja poissulkukriteereitä kuin edellä. Jäljelle jäi yhteensä kymmenen artikkelia (n=10). Valitsemani tutkimukset (yhteensä n=24) ja niiden sisältö, tavoitteet, aineistot, menetelmät, tulokset ja johtopäätökset on esitelty tarkemmin liitteenä 1 olevassa taulukossa. Seuraavassa taulukossa (taulukko 4) esitän tiedonhankinnan reunaehdot.

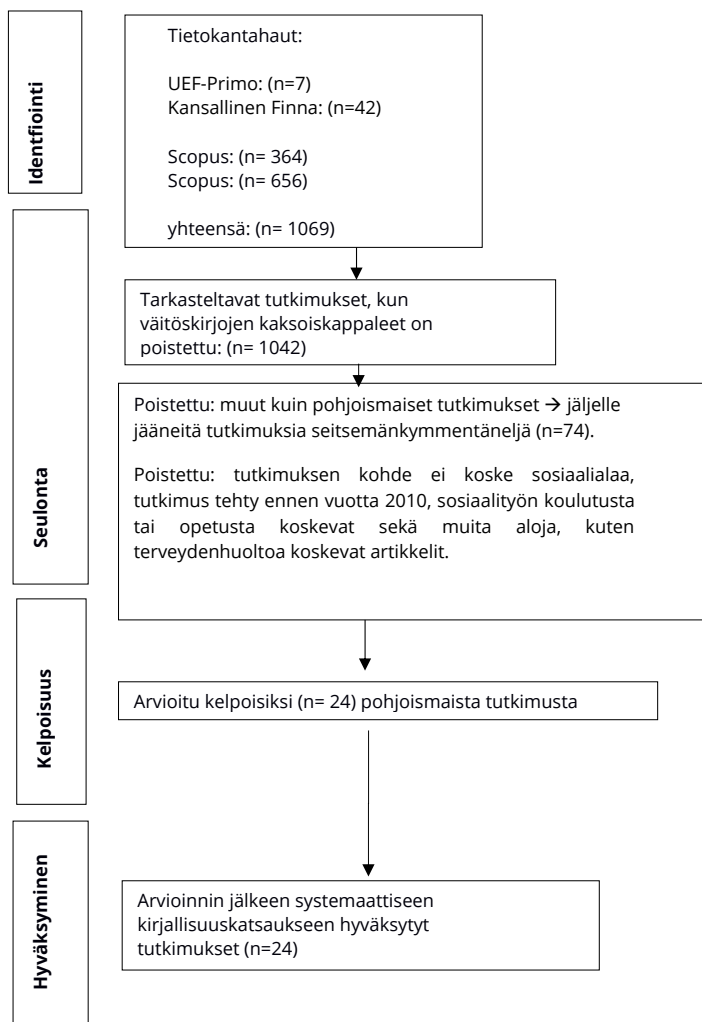
Taulukko 4. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tiedonhankinta.

Tietokannat	Hakulauseke	Rajaukset
Kansallinen Finna	"ammattillinen identiteetti" OR "ammattillinen kehitys" OR "työidentiteetti" OR "työkulttuur*" OR "ammattillinen työkulttuuri" OR "organisaatiokulttuuri*" AND "sosiaalityöntekijä" OR "sosiaalityö"	Väitöskirjat, vuodesta 2000 lähtien
UEF-Primo	"ammattillinen identiteetti" OR "ammattillinen kehitys" OR "työidentiteetti" OR "työkulttuur*" OR "ammattillinen työkulttuuri" OR "organisaatiokulttuuri*" AND "sosiaalityöntekijä" OR "sosiaalityö"	Väitöskirjat, vuodesta 2000 lähtien
Scopus	"work culture" OR "organisational culture" OR "work sociology" OR "sociology of organisation" AND "social work" OR "social services" OR "social care"	Limit: peer reviewed, 2010 – 2021
Scopus	"professional culture" OR "professional development" OR "professional identity" OR "professional expertise" AND "social work"	Limit: peer reviewed, 2010 – 2021

Taulukon 4 vasemmassa sarakkeessa kuvaan tietokannat, joista hain tutkimuksia. Keskimmäisessä sarakkeessa on näkyvillä kuhunkin tietokantaan kohdistunut hakulauseke ja oikeanpuoleisessa sarakkeessa kuhunkin hakuun liittyvä rajaus.

Seuraavassa kuviossa (kuvio 2) kuvaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen prosessin PRISMA-vuokaavion muodossa. Vuokaavioon on tiivistetty hakuprosessin vaiheet. Tietokantahaut tuottivat yhteensä 1069 hakutulosta, joista kaksoiskappaleet poistamalla jäi jäljelle 1042 tutkimusta. Kun poistin

tutkimuksista muut kuin pohjoismaiset tutkimukset, niin jäljelle jäi yhteensä 74 tutkimusta. Sen jälkeen tein tutkimuksista tarkemman seulonnan sivulla 86 taulukossa 5 esitettyjen mukaanotto- ja poissulkukriteereiden perusteella. Arvioinnin jälkeen hyväksytyjä tutkimuksia jäi jäljelle yhteensä 24.

Kuvio 2. PRISMA-vuokaavio systemaattisen kirjallisuuskatsauksen prosessista.

Seuraavassa (taulukko 5) olen kuvannut tutkimusten mukaanotto- ja pois-sulkukriteerit, joiden perusteella valitsin mukaan otettavat tutkimukset.

Taulukko 5. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen mukaanotto- ja pois-sulkukriteerit.

Mukaanottokriteerit	Poissulkukriteerit
<ul style="list-style-type: none"> • väitöskirjatasoinen tutkimus • pohjoismainen tutkimus • julkaistu vuodesta 2010 alkaen • vertaisarvioitu tutkimus (huom. väitöskirjat) • kielenä suomi tai englanti • laadullinen tai määrällinen -tutkimus, mixed-method -tutkimus • tutkimuksen konteksti sosiaalityö, sosiaalipalvelut tai moniammatillinen konteksti • sosiaalityön ammatilliseen identiteettiin, ammatilliseen kehittymiseen, ammatilliseen työkuulttuuriin ja organisaatiokulttuuriin liittyvä tutkimus 	<ul style="list-style-type: none"> • tutkimuksen kohde ei koske sosiaaliaalaa • tehty ennen vuotta 2010 • sosiaalityön koulutusta tai opetusta koskevat sekä muita aloja, kuten terveydenhuoltoa koskevat artikkelit • maksullinen artikkeli

Systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen valitut tutkimukset ovat tieteellisiä vertaisarvioituja tutkimuksia ja väitöskirjoja. Arvioin mukaan otettuja julkaisuja valitsemieni mukaanottokriteereiden ja esittämäni tutkimuskysymyksen, hakustrategiani, käyttämieni tietokantojen ja valittujen tutkimusten laadun näkökulmasta hyödyntäen laadullisen tutkimuksen arviointikriteereitä (ks. JBI 2021). Arvioin myös valitsemiani määrällisiä menetelmiä ja aineistoja sisältäviä tutkimuksia laadullisesti, kuten kyseisten tutkimusten tuloksia suhteessa esittämäni tutkimuskysymykseen, tutkimusten informanttien roolia tiedontuottajina suhteessa sosiaalityön ammatilliseen työkuulttuuriin ja tutkimusten johdonmukaisuutta sekä eettisiä perusteluja. Valitsemani artikkelit on julkaistu kansainvälisissä tieteellisissä julkaisuissa. Tutkimukset ovat pääosin laadullisia tutkimuksia. Määrällistä tutkimusta aihealueesta on tehty vähän. Tutkimusten aineistot ovat enimmäkseen tekstiaineistoja, kuten haastatteluja, kirjoitelmia

ja lehtiartikkeleitä, mutta myös kysely- ja havainnointiaineistoja sekä kirjallisuuskatsauksia. Keskeiset näkökulmat valituissa tutkimuksissa liittyvät muun muassa sosiaalityön ammatilliseen kehittymiseen, sosiaalityöntekijöiden ammatti-identiteettiin, ammattieettisiin jännitteisiin ja organisaation merkitykseen ammatilliselle työskentelylle sekä erilaisiin sosiaali- ja terveystalouden muutoksiin. Tutkimuksissa maaseutu tai kaupunki tutkimuksen kontekstina ei korostu. Taulukossa 6 esitän aineistoksi valikoituneista tutkimuksista tutkimusten tekijän, julkaisuvuoden, tutkimuksen nimen ja viitekehyksen sekä keskeiset tutkimustulokset sosiaalityön ammatillisen työskentelyn kannalta.

Taulukko 6. Sosiaalityön ammatillista työkulttuuria koskevat pohjoismaiset tutkimukset ajalta 2010–2021.

Tekijä ja julkaisuvuosi	Tutkimus	Viitekehys	Keskeiset tutkimustulokset sosiaalityön ammatillisen työ- kulttuurin kannalta
Grönlund, R., 2010	Pitkään kotona – kuntoutuksen avullako? Tutkimus ryhmämuotoisesta vanhuskuntoutuksesta	Etnografinen metodologia ja työorganisaation kulttuurin teoria	Yhteisöllisen työkulttuurin edut Työkulttuurin merkitys työn tekemiseen; kokonaisvaltainen lähestymistapa
Tapola-Haapala, M., 2011	Sosiaalityön ammatillaiset refleksiivisinä toimijoina. Tutkimus erikoistumiskoulutuksesta Margaret	Kriittinen realismi	Ammatillinen kehittyminen, sosiaalityön eettiset dilemmat
Vaininen, S., 2011	Sosiaalityöntekijät sosiaalisen ammatillisena. Sosiaalityöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden käsitykset sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijöiden ammatillisesta toiminnasta 2000-luvun alussa.	Rakenneteoreettinen näkökulma, sosiaalinen	Sosiaalityöntekijöiden ammat- ti-identiteetti
Helminen, J., 2013	Päämääränä sosiaalialan ammattilaisuus, sosiaaliohjaajien näkemyksiä ammattialasta.	Ammatti, ammattilaisuuden ja ammattilaisuuden kehittyminen	Ammatillinen kehittyminen vs. ulkoiset reunaehdot, eettiset dilemmat
Alho, S., 2017	Perheiden tukena. Tutkimus kasvatus- ja perheneuvolatyöstä ja kollektiivisesta identiteetistä asiantuntijoiden tulkitsemina	Kollektiivinen identiteetti, asiantuntijuus	Perheneuvolatyön ammatillinen kehittyminen, konteksti- ja aikakausi-sidonnaisuus. Ammatti-identiteetin rakentuminen.

Tekijä ja julkaisuvuosi	Tutkimus	Viitekehys	Keskeiset tutkimustulokset sosiaalityön ammatillisen työ-kulttuurin kannalta
<p>Uusitalo, I., 2019</p>	<p>Työssä oppiminen lastensuojelun sosiaalityössä: reuna-ehtoja ja mahdollisuuksia ammatillisen asiantuntijuiden kehittymiselle</p>		<p>Lastensuojelu ammatillisena asiantuntijuustyönä</p> <p>Vaatiin asiakastilanteisiin liittyvä oppiminen kytkeytyy sosiaalityöntekijän vuorovaikutusasiantuntijuuteen, reflektiiviseen asiantuntijuuteen, yhteiskunnalliseen asiantuntijuuteen ja toimintatapa-asiantuntijuuteen</p> <p>Ammatillisen asiantuntijuuden rakentuminen kontekstuaalisesti ja tilannekohtaisena työskentelynä ja päätöksentekona</p>
<p>Arola, M., 2020</p>	<p>Organisaatiokansalaisuus sosiaalityön professionissa</p>	<p>Organisaatiokansalaisuus, sosiaalityön professionaalisuus</p>	<p>Sosiaalityön professionaalisuuden tarkastelu tarpeellista aiemmin vähälle tutkimukselle jääneistä näkökulmista käsin</p>
<p>Hirvonen, H. 2012. Social Policy and Administration, 48, (5) 2014, 576–593.</p>	<p>From Embodied to Disembodied Professionalism? Discussing the Implications of Medico-Managerial Management in Welfare Service Work</p>	<p>Hyvinvointivaltion kehitys ja johtaminen</p>	<p>Kokonaisvaltaisen hoivatyön merkitys ammattilaisten työkkulttuuriin ja ammatilliseen identiteettiin</p>
<p>Klinga, C. Hasson, H. Andreen Sachs, M. & Hansson J. 2018. BMC Health Services Research, 18 (1).</p>	<p>Understanding the dynamics of sustainable change: A 20-year case study of integrated health and social care</p>	<p>Kontekstuaalinen viitekehys</p>	<p>Hallinnollisen tason varautuminen muutoksiin ja toimintamallien kehittäminen. Erilaisten työkkulttuurien huomioiminen muutoksissa.</p>

Tekijä ja julkaisuvuosi	Tutkimus	Viitekehys	Keskeiset tutkimustulokset sosiaalityön ammatillisen työ- kulttuurin kannalta
Lampinen, M.-S., Konu, A. I., Kettunen, T., Suutala, E. A. 2018. Leadership in Health Services (31(4) 468–480.	Factors that foster or prevent sense of belonging among social and health care mana- gers	Yhteisöllisyys, vuorovaikutus ja organisaation rakenteet	Kontekstin merkityksellisyys amma- tillisen työkulttuurin näkökulmasta
Bolin, A. 2018. International Journal of Qualitative Studies on Health and Well- being 13 (1).	Organizing for agency: rethin- king the conditions for child- ren's participation in service provision	Vuorovaikutus ja lapsen toimijuus	Sosiaalityön toimintatavat muo- toutuvat kulttuuristen, instituutio- naalisten ja kontekstiin liittyvien tekijöiden myötä. Organisaatiolla kontekstina on merkitystä työkult- tuuriin.
Rostila, I., Suominen, T., Asikainen, P. & Green, P. 2011. Journal of Public Health 19(1), 39–47.	Differentiation of organiza- tional climate and culture in public health and social services in Finland	Kulttuuri ja ilmapiiri	Suomalaisessa julkisen sektorin organisaatioissa esiintyy erilaisia työpaikkailmapiirejä organisaatioita ja kulttuureja. Erot ilmapiirien vä- lillä ovat isompia kuin kulttuuriset erot.
Shanks, E., Lund- ström, T., Wiklund, S. 2015. British Journal of Social Work, 45(6), 1871–1887.	Middle Managers in Social Work: Professional Identity and Management in a Marke- tised Welfare State	New Public Management -viitekehys	Sosiaalityöntekijöiden (esimiesasemassa) identiteetti ja ammatillinen kehittyminen

Tekijä ja julkaisuvuosi	Tutkimus	Viitekehys	Keskeiset tutkimustulokset sosiaalityön ammatillisen työ-kulttuurin kannalta
Vitus, K. 2017. <i>Journal of Social Work</i> 17 (1), 470–490.	Policy and identity change in youth social work: From social interventionist to neoliberal policy paradigms	Hyvinvointivaltio vs. neoliberaali sosiaalipolitiikka	Sosiaalityöntekijöiden identiteetti ja ammatillinen kehittyminen
Jansen, A. 2018. <i>The British Journal of Social Work</i> , 48(6), 1524–1540.	‘It’s so Complex!’: Understanding the challenges of child protection work as experienced by newly graduated professionals	Kompleksisuusteoria	Todellisen elämän kompleksisuus oikeuttaa sosiaalityön teorioiden monianisuuden eli työn moninaisuuden sekä eettiset ja olemassaoloon liittyvät kompleksisuudet. Työpaikat oppimisympäristönä ovat merkityksellisiä vastavalmistuneille sosiaalityöntekijöille.
Ryding, J., Sorbring, E., Wernersson, I. 2018 <i>Journal of Social Service Research</i> 44(4), 494–508.	The Understanding and Use of Reflection in Family Support Social Work	Neoliberalia kehitys ja refleksiivisyys sosiaalityössä	Ammatillinen kehitys ja roolit, reflektion merkitys sosiaalityössä
Dall, T., Sarangi, S. 2018. <i>Journal of Pragmatics</i> 129, 102–119.	Ways of ‘appealing to the institution’ in interprofessional rehabilitation team decision making	Päättökseen liittyvät teorit ja institutionaalinen viitekehys	Ammattilaiset roolit ja identiteetti: institutionaalinen viitekehys päätöksenteon tukena
Jönsson, J. H. 2019. <i>European Journal of Social Work</i> , 212–224.	Servants of a ‘sinking titanic’ or actors of change? Contested identities of social workers in Sweden	Neoliberalia ajattelu	Ammattieettiset dilemmat ja rooliristiriidat sekä työntekijän identiteetin rakentuminen

Tekijä ja julkaisuvuosi	Tutkimus	Viitekehys	Keskeiset tutkimustulokset sosiaalityön ammatillisen työ-kulttuurin kannalta
Rojas, Y., Stenström, N. 2020. <i>Human Service Organizations Management, Leadership and Governance</i> 44(1), 32 - 46.	The Effect of Organizational Factors on the Use of Evidence-based Practices among Middle Managers in Swedish Social Services	Näyttöön perustuva käytäntö ja johtaminen sosiaalityössä	Näyttöön perustuvien sosiaalityön interventioiden käyttö asiakastyössä on yhteydessä sosiaalipalveluiden johtajan kiinnostukseen näyttöön perustuvista interventioista Vanhus- ja vammaissosiaalityössä näyttöön perustuvia interventioita on tutkimuksen mukaan vähemmän käytössä kuin lapsi- ja perheosiaalityössä
Tham, P & Lynch, D. 2021. <i>European Journal of Social Work</i> 24 (3), 541 – 553.	'Perhaps I should be working with potted plants or standing at the fish counter instead?': newly educated social workers' reflections on their first years in practice	Asiantuntijaksi kehittyminen	Koulutus ei valmista sosiaalityöntekijöitä työhön, rankat työolosuhteet ja organisaatiokulttuurin merkitys työssä jaksamiseen
Thunberg, S., Arnell, L. 2021. <i>International Journal of Social Research Methodology</i> (article in press).	Pioneering the use of technologies in qualitative research—A research review of the use of digital interviews	Etähaastatteluiden mahdollisuudet ja haasteet	Etähaastattelut voivat edistää asiakkaiden osallistumista ja olla kustannustehokkaita Tekniset haasteet voivat vaikuttaa haastatteluiden laatuun
Fossestøl, B. 2019. <i>British Journal of Social Work</i> , 49(7), 1968 - 1986.	Ethics, Knowledge and Ambivalence in Social Workers' Professional Self-Understanding	Sosiaalityöntekijöiden ammatillinen identiteetti ja itseymmärrys	Ambivalentti sosiaalityön itseymmärrys ja eettisten dilemmojen salaaminen kanssatoimijoilta Sosiaalityön asiantuntijuuden ja eettisyyden tulkinnanvaraisuus

Tekijä ja julkaisuvuosi	Tutkimus	Viitekehys	Keskeiset tutkimustulokset sosiaalityön ammatillisen työ-kulttuurin kannalta
Bukh, P.N., Christensen, K.S., Svanholt, A.K. 2021. Qualitative Research in Accounting and Management, 18(1), 102 - 126.	Making sense of cost-consciousness in social work	Kustannustietoisuus sosiaalityössä	Taloudellisten kustannusten näkyväksi tekeminen ja sosiaalityön ammatillisen työ-kulttuurin käytännöt
Clarke, K. 2021. Affilia - Journal of Women and Social Work (article in press).	Reimagining Social Work Ancestry: Toward Epistemic Decolonization	Sosiaalityön asiantuntijuuden kriittinen tarkastelu	Sosiaalityön siirtyminen kohti tietoon perustuvaa tiedonmuodostamista, asiakkaiden näkökulma etusijalla

Toteutin kirjallisuuskatsaukseen valittujen tutkimusten analyysin sisällönanalyysillä (Salo 2015, 169–170, 187), jossa pyrin laadulliseen metasynteesiin (Zimmer 2006). Pyrin yhdistämään eri näkökulmista tehtyä samaa aihepiiriä tai tutkimuskohdetta koskevaa tutkimusta käsitteelliseksi jäsennykkeksi. Valitsin teoriaohjaavan sisällönanalyysin (esim. Vilkkä 2014) aineistoa jäsentäväksi menetelmäksi, koska pyrkimykseni oli koota erilaisia sosiaalityön ammatilliseen työkulttuuriin liittyviä ulottuvuuksia tiivistetysti teemoittain. Aineiston analyysissä tutkimuksen ammatillista työkulttuuria koskeva luku kaksi toimi ajattelua tukevana käsitteellisenä ankkurina. Suhdeperustainen asiakasprosessi eri vaiheineen ei tullut esille valitussa aineistossa. Kuvaan analyysiprosessin kuviossa 3 sivulla 98.

Valittuani sosiaalityön ammatilliseen työkulttuuriin viittaavat tutkimukset mukaanotto- ja poissulkukriteerien perusteella luin julkaisut uudelleen läpi. Tein vertailua erityisesti tutkimustulosten ja johtopäätösten välillä eri julkaisuissa. Pyrin teoriaohjaavaan kuvailevaan laadulliseen metasynteesiin, jossa ajattelua ohjasivat aiempi ymmärrys ammatillisen työkulttuurin sisältämistä näkökulmista (esim. Hall 2005; Kinnunen 2018, 181). Lisäksi tarkastelin ammatillisen työkulttuurin rakentumista valituissa tutkimuksissa näkyvänä, ilmaisutuna ja perusoletuksia sisältävänä ilmiönä (Schein 1987; 2013) sekä sosiaalityön suhteisiin perustuvina ulottuvuuksina (yksilö-, yhteisö-, organisaatio- ja yhteiskunnallinen suhde).

Luin tutkimuksia siten, että paikansin käsillä olevasta tutkimuksesta konkreettisia teemoja, jotka kuvaavat ammatillisen työkulttuurin käytäntöjä, merkityksiä, kehitystä tai ammatillisia kysymyksiä, esimerkiksi ammattieettisiä dilemmoja kuvaavia ristiriitoja. Etsin aineistosta erilaisia näkökulmia, jännitteitä ja sosiaalityön ammatillista työkulttuuria määrittäviä implisiittisiä ulottuvuuksia. Luin aineistoa etsien erityisesti sosiaalityön ammatilliseen työkulttuuriin liitettäviä kuvauksia erilaisista normeista, odotuksista, repressioista, arvotuksista ja tarpeista. Aineistoa uudelleen järjestellessäni yhdistin asiakastyön suhteisiin, työyhteisösuhteisiin, organisaatiosuhteisiin ja politiikatason suhteisiin liittyvät näkökulmat sosiaalityön ammatillista työkulttuuria kuvaaviksi tekijöiksi.

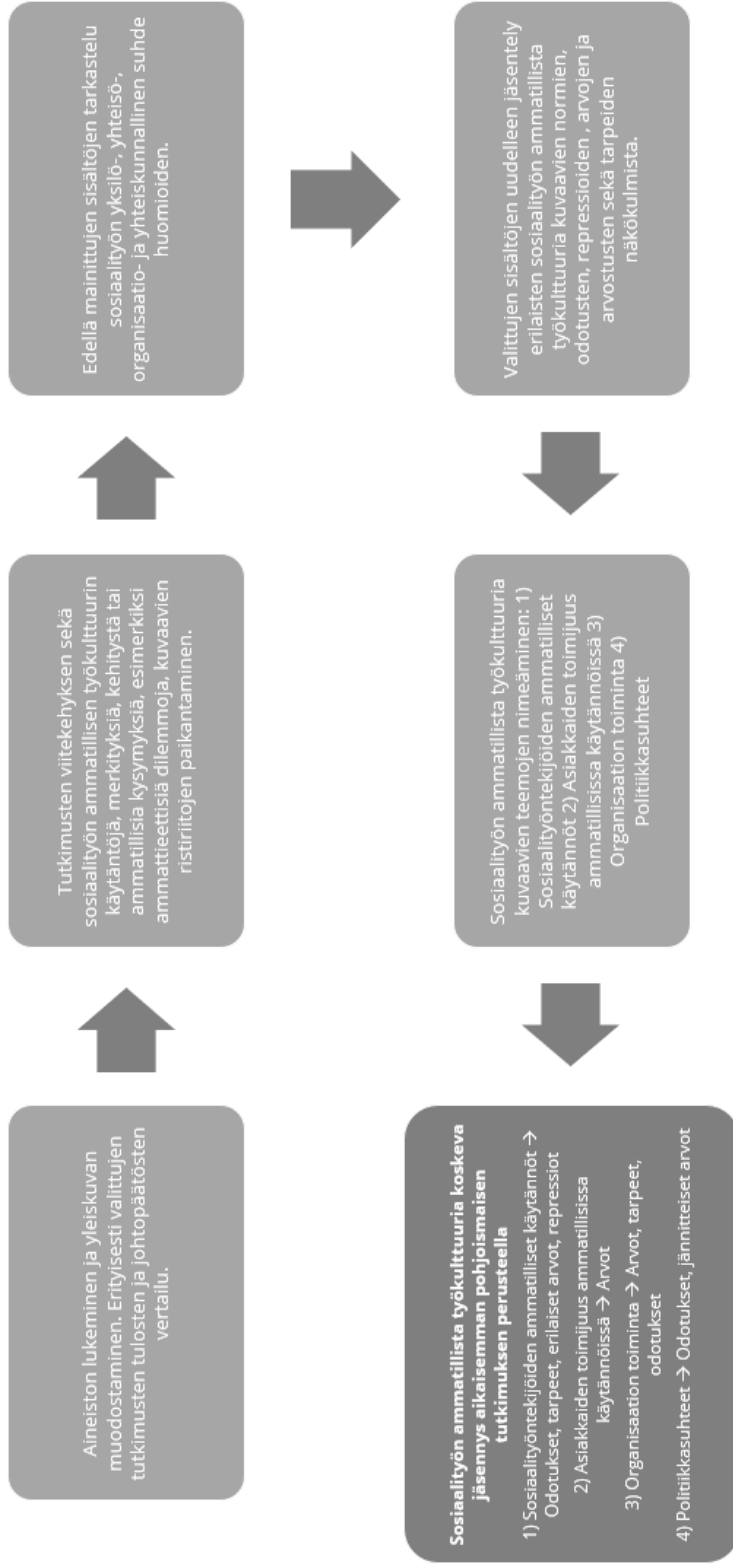
Seuraavassa (taulukko 7) on esimerkki sisällönanalyysiin valitsemistani näkökulmista ja erilaisista jännitteistä näkökulmien sisällä sekä teema sosiaalityön ammatillista työskulttuuria kuvaavasta näkökulmasta.

Taulukko 7. Esimerkki systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aineiston sisällönanalysista.

<p>Ammatillisen työkuulttuurin kuvaus</p>	<p>Asiakastyön suhteeseen paikantuva ammatillisen työkuulttuurin kuvaus ja jännite</p> <p>--monet kulttuuriset ja sosiaaliset rakenteet tukevat mutta myös estävät tärkeiksi koettujen toiminnallisten projektien toteuttamista; esim. erilaiset suhteet, heikoiksi koetut työskentelyolosuhteet ja kokemukset siitä, <u>etteivät sosiaalityön-tekijät pysty toteuttamaan heille ammatillisesti tärkeitä asioita</u> ulkoisten reunaehtojen vuoksi. —</p>	<p>Työyhteisö- tai organisaatio-suhteeseen paikantuva ammatillisen työkuulttuurin kuvaus ja jännite</p> <p>--kukin työntekijä muodostaa käsityksensä tästä kulttuurista itse saadun informaation pohjalta. Kuitenkin, <u>kulttuurin yhteinen haltuunotto ja jakaminen näyttävät ylentävän yhteistä työtä ja sen tavoitteita.</u> —</p>	<p>Politiikkatason suhteisiin paikantuva ammatillisen työkuulttuurin kuvaus ja jännite</p> <p>--Sosiaalialan tulevaisuuskuvaan vaikuttavat <u>sosiaaliset ongelmat ja hyvinvoinnin uhat sekä taloudellinen tilanne, palveluntuottajien runsaskuisuus, yhteistyön sujuvuus, asiakaslähtöisyyden korostaminen vs. henkilön riittävyys.</u> --</p>
<p>Ammatillista työkuulttuuria määrittävä jännite → uudeen teemoittelu</p> <p>→ sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria kuvaava näkökulma</p>	<p>→ eettiset dilemmat</p> <p>→ asiakastyön suhteeseen paikantuva ammatillisen työkuulttuurin piirre</p> <p>→ <i>tarpeet ja odotukset sosiaalityötä kohtaan</i></p>	<p>→ työkuulttuurin yksilöllinen kokemus vs. yhteisöllinen luonne</p> <p>→ organisaatiosuhteeseen paikantuva ammatillisen työkuulttuurin piirre</p> <p>→ <i>tarve yhteiselle ammatilliselle työkuulttuurille</i></p>	<p>→ yhteiskunnallinen talouspuhetta korostava ilmapiiri vs. sosiaalityön eetos</p> <p>→ politiikkasuhteeseen paikantuva ammatillisen työkuulttuurin piirre</p> <p>→ <i>odotukset sosiaalityötä kohtaan</i></p>

<p>Ammatillisen työkuulttuurin kuvaus</p>	<p>--asiakkaan asema on korostunut. Palautteen kerääminen eri toimijoilta sekä oppivan kulttuurin omaksuminen ovat lisäantyneet. Kulttuurin näkökulma on erittäin relevantti monisektorisessa yhteistyössä, jossa erilaiset organisaatiokulttuurit kohtaavat. Johtajien rooli korostuu muutoksessa. Asiakkaat ovat avainkumppaneita palveluiden tuottajina.</p>	<p>--Sosiaalityöntekijät eivät ole passiivisia toimijoita neoliberalisaatioprosesseissa, mutta he voisivat aktiivisesti ottaa erilaisia näkökantoja ja valita oman identiteettinsä, sitä vastoin, sosiaalityöntekijän roolia.</p>	<p>-- neoliberali sosiaalipolitiikka tunkeutuu sosiaalityön käytäntöihin luomalla haaventaratiiveja, jotka luovat ammatillisia käsitteitä ja joiden valossa epäohdon mukaisuudet parantuvat ja poliittiset ulottuvuudet arjesta hämärtyvät.--</p>
<p>Ammatillista työkuultuuria määrittävä jännite → uudeleena teemoittelu</p> <p>→ sosiaalityön ammatillista työkuultuuria kuvaava näkökulma</p>	<p>→ asiakkaiden roolin korostuminen vs. ammatillisen työkuulttuurin muutokset</p> <p>→ asiakastyön suhteeseen paikantuva ammatillisen työkuulttuurin piirre</p> <p>→ <i>asiakaslähtöisyyden arvostaminen sosiaalityössä</i></p>	<p>→ sosiaalityöntekijöiden ammatillinen identiteetti vs. yhteiskunnallinen ilmapääri</p> <p>→ työyhteisösuhteeseen paikantuva ammatillisen työkuulttuurin piirre</p> <p>→ <i>repressio aktiivista sosiaalityön roolia kohtaan</i></p>	<p>→ neoliberalin sosiaalipolitiikan luomat ammatilliset käsitteet vs. sosiaalityön eetos</p> <p>→ poliittikasusteeseen paikantuva ammatillisen työkuulttuurin piirre</p> <p>→ <i>jännitteiset arvot sosiaalityössä</i></p>

Seuraavan sivun kuviossa (kuvio 3) esitän pohjoismaista sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tutkimusta koskevan analyysiprosessin vaiheet.

Kuvio 3. Pohjoismaista sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin tutkimusta koskeva analyysiprosessi.

Analyysin yhteenvedona totean, että sosiaalityön ammatillinen työskulttuuri on kirjallisuuskatsauksen perusteella useita erilaisia näkökulmia sisältävä ilmiö ja sosiaalityön ammatilliseen työskulttuuriin kohdistuu erilaisia tavoitteita ja odotuksia, tarpeita, arvoja sekä repressioita. Aiemman tutkimuksen perusteella sosiaalityön ammatillinen työskulttuuri jäsentyy jännitteisenä, dynaamisena ja useiden eri toimijoiden välisinä suhteina. Tutkimuksen jatkoanalyysin kannalta tämä jäsenitys ohjaa tarkastelemaan sosiaalityön suhdeperustaista asiakasprosessia analyttisesti eri näkökulmista ja antaa käsitteellisiä välineitä haastatteluaineiston analyysiin. Teoriaohjaava analyysitapa mahdollistaa hermeneuttisen tiedon rakentumisen.

5.2 Empiirisen aineiston keruu ja analyysi

Toisella tutkimuskysymyksellä, *millaisia sosiaalityön ammatillisen työskulttuurin tunnuspiirteitä on identifioitavissa maaseudulla ja kaupungissa Suomessa*, saadaan tietoa maaseudun ja kaupungin suhdeperustaisesta sosiaalityöstä ja sosiaalityön ammatilliseen työskulttuuriin liittyvistä mahdollisista eroista ja yhtäläisyyksistä maaseudulla ja kaupungissa. Aineisto muodostuu sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön asiakkaiden haastatteluista. Haastatteluaineiston keräsin maaseudun osalta vuosina 2015–2016. Maaseutualueet sijaitsevat pitkien välimatkojen maaseudulla, ja alueille tyypillisiä piirteitä ovat erilaiset hyvinvoinnin vajeet. Kaupunkien osalta hankin haastatteluaineiston vuosina 2016–2017 kolmesta eri kaupungista, jotka ovat asukasluvultaan 15 suurimman kaupungin joukossa Suomessa vuosina 2016–2017. Tutkimuksessa on yksilöhaastateltu maaseudulla 11 sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimusten 3 § mukaista sosiaalityöntekijää sekä seitsemän sosiaalityön asiakasta. Kaupunkien osalta on haastateltu yhdeksän sosiaalityöntekijää ja seitsemän asiakasta.

Ennen haastatteluiden toteuttamista lähetin kirjalliset tutkimuslupahakemukset (liite 2) tutkimussuunnitelmiseen ja saatteineen (liite 3) vuoden 2015 huhti-toukokuussa maaseutualueella sijaitseviin kuntiin ja kuntayhtymiin, joissa sosiaalityötä järjestetään, sekä keväällä 2016 toimitin kaksi tutkimuslupahakemusta kuntiin, joita en ollut lähestynyt vuoden 2015 aikana. Hain

tutkimuslupaa 1–3 sosiaalityöntekijän ja asiakkaan haastatteluille. Kriteerit asiakashaastateltavien valikoitumiselle tutkimukseen olin määritellyt siten, että haastateltava on täysi-ikäinen ja sosiaalityön asiakkuus on jatkunut vähintään puoli vuotta sekä asiakkuus on edelleen voimassa. Lisäksi keskeisenä lähtökohtana oli haastatteluun osallistumisen vapaaehtoisuus.

Sain ensimmäiset myönteiset päätökset kuukauden kuluessa hakemusten lähettämisestä. Tutkimusluvut myönnettiin yhteensä neljästä eri kunnasta tai sosiaali- ja terveystalvija yhteistoiminta-alueella järjestettävältä alueelta. Vuonna 2016 sain yhden tutkimuslupan ja sovin yhden sosiaalityöntekijän haastattelun lisää. Myös kolme asiakashaastattelua sain järjestettyä tätä kautta. Kaikki maaseudun sosiaalityöntekijähaastateltavat olivat naisia. Asiakashaastateltavista neljä oli naisia ja kolme miehiä. Kaupunkeja koskevan aineistonkeruun toteutin 2016 vuoden lopussa sekä 2017 vuoden aikana. Marraskuussa 2016 lähetin neljään, väkiluvultaan Suomen 15 suurimman kaupungin joukkoon kuuluvaan sosiaalitoimeen tutkimuslupahakemuksen (liite 2) sattumanvaraisesti ja pyysin lupaa haastatella kahdesta viiteen sosiaalityöntekijää tai asiakasta. Hain tutkimuslupaa mistä tahansa kaupungin sosiaalitoimen yksiköstä. Osoitin hakemuksia lastensuojeluun (avo- ja sijaishuolto), aikuissosiaalityöhön, vammaispalveluun sekä gerontologiseen sosiaalityöhön. Sain kaksi tutkimuslupaa eräistä kaupungeista marraskuussa 2016 sosiaalityöntekijöiden haastatteluja varten. Kahdesta muusta kaupungista en saanut vastausta. Kaupungin sosiaalityöntekijöiden haastatteluita oli yhteensä yhdeksän. Kaksi haastateltavista oli miehiä ja loput naisia. Asiakashaastateltavien asuinpaikat sijoittuvat kolmeen eri kaupunkiin ja eri puolille Suomea. Asiakkaiden haastatteluja oli yhteensä seitsemän. Haastateltavista yksi oli mies ja kuusi naista. Asiakashaastattelut toteutuivat 2016–2017.

Sekä maaseudun että kaupungin asiakashaastateltavien tavoittamisessa sovelsin lumipallomenetelmää. Käytännössä tämä tapahtui siten, että keskustelin sosiaalityöntekijähaastateltavien kanssa, voisivatko he esitellä tutkimusta asiakkaille ja saisinko sitä kautta haastattelusta kiinnostuneita asiakkaita. Lisäksi olin eri yhteyksissä kertonut tarpeesta saada haastateltavia tutkimukseen. Kuusi maaseudun asiakasinformanttia ilmoittautui sosiaalityöntekijöiden kautta haastateltaviksi, ja sovin heidän kanssaan haastattelut joko sosiaalitoimistoon tai heidän kotiinsa. Loput haastateltavista ilmaisivat

kiinnostuksen osallistua haastatteluun eri yhteyksissä tapaamieni ihmisten välityksellä.

Perustelut, joita olin asettanut maaseudun asiakashaastateltavien valintaan, eivät täysin sopineet kaupunkien sosiaalityön asiakashaastateltavien kuvauksiin. Maaseudun asiakasinformanttien kriteerinä olin pitänyt vähintään puoli vuotta kestänyttä sosiaalityön asiakkuutta, jonka ei tosin tarvinnut olla yhtäjaksoinen. Kaupungin asiakashaastateltavilla oli taustallaan eri pituisia asiakkuuksia, ja viidellä haastateltavista oli voimassa oleva sosiaalityön asiakkuus. Esimerkiksi eräs kaupungin asiakasinformanteista oli tavannut sosiaalityöntekijää vastikään ja oli varannut uuden tapaamisajan mutta hän ei ollut pitkäaikaisessa tai suunnitelmallisessa sosiaalityön asiakkuudessa. Lisäksi tuli esille, että asiakkuus oli ohjaus- ja neuvontatyypistä haastattelutilanteeseen saakka. Jokaista asiakashaastateltavaa yhdisti kuitenkin kokemus sosiaalityön asiakkuudesta ja vapaaehtoinen kiinnostus osallistua haastatteluun.

Toteutin haastattelut teemahaastatteluina (liite 4), mutta haastattelutilanteita voi kuvata suurelta osin keskustelunomaisiksi tapahtumiksi. Teemahaastattelurunko sisälsi viisi eri teemaa, joissa käsiteltiin sosiaalityön asiakasprosessiin liittyviä vaiheita asiakkuuden aloituksesta sen päättymiseen. Lisäksi haastattelurunko sisälsi kysymyksiä maaseutu- ja kaupunkikontekstin merkityksestä sosiaalityön käytännöille. En kysynyt informanteilta suoraan, miten he määrittävät sosiaalityön ammatillista työkulutturia, vaan kysymykset ohjasivat informanttia kertomaan sosiaalityön asiakasprosessien tyypillisestä toteutumisesta ja asiakasprosessiin liittyvistä käytännöistä. Varsinaiset haastattelutilanteet alkoivat tutkimuksen esittelyllä ja keskustelulla tutkimuksen tavoitteesta ja informantin roolista. Korostin haastattelujen luottamuksellisuutta ja informantin anonymiteettiä. Keskustelimme myös aineiston käsitteilyä ja siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Informantit allekirjoittivat suostumuslomakkeen (liite 5) vapaaehtoisesta osallistumisesta. Tavoitteenani oli haastattelutilanteiden alusta saakka yhteisen ymmärryksen rakentaminen informantin kanssa, johon pyrin tiedostavalla vuorovaikutuksellani ja aktiivisella kuuntelemiselläni. Tein työntekijöiden haastattelut yhtä lukuun ottamatta sosiaalityöntekijöiden työpaikoilla. Yksi haastattelu sovittiin kaupunkiin rauhalliseen paikkaan haastateltavan toiveesta. Asiakashaastattelut tapahtuivat asiakkaiden kotona, sosiaalitoimistossa tai muussa

rauhallisessa paikassa. Nauhoitin kaikki haastattelut yhtä lukuun ottamatta. Tein tästä haastattelusta muistiinpanoja. Kävimme haastattelun päätteeksi läpi muistiinpanot, joita olin kirjoittanut keskustelustamme.

Haastattelut kestivät noin tunnista 2,5 tuntiin, ja litteroinnin teki pian haastatteluiden toteuttamisen jälkeen ulkopuolinen salassapitosopimuksia noudattava yritys. Ruusuvuori (2010, 424) kirjoittaa, että litteroinnin sopiva tarkkuus määrittyy tutkimusongelman ja metodisen lähestymistavan mukaan ja mahdollisimman tarkassa litteraatissa kuvataan puhumisen tapaa ja sävyä. Käytin eksaktia litteraatin tarkkuutta, jotta ammatilliseen työkuulttuuriin liittyvät kuvaukset tulivat mahdollisimman tarkasti kuvatuiksi. Litteroitua haastatteluaineistoa on yhteensä noin 600 sivua (fontti 12 ja riviväli 1–1,5). Siirsin litteroidut haastatteluaineistot aluksi NVivo 11 -ohjelmaan. Tietoteknistä apua käytin ennen kaikkea aineiston hallinnan vuoksi ja että sain jäsenettyä haastattelujen sisältöä. Tässä vaiheessa muutin kaikki erisnimet pseudonyymeiksi informanttien suojaamiseksi. Lisäksi poistin ja muutin joitakin tunnistettavia tietoja, kuten tarkkoja kuvauksia maaseutualueista.

Seuraavaan taulukkoon (taulukko 8) olen koonnut aineistonkeruun aika-
taulun ja kontekstin.

Taulukko 8. Empiirisen aineistonkeruun toteuttaminen.

Haastatteluaineisto	Aineistonkeruun ajankohta	Litterointi
Maaseudun sosiaalityöntekijät	10 haastattelua v. 2015 1 haastattelu v. 2016	2015–2016
Maaseudun asiakkaat	4 haastattelua v. 2015 3 haastattelua v. 2016	2015–2016
Kaupungin sosiaalityöntekijät	5 haastattelua v. 2016 4 haastattelua v. 2017	2016–2017
Kaupungin asiakkaat	6 haastattelua v. 2016 1 haastattelu v. 2017	2016–2017

Empiirisen aineiston analyysimenetelmäksi valitsin dialogisen teema-analyysin (Koski 2020). Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset ja tutkimuksen tietoperusta muodostivat tämän valinnan keskeiset perustelut. Asiakasprosesseja ja sosiaalityön käytäntöjä kuvaavat haastattelut ilmentävät sosiaalityön käytäntöjä kuvaavia toimintatapoja. Haastatteluaineisto tuo näkyväksi sosiaalityön asiakasprosesseja, erilaisia suhteita ja niiden laatuja sekä samalla sosiaalityön pragmaattista ammatillista työskulttuuria.

Aineistonkäsitteilyn prosessia voisin kuvata edestakaiseksi, vaiheittain syveneväksi, itseään perustelevaksi ja toisaalta itseään kumoavaksi prosessiksi, jossa palaaminen aineistoon ja sen lukeminen toivat mukanaan aina jotakin uusia näkökulmia ja saivat karsimaan ja kyseenalaistamaan aiempia päätelmiä. Havaitsin analyysin alkuvaiheessa, etteivät asiakasprosesseihin liittyvät kuvaukset täysin vastanneet ennako-odotuksiani sosiaalityön ammatillisesta työskulttuurista. Katsoin tarpeelliseksi jatkaa aiheeseen perehtymistä lisää ennen empiirisen analyysin loppuunsaattamista. Tämän vuoksi tutkin sosiaalityön ammatillista työskulttuuria systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla ennen kuin päädyin empiirisessä analyysissä nyt raportoituun muotoon.

Kirjallisuudessa perinteistä teema-analyysia on kuvattu analyysitavaksi, jossa lasketaan eksplisiittisiä sanoja tai lauseita ja identifioidaan sekä kuvataan näistä muodostuvia teemoja. Tavoitteena on löytää sekä implisiittisiä että eksplisiittisiä ideoita teemojen taustalta. Vaihetta ennen teemojen muodostusta kutsutaan koodaamiseksi. Koodaamisessa voidaan käyttää aineistoittain vaihtelevasti vertailevia koodeja. Myös nimeäviä ja suhteita muodostavia koodeja on mahdollista muodostaa. Kuitenkin luotettavuutta pidetään tärkeämpänä perusteena teemoittelussa kuin koodien määrään perustuvaa analyysia. (Guest, MacQueen & Namey 2012, 9–10.) En keskittynyt määrälliseen vaan laadulliseen koodaamiseen, ja koodaamista käytin apuna analyysin alkuvaiheessa, kun tutustuin aineistoon. Käytin aineiston analyysissä teema-analyysin muotoa, jossa otetaan huomioon kokemukset ja kontekstuaalinen viitekehys (Braun & Clarke 2006). Leena Koski (2020) toteaa, että dialogisessa teemoittelussa otetaan huomioon konteksti ja analyysia tehdään vuoropuhelussa aineiston, tutkijan ymmärryksen ja aikaisemman teorian kanssa. Sovelsin tätä ajattelua.

Analyysipäätteleyäni kuvaan abduktiiviseksi. Teoriaohjaava analyysi perustuu induktiiviseen päätteleyyn, mutta teoria otetaan mukaan ohjaamaan lopputulosta. On tutkimus- ja tutkijakohtaista, missä vaiheessa näin toimitaan. Mitä varhaisemmassa vaiheessa teoria otetaan mukaan ohjaamaan analyysia, sitä lähempänä ollaan deduktiivista päätteleyä. (Tuomi & Sarajärvi 2017.) Tässä tutkimuksessa olen antanut aineistolle vapautta, minkä vuoksi ollaan lähempänä abduktiivista kuin deduktiivista päätteleyä. Kuitenkaan puhtaasti induktiivisesta päätteleyästä ei ole kyse. Tieteellisessä tutkimuksessa myöskään havaintoja tai empiirisessä aineistossa ihmisten vastauksia ei pidetä koskaan tuloksina, vaan niitä pidetään johtolankoina, joita tulkitsemalla pyritään pääsemään havaintojen taakse (Alasuutari 1995, 77). Ruusuvuori ym. (2010, 19) kirjoittavat, että analyysin tehtävänä on saada aineistosta irti jotain sellaista, joka ei ole läsnä suorissa lainauksissa. Myös tämän ajattelun olen pitänyt mukana analyysissa. Oheisessa jaottelussa kuvataan teema-analyysin vaiheet Virginia Braunin ja Victoria Clarken (2006) ja Leena Kosken (2020) malleja soveltaen:

1. raakatekstin lukeminen ja aineistoon tutustuminen
2. aineiston koodaaminen raakatekstissä valittujen sisältöjen perusteella
3. alustavien kategorioiden muodostaminen edellisen vaiheen perusteella
4. kategorioiden teemoittelu, teemojen määrittely, yhdistäminen ja nimeäminen
5. teemojen tulkinta ja johtopäätökset sekä tutkimuskysymykseen vastaaminen
6. raportointi.

Ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen aineistojen analyysit sijoittuvat samaan metodologiseen traditioon, mutta analyysien toteuttaminen ja näkökulmat eroavat osin toisistaan. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta käytin analyysissa teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, jonka tarkoituksena oli jäsentää aineiston sisältämiä näkökulmia ja järjestellä käsillä oleva aineisto uudelleen. Empiiristä aineistoa koskeva teoriaohjaava dialoginen teema-analyysi kytketty fenomenologiseen sisällönanalyysiin, eli dialogisessa teema-analyysissa informanttien kokemukset ovat analyysin perusta (esim. Vilkkä 2014;

vrt. Alasuutari 1995, 72) ja analyysissä hyödynnetään tutkijan, teoriatiedon ja aineistojen välistä dialogia (Koski 2020). Jäsennän empiirisen analyysini seuraaviin vaiheisiin dialogisen teemoittelun mallia (Koski 2020) mukailten:

1. Raakatekstin lukeminen.

2. Aineiston koodaus asiakasprosessin mukaisesti: asiakkuuden aloitus (asian vireille tulo) ja palveluntarve, kartoitus- ja suunnitteluvaihe, työskentely, arviointi ja asiakasprosessin päättäminen, tuen muodot ja vuorovaikutus → pelkistetyt ilmaukset ja alateemat.

3. Alustavien kategorioiden muodostaminen erilaisista asiakassuhteista koskevista alateemoista. Asiakassuhteiden tunnusomaisten piirteiden tiivistäminen. Asiakassuhdekategorioiden tarkastelu tutkimuksen tietoperustaan liittyvien jäsennysten ja ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyvien tulosten avulla. Asiakassuhdekategorioiden kontekstointi suhteessa maaseutuun ja kaupunkiin.

4. Asiakassuhdekategorioiden nimeäminen analyttisiksi teemoiksi ja sosiaalityön ammatillista työkuultuuria kuvaaviksi kokonaisuuksiksi. Sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin tunnuspiirteiden määrittely asiakasprosessin tunnuspiirteitä laajemmin (vrt. vaihe 3) ja tunnuspiirteiden yhdistäminen muodostettuihin teemoihin.

5. Sosiaalityön ammatillista työkuultuuria koskevien teemojen tulokinta, johtopäätösten tekeminen ja tutkimuskysymyksiin vastaaminen. Tulosten tarkastelu suhteessa tutkimuksen tavoitteeseen.

6. Tulosten raportointi.

Litteroinnin jälkeen *ensimmäisessä analyysivaiheessa* luin sekä sosiaalityöntekijöiden että asiakkaiden aineistojen raakatekstejä sekä erillisinä aineistoina että rinnakkain. Pidin maaseudun ja kaupungin aineistot aluksi erillisenä toisistaan. Määritin sosiaalityöntekijöiden haastatteluaineiston primääriaineistoksi ja asiakkaiden haastatteluaineiston sekundaariaineistoksi. Tutustuin aivan aluksi aineistoihin asiakasprosessin rakentumisen näkökulmasta ja asiakkaan ja työntekijän suhteena niin maaseutu- kuin kaupunkikonteksteihin. Pysin saamaan aineistoista kokonaiskäsityksen. Olin poistanut alkuvaiheessa analyysiprosessia aineistoista katkelmia, jotka sisälsivät esimerkiksi

alkuesittelyä tutkimuksesta tai loppukeskusteluja siitä, miltä haastattelu oli informanteista tuntunut.

Empiirisen aineiston rikkaus yllätti, ja myös laadulliselle aineistolle tyyppillinen sekavuus ja hyvin erilaiset kuvaukset sekä kuvausten puuttuminen samoista aiheista herättivät kysymyksiä. Analyysiprosessin *toisessa vaiheessa* koodasin aineistoa aluksi teemahaastattelun teemojen ja samalla sosiaalityön asiakasprosessin mukaisesti seuraavasti: **asiakkuuden aloitus (asian vireille tulo) ja palveluntarve, kartoitus- ja suunnitteluvaihe, työskentely, arviointi ja asiakasprosessin päättäminen**. Nostin esille myös muita esille tulevia teemoja, kuten erilaisia **tuen muotoja ja keinoja** sekä asiakasprosessiin liittyvää **vuorovaikutusta**. Tämän jälkeen luin tarkemmin koodaamassani korpuksessa ilmeneviä kuvauksia, muodostin pelkistetyt ilmaukset ja alateemat suhdeperustaisen asiakasprosessin vaiheita ja tuen muotoja sekä vuorovaikutusta mukailten. Seuraavassa esimerkissä kuvaan tämän analyysivaiheen sosiaalityön suhdeperustaiseen ensivaiheen arviointiin liittyvästi (taulukko 9).

Taulukko 9. Esimerkki empiirisen aineiston koodauksesta, pelkistetyistä ilmauksista ja alateemoista.

Asiakasprosessin ensivaiheen arviointi ja siihen liittyvä havainto aineistossa (koodaus: asiakasprosessin ensivaiheen arviointi)	Pelkistetty havainto	Alateema
<p>Ensivaiheen arviointi: <i>Siis aika nopeestihan sitä niinku lähettään, tehään se päätös että ruvetaanko selvittään tätä asiaa. Eihän, siinähan nyt ei aikailla että se tehään siinä seittemän päivän sisällä että.. Et onko tässä tarvetta vaiko eikö. Eli siinä on se merkityksellistä on se niinku se ilmoituksen sisältö.</i></p>	<p>Ilmoituksen sisältö merkityksellistä, jonka perusteella ryhdytään viranomaistoimiin</p> <p>→ asiakkuuden alku työntekijäihähtöistä, yhteydenoton/huolenilmaisun sisältö perusteena toimenpiteille</p>	<p>→ Työntekijäihähtöinen asiakkuuden alku</p>
<p>Ensivaiheen arviointi: <i>Kaisa: Et joko niin että se asiakkuus sitten alkaa niin että. et siel on tullu esimerkiks jo tossa. lastensuojelutarpeen selvityksen yhteydes käy ilmi et tässä nyt on tehtävä (sijoitus) tai sitte, sosiaalikiirispäivystys tai virka-aikainen päivystys tekee sen. kiireellisen sijoituksen ja se lähtee siitä ja nehan usein sitte vaatii paljo työskentelyä.</i></p>	<p>Alussa arviointi jaettu erilliseen segmenttiin, tehty kiireellisesti ja vaatii paljon työskentelyä</p> <p>→ asiakkuuden alku erillisen sektorin mukaan jaettu, liittyy paljon vaativaa asiantuntijatyötä</p>	<p>→ Ammatilliseen harkintaan perustuva asiakkuuden alku</p>
<p>Ensivaiheen arviointi: <i>Seija: Ja sitte niinkun semmoset jotka on kyllä ollu asiakkaina muualla, että muuttavat tänne -- Niin tavallaan siinä on sit sitä ajatusta et tietysti se, vähän sen asiakkaan palvelutarpeen kartatusta. Mutta myös sitte että, siinä voi sitte esitellä että mitä missäki on. Ja onko, onko ihmisen miten jo tutustunu sitte kylään ja muuta, että hän löytää sitä mitä tarvitsee. Että ihan tämmöistä yleistä, yleistä niinku tuota, opastusta--</i></p>	<p>Arviointi tehdään uudelle asiakkaalle, samalla katsotaan asiakkaan tilannetta ja asuinympäristöä kokonaisvaltaisesti.</p> <p>→ asiakkuuden alku ihmiseen tutustumista</p>	<p>→ Asiakkuuden alku vuorovaikutuksessa ja kontaktin varassa etenevää</p>

Havaitsin, että asiakasprosessin kuvauksissa korostuu asiakasprosessimainen ja vuorovaikutuksellinen tapa kuvata asiakasprosessia. Sen lisäksi havaitsin, että asiakasprosessin kuvauksiin liittyy epämääräisyyttä.

Muodostin kuvausten eri tapoihin perustuvaa logiikkaa hyödyntävästi *kolmannessa analyysivaiheessa* alustavat kategoriat (Koski 2020) kolmesta erilaisesta asiakasprosessista toisen analyysivaiheen alateemoja hyödyntäen (ks. liite 6). Käytännössä erilaisia piirteitä sisältävät asiakasprosessit menivät osittain päällekkäin ja limittäin asiakasprosessien kuvauksissa. Tässä vaiheessa en yhdistänyt asiakassuhdetta kontekstiin, josta käsin kuvaus tuotettiin. Asiakasprosessien kuvauksissa erilaisiin suhteisiin, kuten asiakkaan ja sosiaalityöntekijän, asiakkaan ja verkoston, sosiaalityöntekijän sekä organisaation välisiin suhteisiin liittyvät kuvaukset korostuivat. Määritin asiakasprosessit kolmeksi erilaiseksi asiakassuhteiksi niiden sisältämien piirteiden perusteella. Kiinnostavaa oli myös se, että joissakin asiakasprosessia kuvaavissa vaiheissa prosessiin liittyvät kirjallisuudessa ja lainsäädännössä määritellyt vaiheet (esim. Niskala 2008; Paasio 2014) sivuutettiin tai niitä ei tuotu esille. Leena Kosken (2020) mukaan tällaiset asiat aineistossa ovat erityisen tärkeitä, sillä usein ne juuri sisältävät kulttuurisesti merkityksellistä informaatiota. Luin aineistoa tässä vaiheessa yhtenä kokonaisuutena, jossa oli sekä sosiaalityöntekijöiden että asiakkaiden aineistot. Havaitsin kuitenkin, että asiakkaiden tuottamassa aineistossa tuli esille, etteivät asiakkaat kuvanneet asiakkuutta niinkään prosessina vaan kokemuksina kohtaamisista ja palveluista. Tiivistin analyysin tässä vaiheessa asiakassuhteiden tunnusomaisiksi piirteiksi (taulukko 10) asiakkaan ja sosiaalityöntekijän roolin, asiakasprosessin muodon sekä sosiaalityöntekijän tavan tietää ja toimia (vrt. Trevithick 2009). Höydynsin asiakassuhteiden tunnuspiirteiden määrittämisessä muodostamiani asiakassuhdejäsennyksiä (liite 6).

Taulukko 10. Asiakassuhteiden tunnuspiirteet.

	Lakisäätöistä asiakasprosessin mallia mukailtava asiakassuhde	Vuorovaikutuksessa rakentuva asiakassuhde	Epäselväksi jäävä asiakasprosessi ja -suhde, jossa sosiaalityöntekijän harkintavalta korostuu
	Asiakassuhdetta kuvaava tunnusomainen piirre		
Asiakkaan rooli	Subjekti/objekti	Subjekti	Objekti
Sosiaalityöntekijän rooli ja asema suhteessa asiakkaaseen	Subjekti, hallinnollinen toimija	Subjekti, asiakkaan rinnalla kulkija	Subjekti, sosiaalityöntekijän harkintavalta korostuu suhteessa asiakkaaseen ja tämän tilanteeseen
Asiakasprosessin muoto ja kuvaus sosiaalityöntekijän tietämisen ja toimimisen tavasta	Tekninen prosessin muoto, eri vaiheita sisältävä Sosiaalityöntekijän tietämisen ja toimimisen tapa tosiasioihin esim. lainsäädäntöön ja organisaation ohjeisiin liittyvä	Ei näkyvää prosessin muotoa, vuorovaikutus korostuu asiakasprosessissa Sosiaalityöntekijän tietämisen ja toimimisen tapa käytännöllinen, esim. sosiaalisia suhteita korostava	Ei näkyvää prosessin muotoa Sosiaalityöntekijän tietämisen ja toimimisen tapa sattumanvarainen

Dialogisen teemoittelun ideaa noudattaen jatkoin muodostamiini asiakassuhdekategorioihin liittyvää analyysia ottamalla mukaan analyysiin tutkimuksen tietoperustaan liittyvät jäsenyykset ja ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyvät tulokset. Esittelen tähän tarkasteluun liittyvät näkökulmat taulukossa 11. Tarkastelin empiirisestä aineistosta muodostuneita asiakassuhdekategorioita taulukon kysymysten avulla eri näkökulmista.

Taulukko 11. Dialogiseen teemoitteluun liittyvä tarkastelu suhteessa kolmeen asiakassuhdekategoriaan.

Lakisääteistä asiakasprosessin mallia mukaileva asiakasprosessi I Vuorovaikutuksessa rakentuva asiakasprosessi I
Epäselväksi jäävä asiakasprosessi, jossa sosiaalityöntekijän harkintavalta korostuu

Sosiaalityön ammatillinen työku- tuuri yleisesti (työ- ja organisaatiokulttuu- rin näkökulmasta, so- siaalityön kansallises- sa ja kansainvälisessä tutkimuksessa)	Sosiaalityön yh- teiskunnallinen suhde	Sosiaalityön suhdeperustainen asiakasprosessi ajankohtaisessa tutkimuskirjalli- suudessa	Lainsäädäntö ja ammattieettiset haasteet sekä ammattieettinen koodisto	Sosiaalityön työku- lttuuri 1. tutkimuskysymyksen tulosten perusteella
<p>Mitä ammatillisen työ- kulttuurin piirteitä em- piirisessä aineistossa ilmenee? Esimerkiksi, minkälaisia arvoja, nor- meja ja kontekstuaa- lisia merkityksiä tulee esille? Mitä yhtäläisyyk- siä/eroja empiirisen aineiston sisällössä ja aiemman sosiaalityön ammatillista työku- lttuuria sivuavien tutki- musten välillä on?</p>	<p>Mitä empiirinen aineisto kertoo yhteiskunnallises- ta kehityksestä? Esimerkiksi, miten yhteiskunnalliset ilmiöt ja ilmiöpiirit tulevat esille asia- kassuhteissa?</p>	<p>Miten empiirisessä aineistossa tulevat esille sosiaalityön- tekijän tietämisen ja toimimisen tavat, vuorovaikutuksel- lisuus, dialogisuus tai näyttöönperus- tuuus? Esimerkiksi, miten asiakaspro- sessin vaiheita perustellaan, mitkä asiat korostuvat vuorovaikutuksen kuvauksissa? Miten näyttöönperustu- vuus näkyy kuvauk- sissa?</p>	<p>Miten lainsäädäntö ja sosiaalityön am- mattieettiste ja kysn ohjeiden soveltami- nen ja ammattieetti- set kymykset tulevat esille empiirisessä aineistossa? Minkä- laisia ammattieetti- siä dilemmoja tulee esille? Esimerkiksi, mitä lainsäädännön ja ammattieiikan merkityksestä asiakasprosessiin tuodaan esille? Miten ammattieet- tiset menettelytavat tulevat esille?</p>	<p>Minkälaisia eroja ja yhtäläisyyksiä empiirisessä aineistossa tulee esille verrattuna sosiaalityön ammatilliseen työku- lttuuriin aiemman tutkimuksen perusteel- la? Esimerkiksi, miten asiakkaan toimijuus eroaa empiirisessä ai- neistossa 1. tutkimuskysymyksen tuloksista? Miten työntekijöiden käytännöt eroavat maaseudulla ja kaupungissa empiriassa ja 1. tutkimuskysymyksen tulok- sissa? Minkälainen merkitys organisaation toiminnalla ja yhteiskunnallisella ilmapiirillä on pragmaattiseen ammatilliseen työku- lttuuriin?</p>

Havaitsin, että kolmessa eri asiakasuhdekategoriassa sosiaalityön ammatilliseen työskentelyyn liitettäviä normeja, eli asiakasprosesseja ohjaavia periaatteita, kuvattiin asiakasprosessin etenemisen tai asiakasprosessia määrittävien reunaehtojen kautta. Yleisesti ottaen aineistossa ilmeni kuvauksia ja viitteitä asiakasprosessin vaiheiden sivuuttamisesta. Yhteiskunnallisia näkökulmia esitettiin asiakasuhdekategorioissa yleisesti ottaen niukasti. Ammattieettinen koodisto ja ohjeet eivät tulleet esille vahvasti eksplisiittisesti, mutta eettisiä dilemmoja ja esimerkiksi sosiaalityöntekijän eettistä vastuuta ja harkintaa kuvattiin. Myös lainsäädännön velvoittavuuteen viitattiin. Maaseudun ja kaupungin konteksteja kuvattiin, mutta kaupungin kontekstia ei eksplikoitu selkeästi. Kaupungin osalta kulkuyhteydet ja kulkemisen mahdollisuudet sekä runsaat palvelut kuvattiin yleisesti myönteiseksi asiaksi. Kaupunkiin liittyvät kuvaukset eivät paikantuneet selkeästi mihinkään sosiaalityön asiakasprosessia kuvaavaan asiakasuhdekategoriaan. Maaseutua kuvattiin aineistossa eksplisiittisesti muun muassa luonnon, oman näköisen arjen, sosiaalisten suhteiden, liikkumisjärjestelyiden ja palveluiden niukkuuden näkökulmista. Maaseutukuvaukset paikantuivat vuorovaikutuksessa rakentuvaan asiakasuhdekategoriaan sosiaalityön ja asiakkaan arjessa huomioitaviksi asioiksi. Erilaiset asiakassuhteet limittyivät kuvauksissa, mutta huomion arvoista oli se, että vuorovaikutuksessa rakentuvassa asiakassuhteessa oli niukasti epäselviä tekijöitä ja toisaalta lakisääteistä asiakasprosessin mallia mukailevassa asiakassuhteessa oli niukemmin vuorovaikutuksellisia elementtejä.

Jatkoin asiakasuhdekategorioiden tarkastelua kontekstoinnin tarkentamisella, eli paikansin kontekstin, josta käsin asiakasuhdekuvauksia tuotetaan. Syvensin asiakassuhteiden piirteitä koskevaa analyysia edelleen aiemman kansallisen ja kansainvälisen ammatillista työskentelyä koskevan tutkimuksen avulla sekä ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulosten tarkastelulla. Analyysini sai vahvistusta ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksista. Toisaalta empiirisen aineiston alustavat tulokset myös erosivat aiemman pohjoismaisen tutkimuskirjallisuuden perusteella tehdystä jäsentelystäni esimerkiksi asiakkaan toimijuuden näkökulmasta sekä sosiaalityön ammatillisen työskentelyyn epäselvien piirteiden näkökulmasta. Sosiaalityöntekijän erilaiset tutkimuskirjallisuudessa esille tulleet roolit ja identiteetit eivät myöskään tulleet esille vahvasti empiirisessä aineistossa.

Hyödynsin empiirisestä aineistosta johtamani ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirteiden määrittämisessä myös Scheinin (1987) kulttuurin tasojen jäsentelyä, ja erityisesti normien ja arvojen määritelmiä sekä sosiaaliin suhteisiin ja konteksteihin liittyvää ajattelua. Nimesin kategoriat **asiakasprosessimaisiksi, vuorovaikutukselliseksi ja epäselviä käytäntöjä kuvaaviksi asiakassuhdekategorioiksi**. Pysin muodostamaan työnimet, jotka kuvaavat keskeisiä empiirisestä aineistosta esille tulevia sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin piirteitä eli ammatillista työkuulttuuria määrittäviä tekijöitä.

Aiemman, tutkimuksen perusteella esille oli myös tullut, että prosessimaisuus liitetään sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa organisaation näkökulmiin ja vuorovaikutuksellisuus käytännön asiakastyöhön ja dialogisissa rakentuvaan sosiaalityöhön. Vastaavasti valta-asetelmat, kuten työntekijän rooli kapea-alaisena asiantuntijana ja myönnöistä päättävänä tahona, nähdään neoliberaalin politiikan tuotteina (esim. Strier 2019). Empiirisessä aineistossa on havaittavissa myös viitteitä sosiaalityön perinteisiin asiantuntijuuteen liittyviin keskusteluihin (esim. Harrikari 2016). Lisäksi havaitsin, että asiakasprosesseja kuvaavat käytännöt kuvaavat osittain vaillinaisesti asiakas- ja turvallisuuden toteutumista (ks. Sosnet 2019). Tutkimusperustaisia sosiaalityön käytäntöjä ei myöskään kuvattu eksplisiittisesti.

Jatkoin neljännessä analyysivaiheessa asiakassuhteisiin liittyvien ammatillisen työkuulttuurin ja konteksteihin liittyvien ilmaisujen paikantamista aineistosta ja muodostin kategorioista analyttiset teemat. Taulukossa 12 esitän esimerkkejä tästä analyysin vaiheesta. Nimesin sosiaalityön ammatilliset työkuulttuurit **organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvaksi, sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvaksi sekä kulttuurisissa käytännöissä rakentuvaksi tilanteittaiseksi ammatilliseksi työkuulttuuriksi** edellisessä vaiheessa määrittämieni asiakassuhteiden perusteella.

Taulukon 12 vasemmassa sarakkeessa oleviin empiirisiin aineisto-otteisiin olen merkinnyt *asiakassuhteeseen viittaavat ominaisuudet* lihavoinnilla ja alleviivaus empiirisessä aineisto-otteessa viittaa ammatilliseen *työkuulttuurin tai kontekstin tai molempiin liittyvään tunnuspiirteeseen*. Tarkastelin kontekstin merkitystä empiirisessä aineisto-otteessa asiakassuhteelle helpottavana, hankaloittavana tai vahvistavana tekijänä tai tekijänä, joka ei näy asiakassuhteessa. Nämä on merkitty taulukkoon 12 koodein +, ++, - ja *. Huomioin tässä

analyysin vaiheessa sosiaalisen, kulttuurisen ja kontekstuaalisen ulottuvuuden tutkimusasetelman ja tutkimuksen lähtökohtien mukaisesti. Tätä analyysin vaihetta ohjasi kysymys, miten konteksti merkityksellistyy sosiaalityössä. Kuvaan analyysia tarkemmin liitteen 7 taulukossa.

Taulukko 12. Esimerkki ammatillisen työ kulttuurin tunnuspiirteiden muodostamisesta maaseudulla ja kaupungissa.

<p>Ilmaisu ja asiakassuhteen paikantaminen (Lihavointi= asiakassuhteeseen liitettävä ominaisuus Alleviivaus=ammatilliseen työ- kulttuuriin ja/tai kontekstiin liittyvä piirre)</p>	<p>Minkälainen asiakassuhde? Mikä konteksti? (Sosiaalinen ulottuvuus, asiakassuhteen laatu)</p>	<p>Mikä ammatillisen työ kulttuurin tunnus- piirre? Konteksti: helpottaa+ hankaloittaa - vahvistaa ++, asiakassuhdetta ei näy asiakassuh- teessa* (Kulttuurinen ja kontekstuaalinen ulottuvuus) Miten konteksti mer- kityksellistyy sosiaali- työssä?</p>	<p>Sosiaalityön ammatillista työ kulttuuria kuvaava normi (Schein 1987)</p>	<p>Analyttinen teema ja tulkinta</p>
<p><i>Maaseudulla työskentelevä sosiaali- työntekijä: Et semmonen vanha sanonta mitä vijeltiin jo siellä mun edellisessä, työpaikassa oli se että kaikki savut yhtyvät kilometrin korkeudessa, et jos, että jotenkin niinku, kaikki ihmiset linkitty, et niillä on joku sukulainen tai joku tuttava ja ne on niin kuin, et ne on niinku, et piirit on sitten loppu- jen lopuks hyvin pienet että.. Terhi: Kyllä. Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Et se voi olla ongelmallista.</i></p>	<p>Vuorovaikutuksellisen asiakassuhteen maaseutu</p>	<p>Ammatillisen työ kulttuurin piirre tuttuus, haaste sosiaalityölle maaseudulla - → maaseutu tulee merkitykselliseksi sosiaalityössä tuttuuden myötä</p>	<p>Kuvaus ammatillisen työ kulttuurin syvimästä tasosta, vuorovaikutuksesta ja sosiaalisista suhteista; ammatillista työ kulttuuria määrittävä normi vuorovaikutus</p>	<p>Sosiaalisten va- suhteiden va- rassa rakentuva ammatillinen työ kulttuuri</p>

<p>Terhi: Tuota, millon sit voi sanoa et nyt tässä alkaa asiakkuus. Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Tuota ei oo itekkään tuota miettiny. Tuo on ihan hyvä --niin tuota koska se alkaa, koska se loppuu niin se on hyvin häilyvä. Että aika harva on semmonen kertaluontoinen kyllä että jää että kyllähän ne useemmin sitte, useemmin kyllä joku tavataan sitten. -- Mut sitä minä en osaa sanoa et missä vaiheessa se asiakkuus itse asiassa alkais.</p>	<p>Epäselvä asiakas-suhde, maaseutu</p>	<p>Ammatillisen työkuultuurin piirre epäselvä prosessi</p> <p>*</p> <p>→ maaseutu ei tule merkitykselliseksi sosiaalisuudessa</p>	<p>Kuvaus ammatillisen työkuultuurin näkyvästä tasosta, ammatillista työkuultuuria määrittävä eksplisiittinen normi jää määrittämättä</p>	<p>Kulttuurisissa käytännöissä rakentuva tilanteittainen ammatillinen työkuultuuri</p>
<p>Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: -- on todella niinku tyryllä sitä ei niin kovin, rakentavaa, käyttäytymistä... ja on paikkoja johon nuoriso, kerääntyy ja siel on sitten aina tarjolla huumeita ja muutenkin tämmöstä, rikollist toimintaa että helposti tääl näkyy just tämmöisen ongelmien kasautuminen. Ja tavallaan sit myöskin se viranomais-ten semmonen kädettömyys sitten pystyä tarttumaan niihin eli tääl on hyvin hauraasti sellasta, niinku verkostoyhteistyötä. Sitä on, mutta se ei ole sellasta vahvasti rakeenteellista. -- mut meil ei oo mitään resurssjatas meidän työtilanteessa, niinku tavallaan et me vaan hoidetaan se oma, oma kakku.</p>	<p>Asiakasprosessimainen asiakas-suhde, kaupunki</p>	<p>Ammatillisen työkuultuurin piirre sosiaalinen etäisyys ja resurssipula, rakenteellisen työn puute</p> <p>-</p> <p>→ kaupunkiin liitettävät ongelmien kasautumisen piirteet tulevat merkitykselliseksi sosiaalisuudessa</p>	<p>Kuvaus ammatillisen työkuultuurin näkyvästä tasosta, "jokainen hoi-taa oman kakkunsa"; työkuultuuria määrittävä normi resurssiniukuus</p>	<p>Organisatoristen reunaehto- ja ammatillinen työkuultuuri</p>

Viidennessä analyysivaiheessa syvensin tulkintaani sosiaalityön ammatillista työkuultuuria koskevista teemoista ja niiden tunnuspiirteistä suhteessa aiempaan tutkimukseen. Vastasin toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen ja tutkimuksen tavoitteeseen. Taulukossa 13 tiivistän ammatillisiin työkuultuureihin liittyviä tunnuspiirteitä ja tekemiäni tulkintoja 2. tutkimuskysymyksen mukaisesti. Toisin sanoen olen jaotellut sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin tunnuspiirteet taulukkoon 13 sen mukaan, miten kontekstit helpottavat ja vahvistavat tai hankaloittavat erilaisia ammatillisia työkuultuureja. Syvensin näin ymmärrystäni sosiaalityön ammatillisesta työkuultuurista kontekstuaalisena ilmiönä.

Edelleen syvensin ymmärrystäni muodostamistani teemoista kysymällä, minkälaisia normeja ja käytäntöjä sosiaalityön ammatilliset työkuultuurit sisältävät. Ryhmittelin ammatillisen työkuultuurin tunnuspiirteitä erilaisten kuvattujen normien ja käytäntöjen mukaisesti sosiaalityössä hyödynnettäviin resursseihin (vrt. Spatcheck & Wolf-Ostermann 2009). Resurssit painottuvat organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuultuurissa pääasiassa materiaalisina resursseina ja sosiaalisina resursseina ja sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvassa ammatillisessa työkuultuurissa pääasiassa sosiaalisina ja kulttuurisina resursseina. Kulttuurisissa käytännöissä rakentuvassa tilanteittaisessa ammatillisessa työkuultuurissa käytettävät pääasialliset resurssit nimesin henkilökohtaisiksi ja totutuiksi toimintatavoiksi. Tuloksissa tulee esille, että sosiaalityöntekijät pyrkivät eri tavoin joko hyödyntämään kontekstien mahdollisuuksia, haastamaan niihin liittyviä hankaluuksia tai he eivät huomioi kontekstia. Myös ammatin vähättely ja johtamiseen liittyvät haasteet, jotka eivät selkeästi liity mihinkään asiakassuhteeseen eivätkä myöskään maaseutu- tai kaupunkikontekstiin, olen liittänyt jälkimmäiseen ammatilliseen työkuultuuriin. Lisäksi tiivistin tässä vaiheessa kunkin ammatillisen työkuultuurin tunnuspiirteiden kokonaismerkityksen sosiaalityön käytännöille.

Taulukko 13. Sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirteet ja ammatillista työkuulttuuria vahvistavat ja hankaloittavat elementit.

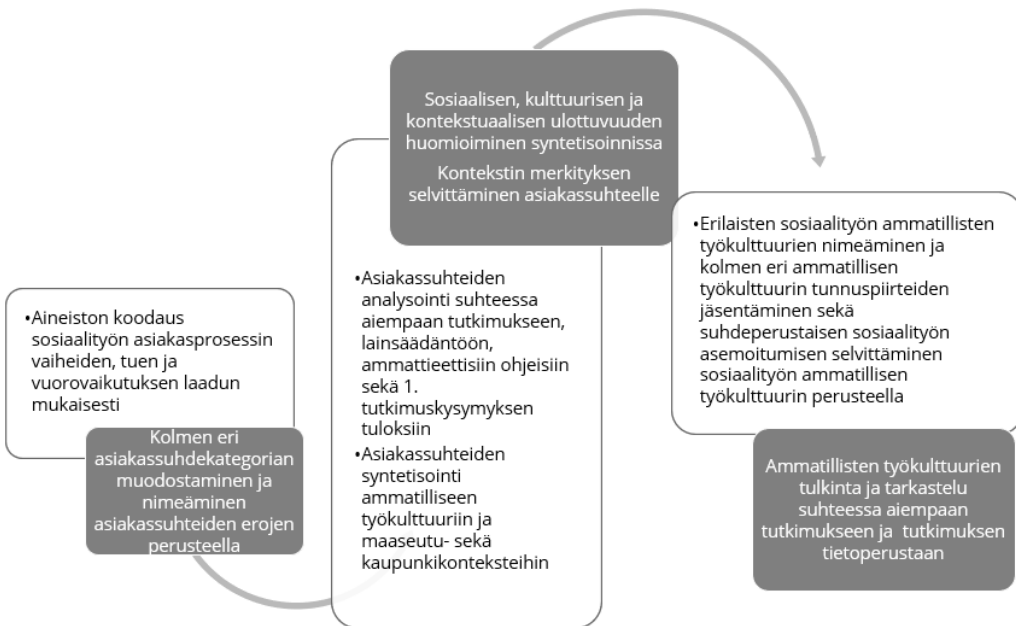
	Organisatoristen reunaehtojen varassa rakentuva ammatillinen työkuulttuuri, vahvistuu kaupungissa	Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva ammatillinen työkuulttuuri, vahvistuu maaseudulla	Kulttuurisissa käytännöissä rakentuva tilanteittainen ammatillinen työkuulttuuri
	Esille tulevia sosiaalityön asiakasprosesseja ohjaavia toimintatapoja ja käytäntöjä		
Asiakassuhteita tukevat ja vahvistavat elementit (resursseja)	Asiakasprosessin prosessimaisuus Organisatoriset reunaehdot Vuorovaikutus asiakassuhteissa ja verkostoissa Kollegiaalinen tuki	Tuttuuden ja sosiaalisten suhteiden hyödyntäminen asiakasprosesseissa Työntekijän eettinen herkkyyys Yhteisöllisyys ja paikallisyhteisön tuki ja kontrolli Maaseutukontekstin hyödyntäminen sosiaalisissa suhteissa	Henkilökohtaiset ja totutut toimintatavat
Asiakassuhteita hankaloittavat elementit	Tiedonkulkuongelmat Kiire ja asiakasmäärät Dialogisen ja rakenteellisen työn puuttuminen, niiden haasteet Tekniset asiakasprosessit Epäselvät tai puuttuvat asiakasprosessit	Tuttuuden haaste asiakasprosessin toteuttamiselle Epäselvät asiakasprosessit ja työntekijän epätietoisuus Hallinnollisuuden lisääntyminen Työntekijän perustelematon harkintavalta	Epäselvät asiakasprosessit, epätietoisuus, perustelematon harkintavalta, johtamisen ongelmat ja ammatin vähättely
Sosiaalityöntekijä hyödyntää kontekstia sosiaalityön käytännöissä	Pääasiassa ei hyödynnä	Hyödyntää	Ei hyödynnä
Ohjaava normi	Resurssiniukkuus	Vuorovaikutus	Epäselvyys
Tunnusomaiset piirteet sosiaalityölle tiivistetysti	Välttämättömyyksen reunaehtoja	Sosiaalisia suhteita ja käytännöllisyyttä	Tilanteisuutta ja epäselvyyttä

Kolmannen tutkimuskysymyksen osalta jatkoin analyysia tarkastelemalla sosiaalityön ammatillisen työkultuurin tunnuspiirteitä ja suhdeperustaista sosiaalityötä maaseudulla ja kaupungissa taulukon 13 tulkintojen avulla. Tiivistin sosiaalityön ammatillista työkulttuuria tukevista ja hankaloittavista tekijöistä tarkastelunäkökulmiksi sosiaalityön ammatillisen perinteen ja sosiaalityöntekijän pääasialliset tietämisen ja toimimisen tavat. Lisäksi tarkastelin sosiaalityön ammatillista työkulttuuria erilaisten suhteiden avulla, eli minkälaiset suhteet korostuvat sosiaalityön ammatillisessa työkultuurissa maaseutu- ja kaupunkikonteksteissa ja mitkä ovat pragmaattisessa sosiaalityössä hyödynnettävät pääasialliset resurssit maaseudulla ja kaupungissa sekä sosiaalityön ammattieettiset kysymykset. Arvioin tulkintojani aiemman sosiaalityön ammatillista työkulttuuria ja suhdeperustaista sosiaalityötä koskevan tutkimuksen näkökulmasta. Seuraavassa taulukossa (taulukko 13) esitän analyysin ja tulkintani dialogisen teemoittelun viidennen vaiheen perusteella.

Taulukko 14. Suhdeperustaisen sosiaalityön asemoituminen sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin näkökulmasta

<p>Sosiaalityön ammatilliselle työkuultuurille tunnusomaisia piirteitä → tulkinnat suhteesta rustaisesta sosiaalityöstä</p>	<p>Organisatoristen reunaehtojen varassa rakentuva ammatillinen työkuultuuri → vahvistuu kaupungissa</p> <p>Asiakasprosessin prosessimaisuus ja vuorovaikutus asiakassuhteissa sekä verkostoissa → Sosiaalityön ammatillinen perinne tapauskohtaisessa sosiaalityössä</p> <p>Organisatoriset reunaehdot → Sosiaalityöntekijän tietämisen ja toimimisen tapa faktuaalinen</p> <p>Organisatoriset reunaehdot ja kollegiaalinen tuki → Pääasiallisesti hyödynnettävät resurssit materiaalisia ja taloudellisia, organisatorisiin reunaehtoihin kytkeytyviä, sosiaalisia</p>	<p>Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva ammatillinen työkuultuuri → vahvistuu maaseudulla</p> <p>Tuttuuden ja sosiaalisten suhteiden hyödyntäminen asiakasprosesseissa ja yhteisöllisyys ja paikallisyhteisön tuki ja kontrolli → Sosiaalityön ammatillinen perinne suhdeperustaisessa ja rakenteellisessa sosiaalityössä</p> <p>Maaseutukontekstin hyödyntäminen sosiaalisissa suhteissa ja työntekijän eettinen herkkyyks → Sosiaalityöntekijän tietämisen ja toimimisen tapa käytännöllinen</p> <p>Pääasiallisesti hyödynnettävät resurssit kontekstuaalisia, sosiokulttuurisia</p>	<p>Kulttuurisissa käytännöissä rakentuva tilanteittainen ammatillinen työkuultuuri</p> <p>Henkilökohtaiset ja totutut toimintatavat → Sosiaalityön ammatillinen perinne modernin ajan asiantuntijuuteen viittaava</p> <p>Pääasiallinen sosiaalityöntekijän tietämisen ja toimimisen tapa tilanteittain rakentuva</p> <p>Pääasiallisesti hyödynnettävät resurssit tilanteittaisia ja työntekijäkohtaisia</p>
<p>Asiakassuh-teita hankaloittavat elementit</p>	<p>Tiedonkulkuongelmat Kiire ja asiakasmäärät Dialogisen ja rakenteellisen työn puuttuminen, niiden haasteet Tekniset asiakasprosessit Epäselvät tai puuttuvat asiakasprosessit → Ammattieettiset kysymykset taloudellisten, organisatoristen ja asiakkaiden välillä</p>	<p>Tuttuuden haaste asiakasprosessin toteuttamiselle Epäselvät asiakasprosessit ja työntekijän epätietoisuus Hallinnollisuuden lisääntyminen Työntekijän perustelematon harkintavalta → Ammattieettiset kysymykset ammatillisiin rooleihin liittyviä, alueellisiin hyvinvointirakenteisiin liittyviä, taloudellisia</p>	<p>Epäselvät asiakasprosessit, epätietoisuus, perustelematon harkintavalta, johtamisen ongelmat ja ammatin vähättely → Ammattieettiset kysymykset asiakasturvallisuuteen liittyviä</p>
<p>Suhteiden painotukset</p>	<p>Asiakas-sosiaalityöntekijä-organisaatio -suhteet korostuvat</p>	<p>Asiakas-sosiaalityöntekijä-toimijaverkosto-maaseutukonteksti -suhteet korostuvat</p>	<p>Asiakas- sosiaalityöntekijä -suhde korostuu</p>

Taulukon 13 ylärivillä kuvaan sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin jäsen-
 nyksen 2. tutkimuskysymyksen mukaisesti. Ylhäältä päin katsottuna toisella
 rivillä kuvaan sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tunnusomaisia piirteitä
 aiemman analyysivaiheen perusteella. Jäsenän tulkinnat sosiaalityön am-
 matilliseen perinteeseen, sosiaalityöntekijän tietämisen ja toimimisen ta-
 paan ja sosiaalityössä pääasiallisesti hyödynnettäviin resursseihin. Toiseksi
 alimmalla rivillä kuvaan kuhunkin sosiaalityön ammatilliseen työkuulttuuriin
 liitettävät asiakassuhteita pääasiallisesti hankaloittavat elementit eli eettiset
 kysymykset. Alarivillä kuvaan tulkinnat erilaisten suhteiden painotuksista
 kussakin sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa. Näin muodostuu jä-
 sennys suhdeperustaisen sosiaalityön asemoitumisesta sosiaalityön amma-
 tillisen työkuulttuurin tunnuspiirteitä tarkastelemalla. Seuraavassa kuviossa
 (kuvio 4) on vielä tiivistettynä analyysiprosessi.

Kuvio 4. Empiirisen aineiston analyysiprosessi.

Kuvio 4 kokoaa yhteen toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen liittyvän analyysiprosessin, jossa on hyödynnetty 1. tutkimuskysymyksen tuloksia. Analyysiprosessi syvenee dialogisen teemoittelun (Koski 2020) ideaa noudattaen.

5.3 Tutkimuksen eettiset kysymykset ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisiä kysymyksiä tulee pohtia koko tutkimusprosessin ajan ja jokaiseen tutkimukseen liittyvän valinnan äärellä. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) ohjeet ohjaavat tämän tutkimuksen eettisiä valintoja ja tieteellistä käytäntöä. Tutkimusaiheen valinta oli ensimmäinen tutkimukseen liittyvä eettinen kysymys. Mitä mielenkiintoista on maaseudun ja kaupungin sosiaalityön ammatillisessa työkuultuurissa ja miksi? Perustelin sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin aiheenvalintaa ensinnäkin käytännön työssä tekemilläni havainnoilla sosiaalityön erilaisista ja toisaalta samanlaisista toimintatavoista ja toisaalta maaseudun ja kaupungin sosiaalityön kansallisesti puheenaiheena olleilla keskusteluilla palveluiden järjestämisestä eri puolella maata. Myös henkilökohtainen kiinnostus yleisemmin maaseudun ja kaupungin kulttuureja ja sosiaalityön tekemisen tapoja sekä sosiaalityön ammatillisia keskusteluja kohtaan olivat inspiroivia tekijöitä valitessani ja rajatessani tutkimuskohdetta. Maaseudun ja kaupungin valinta tutkimuksen konteksteiksi oli myös tärkeä pohdittava seikka. Sosiaalityön erilaisiin konteksteihin liittyvän osaamisen tarve on tunnistettu, ja yleisesti on tiedossa, että konteksteilla on merkitystä ihmisten elämään. Aiheeseen liittyvien näkökulmien tarkentaminen ja tieteenteoreettiset valinnat sekä tutkimuskysymykset täsmentyivät tutkimusprosessin edetessä, mikä on tyypillistä laadulliselle tutkimukselle.

Aiheen valinnan ja perustelujen jälkeen pohdin tutkimusstrategiaan liittyviä eettisiä kysymyksiä. Tutkimusstrategiaksi määritin laadullisen teoriaohjaavan tutkimusstrategian. Pohdin tutkimusstrategian valintaa muun muassa kriittisen ja rakenteellisen sosiaalityön lähtökohdista sekä empiirisestä ja monipaikkaisen etnografian näkökulmasta. Mikään näistä näkökulmista ei kuitenkaan puhtaasti kattanut sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin tutkimukseen suunnittelemaani metodologista kokonaisuutta. Keskeisin

metodologinen viestini on tutkittavan kohteen eli sosiaalityön ammatillisen työkultuurin moniulotteinen tarkastelu ja analysointi maaseutu- ja kaupunkikonteksteissa sekä käsitteellisen jäsennyksen muodostaminen sosiaalityön ammatillisesta työkultuurista. Sosiaalityön ammatillinen työkultturi muodostaa tutkimuksen kohteen, jota tarkastelen maaseutu- ja kaupunkikonteksteissa. Lähtökohta-ajatukseni kontekstualisoinnissa on, että maaseutu- ja kaupunki kontekstina vaikuttaa sosiaalityön ammatillisen työkultuurin muotoutumiseen ja konteksti luo merkityksiä ammatilliselle työkultuurille (vrt. Eräsaari 2007, 151–152; ks. myös Spatcheck & Wolf-Ostermann 2009). Tämä ajattelu sopii myös tutkimuksen taustalla tunnistettaviin maaseutuistumisen ja kaupungistumisen ilmiöihin. Maaseutu- ja kaupunkikehityksen myötä spatiaalinen tila maaseudulla ja kaupungissa on omanlaistaan (esim. Farrugia 2016) ja tämä tila määrittää myös sosiaalityön ammatillista työkultturia. Tutkimuksen tietoperustassa jäsennän sosiaalityön ammatillista työkultturia työ- ja organisaatiokulttuurin ja muun yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen sekä kansallisen ja kansainvälisen sosiaalityön työkultuurin tutkimuksen näkökulmista. Kyseisessä luvussa rakentuu yleinen käsitys sosiaalityön ammatillisesta työkultuurista. Suhdeperustaista asiakasprosessia käsittelevä luku muodostaa sosiaalityön ammatilliselle työkultuurille ammatillisen kytkennän. Sosiaalityön ammatillisen työkultuurin analysointi suhdeperustaisen sosiaalityön avulla auttaa tarkastelemaan ammatillista työkultturia sosiaalityön käytännöissä. Vastaan tutkimuskysymyksiin erilaisilla aineistoilla, ja aineistojen tuottaman tiedon avulla pyrin saamaan mahdollisimman kattavan käsityksen sosiaalityön ammatillisesta työkultuurista maaseudulla ja kaupungissa. Hyödynnän tutkimuksessa siten sekä aineisto- että menetelmätriangulaatiota, mutta syntetisoinnin myös aiempaa organisaatiokulttuurin ja ammatillisen työkultuurin tutkimusta monipuolisesti sosiaalityön ammatillisen työkultuurin ymmärtämiseksi.

Tutkimusprosessin kirjallisuuskatsauksen vaihe muodostaa pohjan empiiriselle analyysille. Perustelen ensimmäistä tutkimuskysymystä sillä, että on tärkeää saada yleinen käsitys sosiaalityön ammatilliseen työkultuuriin ajankohtaisesti liittyvästä tutkimuksesta sekä käsitteellistä sosiaalityön ammatillista työkultturia. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus mahdollistaa tämän ja tuo yhteen systemaattisesti aiheeseen liittyvän tutkimuksen. Samalla

kontekstoin sosiaalityön ammatillisen työkultuurin osaksi pohjoismaista sosiaalityön ammatillisen työkultuurin kehitystä. Tietokannoiksi systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen valitsin Kansallisen Finnan ja UEF-Primon sekä Scopus-tietokannan, sillä nämä tietokannat käsittävät monipuolisesti tieteellisen pohjoismaisen tutkimuksen. Systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen valitsemani tutkimukset olivat vertaisarvioituja ja 2010–2021 välillä tehtyjä. Sosiaalityön perinteet ja kehitys ovat erilaista eri puolilla maailmaa. Pohjoismaiselle hyvinvointivaltiomallille on ollut tyypillistä universalismi ja kollektiivinen, verovaroin tuotettu rahoitus (Andersen 2008), ja myös sosiaalityön voidaan nähdä kiinnittyvän tähän kehitykseen. Myös tämän vuoksi pohjoismainen sosiaalityön ammatillista työkultturia koskeva tutkimus oli perusteltua ottaa tarkastelun kohteeksi. Lisäksi päädyin siihen, että on perusteltua kuvata nimenomaisesti kotimaista ja pohjoismaista sosiaalityön ammatillisen työkultuurin tutkimusta, koska tämän tutkimuksen kontekstit sijoittuvat suomalaiseen maaseutuun ja kaupunkiin. Koska ammatillista työkultturia koskevaa tutkimusta sellaisenaan on vähän saatavilla, olen perehtynyt ammatillista työkultturia kuvaaviin lähikäsitteisiin ja lähestynyt aihetta sosiaalityön ammatilliseen kehittymiseen liittyvän, ammatillisuutta, sosiaalityöntekijöiden ammatti-identiteettiä sekä organisaatiokulttuureja koskevan tutkimuksen kautta. Sovelsin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen periaatteita aineiston identifiointiin, seulontaan sekä kelpoisuuden arviointiin ja siten aineistoksi hyväksymiseen. Määrittelin mukaanotto- ja poissulkukriteerit, ja valitsin mukaan tähän tutkimukseen tarkoituksenmukaiset tutkimukset. Sovelsin valittujen tutkimusten arvioinnissa Joanna Briggsin (JBI 2021) laadullisen tutkimuksen arviointikriteereitä.

Systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen valikoidun tutkimuksen sisällönanalysissa noudatin avoimuuden periaatteita ja kuvasin aineistot ja analyysipäätelmäni raporttiin. Etsin sisällönanalysin keinoin erityisesti erilaisia sosiaalityön ammatillista työkultturia kuvaavia särmiä ja jännitteitä aikaisemmasta tutkimuksesta, ja pyrin kuvaamaan sosiaalityön ammatillista työkultturia monipuolisesti. Pyrkimykseni oli tuoda analyysiin ammatillista työkultturia kuvaavia näkökulmia erilaisiin suhteisiin liittyvästi.

Empiirisen aineiston hankinnassa kentälle pääsy ja haastatteluaineistojen keruu olivat keskeisiä tutkimuseettisiä kysymyksiä. Pidin päiväkirjaa koko

tutkimusprosessin ajan, ja erityisesti aineistonhankinnan yhteydessä reflektoin ympäristöistä tekemiäni havaintoja. Tutkimuskohteen ymmärtäminen on ollut reflektoinnin sävyttämä matka, joka on kirkastunut aina raportin kirjoittamiseen saakka. Tutkimuskohteen ymmärtämisessä huomiot käytännön työstä, maaseutu ympäristöstä, keskisuurista ja suurista kaupungeista, sosiaalitoimistojen toimipisteistä ja maaseudusta sekä kaupungeista asiakkaiden asuinpaikkoina ovat auttaneet sosiaalityön ammatillisen työkalutuurin konteksti- ja aikasidonnaisuuden ymmärtämisessä. Kokemukseni sosiaalityöstä ja havaintojen tekeminen sekä ennako-oletukseni ovat joutuneet kriittisen uudelleenarvioinnin kohteeksi, kun olen peilannut aineistoa suhteessa aiempaan tutkimukseen ja pyrkinyt mahdollisimman objektiiviseen tiedonmuodostamiseen. Kaiken kaikkiaan tutkimusprosessi on ollut moniulotteinen prosessi, jota olen kulkenut läpi ensisijaisesti tutkijan mutta myös sosiaalityöntekijän roolissa. Näiden kahden roolin tunnistaminen ja toisaalta erottaminen toisistaan on ollut erityisen tarpeellista. Sen vuoksi muun muassa aineistonanalyysivaiheessa pyrin tietoisesti sulkemaan ”sosiaalityöntekijän tiedon” pois mielestäni ja keskittymään ainoastaan aineiston antamaan tietoon. Tällaisen tyhjän mielen tavoittaminen ei kuitenkaan ole ollut helppoa. Jossakin vaiheessa tutkimusta päättelin, että itse asiassa tutkijan ja sosiaalityöntekijän ”tiedon” tulee perustua samankaltaiseen objektiivisuuden vaatimukseen ja prosessiin, jossa analysoidaan ”tutkittavana olevaa kohdetta” tieteellistä tietoa ja ammattietiikkaa hyödyntäen mutta samalla konteksti ja vuorovaikutus ympärillä olevien ihmisten kanssa huomioon ottaen. Tämän oivalluksen syvällinen tiedostaminen vei tutkimusprosessia eteenpäin, ja uskoakseni se on kasvattanut minua myös sosiaalityöntekijänä.

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla ennen haastattelujen tekemistä olin hakenut ja saanut tutkimusluvat. Sovelsin empiirisen aineiston hankinnassa eettistä ennakoarviointia, ja huomioin informanttien oikeuksiin liittyvät näkökohdat. Jo ensimmäisissä yhteydenotoissa kerroin haastateltaville kirjallisen esitteen muodossa tutkimuksesta ja siihen osallistumisen periaatteista: siitä, että osallistuminen on vapaaehtoista, henkilöllä on oikeus olla vastaamatta ja tunnistetiedot poistetaan. Nämä asiat käytiin läpi myös haastattelutilanteissa, ja pyysin jokaiselta haastateltavalta kirjallisen luvan haastatteluun osallistumisesta. Erillisiä eettisten toimikuntien lupia en

hakenut, koska keskityin informanttien kokemuksiin yksittäisinä täysi-ikäisinä henkilöinä. Sosiaalityöntekijöiltä ja sosiaalityön asiakkailta keräämääni aineistoa voidaan pitää sensitiivisenä, koska sosiaalityön asiakkuus itsessään on jo salassa pidettävä asia. Huomioin tämän informanttien suojaamisessa. Huomioin myös, että lain mukaan arkaluonteiset tiedot, kuten terveyteen liittyvät tiedot, ovat salassa pidettäviä. Toisaalta Arja Kuula (2006, 136) toteaa, että arkaluonteisuuden määrittely onkin hyvä jättää informanteille itselleen. Kulttuuriset ja tilannekohtaiset tekijät vaikuttavat siihen, mitä ihmiset pitävät arkaluonteisena. Yhdelle puhuminen esimerkiksi sosiaalietuuksista on kansalaisvaikuttamista, kun taas toinen voi kokea sen arkaluonteisena. Aiheen arkaluonteisuus ei sinänsä ole tutkimuksen toteuttamisen este. Ilman sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden kokemusten kuulemista ja kuvauksia tutkimusta ei olisi ollut mahdollista toteuttaa tämänmuotoisena. Asiakkaiden tuottamassa aineistossa kuvaukset koskivat enimmäkseen kokemuksia kohtaamisista, kohtelusta ja palveluista. Myös luontokonteksti maaseudulla tuotiin esille näkyvästi. Yleisesti ottaen asiakkaiden aineistosta tehtävät tulokset jäivät kuitenkin ohueksi. Haastattelut tapahtuivat yhden tapaamisen aikana, jolloin luottamuksen saavuttaminen tutkijan ja informantin välisessä vuorovaikutuksessa ei välttämättä toteudu täysimääräisesti (vrt. Kuusisto & Ekqvist 2016, 658).

Tein yhden sosiaalityöntekijän haastattelun koehaastatteluna. Tähän haastatteluun olin valmistautunut kahdella eri teemahaastattelunrungolla. Olin muotoillut teemat suhdeperustaisen asiakasprosessin käsitteen ympärille. Toinen haastattelurunko koski ainoastaan sosiaalityön asiakasprosessin kulkua. Toisen haastattelurungon teemoissa oli mukana myös tarkentavia kysymyksiä kontekstista sekä maaseudun sosiaalityön kehittämiseen ja tulevaisuuteen katsovia kysymyksiä. Päädyin käyttämään teemahaastattelurunkoa, jossa oli myös kontekstiin liittyviä kysymyksiä. Informantti kuvasi asiakasprosessia suhteessa kontekstin asettamiin reunaehtoihin. Aineistonkeruun edetessä huomasin, että valinta oli ollut sopiva, ja valittujen teemojen varassa etenevä haastattelurunko toi ryhdikkyyttä ja piti tutkimuskohdetta rajattuna. Toisaalta haastattelut olivat molemmissa konteksteissa sen kaltaisia, että informantit kertoivat hyvin vapaasti ja kuvailevasti elämästään ja työstään. Huomasin aineistoa kerätessäni, että omat kokemukseni niin maaseutu- kuin

kaupunkikonteksteista antoivat minulle tuttuuden ja sen myötä turvallisuuden tunteen kentällä olemisesta ja toimimisesta. Tämä auttoi haastattelujen eteenpäin viemistä ja toisaalta koin, että minuun suhtauduttiin tasavertaisena henkilönä, jolle pystyi puhumaan asioista. Toisaalta tämä näkökulma herätti minut tutkijana pohtimaan, missä määrin voin tai minun täytyisi tavoitella samuutta kentällä olevien kanssa. Yhtäältä ajattelin, että sosiaalityössä vuorovaikutuksellisesta tavasta on hyötyä, mutta tutkijana voisin ja minun täytyisi asemoida itseni enemmänkin tarkkailevaksi ja objektiivisesti asioita lähestyväksi henkilöksi. Toisaalta käytäntö kuitenkin osoitti jo alkuvaiheessa prosessia, että jonkinlaisesta ystävällismielisestä tuttuudesta oli kentällä ollessa hyötyä. Ilman vastavuoroista vuorovaikutusta informanttien kanssa aineistonkeruu ei olisi onnistunut siten kuin katson sen onnistuneen. Tiedostaessani vuorovaikutuksen ja kontekstin, jossa aineisto on kerätty, pystyin kontekstoimaan aineiston suhteessa paikkaansa ja toisaalta myös etäännyttämään itseni objektiiviseen tutkijan rooliin.

Tutkimuseettisestä näkökulmasta katsottuna ihmistieteiden eettiset normit perustuvat neljään periaatteeseen: hyötyperiaatteeseen, vahingon välttämisen periaatteeseen, autonomian kunnioituksen periaatteeseen ja oikeudenmukaisuuden periaatteeseen. Myös avoimuus ja rehellisyys tieteellisten menetelmien käytössä kuuluvat eettisesti kestävään tutkimukseen. Normeihin sisältyy aina myös informanttien luottamuksellisuuden turvaaminen. (Kuula 2006, 59; ks. myös TENK 2019.) Mainittuun viitattaavasti katson, että tutkimus raottaa ovea sosiaalityön käytäntöihin, joten hyötyperiaate toteutuu uutena tietona ja tärkeänä informaationa sosiaalityön ammatillisesta työ-
kulttuurista. Vahingon välttämisen periaate on yksi keskeisimmistä periaatteista, ja tutkimusprosessin ajan olen pyrkinyt tarkastelemaan muun muassa aineistoja moniulotteisesti ja arvioinut erilaisia aineistonkäsittelymenetelmiä päätyäkseni menetelmiin, jotka eivät vahingoita aineistoja tai informantteja mutta jotka toisaalta eivät muodosta liian kapeaa käsitystä tutkimuskohteesta. Kirjallisuuskatsaus ja aiempi tutkimus tukivat tätä näkökulmaa. Autonomian ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen oli keskeistä erityisesti haastattelutilanteissa, ja tietoisesti pyrin avoimiin kysymyksiin ja tarvittaessa pyysin haastateltavaa tarkentamaan asiaa enemmän, mikäli jäi epäselväksi, ”ymmärrätkö” asian samoin kuin informantti. Oikeudenmukaisuuden voi

käsittää koskemaan niin tutkimuksenkohdetta kuin informanttien oikeudenmukaista kohteluakin, ja olen pyrkinyt näiden molempien näkökulmien huomioimiseen, jotta sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri tulisi mahdollisimman analyttisesti tarkastelluksi.

Tärkeä tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä tekijä laadullisessa tutkimuksessa on tutkimusprosessin avoin ja analyttinen kuvaaminen. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt yhtäältä avoimeen mutta toisaalta myös moniulotteiseen raportointiin. Laadullisessa tutkimuksessa kaikki tutkijan tekemät valinnat, rajaukset ja analyysin tekemisen periaatteet avataan lukijalle. Lisäksi kuvataan päähavainnot, joihin analyysi ja tulkinta kohdistuvat. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 27.) Ensimmäinen ja toinen tutkimuskysymys tuloksineen muodostavat tutkimuksen luotettavuuden kannalta toisiaan tukevan kokonaisuuden. Toisen tutkimuskysymyksen analyysissä olen hyödyntänyt ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä saamiani tuloksia. Dialogisen teema-analyysin valinta empiirisen aineiston analyysimenetelmäksi on tukenut sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin analyttistä tarkastelua. Empiirisessä analyysissä olen pyrkinyt abduktiiviselle päättelylle tyypilliseen aineiston ja teoreettisen viitekehyksen huomioimiseen ja mahdollisimman avoimeen teemojen muodostamiseen ja analyysipolun dokumentoimiseen. Toisaalta tunnistan, että metodisuus aiheuttaa aineistolle jonkinlaista häivytystä eivätkä kaikki kiinnostavat näkökulmat täysin tule valitsemallani analyysitavalla ja asetelmalla esille. Käytän analyysiluvussa runsaasti suoria lainauksia ja olen pyrkinyt syvälliseen ammatillisen työkuulttuurin avaamiseen eri näkökulmista. Haastatteluaineistoa voidaan pitää rikkaana tiheydensä ja tarkkojen kuvauksiensa ansiosta sekä sen vuoksi, että erittäin arvokkaita asiakas- ja työntekijäkokemuksia on tullut esille. Kolmas tutkimuskysymys kytkee yhteen ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen tuloksia, ja sen avulla vastataan myös tutkimuksen tavoitteeseen.

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyvät myös käsitteiden valinnat. Pohdin luotettavuutta siitä näkökulmasta, etten ollut kysynyt tutkittavilta suoraan, miten sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria heidän mielestään kuvataan, vaan kysyin sosiaalityötä ja asiakkuutta määrittävistä asioista eli asiakasprosessista. Informanttien kuvaukset ja aineiston lukeminen useaan kertaan vahvistivat käsityksen siitä, että haastateltavat itse asiassa kuvasivat sosiaalityön

ammattillista työkuultuuria, yhteisesti jaettua toimintaa ja yhdessä rakentuva tapaa olla ja työskennellä. Pohdin myös, että jos olisin kysynyt informanteilta, miten he kuvailevat sosiaalityön ammatillista työkuultuuria, vastaukset olisivat voineet olla enemmän ”yleisiä kuvauksia kuultuurista”, kuin kokemuksia toiminnasta ja asiakasprosessin toteutumisesta. Kuten Schein (2013, 83, 102–103) toteaa, kuultuurin näkyvää rakennetta voidaan kuvailla ja arvioida artefaktien ja ilmaistujen arvojen tasolla, mutta kuultuuria ymmärtääkseen on päästävä jyvälle piilevistä oletuksista. Näihin voi päästä käsiksi näkyvien käyttäytymistapojen ja ilmaistujen arvojen ristiriitojen kautta. Schein myös jatkaa, että haastattelu on hyvä menetelmä kuultuuristen seikkojen analysoimiseksi mutta kuultuurin arvioinnilla on vain vähän arvoa, ellei sitä ole yhdistetty johonkin organisaatioon liittyvään ongelmaan tai kysymykseen. (Schein 2013, 83, 102–103.) Tässä tutkimuksessa sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin konteksteihin ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvä taso tulee analyysissa esille. Praktinen ja emansipatorinen tiedonintressi ohjaa tutkimuksen asetelmaa ja analyysia ja tuo näkyväksi sosiaalityön ammatilliseen työkuultuuriin liitettäviä normeja, periaatteita, suhteita sekä konteksteja. Praktisen tiedonintressin myötä ymmärryksen sosiaalityön ammatillisesta työkuultuurista ja siihen liittyvistä erilaisista merkityksistä syvenee. Praktisen ja emansipatorisen tiedonintressin mukainen analyysi muodostaa tutkimuksessa implisiittisen vuoropuhelun, jossa sosiaalityön ammatillisen työkuultuurin näkyväksi tekeminen syventää ja laajentaa ymmärrystä ammatillisesta työkuultuurista. Tämä mahdollistaa sosiaalityön ammatilliseen työkuultuuriin liittyvien näkökulmien analyttisen tarkastelun. Ymmärryksen syveneminen auttaa myös ymmärtämään sosiaalityön ammatilliseen työkuultuuriin liitettäviä mahdollisia muutosehdotuksia ja -ideoita.

Tutkimuksen luotettavuus ja validiteetti rakentuvat useasta osatekijästä, joista raportoinnin täsmällisyys, perustelut, avoimuus ja informanttien kunnioittaminen ovat tärkeitä arviointiin vaikuttavia seikkoja. Ruusuvoori ym. (2010, 27–34) toteavat tutkimuksen validiteetin arvioimisessa kiinnitetään huomiota siihen, ovatko kerätyt aineistot ja niistä tehdyt tulkinnot käypiä juuri kyseiseen tutkimukseen. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan puhua tulosten läpinäkyvyydestä ja yleistettävyydestä. Kyse on mahdollisen lojikasta, ei yleistettävyydestä yleisesti. Huomionarvoista on myös se, että

informantin tapa puhua on aina suhteessa siihen, minkä kulttuurin jäsenenä haastateltava toimii ja minkälainen käyttäytyminen on odotuksenmukaista ja "normaalia". Tämän perusteella laadullisessa tutkimuksessa on siis mukana jaettuja, yhteisiä jäsennystapoja. (Ruusuvoori ym. 2010, 27–34.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida myös analyysi- ja tulkintaprosessin johdonmukaisuuden ja riittävien perustelujen näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa olen kiinnittänyt huomiota validiteettiin mainituista näkökulmista. Synteesin muodostaminen aiemmasta sosiaalityön ammatillista työ-kulttuuria koskevasta tutkimuksesta sekä empiirisestä aineistosta on ollut teoreettisen viitekehyksen, aiemman tutkimuksen, käsitteiden, aineiston ja tulkintojen valintojen kokonaisuus. Ratkaisut ovat toisaalta kumonnet toisiaan, toisaalta perustelleet toisiaan, ja useiden vaiheiden ja ajattelupolkujen kautta olen päätynyt nyt raportoituun muotoon. Tiedostan sen, että tutkimus on aikaansa ja tutkijaansa kontekstoituva, ja mahdolliset puutteet ja heikot kohdat ovat tutkijan valintoja ja vastuuta.

6 SOSIAALITYÖN AMMATILLINEN TYÖKULTTUURI SUHDEPERUSTAISENA SOSIAALITYÖNÄ

6.1 Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri pohjoismaisessa tutkimuskirjallisuudessa

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen analyysin tuloksena (1. tutkimuskysymys) on sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin jäsenitys, joka sisältää seuraavat näkökulmat: **1) sosiaalityöntekijöiden ammatilliset käytännöt 2) asiakkaiden toimijuuden vahvistaminen ammatillisissa käytännöissä 3) organisaation toiminta ja 4) politiikkasuhteisiin liittyvät rakenteet.** Sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa *sosiaalityöntekijöiden ammatillisissa käytännöissä* korostuvat aikaisemman pohjoismaisen tutkimuskirjallisuuden perusteella ammattilaisten roolit, ammatti-identiteetin rakentuminen, ammatillinen kehittyminen sekä ammattieettiset dilemmat sekä työorganisaation merkitys. *Asiakkaiden toimijuutta* tarkastellaan tutkimuskirjallisuudessa asiakaslähtöisyyden ja asiakkaan osallisuuden näkökulmista. *Organisaation toiminnassa* ammatillisessa työkuulttuurissa korostuvat aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella kontekstien huomioiminen ammatillisen työkuulttuurin rakentumisessa, johtamisen merkitys sekä erilaisille käytännöllisille prosesseille muodostuvat reunaehdot. *Politiikkasuhteisiin kytkeytyvät rakenteet* ohjaavat osaltaan yleistä käsitystä, miten sosiaalityötä tulisi tehdä. Myös sosiaalityön laajemmat tavoitteet ja tehtävä määrittyvät politiikkasuhteissa. Nämä käsitykset eivät kuitenkaan ole pysyviä käsityksiä sosiaalityön tehtävästä, vaan muotoutuvat ajassa.

Sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria kuvaavissa **sosiaalityöntekijöiden ammatillisissa käytännöissä** on tutkimuskirjallisuudessa (Vaininen, 2011; Arola 2020; Dall & Sarangi 2018; Jönsson 2019; Alho 2019; Fossetøl 2019) tunnistettu erilaisia sosiaalityöntekijöiden *rooleja* ja *identiteettejä*. Sosiaalityöntekijöiden hallinnollinen orientaatio tukee ammatillisessa työssä päätöksentekoprosessia, mutta lisäksi se vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden

identiteettiin ja roolien rakentumiseen (Dall & Sarangi 2018). Jennie Ryding, Emma Sorbring ja Inga Wernersson (2017) kuvaavat laajempaa yhteiskunnallista neoliberaalia muutosta ja sosiaalityön muuttumista byrokraattiseksi toiminnaksi. Nämä muutokset vaikeuttavat työntekijöiden reflektiota, joka on osa sosiaalityötä. Ryding ym. (2017) viittaavat reflektion merkityksellä *työntekijöiden identiteetin rakentumiseen ja ammatilliseen kehittymiseen*. Reflektio voi tukea sosiaalityöntekijöitä virheiden havaitsemisessa ja välttämässä niin yksilö- kuin organisaatiotasollakin, ja lisäksi se tukee eettisten ohjeiden ja vastuiden soveltamisessa ja tarjoaa mahdollisuuden tehdä sosiaalityötä tehokkaammin (mt. 2017, 505; vrt. Fossetøl 2019). Jessica Jönsson (2019) toteaa puolestaan, etteivät sosiaalityöntekijät ole passiivisia toimijoita neoliberaalisaatioprosesseissa. Sosiaalityöntekijät voisivat tuoda keskusteluun erilaisia näkökantoja asioihin ja valita oman identiteettinsä, jotta he eivät ylläpitäisi aina solidaarista sosiaalityöntekijän roolia. Neoliberaalit muutokset julkisessa sosiaalityössä ovat tuoneet sosiaalityöhön epäeettisiä tendenssejä ja mekaanista suorittamista. Sosiaalityöntekijöiden rooli näyttäytyy vastuunkantajana, mikä aiheuttaa roolikonflikteja ja dilemmoja ammatillisessa identiteetissä.

Kathrine Vitus (2017) liittää hallinnollisen näkökulman ammattilaisten identiteetin rakentumiseen ja *ammatilliseen kehittymiseen*. Vituksen mukaan neoliberaali sosiaalipolitiikka tunkeutuu sosiaalityön käytäntöihin luomalla haavenarratiiveja, jotka luovat ammatillisia käsityksiä, joissa epäjohtonmukaisuudet parantuvat ja poliittiset ulottuvuudet arjesta hämärtyvät. Vituksen mukaan epävarmuus kuvaa sosiaalityötä. Edellä olevalla viitataan siihen, etteivät sosiaalityöntekijät höydynnä kriittistä yhteiskunnallista osaamistaan käytännön työssään täysimääräisesti.

Myös työpaikoille ja organisaatioille annetaan merkitys (Jansen 2017; Tham & Lynch 2021) sosiaalityöntekijöiden ammatillisia käytäntöjä kuvaavassa työkuulttuurissa. Vastavalmistuneet sosiaalityöntekijät eivät pysty saamansa koulutuksen perusteella valmistautumaan työhön, sillä sosiaalityön koulutus ei itsessään anna kaikkea osaamista ja ammattitaitoa monimutkaisten tilanteiden ratkomiseksi (vrt. Uusitalo 2019). Sosiaalityö näyttäytyy vastavalmistuneille työntekijöille moninaisena, epävarmana, emotionaalisesti kuormittavana ja ammatillisesti hajanaisena sekä runsaasti erilaisia

työtehtäviä sisältävänä. Sosiaalityön ammatillista työkulttuuria ei voi opetella ennakolta, vaan se rakentuu kontekstissaan työpaikoilla ja organisaatioissa osallisten kesken (Tham & Lynch 2021). Edellä mainittu kuvaa sosiaalityöhön liittyvää kuormitusta ja tilanteita, jotka aiheuttavat eettisiä dilemmoja. Myös Maria Tapola-Haapalan (2011) tutkimuksessa tulee esille, etteivät työn rakenteet eivät aina mahdollista tehdä sosiaalityötä *ammattieettisesti* kestävästi. Sosiaalityötä haastetaan tehokkuusvaatimuksilla tai mekaanisesti tehtävillä työsuoritteilla aiheuttaen eettisiä dilemmoja käytännön työhön (esim. Hirvonen 2012). Kuitenkin ammattilaisuus edellyttää ihmisyyteen, työn keinoihin ja eettisiin lähtökohtiin perehtymistä. Asiakastyön ydin on kohtaamisen ja vuorovaikutuksen sekä yhteistyön valmiuksissa. (Helminen 2013.) Sosiaalityöntekijöiden käytäntöjä kuvaavassa ammatillisessa työkultuurissa korostuvat erilaiset sosiaalityöhön kohdistuvat arvot. Niiden eri suuntiin vievät tavoitteet konkretisoituvat käytännön työssä eettisinä dilemmoina (Shanks, Lundström & Wiklund, 2015, 1879). Lisäksi sosiaalityöntekijöiden ammatillisia käytäntöjä kuvaavassa ammatillisessa työkultuurissa tiivistyvät erilaiset sosiaalityöntekijöiden toimintaan kohdistuvat odotukset ja tarpeet, minkä lisäksi on nähtävillä piirteitä repressiosta, eli sosiaalityöntekijöiden yhteiskunnalliseen keskusteluun ja asiantuntijuuden argumentointiin liittyvästä aktiivisen roolin torjunnasta. Sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri kuvautuu sosiaalityöntekijöiden käytännöissä jännitteisenä.

Toisaalta sosiaalityön ammatillisessa kulttuurissa **asiakkaan toimijuutta** ja roolia palveluiden muotoilijana korostetaan, asiakkuuteen liittyvät kulttuuriset muutokset tunnistetaan ja johtajilla nähdään olevan keskeinen rooli muutosten johtamisessa (Klinga, Hasson, Andreen, Sachs & Hansson 2018; Shanks ym. 2015; Hirvonen 2012). Anette Bolinin (2018) tutkimuksessa todetaan, että sosiaalipalveluissa oleva lapsi tulee nähdä omista asioista päättävänä subjektina. Tällöin lapsen tilanne voidaan ymmärtää resurssina. Työntekijälle tämä voi tarkoittaa epämukavuusalueella työskentelyä (vrt. Rossiter 2011; Levinas 1987). Asiakkaan toimijuutta tukevat myös työntekijän ja lapsen välinen vuorovaikutus sekä työntekijän taito tehdä erilaiset tuen mahdollisuudet entistä näkyvämmäksi ja entistä helpommin saataviksi. Asiakkaan toimijuutta vahvistettaisiin siten kokonaisvaltaisella työotteella. Esimerkiksi etäyhteyksiä ja teknologisia ratkaisuja on perusteltua käyttää ja ne voivat

helpottaa yhteydenpitoa, joskin eettiset kysymykset ja mahdolliset tekniset haasteet tulee ottaa huomioon (Thunberg & Arnell 2021). Muun muassa Hirvosen (2012) tutkimuksessa huomio kiinnittyy kuitenkin siihen, että tilaa jää vähemmän sitoutuneille ja tilanteissa rakentuville käytännöille. Sosiaalityön ydinarvot (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2017; Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 1 §, 4 §) kuvaavat sosiaalityön ammatillista työkulttuuria asiakkaiden toimijuuteen viittaavissa tutkimuksissa. Asiakaslähtöisyyttä sosiaalityön ammatillisen työkultuurin arvona korostetaan 2010 -luvun pohjoismaisessa tutkimuksessa.

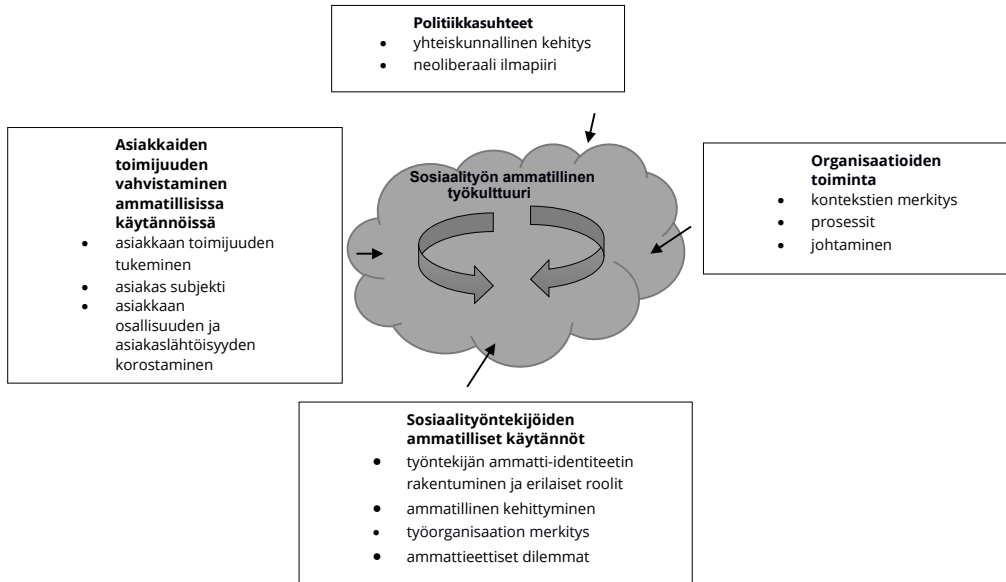
Organisaation toimintaa kuvaavassa sosiaalityön ammatillisessa työkultuurissa *kontekstin merkitys* organisaation toiminnan ja työkultuurin rakentumisessa on merkittävää (Grönlund 2010; Klinga ym. 2018; Lampinen, Konu, Kettunen & Suutala 2018; Bolin 2018; Rojas & Stenström 2020; Bukh, Christensen & Svanholt 2021; vrt. Rostila ym. 2011, 153). Klingan ym. (2018) tutkimuksessa todetaan, että organisaation ja hallinnon näkökulmasta erilaisiin ajankohtaisiin muutoksiin vastataan organisaatioissa. Myös *johtaminen* ja erilaiset käytännölliset *prosessit* nähdään organisaatiotasolla keskeisinä ammatillisen työkultuurin piirteinä. Johtamisen avainperiaatteeksi kuvataan yhteistyö, joka ei ilmene vain organisaation tasolla vaan asiakkaiden, sidosryhmien ja muiden organisaatioiden kanssa. Kaikki edellä kuvatut elementit tarvitaan, jotta voidaan muodostaa rakenteita ja kulttuuria, joissa tuetaan kestävänsä sosiaali- ja terveydenhuollon kehitystä.

Organisaation toimintaa kuvaavassa ammatillisessa työkultuurissa huomio kiinnittyy sosiaalityöntekijöiden hallinnollisen vastuun kasvamiseen ja *uudenlaisten johtamistapojen tarpeeseen*. Sosiaalityön johtajilta edellytetään muun muassa sosiaalityön substanssiosaamista, talous- ja budjettiosaamista sekä strategista osaamista (Christensen & Svanholt 2021). Ruotsalaistutkimuksesta käy ilmi, että sosiaalityön keskijohtajat mieltävät itsensä identiteetiltään enemmän sosiaalityön asiantuntijoiksi kuin johtajiksi (Shanks ym. 2015). Sosiaalityöntekijän ja johtajan identiteettiin liittyvä havainto on kiinnostava, koska johtamisen merkitykseen sosiaalityössä on kiinnitetty huomiota myös kansainvälisessä sosiaalityön ammatillisen työkultuurin tutkimuksessa (esim. O'Donoghue & Tsui 2011). Johtamisella voidaan edistää esimerkiksi työntekijöiden sitoutumista tarkoituksenmukaisesti sosiaalityön

käytäntöihin. Myös Rojas ja Stenström (2021) tuovat esiin johtamisen merkityksen uusien toimintatapojen jalkauttamisessa sosiaalityön keskijohdolle tekemässään näyttöön perustuvien käytäntöjen tutkimuksessaan. Johto- ja työntekijätason läpäisevä ammatillinen työkulttuuri voi tukea ammatillisen työkultuurin yhteistä haltuunottoa. Samalla vuorovaikutus osallisten kesken syventää työn tavoitteita. (Grönlund 2010.) Organisaation toimintana tarkasteltuna sosiaalityön ammatillisessa työkultuurissa tulevat esille erilaiset ja eri toimijoita koskevat tarpeet ja odotukset, mutta myös erilaiset sosiaalityön ammatillista työkulttuuria määrittävät arvot.

Politiikkasuhteiden rakenteena sosiaalityön ammatillista työkulttuuria ilmentävät erilaiset vallitsevat *poliittiset ilmapiirit* ja *yhteiskunnallinen kehitys*. Kuten Kathrine Vitus (2017) toteaa, ajassamme vallitsevan poliittisen retorikan ja sen tuottaman ilmapiirin voi nähdä kätkevän tiivistetysti näkemyksen ideaalista hyvinvoinnista, jonka voi tiivistää ilmaukseksi ”tee itse hyvinvointisi”. Tällainen ajattelu voi johtaa siihen, että asiakkaan oletetaan olevan itse täysin vastuussa hyvinvoinnistaan. Tällöin vaarana on, että esimerkiksi tärkeät konteksteihin tai yksilöllisiin elämäntilanteisiin liittyvät piirteet jäävät huomioimatta ammattikäytännöissä. *Neoliberaalit* tavoitteet ja puhutavat ilmentävät yhteiskunnallisia muutoksia ja prosesseja ja tuovat näkyväksi organisaation merkityksen sosiaalityön ammatillisen työkultuurin rakentumisessa. Työntekijät organisaatiotasolla toimeenpanevat laajoja sosiaalipoliittisia tavoitteita, toimien samalla toimeenpanon välineenä (esim. Tham & Lynch 2021). Pragmaattiseen ammatilliseen työkulttuuriin voi myös tunkeutua arvoja ja normeja, joita tulee tarkastella tiedostavasti ja kriittisesti. Tietoisuus ammatillisesta työkultuurista on erityisen tärkeä. Pelko sosiaalityön kaventumisesta neoliberaalien arvojen myötä on olemassa (esim. Shanks ym. 2015). Tämän kehityksen keskellä sosiaalityössä tarvitaan asiantuntevia, eettisesti herkkiä ja rohkeita ammattilaisia (Pehkonen & Väänänen-Fomin 2011, 7). Sosiaalityön ammatillisen työkultuurin tarkasteluissa on lisäksi perusteltua huomioida, miten länsimaiset sosiaalityön teoreettiset lähtökohdat tulevat osaksi ammatillista työkulttuuria sosiaalityön opetussuunnitelmissa (vrt. Clarke 2021). Politiikkasuhteita ilmentävässä sosiaalityön ammatillisessa työkultuurissa korostuvat erilaiset sosiaalityön kohtaamat jännitteiset arvot ja sosiaalityöhön kohdistuvat odotukset.

Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri määrittyy jatkuvassa vuoropuhe- lussa erilaisten näkökulmien ja toimijoiden kesken. Seuraavaan kuvioon (kuvio 5) olen koonnut sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin jäsenyyksen aikaisemman pohjoismaisen tutkimuksen perusteella.

Kuvio 5. Sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin jäsenyys aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella.

Kuviossa 5 tulee näkyväksi sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin ulottuvuudet ja niiden sisältämät näkökulmat aiemman tutkimuksen perusteella. Sosiaalityön ammatilliseen työkuulttuurin kohdistuu erilaisia arvoja, odotuksia ja tarpeita ja repressioita, jotka tulevat esille eri tavoin sosiaalityöntekijöiden ammatillisissa käytännöissä, asiakkaiden toimijuuden vahvistamisessa ammatillisissa käytännöissä, organisaation toimintana sekä politiikkasuhteina. Seuraavissa alaluvuissa jatkan sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin analyysia empiirisen analyysin avulla. Kuvaan ensin pragmaattisen ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirteitä kolmessa eri ammatillisessa työkuulttuurissa kyseiselle ammatilliselle työkuulttuuriselle tyypillistä suhdeperustaista asiakasprosessia mukailten. Jäsenän muita sosiaalityön ammatilliseen työkuulttuuriin

liittyviä tunnuspiirteitä kunkin luvun lopussa. Viimeistä edellisessä alaluvussa pohdin molempien tutkimuskysymysten tulosten suhdetta toisiinsa ja muodostan synteessinä jäsenyyksen sosiaalityön ammatillisesta työkuulttuurista. Viimeisessä alaluvussa vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseen ja pohdin tulosten merkitystä suhteessa tutkimuksen tavoitteeseen. Tiivistän sosiaalityötä suhdeperustaisena sosiaalityönä maaseudulla ja kaupungissa ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirteiden perusteella.

6.2 Empiirisen aineiston pohjalta rakentuva kuva sosiaalityön ammatillisesta työkuulttuurista maaseudulla ja kaupungissa

6.2.1 Organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuva ammatillinen työkuulttuuri

Tutkimuksen toisena tutkimuskysymyksenä oli, millaisia sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirteitä on identifioitavissa maaseudulla ja kaupungissa Suomessa. Organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa ensimmäisenä tunnuspiirteenä korostuu *asiakasprosessimainen asiakassuhde*. Tämä asiakassuhde ilmenee ammatillisessa työkuulttuurissa asiakassuhteena, jossa lakisääteinen sosiaalityön asiakasprosessin malli tunnustetaan (ShL 1301/2014). Asiakasprosessi nähdään etenevänä, tavoitteita ja työmenetelmiä sisältävänä prosessina, johon kuitenkin liitetään erilaisia etenemistä estäviä tai häiritseviä tekijöitä.

Organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvan sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin toisena tunnuspiirteenä on *asiakkaan asema* asiakasprosessissa *subjektina ja objektina*. Asiakkaan subjektiasema tulee esille asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittamisena, ja lisäksi työntekijän rooli tulee esille tässä asiakassuhteessa asiakkaan subjektiuden tukijana. Toisaalta organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa asiakasprosessin vaiheet voivat sisältää myös tilanteita, joissa asiakkaan subjektiasema horjuu. Asiakkaan aseman haavoittuvuus tunnustetaan. Esimerkiksi asiakkaan ja työntekijän käsitykset asiakasprosessin eri vaiheista voivat poiketa toisistaan, millä voi olla merkitystä asiakkaan subjektiuden

kokemukseen. Myös asiakasprosessin teknisyys hankaloittaa asiakkaan subjektiaseman toteutumista täysimääräisesti. *Sosiaalityöntekijän rooli* kuvautuu enimmäkseen *hallinnollisena toimijana*.

Ensivaiheenarviointiin liittyvästi organisatoristen reunaehtojes varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuultuurissa tuodaan esille asiakkaan kiireellisen avun tarve ja arviointi siitä, mitkä ovat työskentelyä edellyttäviä tilanteita. Tällä viitataan lainsäädännössä asetettuihin velvoitteisiin kiireellisen avun tarpeen arvioinnista (ShL 1301/2014, 36.1 §; Lsl 417/2007 26.1 §). Asiakkuiden kriteereitä kuvaavat asiakkaiden tilanteissa olevat sosiaaliset ongelmat ja tarpeet. Seuraavassa sitaatissa kuvataan asiakkaan tilanteen arvioimista lainsäädännön ja asiakkaan elämäntilanteen lähtökohdista ennen varsinaisen lastensuojelulain mukaisen asiakkuuden alkamista. Sosiaalityötä voidaan tehdä jo ennen kuin varsinainen asiakkuus alkaa. Keskeisenä asiakkuuden alkamisen kriteerinä tuodaan esille lakisääteiset perusteet:

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: No sosiaalityötä tehdään jo silloin niinkun arvioidaan tarvitseeko, ihminen, perhe, apua, palveluita. Siis meillä lastensuojelussa se on hyvin niinkun tarkasti niinku määritely laissa milloin asiakkuus alkaa. Milloin ei, selvittelyvaiheessa asiakkuus ei ole vielä esimerkiks. Sit vasta kun siirrytään suunnitelmalliseen tiimiin alkaa lasten- lastensuojeluasiakkuus. Mut toki teemme ennen asiakkuutta myös sosiaalityötä, jos mä aattelen jos kun, kun tulee ennakkollinen lastensuojeluilmoitus. Eli lapsi ei ole vielä syntynyt. Mut joku taho arvioi että se, odottava äiti, kun ottaa hänen elämäntaustansa huomioon se tuleva, lapsi tulee olemaan vaarassa. Sit tehdään ennakkollinen lastensuojeluilmoitus ja me teemme jo me sosiaalityöntekijät teemme jo työtä sen äidin tai isän, kanssa. Sekin on jo sosiaalityötä vaikka ei ole asiakkuutta virallisesti.

Palvelutarpeen arviointi tuodaan esille asiakkaan kokonaistilanteen huomioimisen ja ymmärtämisen näkökulmasta ja suunnitelmallisen sosiaalityön perustana. Palvelutarpeen arviointia kuvataan lakisääteisenä selvittelytyönä, jossa pyritään saamaan selvitystä asiakkaan tilanteesta strukturoidun mallin mukaisesti, ja jossa on mukana myös vuorovaikutuksellinen elementti.

Palvelutarpeen arviointiin ryhdytään, kun on todettu jonkinlainen ihmisen elämään vaikuttava sosiaalinen ongelma. Toisaalta kaikkia mahdollisia arviointikeinoja ei välttämättä ole käytettävissä. Seuraavassa on esimerkki tästä:

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: --oon, tehny sen ihan palvelutarpeenarvioinnin sitten..ton meiän, lomakkeen mukaan siinä ja, sitten katottu mitä siinä on ja, sitten, edetty sitte, sen mukaan.

Terhi: Nii just. Onko jotaki tiettyjä keinoja ihan sit et miten sitä niinku voi arvioida sitä tilannetta?

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: No, mm. No lähinnä se on sitä, asiakkaan jututtamista ja, sitä, meil on ne semmoset kysymykset tuossa lomakkeessa tai semmoset teemat. Niin niitten kautta, ne on ollu aika hyvät, et siitä on tullu sitte esille. Siinä on eri, erilaisia, niinkun..asuminen ja, sitten, sitten nää, kaikki verkostot ja..perhekuviot ja terveys ja..

Organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työ-
kulttuurissa ja samalla asiakasprosessimaisessa asiakassuhteessa palvelutarpeenarviointiin viitataan myös ideaalina prosessin vaiheena, joka ei tosiasiassa aina toteudu. Ero normatiivisen ja pragmaattisen ammatillisen työ-
kulttuurin välillä kuvataan selkeästi (ks. Soydan & Palinkas 2014). Esimerkiksi ideaali palvelutarpeen arvio pitää sisällään asiakkaaseen ja hänen tilanteeseensa tutustuminen ja yhteistyövuorovaikutuksen muodostaminen asiakkaan kanssa (vrt. Nummela 2011; Hietämäki 2015), mutta tämä ei aina onnistu. Seuraavassa on esimerkki tästä:

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Siinä vaiheessa kun on, uusi asiakas esimerkiksi niin, ainakin ainakin ideaalitalanteessa niin sitä, siihen ihmiseen tutustua, se pitäs kohdata. Ja jollain tavalla, mm, oppia häntä tuntemaan ja niitä, mitkä ne hänen tarpeet sitten on. Eli tämmö-
nen palvelutarpeenarvio, ideaalitalanteessa.

Toisaalta palvelutarpeen arviointiin ei tässäkään sosiaalityön ammatillisessa työkulttuurissa liitetä tarkemmin palvelutarpeen arvioinnin lakisääteisiä sisältöjä, esimerkiksi ammattilaisen tekemiä johtopäätöksiä tai tuen tarpeen tarkempaa arviointia tai kriteereitä erityisen tuen tarpeessa olevaan asiakkaan prosessiin tai edellytyksiä asiakasprosessin jatkolle tai palveluiden myöntämiselle (ShL 1301/2014, 37 §–38 §). Kuitenkin tähän ammatilliseen työkulttuuriin sisältyvään asiakassuhteeseen liittyvästi esille tulee tapauskohtainen näkökulma, jossa analyysi perustuu yksilölliseen tilanearviointiin (vrt. Niemelä 2016; Paasio 2014). Toisaalta myös näissä kuvauksissa työstä puuttuvat strukturoidut tai tutkimukseen perustuvat mittarit ja työvälineet (esim. Kivipelto & Kotiranta 2011). Tähän asiakassuhteeseen liitetään myös kuvauksia, joiden perusteella mittarein tuotettu tieto ei anna parasta mahdollista käsitystä asiakkaan tilanteesta vaan kaventaa elämän monimutkaisia merkityksiä. Seuraavassa kuvataan tämänkaltaista näkökulmaa työskentelyyn:

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: -- se todellisuus on paljon monimutkaisempaa kuin se mitä, lomake antaa ymmärtää. Mutta ne tilanteet on usein asiakkaiden tilanteet, elämäntilanteet ovat usein niin sekavia ja on paljon tekijöitä ja se on, sitten omassa päässä vaikea, muodostaa kuvan siitä no mitä nyt oikeesti on tapahtumassa. Milloin ne vaaratilanteet muuttuvat ihan vakavaksi että pitää ihan puuttua vaikka vastentahtoisesti. Siin ois hyvä et ois semmonen, mittaristo joka auttaa jäsentämään tilanteita, sen yhtenä työkaluna johon voi palata tarvittaessa. Mut se ei saisi johtaa meidän työ(tä) kokonaan.

Verkostotyö nähdään organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkulttuurissa tärkeäksi elementiksi, jossa asiakas otetaan mukaan verkostotyöhön, joskaan läheisverkoston kartoitusta (ShL 1301/2014, 43 §) ei kuvata eksplisiittisesti. Verkostotyössä korostuvat viralliset ja viranomaisverkostot. Lisäksi asiakassuunnitelman merkitys tunnistetaan lakisääteiseksi velvoittavaksi toimenpiteeksi (ShL 1301/2014, 39 §), mutta normatiivinen ammatillinen työkulttuuri (Soydan & Palinkas 2014) ei välttämättä toteudu asiakassuunnitelman kirjaamisen tai tarkastamisen myötä:

Terhi: Käydäänkö asiakkaan kanssa sitten läpi, --että mitä tässä tapahtuu seuraavaksi tai..?

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Käy-käyään toki että, et tuota niin nii, et sitten niinku kertoo sille asiakkaalle ne omat ajatukset että millä, mitä tässä niinku herää ja, ja millä tavalla niinkun: ..on aatellu että etenee ja käykö se hänelle ja näin (ja) saako olla yhteydessä että luvat (tietysti) kysytään että, niinkun eri, tahoihin että..

Organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuultuurissa tunnistetaan yksilöllisen työskentelyn ja arvioinnin tarve, mutta esille tulee, että asiakkuuden käynnistyttyä ja asiakassuunnitelman tekemisen jälkeen *yksilöllinen työskentely ja arviointi puuttuvat* (vrt. Compton & Galaway 1989, 21–34). Alemmassa sitaatissa kuvataan myös sitä, että erilaisten vaihtoehtojen puntarointi ja asiakkaan tilanteen kokonaisvaltainen selvittäminen eivät aina toteudu. Seuraavassa ovat kuvaukset arvioinnin puuttumisesta:

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: ..millon se (asiakkuus) niinku todetaan niin sillon ku siinä on joku, erityinen tarve. Ja sen seurannanki tarve. Että se on musta se ongelma usein että, että tuota, suunnitellaa ja sitte, sit kukaa ei niinku seuraa sitä et miten se tapahtuu. --Tai siis miten menee niinku se asia eteenpäin. Sit varsinki jos on verkosto niin sit jos ei sovita kuka sen niinku sen seuraa niin sehä jää niinku ne asiat..

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Eli tehään kaikki samalla. Arvioiaan, suunnitellaan, asetetaan tavoitteita ja mietitään jopa sitä et mikä se on se palvelu. Ja lähetään siinä vaihees jo niinku selvittämään että mihin palveluun tää, niinku ohjautuu. -- Eli niin sanotusti palveluihin ohjaava sen takia kun meil ei yksinkertaisesti ole aikaa, niitten ihmisten kanssa keskittyä. --joittenki kohalla mun mielestä pitäs jotenki saaha semmosta aikaa niinku et vois, vois niinku oikeasti miettiä. Että alottas semmosen prosessin. Et mietitään et "mitä sinä tarvit, miten, miten nää

asiat sujuu, mitä vaihtoehtoja on”. Et vois käyä asiakkaan kanssa vaikka kaikessa rauhassa vaikka tutustumassa, erilaisiin paikkoihin—

Organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa ja asiakasprosessimaisessa asiakassuhteessa *asiakkuuden päättämistä* kuvataan elämäntilanteen muutokseksi, jossa asiakas esimerkiksi siirtyy toiseen palveluun tai hänen elämäntilanteensa kohenee ja tarve katoaa eli sosiaalipalvelulle ei ole enää perustetta (ShL 1301/2014, 34.2 §). Päättynyt asiakkuus voi myös alkaa uudestaan, mikäli elämäntilanteessa tapahtuu muutoksia. Näissä tapauksissa, joissa asiakas on entuudestaan tuttu, voidaan aineiston mukaan asiakkuus aktivoida uudelleen, mikäli edellisestä kontaktista on lyhyt aika. Seuraavassa esimerkissä kuvataan asiakasprosessin päättymistä silloin, kun asiakkaan elämäntilanteessa on tapahtunut myönteinen muutos ja tavoitteeseen on päästy (esim. Rostila 2001):

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: No se lopullinen tavoite on aina että lastensuojeluasiakkuus loppuu silloin olemme onnistuneet. Silloin lapsi ei oo enää vaarassa tai siinä määrin että perhe tarvitsee nyt juuri meidän erityissosiaalihuollon palveluita. Joo. No, kyllä me laadimme, lapsille perheille asiakassuunnitelmat ja asetetaan tavoitteita. Ja myös menetelmiä joiden avulla on tarkoitus päästä tavoitteisiin. Ja se tavoite on aina, pyrimme siihen että se on mahdollisimman konkreettinen ja muutokseen tähtäävää. Että jos, vaikka on ollut, perheväkivaltaepäilyä sit asetetaan tavoitteeksi että esimerkiks että lapsilla on väkivallaton ja turvallinen kasvuympäristö. Ne tavoitteet saattaa olla joskus hieman vähän ympäröitä.

Organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa *luottamus* kuvautuu kautta aineiston tärkeäksi asiakasprosessiin liittyväksi vuorovaikutuksen elementiksi, joka nähdään edellytyksenä onnistuneelle asiakassuhteelle (ks. myös Walls 2005, 210). Luottamuksen rakentamiseen pyritään asiakasprosessin alusta saakka. Samalla luottamus nähdään keinoksi tukea asiakasta. Ilman luottamusta asiakasprosessin eteenpäin

viemiselle ei nähdä perusteita. Seuraavassa kuvataan työntekijänäkökulma luottamukseen:

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: -- yks mikä on mun mielestä tärkeätä myös siinä että pystyy minkään prosessin alottamaan niin kyllähän sulla pitäs sen asiakkaan kanssa olla rakennettu myös jonkunnäkönen luottamus. Et, et aika harva niinku tänä päivänä enää pystyy niinkun, luottamaan täysin, täysin niinkun johonki viraomaiseen esimerkiks että sen takia esimerkiks niinku just työntekijöitten vaihtuvuus ja tämmöne on minusta niinku tosi semmosta niinku, tää on aika haavottuva niinku siinäki mielessä tää systeemi.

Kuvatussa ammatillisessa työskentelyssä *palvelut* nähdään asiakkaan tarpeita vastaavina palveluina. *Keskustelu* puolestaan liitetään prosessia eteenpäin vieväksi asiaksi ja tuen muodoksi. Tämä tulee esille sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Keskustelulla on asioiden sanoittamisen ja vuorovaikutuksen rooli. Keskusteluun liitetään myös neuvonta ja ohjaus.

Terhi: Okei, joo. No tuota, mites sitten et tunnistatko että minkälaisia tämmösiä, työtapoja tai keinoja on.. käytössä?

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: No lähinnä meillä on se keskustelu. Ja taas puhun etenkin, jos alotan niinkun aikuissosiaalityön puolelta, niin se aikuistenvälinen keskustelu elikkä neuvonta ohjaus, myös sosiaaliohjaajan ohjaus

Keskustelun käännteisenä puolena voidaan pitää sitä, että tähän tukemisen keinoon ei yhdistetä tässäkään asiakassuhteessa tarkkaa arviointia tai vaikuttavuuden näkökulmaa, jolloin menetelmällisesti keskustelu voi jäädä työntekijästä ja hänen vuorovaikutustaidoistaan sekä asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutussuhteesta riippuvaiseksi (vrt. Kivipelto ym. 2013; Paasio 2018). Toisaalta keskustelun myötä voidaan muodostaa yhteisiä merkityksiä ja asioita voidaan sanoittaa, minkä ansiosta myös yhteistä ymmärrystä voidaan rakentaa. Asiakasaineistossa haastattelut ja keskustelut eivät itsessään

kuvaudu tuen muotoina, vaan ne liittyvät kokonaisvaltaisesti asiakkaiden esiin tuomaan empaattiseen kohtaamiseen, joka koetaan tärkeäksi ja tilanteita tukevaksi elementiksi.

Organisatoristen reunaehtojen varassa rakentuvan ammatillisen työku-
lttuurin tunnuspiirteiksi liitetään ammatillista työku-
lttuuria *häiritseviä tekijöitä, joita ovat esimerkiksi kiire ja suuret asiakasmäärät*. Nämä reunaehdot kuvaavat
talous- ja tehokkuusvaatimusten ja käytännön sosiaalityössä huomioitavien
ammattieettisten tavoitteiden välistä jännitettä (esim. Vitus 2017; Jönsson
2019). Ammatieettiset dilemmat tulevat esille siten asiakastyön vaatimusten
ja organisaation reunaehtojen välisinä dilemmoina. Seuraavassa on kuvaus
kiireestä ja suurista asiakasmääristä ammatilliselle työku-
lttuurille tunnus-
omaisina piirteinä:

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: --, välillä tuntuu et hyvä
ku vessassa kerkiät käyä. Ku voi olla semmonen niinku työpäivä. Niin
jotenki, jotenki niinku tuntuu niin semmoselta niinku naurettavalta
niinku että että, että me niinku jotenki lähettäs vaikka kuvaamaan nyt
kun meiän, meiän suuri mullistus tulee tällä alueella että me lähettäs
kuvaamaan vaikka asiakasprosessia. Et miten me lähetään kuvaamaan
asiakasprosessia jos me ei tehä näille asiakasmäärille ensin jotaki? Et
en minä ihmettelen niinku yhtään että välillä tulee lunta tupaan siit et
joku on tehny vähä liian nopeasti jonku palvelutarpeen arvion jolleki ja
on omasta mielestään sitte ohjautunu vaikka vähän vääriin palveluihin
tai jotakin niin en mie, en todellakaan niinku ihmettele, enää yhtään.

Organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvalla ammatilliselle työ-
ku-
lttuurille ovat tunnusomaisia myös tiedonkulkuongelmat ja sosiaalinen
etäisyys. Asiakkaan asia ja myös konkreettisesti itse asiakas voivat hukkua
palvelujärjestelmään. Kaupunkikontekstiin liitetään yksinäisyyden ja juuret-
tomuuden kuvauksia. Näitä piirteitä on tunnistettu myös aiemmassa kaupun-
kikontekstia koskevassa tutkimuksessa (vrt. Karisto 2003; Kopomaa 2003).
Tällaisissa tilanteissa olevien asiakkaiden tukeminen vuorovaikutuksen kei-
noin olisi erityisen tärkeää, jotta myös tiedonkulku onnistuisi ja asiakasta
voitaisiin auttaa.

Toisaalta, kaupunkikontekstissa sosiaalinen etäisyys nähdään sekä haittatekijänä että työntekijää suojaavana tekijänä. Anonymiteettia ja selkeitä työntekijä–asiakas-rooleja arvostetaan työssäjaksamisen näkökulmasta. Seuraavassa sitaatissa kuvataan sosiaalista etäisyyttä työssäjaksamisen näkökulmasta:

Terhi: Onko sosiaali-, minkälaises roolissa sosiaalityöntekijä on tämmössessä kaupunkisosiaalitoimiston.. Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: No kyllä mä.. Terhi: ..(virastossa)?

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: ..ainaki ite ajattelen että on, on virkamiehen roolissa. Piste. Että en, enkä haluakaan kyllä olla missää muussa roolissa. Että...että kyllä minua vaivais, tai jos ite aattelee että ois maaseudulla, minusta se ois erittäin raskas ajatus. Että menet kauppaan tai menet johonkin niin siellä on kaikki sun asiakkaita tai. Että tuota, ei meikäläiselle sopisi. Että minusta semmonen tietty anonymiteetti [naurahtaa] ni on ihan hyvä. Totta kaiha ihmisiä tuolla näkee ja muuta mutta...mut minä katon sen sillä tavalla että mä oon kuitenkin virkamies. Vaikka en mä tarkota et se tarkottaa mitään semmosta hirveetä niinkun, jäykkyyttä tai semmosta. Mutta...tuota, se suojaaki tietysti jollain tavalla.

Sosiaalinen etäisyys ammatillisen työkuulttuurin piirteenä liittyy myös sosiaalityön asiakkaiden tilanteiden huomioimiseen. Asiakasprosessi, joka koostuu irrallisista, toisiaan seuraavista osista, voi lisätä sosiaalista etäisyyttä ja edelleen kaventaa vuorovaikutusta työntekijän ja asiakkaan välillä. Toisaalta asiakasprosessin irralliset osat voivat tuottaa työntekijälle myös hankaluutta hallita asiakasprosessia, ja asiakkaankin näkökulmasta asiakasprosessia voi olla vaikea hahmottaa. Tämä tulee esille seuraavassa sitaatissa:

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Silleen joo se on hyvin, no.. Yhtäältä selkeä prosessi mut toisaalta aika monimutkainen ja monta ihmistä on siinä mukana. Ja ihmiset vaihtuvat myös. Jos ajatellaan että jos me otamme huostaan lasta. Sitten se asiakkuusprosessi jatkuu

vielä --asiakkuus siirtyy sijaishuoltoon. Tulee uudet sosiaalityöntekijät, tehdään uudet siirtoneuvottelut. Eli ihan alusta loppuun ajateltu, ajateltuna se on aika pitkä ja monimutkainen prosessi johon liittyy, monta eri ihmistä tahoja, ja päätöstä ja arviointia. Joskus se on vaikea hallita.

Organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työ-
kulttuurissa kollegiaalisen tuen ja vuorovaikutuksen elementit kuvataan am-
matillista työkuulttuuria tukevinä elementteinä. Kollegiaalinen tuki nähdään
muun muassa työssäjaksamisen kannalta myönteisenä tekijänä (myös esim.
Rose 2021). Kollegiaalinen tuki viittaa työyhteisötason luottamukseen, joka
aiemman tutkimuksen perusteella vahvistaa sosiaalityön ammatillista työ-
kuulttuuria (ks. Dietz ym. 2010, 21–23).

Kuvattu ammatillinen työkuulttuuri vahvistuu kaupungissa, mutta kaupun-
gissa työskentelevät sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan kuvaa eksplisiitti-
sesti, että hyödyntäisivät kaupunkikontekstia asiakkaiden tilanteisiin sillä
tavoin kuin maaseudulla hyödynnetään esimerkiksi maaseudun epämuo-
dollisia verkostoja. Joitakin kuvauksia kaupungin yhdistettävistä negatiivi-
sista tekijöistä tuodaan esille. Näitä ovat esimerkiksi yksinäisyys, rikollisuus,
päihteidenkäyttö ja kaupungin sirpalemaisat palvelut. Organisatoristen reu-
naehtojen varaan rakentuva ammatillinen työkuulttuuri saa siten osakseen
kaupunkikonteksteihin liitettäviä haittoja.

Organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvaa ammatillista työkuult-
tuuria kuvataan myös sektoroiduksi. Jokainen taho hoitaa oman tonttinsa,
ja asiakasprosessimainen asiakassuhde tukee tätä ajattelua. Sosiaalityön
prosessit kiinnittyvät organisatorisiin lähtökohtiin ja *formaalia ammatillista
työkuulttuuria* kuvaaviin piirteisiin (esim. Žukauskas 2018; Schein
2013; Greenwood 1957; vrt. Kinnunen 1988, 178). Formaali prosessimaisuus
tuo esille sosiaalityön asiakasprosessin vaiheita, mutta prosessimaisuus ei
tule esille pelkästään sosiaalityön lähtökohdista. Aito sosiaalityön asiakas-
prosessin toteutuminen vuorovaikutuksen, tutkimusperustaisuuden sekä
ammattieettisten periaatteiden (vrt. IFSW 2018) näkökulmasta suhteessa
kiireeseen ja suuriin asiakasmääriin aiheuttaa työntekijöille kuormitusta.
Asiakasturvallisuudelle kiire ja suuri asiakasmäärä ovat riskitekijöitä, sillä

laadukas, vuorovaikutuksellinen ja analyttinen työ kärsivät kiireestä ja suositukset ylittävistä asiakasmääristä.

Aiemmassa ammatillista työkulttuuria koskevassa tutkimuksessa muun muassa prosessit ja taloudelliset resurssit ovat liitetty muodolliseen ammatilliseen työkulttuuriin (Žukauskas ym. 2018) ja organisatorisiin lähtökohtiin (Shanks ym. 2015) ja toisaalta niukkenevat resurssit liitetään myös neoliberaaliin sosiaalipolitiikkaan (esim. Strier 2019). Hallinnollisuuden lisääntyminen tuo ammatilliseen työkulttuuriin muodollisia piirteitä ja myös etäännyttää asiakkaita kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta. Tämä tuo ristiriitoja sosiaalityön asiakaslähtöisyyden toteutumiseksi ja asiakkaan kokonaisvaltaisen tilanteen huomioimiselle. Vuorovaikutteisen, dialogisen ja rakenteellisen työn toivetta esitetään organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvan ammatillisen työkulttuurin vahvistajaksi, näihin ei katsota olevan riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia. Aikaisemmassa tutkimuksessa esille tuleva ja erityisesti kaupunkiin liitettävä rakenteellisen sosiaalityön orientaatio ei tule vahvasti esille tässä organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkulttuurissa. Rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet kuvautuvat organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkulttuurissa yksittäisten yöntekijöiden muutospyrkimyksinä.

Resurssiniukkuus kuvataan tätä sosiaalityön ammatillista työkulttuuria määrittävänä normina. Kaupunkikontekstissa vahvistuvan organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvan ammatillisen työkulttuurin lisäksi kaupungissa tulee esille myös kahden muun ammatillisen työkulttuurin piirteitä, mutta niihin liitettävät piirteet ovat hajanaisempia eikä kaupunkikonteksti tule niissä erityisellä tavalla merkitykselliseksi.

Suhdeperustaisen asiakasprosessin näkökulmasta tarkasteltuna organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkulttuurissa sosiaalityön asiakasprosessissa korostuvat asiakkaan, sosiaalityöntekijän ja organisaation väliset suhteet. Sosiaalityöntekijän tietämisen ja toimimisen tavoissa korostuvat tosiasioihin ja käytännöllisyyteen liittyvät tekijät, kuten lainsäädännön ja organisatoristen reunaehtojen huomioiminen ja toisaalta vuorovaikutussuhteet ja käytännöllinen ratkaisukeskeisyys (Trevithick 2009).

6.2.2 Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva ammatillinen työkuulttuuri

Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvan sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin ensimmäisenä tunnuspiirteenä on *asiakkaan subjektiaseman korostuminen* suhteessa muihin työkuulttuureihin. Tässä ammatillisessa työkuulttuurissa sosiaaliset suhteet ja niiden varassa rakentuva ymmärrys ovat keskeisiä. Asiakas ja työntekijä *jakavat asiantuntijuuden* (esim. Mönkkönen 2018; Juhila 2006; Ingram & Smith 2018). Tämä tulee esille vuorovaikutuksessa ja myös sosiaalityöntekijän toimintatavoissa. Sosiaalityöntekijän rooli tulee esille rinnalla kulkijana, ja työntekijä voi toimia epämuodollisesti ja joustavasti: kohdata asiakasta tunnetasolla avoimesti. Sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria koskevissa tutkimuksissa tätä asiantuntijuuden piirrettä esitetään sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin lähtökohdaksi (esim. Rose 2021; vrt. Ryding ym. 2017). Sosiaalisten suhteiden varassa etenevän ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirteenä on myös vuorovaikutuksellinen asiakassuhde, joka korostaa toisaalta asiakasprosessia asiakkaan näkökulmasta ja toisaalta yhteisiä neuvotteluita osallistujien kesken. Asiakasprosessin alussa lakisääteistä kiireellisyysarviointia ei tässä asiakassuhteessa tuoda eksplisiittisesti esille. Myöskään asiakkuuden kriteereitä ei määritellä eksplisiittisesti. Asiakkuuteen pääsee neuvottelujen kautta (ks. myös Niskala 2008). Seuraavassa sitaatissa on esimerkki uuden asiakkaan tilanteen selvittelystä, kun työntekijä on saanut yhteydenoton:

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Ja sitte niinkun semmoiset jotka on kyllä ollu asiakkaina muualla, että muuttavat tänne (paikan nimi poistettu), niin sillan tavallaan sitte että he on uusia meille. Niin tavallaan siinä on sit sitä ajatusta et tietysti se, vähän sen asiakkaan palveluntarpeen kartotusta. Mutta myös sitte että, siinä voi sitte esitellä että mitä missäki on. Ja onko, onko ihminen miten jo tutustunu sitte kylään ja muuta, että hän löytää sitä mitä tarvitsee. Että ihan tämmöstä yleistä, yleistä niinku tuota, opastusta kuntaan ja muuta.

Kuvatun ammatillisen työkuulttuurin vuorovaikutuksessa rakentuva asiakassuhde ei myöskään etene eksplisiittisesti teoreettisen asiakasprosessin

mukaisesti (esim. Niemelä 2016; Paasio 2014), vaan se rakentuu kohtaamisissa (ks. esim. Mönkkönen 2018). Seuraavassa kuvataan esimerkki verkostotyön vahvistamisesta, joka tapahtuu positiivisena juoruamisena: sosiaalisia suhteita hyödynnetään sosiaalityön tavoitteen saavuttamiseksi. Asiakkaan tilanteessa ei välttämättä ole kyse vakavasta sosiaalisesta ongelmasta, ja ympäröivää verkostoa hyödynnetään ennaltaehkäisevässä mielessä. Sosiaalityöntekijä kuvaa toimintatapaa sallittuna juoruiluna:

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: - mutta sithän voi sosiaalityön keinoin harrastaa toimivassa verkostossa semmosta sallittua juoruilua, että saat jonkun asian etenemään. - jos asiakkaat lupaa, että saanko mä sanoa, että sun asia hoidettiin tällä tavoin- ja jos hän sanoo että voithan sinä kertoa, tottakai kun se on esimerkiksi veli tai vaimo tai mies, ja sit tapaa miestä vaikka niin voi sanoa, että hei teidän perheessä pitäisi varmaan nuorten kotiintuloajoista yhteisesti sopia, et vaimo kävi sanomassa, että on huolissaan, kun sulla nyt mennee vähän illat siellä muualla, että oisko se hyvä juttu että te molemmat katotte kattositte sitä. Ja se on mun mielestä sellasta luvan kanssa tehty verkostotyön vahvistamista perheessä jota et pysty tekemään kaupungissa.

Palvelutarpeen arviointia ei kuvata eksplisiittisesti tässä ammatillisessa työkuultuurissa, vaan asiakkaiden ongelmallisia tilanteita lähdetään selvittämään ja niistä keskustelemaan. Myöskään asiakassuunnitelmaa ei kuvata eksplisiittisesti, mutta toisaalta asiakassuunnitelmiin viitataan yhteisinä neuvotteluina ja sopimuksina, joita voidaan pitää suunnitelmina ja sitoumuksina, joiden mukaan asiakasprosessi etenee:

Terhi: Minkälaisia tavoitteita tällaisessa kuvaamassasi ympäristössä voi sille työskentelylle sitten laittaa?

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: --siinä on helpointa asettaa, että sovitaanko että tehdään kolme kuukautta töitä tai puoli vuotta töitä tai sovitaanko että me katsotaan tää vuosi sun tilanteessa, et

miten me mennään eteenpäin, miten me tuetaan ja sovitaanko että käydään kuukausittain tää asia läpi ja ja katsotaan sitä eteenpäin.

Seuraavassa sitaatissa kuvataan tavoitteiden asettamista, joka perustuu myös avoimeen ja asiakkaan tilannetta tuntevaan tapaan toimia. Keskeistä tässä asiakassuhteessa on dialogissa (Mönkkönen 2018; vrt. Bolin 2018) syntyvä yhteinen tieto. Lisäksi aineistosta tulee esille, että asiakkaan tilanteita arvioidaan keskusteluissa, joita käydään yksittäisissä, yllättävissäkin kohtaamisissa mutta myös sovitusti:

Terhi: Mites tämmöset niinku arviointikeskustelut että onks niitä kuinka usein mahdollista tehdä ja..?

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: No yleensä se on joku.. ehkä pu-puolvuosittain tai kerran vuodessa vähän tsekataan että no missäs nyt mennään että.. tuota, ja kyllähän, ja moni asiakashan käy toimeentulotukiajalla tässä minun luona et, jotkut haluaa hakeutua niinku ihan kuukausittain et kyllähän sitä tavallaan arvioidaan siinä, vaikkei sitä välttämättä aina otetakaan sitä suunnitelmaa esille että, mitäs sinne on kirjattu et kyllähän siinä niinku...joka kerta vähän jotakin.-- Et, muistutelen ja kyselen että no mitenkäs tämä asia on nyt edenny ja..

Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa korostetaan myös *asiakkaan omien verkostojen roolia*. Tähän liittyvät käytännöt, joissa sosiaalityöntekijä vaikuttaa toiminnallaan paikallisyhteisön tai asiakkaan verkoston kollektiiviseen kyvykkyyteen (power with, vrt. Eteläpelto, Heiskanen & Collin 2011) saada aikaan myönteisiä muutoksia asiakkaiden arjessa. Tätä voidaan kuvata myös yhteisölliseksi harkintavallan käytöksi, jonka avulla pyritään tukemaan asiakasta. Työntekijä esimerkiksi ottaa työskentelyyn mukaan asiakkaan omaa verkostoa jo asiakasprosessin alkuvaiheessa (vrt. Törrönen 2016). Sosiaalinen verkosto nähdään asiakasta tukevana elementtinä, mikäli verkosto haluaa olla tukemassa asiakasta ja asiakas itse ottaa verkoston tuen vastaan:

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: --joskus ehkä turhanki voimakkaasti sitte se tukiverkosto on siinä asioita hoitamassa. Mut sillä on iso merkitys silloin kun, se verkosto itte haluaa olla mukana, ja sitten se perhe, jonka tukiverkostosta on kyse haluaa että se verkosto on mukana.

Erityisesti asiakasaineistossa *sosiaalinen verkosto ja vertaistuki* tulevat esille asiakkaiden arkea ja elämää helpottavina ja tukevinä asioina virallisen *palvelujärjestelmän ulkopuolella*. Nämä ovat merkityksellisiä asioita, ja tässä sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa palvelujärjestelmän ulkopuolista resurssia hyödynnetään myös sosiaalityössä (ks. myös Lindqvist 2009, 185–186). Tämä tulee esille vahvasti maaseudulla. Sosiaalinen verkosto, sisältäen naapuriavun ja toisista huolenpitämisen tuovat joustavuutta ihmisten arkeen, ja sosiaalinen verkosto kuvautuu ihmisiä kannattelevana tekijänä (vrt. Saltman ym. 2004, 515; Riebschleger 2007, 208). Seuraavassa on esimerkki tästä kaupungissa asuvan asiakkaan näkökulmasta:

Kaupungissa asuva asiakas: -- mullaki oli kyllä silloin aika maassa mut mä jotenni oikeita ihmisiä tapasin ja ne lähti vetämään mua oikee suuntaan..että lähetään sinne. --

Terhi: --onko sulla, miten paljon tässä semmosia ystäviä et miten usein oot tekemisissä tai niinkun?

Kaupungissa asuva asiakas: No ihan semmonen kolme neljä kertaa viikossa..oon. -- Että nyt ku mä lähen tonne ni se antaa paljon kun...kuulee ihmisiä ja jutellaan kaiken....maailman meil on...tosi hauskaa siellä.
Terhi: Joo. Kaupungissa asuva asiakas: Nauretaan ja..se antaa mulle todella paljon. Ja siellähän on näitä, kirkon työntekijöitä esimerkiks...tää diakoni(-)minkä kanssa voit...mennä juttelemaan. Terhi: Nii justtiinsa.
Kaupungissa asuva asiakas: Ja sitten meil on siinä sitten ku me käytiin se (-)koulutus -- ni, meil on semmonen kolmen ryhmä. Me kaikki..saatiin (-). kaikki omista vaikeuksistaan. Jokainen. -- Se oli todella avaava.

Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa palveluihin viitataan asiakkaiden tarpeiden näkökulmasta, mutta palveluihin ohjaaminen tai ohjautuvuus ei korostu. *Asiakkuus päätetään* saattaen ja vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Tässä ammatillisessa työkuulttuurissa asiakasprosessin *vuorovaikutusta kuvaa avoimuus* ja asioiden läpi käyminen konkreettisia asioita paikantaen. Myös työntekijän empaattinen ja kuunteleva ote tulee esille merkityksellisenä vuorovaikutuksen tapana asiakkaiden näkökulmasta (vrt. Ferguson ym. 2018). *Luottamus* tulee esille vuorovaikutuksen elementtinä, ja se nähdään edellytyksenä asiakasprosessin kululle ja tärkeimpänä asiakassuhdetta eteenpäin vievänä piirteenä (ks. Walls 2005, 210). Seuraavassa sitaatissa kuvataan asiakkuuden päättämistä, vuorovaikutuksellisuutta ja asiakkaan ja sosiaalityöntekijän luottamuksellista suhdetta:

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: --Että tuota sitten, siinä pidetään tämmönen siirtopalaveri tai nyt ei oo vielä lyöty lukkoon mutta tarkoitus ois tässä kesäkuun aikana tavata niin..

Terhi: Joo.

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Kyllä se on niinku, semmonen jäähyväistenkin hetki ja kyllä siihen tulee se oma haikeutensa että, mä oon niinku tämäkin tytön kohalla silleen että kun mä olin aikasemmin täällä töissä niin, hän oli sijoitettuna siinä vaiheessa ja, nyt sitten tässä, kasvanu siihen jälkihuolto-, tai niinku 21:een, niin tuota, et silleen sitä yhteistä historiaa on.-- On niinku, kahessakin eri pätäkässä nyt niin.

Terhi: Niin just.

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Vähän tietysti niinku tuo, jotenkin, musta on tärkeä niinku toivottaa hyvää jatkoa ja, jotenkin että voi, voi olla tarvittaessa vaikka yhteydessäkin, tai kertoo kuulumisia jos siltä tuntuu.

Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva työkulttuuri *vahvistuu maaseudulla* suhteessa kahteen muuhun sosiaalityön ammatilliseen työkulttuuriin. Lisäksi tälle ammatilliselle työkulttuurille tunnusomaisia piirteitä ovat *tuttuuden ja yhteisöllisyyden piirteet*. Maaseudulla sosiaalityöntekijät hyödyntävät maaseutukontekstia vuorovaikutuksellisen asiakassuhteen ylläpitämisessä ja asiakkaiden tukemisessa esimerkiksi verkostoa hyödyntäen.

Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvassa ammatillisessa työkultuurissa tuttuus ja yhteisöllisyys tulevat esille työntekijän ja asiakkaan näkökulmista. Esimerkiksi naapurit tai sukulaiset voivat olla asiakkaiden apuna arjessa. Sosiaalityössä nämä asiat ovat merkityksellisiä ja asiakkaiden tilanteissa mahdollisesti kannattelevia ja hyödynnettäviä asioita. Toisaalta tuttuus maaseudulla tuo ammatilliseen työkulttuuriin myös *ammattieettisiä jännitteitä* (esim. Bodor 2008; vrt. Humble ym. 2013). Tuttuuden myötä työntekijältä vaaditaan erityisen tarkkaa ammattieettistä silmää asioiden hoidossa, kun työskentely liittyy sensitiivisiin ja yksityisyyden piiriin kuuluviin asioihin. Tuttuus ja yhteisöllisyys tuottavat ammatilliseen työkulttuuriin merkityksiä, joita ei välttämättä sanota ääneen asiakastyössä. Alla olevissa sitaateissa kuvaillaan tällaisia tilanteita. Näiden mahdollisesti ”piiloon jäävien” merkityksien olemassaolo on sosiaalityön kannalta eettinen kysymys (vrt. Rossiter 2011), jonka tiedostaminen auttaa toimimaan sosiaalityössä. Tuttavalliset suhteet ja ihmisten tunteminen voivat myös tuoda sosiaalityöhön jopa asiakasturvallisuutta vaarantavia riskitekijöitä. Ammatillinen objektiivisuus voi vaarantua, mikäli työntekijä joutuu käsittelemään tuttujen ihmisten asioita, joutuu toimimaan yksin tai kokonaan ilman työparia, eikä pysty jäävänsä itseään tarvittaessa työskentelystä ja päätöksenteosta. Toisaalta tuttuus mahdollistaa neuvottelevan ja tuttavallisen tavan asioida sosiaalitoimistossa ja tehdä työtä. Tämä koetaan asiakkaiden näkökulmasta tärkeänä ja tukevana elementtinä. Seuraavissa sitaateissa on ensin sosiaalityöntekijän ja sen jälkeen asiakkaan kuvaukset tuttuudesta ja eettisestä herkkyydestä:

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: --hyvin helposti sieltä nousee että niin että kun tuo naapuri kertoi näin, eli pitää ottaa huomioon myös tää että, asi-, asioista puhutaan kauheen paljon, ja välttämättä ei oikeilla nimillä syntyä väärinkäsityksiä. Et nää on tämmösiä

niinkun hyvin hienovarasia asioita, minun mielestä, ja, silleen että, se on se pienen paikkakunnan ehkä tämmönen, dilemma, olemassa että, ihmiset kun puhuu keskenään, syntyy vääriä käsityksiä siitä, että miten täällä toimitaan. Ja sitte kun eihän me voida sanoo että kuule se henkilö (määre poistettu) oli muuten tämmönen tapaus että, ei tää liity ollenkaa sinuun—

Maaseudulla asuva asiakas: ..kun ennenhän kylällä (paikan nimi poistettu) oli ihan...oma niinku sos.toimisto sillee. Et kyllä siellä kaikki on ollu todella siis kivoja. -- Ja on jaksaneet kuunnella sillee ja tietysti hyvä oottaaki sitte jos sanoo vielä että, mulla nyt on paljo asioita. --Pistä aikoo ni kyllä ne on, ylleensä jaksaneet kuunnella sitten kaikki narinat. [naurua]

Tuttuus yhdistetään sosiaalisten suhteiden varaan rakennetussa ammatillisessa työskentelyssä *yhteisöllisyyteen*, ja yhteisöllisyydellä kuvataan olevan sekä tuen että kontrollin rooli paikalliskontekstissa. Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva ja etenevä ammatillinen työskentely ylittää paikallisyhteisöihin ja tämä tulee esille seuraavissa sitaateissa. Ensimmäisessä viitataan naapuruston huolenpitoon yksinäisestä henkilöstä ja toisessa paikallisyhteisön tukeen ja kontrolliin, joka voi ulottua elämän eri osa-alueille, kuten arkeen, vapaa-aikaan ja työhön:

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Tässä joulun allakin kun oli semmosia esimerkiksi sähkökatkoja tuolla maaseudulla niin sieltä sitten soitettiin että oottekste tietosia että siellä on semmonen ja semmonen mummo ja sille ei moneen päivään ollu sähköjä ja ja sit semmone niinku yhteisöllisyys sitten että joku toinen ottaa toisten puolesta yhteyttä. Et semmosta oli silloin kun oli paljon sähkökatkoja talviaikaan.

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Tosin sitten, kun ajatellaan tätä tän pienen paikkakunnan kautta, ni tää paikkakuntahan on niin pieni, että täällä kaikki tuntee kaikki, hyvässä ja pahassa.

Terhi: Mitä se tarkoittaa?

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Se tarkoittaa sitä että jos, naapurilla on hätä, niin naapurille mennään hätään apuun, mutta jos naapurissa on jotakin häikkää niin myös se sitten tietään. --Elikkä kontrolli toimii sillä keinoin jotta kun tulet kapakasta kotiin niin se tieto että mitä oot kapakassa tehny ni on kotona ennen ku ite kerkiit kotiin.-- Joskus haittaa joskus hyötyy.

Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva työkulttuuri mahdollistaa sosiaalityöntekijälle rakenteellisen sosiaalityön orientaation ja mahdollisuuden vaikuttaa rakenteisiin ja saada asioita etenemään paikallisyhteisössä. Seuraavassa on kuvaus tästä:

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Joo, niinku mä sanoin, niin maaseudulla kun se on iholle tulevaa sosiaalityötä niin kaupungissa se on, se on pöydän takaa tehtävää sosiaalityötä joka kohdistuu tietyllä interventiolla asiaan. -- Kun maaseudulla ollaan yhteisön jäsen, niin kaupungissa ollaan virkamies. — kun maaseudulla sinä vaikutat, käytät valtaa helposti, niin kaupungissa sä oot vaan tän prosessin osan, jossa sä alat tekemään sitä työtä.

Esitetty näkökulma kuvaa sosiaalityöntekijää maaseudulla paikallisyhteisön jäsenenä. Sosiaalisten suhteiden myötä voidaan vaikuttaa jopa kunnanhallinnon tasolla palveluihin ja sen myötä ihmisten arkeen. Toisaalta esille tulee, että sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvaa ammatillista työkulttuuria *haastetaan erilaisten muutosten myötä* ja moniportaisuus sekä lisääntynyt byrokratia ovat tulleet myös osaksi maaseudun sosiaalityötä (ks. myös Vitus 2018). Tämä tulee esille sekä asiakkaiden että työntekijöiden kuvaamana. Työntekijät kuvaavat erilaisten paperitöihin liittyvien töiden kasvua ja päätöksentekoprosessien monimutkaistumista. Nämä tilanteet kuvataan joko työhön tai arkeen vaikuttaviksi häiriö- tai estäviksi tekijöiksi. Seuraavassa sitaatissa kuvataan monimutkaisia haku- ja valitusprosesseja

asiakasnäkökulmasta sekä erilaisten tahojen määrän kasvua asiakkaan elämään vaikuttavina tekijöinä:

Maaseudulla asuva asiakas: Et mie kaheksan vuotta taistelin tuosta omaishoitajatuesta ni nyt, äiti rupes suamaan niin minä pääsin maaliskuun alusta eläkkeelle ni sano "no nyt sie saat sitte vähä, korvausta siitä, 15 vuuesta, vuonna 2000 oli hänellä ensimmäinen infarkti". Terhi: Joo. Maaseudulla asuva asiakas: Että pitkään taisteli siitäkki äitin puolesta siitä omaishoitajatuesta et josta kyllä otetaan 40 prosenttia verroo että täähän on ihan peestä. Terhi: Mm. Tota, mitä tarkoitat että taistelit eikö se, helpolla tullu? Maaseudulla asuva asiakas: Eiku aina tuli bumerangina takasi että ei vielä tarvi. -- tulukee kahtomaan sitte tuli tuolta jostain en enää muista mistä. -- Tuli se ihminen ja sitte se ihmetteli ku siinä ulukona juteltiin sano että hän kyllä ihmettelee et miten on tullu bumerangina takasi nuo, että tuohan mies tarvihtoo appuu, ja todella paljo.

Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvassa ammatillisessa työkuultuuriassa *maaseutukonteksti tulee näkyväksi* sosiaalityössä ja asiakkaiden elämässä. Esimerkiksi arjen käytännöt, kuten liikkuminen, palveluiden saatavuus matalalla kynnyksellä tai hankaluudet niihin pääsyssä maaseutukontekstista johtuen, kuvaavat kontekstuaalisia piirteitä. Maaseutukonteksti myös mahdollistaa rauhallisen ja omanlaisen elämän. Nämä edellä mainitut ovat tekijöitä, joita sosiaalityössä otetaan huomioon tuettaessa asiakkaita. Kontekstit ja sosiaaliset suhteet liitetään aiemmassa tutkimuksessa epämuodolliseen työkuultuuriin (esim. Žukauskas ym. 2018; Greenwood 1957). *Epämuodolliset ammatillisen työkuultuurin* piirteet korostuvat maaseudun sosiaalityössä. Seuraava sitaatti kuvaa, miten konteksti tulee näkyväksi ihmisten arkea määrittävänä perustavaa laatua olevana tekijänä. Kontekstuaaliset tekijät edellyttävät sosiaalityöntekijää huomioimaan asiakkaan yksilöllisen tilanteen. Samalla konteksti ja sosiaaliset suhteet muodostavat lähtökohdan asiakassuhteelle:

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Monen niinku lapsiperheen kohalla että jos niinku asuuvat oikein syrjässä, niin kyllähän se, on on monen kohalla sit näin että ei oo niitä harrastuksia välttämättä ja,

ei oo vanhemmilla voimavaroja kauheesti, kuletella tai tai, tai rahaa tai, mikä siellä onkaan sitten selityksenä. Et tietysti on niitäkin vanhempia jotka on, on valmiita kulettamaan lasta, harrastuksiin monena iltana viikossa -- (paikan nimet poistettu)

Tämän ammatillisen työkuulttuurin perustavaa laatua oleva normi on vuorovaikutus. Toisaalta maaseudulla, jossa kuvattu ammatillinen työkuulttuuri vahvistuu, tulee esille myös kahden muun ammatillisen työkuulttuurin piirteitä, mutta kahdessa muussa ammatillisen työkuulttuurin konstruktiossa maaseutukonteksti ei tule erityisellä tavalla merkitykselliseksi. Sosiaalityöntekijät hyödyntävät maaseutukontekstia ja sen sosiaalista ja kulttuurista järjestystä sosiaalityön käytännöissään. Suhdeperustaisen asiakasprosessin näkökulmasta tarkasteltuna sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa sosiaalityön asiakasprosessissa korostuvat asiakkaan, maaseudun toimijaverkoston, sosiaalityöntekijän ja maaseutukontekstin väliset suhteet. Sosiaalityöntekijän tietämisen ja toimimisen tavat kiteytyvät käytännölliseen tiedonmuodostamiseen.

6.2.3 Kulttuurisissa käytännöissä rakentuva tilanteittainen ammatillinen työkuulttuuri

Kulttuurisissa käytännöissä rakentuvalle tilanteittaiselle ammatilliselle työkuulttuurille on tunnusomaista *asiakkaan aseman määrittäminen objektiasemaan*. Tämä tulee esille asiakkaiden siirtelyssä palvelujärjestelmän mukaisesti ja asiakkaan mahdollisuuksien vähyytenä tehdä ratkaisuja omista asioistaan. Palvelujärjestelmä kuvautuu osin jäykkänä, ja palveluiden kehittämiseksi nähdään tarpeita. Sosiaalityöntekijän ammatilliset käytännöt tulevat esille tässä ammatillisessa työkuulttuurissa *hierarkkisesti* suhteessa asiakkaaseen. Ammatilliset käytännöt kuvataan pääasiassa myönnöistä ja erilaisista ratkaisuista päättämisenä. Esimerkiksi seuraavassa kuvataan asiakkaan tilannetta, jossa viime kädessä sosiaalityössä tehdään päätökset ja ratkaisut asiakkaan tilanteesta:

Terhi: -- korostuuks siinä et se ne on tämmöstä ohjauksellista ja ne on semmosia yksittäisiä tapaamisia? Vai sitten ihan että, on useita ihmisiä asiakkuudessa ja jos näin niin sit et millä niinku, mitkä ne on ne,

perusteet että, siihen sitte niinku päädyt (asiakkuuteen)? Tai päädytte, asiakkaan kanssa?

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: No tuota.. no jos hänellä on niinkun pitkä työttömyys niin sitten lähetään miettimään niitä aktiivointisuunnitelmia ja ja tuota, ja ja tuota tehdään se palveluntarvearvio. Jos hän ei, että palveluntarvearvio on niinku se hyvin merkittävä osa jolla minä sitten, katson mitä kaikkea muuta hän tarvitsee. Tarvitsee-ko hän sen työttömien terveystarkastuksen ja, ja ja tuota, mitä muita asioita hän tarvii niinku.-- Ja sitten tuota, jos se on sitten, että näyttäytyy että hän on esimerkiks päihderiippuvainen niin sitten minä laitan hänet työttömien terveystarkastukseen ja sitte sitä kautta eläkeselvittelyihin.

Seuraavina esimerkkeinä esitetään työntekijän kuvaus asiakkaiden siirtelystä palvelujärjestelmässä ja asiakkaan kuvaus, jossa tuodaan esille asiakkaan objektiasema sosiaalityössä:

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: --meitä myös aktiivisesti kehoitettu niinkun, sitte, tarkastelemaan omaa asiakaskuntaa, sillä ta-
voin et ketkä olis niitä jotka sitten pärjäisivät pelkästään täällä perus-
palvelujen parissa, ja me on ihan aktiivisesti sitten meiän, asiakaslistoja,
tutkittu, ja pyritty siirtämään ja meilt on aika paljon siirtynyt myös mi-
nulta sitten tonne, peruspalvelujen asiakkaaks. Jos voidaan arvioida et,
suinkin sieltä löytyy se mitä, mitä tarvitaan ja, ja niinku kyllähän nyt on
sit, mikä on tietysti minun mielestä hyvä suunta että, et saa enemmän,
sitte tarjotaan tuolta peruspalveluiden kautta, perheille tukitoimia. Et
näinhän se pitäisi olla. Mut että, tietysti muutos on niinku, hidas koska
kaikkia niitä peruspalveluita mitä siel tarvittas niin ne on ikään kuin nyt
sitte kehitteillä tän, lainsäädäntö asetti sen haasteen et niit, niit palve-
luita pitää kehittää.

Maaseudulla asuva asiakas: -- Et jos tuntuu et siellä on niinku semmonen tosi virallinen laitosjuttu vastassa, ni siitä alkaa tulla varmaan vähän semmosia negatiivisia mielikuvia ihmisille, koska laitoksia, laitoksia

yleensä.. tai jos mietitään laitoksia, ni ensimmäisenä tulee mieleen just vankilat ja sairaalat ja tämmöset niinku, missä ihmisiä pidetään vähän niinku silleen puoli-, puoliväkisin ellei jopa väkisin. Niin sen takia sitte periaatteessa ois erittäin suotavaa että sosiaalitoimessaki, ni oltas to-sissaan just niinku inhimillisiä, eikä niinku laitosmaisia.

Kulttuurisissa käytännöissä rakentuvalle tilanteittaiselle ammatilliselle työ-kulttuurille tunnusomaista on, että *asiakassuhde ja -prosessi jäävät epäselviksi*. Epäselväksi jäävä asiakassuhde kuvaa nimensä mukaisesti määrittämätöntä, epäselvää, asiakasprosessia, jossa sosiaalityöntekijällä on merkittävä rooli vallankäyttäjänä. *Asiakasprosessin kulku ja asiakasprosessin alun vaiheet* tulevat esille epämääräisinä ja ristiriitaisina. Lain mukainen ensivaiheen arviointi (ShL 1301/2014, 36.1 §; LsL 417/2007, 26.1 § ja 26.2 §) ei tule tässä teemassa esille eksplisiittisesti. Se sivuutetaan kuvauksissa, tai siihen liittyy ohuita viitteitä ensimmäisten yhteydenottojen muodossa tai hakemuksen vireille tulemisen muodossa. Yhteydenottajina voivat olla toiset viranomaiset, asiakas tai hänen verkostonsa. Tässä ammatillisessa työ-kulttuurissa viranomaisten verkottuminen asiakkaan ympärille prosessin alussa kuvautuu ammattilaisen yhteyksinä, mutta verkoston toimintaa ei tarkemmin perustella. Kiireellisen avun tarpeen arviointia ei kuvata. Konkreettisten asiakkaan elämäntilannetta heikentävien vaaratekijöiden kuvaaminen jää myös puuttumaan. Yhteydenotot ja huolenilmaisut voivat automaattisesti aloittaa asiakkuuden ja viranomaistoiminnan. Seuraavassa on esimerkki tästä:

Terhi: No tuota, mm.. Millon sitten tai missä vaiheessa, voi sanoa että nyt tässä niin kun alkaa ihan tämmönen sosiaalityön asiakkuus tai.. lastensuojeluasiakkuus niin, niinku sinun työn kuvassa. Et mitä vaiheita se on vaikka edeltänyt tai mitä niinku, semmosia työn sisältöjä?

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: No tota.. Siis aika no-peestihan sitä niinku lähetään, tehään se päätös että ruvetaanko selvittäään tätä asiaa. Eihän, siinähan nyt ei aikailta että se tehään siinä seittemän päivän sisällä että.. Et onko tässä tarvetta vaiko eikö. Eli siinä on se merki- merkityksellistä on se niinku se ilmoituksen sisältö.

Toisaalta kulttuurisissa käytännöissä rakentuvassa tilanteittaisessa ammatillisessa työkulttuurissa myös kuvataan, etteivät työntekijät aina miellä, että asiakkuus alkaa tai asiakkuuden kriteereitä on vaikea määritellä. Asiakkuuden aloittamista ei todeta ääneen, kuten seuraavassa sitaatissa kuvataan:

Terhi: No miten sitten tämmöstä niinkun määrittelisit tai sanoisit, sanot että et, millon voi puhua siitä --tai puhutaanko ylipäänsä että nyt, nyt tässä alkaa tämmönen sosiaalityön, asiakkuus tai asiakasprosessi tai, työskentely mitä ikinä se on?

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Mm-m, ei tuu sanotuks. Millon se alkaa.. Ei tuu sanottua.-- Se ois se ois varmaan aika, no taas tärkeä asia että niinku, jotenkii, se asiakkaan kanssa käytäisiin läpi että mitä tässä aletaan tekemään. Ja että, oletko sinä minun asiakas.

Terhi: Tuota, mikä siinä on, on, on niinkun taustalla että sitä ei niinkun ääneen täällä, siis tässä paikassako vai ihanko yleisesti puhut että..?

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Ei siis missään paikassa missä minä oon ollu..usemmassa hommassa.

Ammatilliset käytännöt muodostavat kuvan sosiaalityöntekijän *perustelemattomasta harkintavallan käytöstä*. Esimerkiksi yhteydenoton ja huolenilmaisun taustalla oleva hätä tai kriisi jää kuvaamatta ja analysoimatta asiakkaan elämäntilanteen kannalta vaaraa aiheuttavaksi tai perusturvaa heikentäväksi, ja asioiden perustelemattomuus luo kuvan sosiaalityöstä yksipuolisena vallankäyttäjänä⁴. Tällöin ammatillisessa työkulttuurissa korostuvat määräysvallan piirteet. Sosiaalityöntekijän näkökulmasta kyse voi

⁴ Foucault (1980, 98-99) toteaa, että valtaa on kaikkialla ja kaikissa sosiaalisissa suhteissa. Valta tulee esille ihmisten toiminnassa. Valtaa on määritelty myös käsitteiden power over, power to ja uudemmissa tutkimuksissa myös power with avulla. Niistä ensimmäisellä viitataan kontrolli- tai käskyvaltaan suhteessa toisiin ihmisiin, keskimmaisella viitataan kykyyn ja resursseihin saada aikaan jokin asiantila, esimerkiksi ihmisen kasvaminen hyvää kohti, ja viimeisimmällä viitataan erityisesti feministisissä teksteissä kollektiiviseen kykyyn saada aikaan valtaistumista (esim. Eteläpelto ym. 2011, 17).

kuitenkin olla harkintavallan käytöstä, jonka avulla pyritään saamaan aikaan hyvää asiakkaan elämässä. Jos perusteita prosessin etenemiselle ei kerrota, sosiaalityöntekijän toiminta jää epäselväksi. Toisaalta tällainen käytäntö voi *vaarantaa myös asiakasturvallisuutta*⁵ (Sosnet 2019), sillä sosiaalityön asiakasprosessiin liittyvät ulottuvuudet jäävät kuvaamatta. Seuraavissa sitaateissa kuvataan esimerkkejä tilanteista, joissa kulttuurisissa käytännöissä rakentuvaa ammatillista työkulttuuria kuvataan *modernin ajan asiantuntijuuden* kautta (Harrikari 2016, 131). Samalla kuvataan sosiaalityöntekijän toiminnan suoraviivaisuutta:

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Jos se sitten on, sen laatuinen se ilmoitus, että siellä on esimerkiksi epäilystä huumausaineista tai, on ollu tämmöstä, isompaa alkoholin käyttöä että ei tämmönen teini-iän eka känni, nii sitten minä tietysti rupeen miettimään sitä toiselta kannalta elikkä - käynnistettäänkö tässä lastensuojelutarpeen selvitys. Ja sitten jos siinä, tulen siihen tulokseen että se lastensuojelutarpeen selvitys käynnistyy niin sit minä vaan sen, ilmoitan ja, vanhemmille jotta on, tehty tämmönen päätös että ilmoitus on sen luontoinen että se aiheuttaa tän lastensuojelutarpeen --selvityksen aloittamisen.

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Niin sitten pitää myöskin miettiä niin että että.. kun lastensuojeluilmotuksen esimerkiksi viime viikolla sain perheestä jos on monta lasta, niin suoraan kyllä sanoin vanhemmalle että, et hei minusta tää nyt on semmonen tilanne et et alotetaan lastensuojelutarpeen selvitys, ja meiän perhetyö sitä kautta alkaa sitä kodin tilannetta selvittää, kun on monta esimerkiksi erityislasta.

Terhi: Joo.

⁵ Asiakasturvallisuus sisältää asiakkaan oikeuden psyykkiseen, fyysiseen ja henkiseen turvallisuuteen. Asiakasturvallisuuden näkökulmasta sosiaalityöntekijän ammattitaito sisältää neljä osa-aluetta, joista jokaiseen liittyy tarkennettuja sisältöjä: a) sosiaalityöntekijän asiantuntijuus ja sen käyttäminen, b) eettinen ja juridinen osaaminen, c) palveluprosessin ja sen johtamisen osaaminen ja d) monialainen verkosto- ja yhteistyöosaaminen. (Sosnet 2019.)

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Koska silloin minä tiedän et voin turvata sen perhetyöntekijän käynnit siellä perheessä..

Terhi: Niin joo.

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Kun äit-äiti on uupunu.

Edellä olevassa sitaatissa asiakkuuden alkua perustellaan myös sillä, että perhetyöntekijän palvelu voidaan taata lastensuojelulain nojalla. Tämä ammatillinen käytäntö aiheuttaa epäselvyyttä, koska toiminnassa ei tällöin noudateta ennaltaehkäisyn logiikkaa. Lastensuojelulain mukainen prosessi on käynnistettävä, koska muutoin asiakas tai perhe eivät saisi tukea. Myös seuraavassa sitaatissa tuodaan esille, että asiakkuus alkaa silloin, jos asiakkaalle myönnetään jotakin hänen tarvitsemaa palvelua. Myös tässä tuodaan samalla esille, ettei asiakkuuden kriteereiden määrittäminen ole kuitenkaan yksiselitteistä tai helppoa.

Terhi: No, mm, miten sitte sitä kuvailisit että, millon ihan niinkun, voi virallisesti sanoa että, no alotetaan tässä tämmönen sosiaalityön asiakkuus, tai tulleeeko sellasta et.. --sanotaanks niin?

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Niin. Mä sitä oon paljo miettiny just että mi-millon se niinkun alkaa. No ainaki no se on ehkä selkee että on joku, joku meidän palvelu, tai että, tai ainaki jotkut tapaukset että, niinkun, joku semmonen et, joku avuntarve sitten ja-- Ehkä, nii, no ehkä se on niinku just jos on, päätetään vaikka et sosiaaliohjausta tai.. ..tai sitte tuettu asuminen, tarjottaa meidän puolelta tai, näin. Että niin ne on niinku sillee selkeitä mutta, mutta mutta, ei se oo aina helppoo se.

Tässä ammatillisessa työskentelyssä asiakkaaksi päädytään silloin, kun työntekijä katsoo, että asiakkaan tilanne edellyttää sitä, että asiakkuus alkaa. Toisaalta sosiaalityöntekijällä on lakisääteinen julkisen vallan käyttöoikeus ja -velvollisuus tilanteen niin vaatiessa. Sosiaalityössä voi tulla eteen tilanteita,

joissa työntekijän on käytettävä julkista valtaa yksityisen tai yleisen edun turvaamiseksi ja asiakas on eri mieltä. Toisaalta asiakkuuden alkamisesta ei tässä ammatillisessa työskentelyssä näytä olevan myöskään yksimielisyyttä ja asiakkuuden alkamisesta ja asiakkuuden kriteereistä on vaihtelevia käsityksiä. Asiakasprosessin alku määrittyy myös *sattumanvaraiseksi*. Seuraavassa esimerkit epäselvästä ja työntekijän omaan käsitykseen perustuvasta asiakkuuden aloittamiseen liittyvistä kuvauksista:

Terhi: Tuota, millon sit voi sanoa et nyt tässä alkaa asiakkuus. Tai sanotaanko se?

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Tuota ei oo itekkään tuota miettiny. Tuo on ihan hyvä --niin tuota koska se alkaa, koska se loppuu niin se on hyvin häilyvä. Että aika harva on semmonen kertaluontonen kyllä että jää että kyllähän ne useemmin sitte, useemmin kyllä jotku tavataan sitten. Ellei ehdi muuttamaan tai sit jotain muuta tuu että..-- Mut sitä minä en osaa sanoa et missä vaiheessa se asiakkuus itse asiassa alkais. Missä vaiheessa niinku että..kuinka monta tapaamista se vaatii tai...kuinka, säännöllistä kontaktia—

Terhi: --minkälaisessa tilanteessa voit sanoa että tässä nyt niinkun, sinun ja asiakkaan kanssa, ihan alkaen ihan tämmönen niinku asiakasprosessi ja työskentely..?

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Minä oon lähteny siitä että jos niitä tapaamisia minun kanssa on enemmän ku yksi, niin sitten se alkaa. Terhi: Joo.

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Eli se ensimmäinen kerta, siitä ei tehdä vielä välttämättä sen kummallisempaa kirjausta, vaan minä ohjaan sitten siihen seuraavaan paikkaan jos se asia on sillä selvä, niin sitten ilman muuta se, niinku jä- minä jään siitä pois.

Palvelutarpeen arviointiin liittyviä eksplisiittisiä kuvauksia, joissa käsitteellistettäisiin sosiaalista ongelmaa systemaattisesti tai analysoitaisiin suhteessa ammattietiikkaan ja tutkimukseen, ei kuvata. Lastensuojelutarpeenselvitys tai palvelutarpeenarviointi kuvataan muodollisena, viranomaisvetoisena selvittely- ja kartoitustyönä tai palvelutarpeenarviointia ei kuvata velvoittavaksi prosessin vaiheeksi vaan enemmänkin työntekijän omassa mielessä olevana asiana.

Epäselvyyttä kuvastaa tässä ammatillisessa työkultuurissa myös se, että *asiakkaiden omat verkostot tai läheisverkoston kartoitus* eivät juurikaan tule esille. Viittauksia siihen, ettei verkostoja oteta mukaan, esiintyy jonkin verran. Tätä tapaa perustellaan sillä, etteivät asiakkaat välttämättä itse halua verkostoja mukaan, koska asiat ovat kovin henkilökohtaisia ja tilanteet kenties kriisiytyneitä. Toisaalta perusteluja verkostojen mukaan ottamattomuudelle ei kuvata, kuten seuraavasta sitaatista tulee ilmi. Myös nämä piirteet vaarantavat asiakasturvallisuutta.

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Ja sit kyllä oon ajatellu muuten että tuota esimerkiks TYP:ssäkin niin, niin tuota, aika hyödyllistä ois usein että ois vaikka omainen mukana. Siis ainaki jos on vähän nuorempi asiakas ni, mä oon aina tuonu sitä esille että äitin pitää tai isän olla mukana tai, joskus vois puoliso olla tai. Mut se on hyvin harvinaista että koska se..totuus on, saattaa olla iha erilainen. Että sitte sitä ollaa usein puhuttu mut se on vielä jääny sit siihe. Tietysti se asiakas ite päättää mutta ei sitä tuu ehkä kauheen usein, myöskään niinku esitettyä että voisko.

Palveluita myönnetään tämän ammatillisen työkultuurin kuvauksissa myös ilman palvelutarpeenarviota ja asiakassuunnitelmaa. Toisaalta myöskään kertaluonteisen tuen myöntämistä ei kuvata tai perustella tarkemmin esimerkiksi lainsäädännön, tutkimuksen tai ammattietiikan näkökulmista eikä myöskään kokemukseen perustuvalla tiedolla. Seuraavassa on esimerkiksi kertaluonteiseen avuntarpeeseen viittaavasta tilanteesta, jota ei kuitenkaan selvitetä enempää:

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Että on näitä joilla menee sähköt poikki ja häätöö pukka ja tätä tämmöstä. Mut että niinku mä sanoin, et ne ei oo semmosia jotka jää mulla pyörimään niinku siihen--

Kulttuurisissa käytännöissä rakentuvassa tilanteittaisessa ammatillisessa työkulttuurissa myöskään *asiakassuunnitelmia ei aina tehdä*, niihin liittyviä kuvauksia ei tuoda esille tai asiakassuunnitelmat näyttäytyvät asiakkaan näkökulmasta välineinä, joissa asiakkaan ääni ei pääse täysimääräisesti esille. Asiakassuunnitelma voi myös olla työntekijän omissa muistiinpanoissa. Toisaalta seuraavassa on kuvaus, jossa asiakassuunnitelmia ei ole ollut tapana tehdä kyseisessä paikassa, ellei kyseessä ole ollut pitkäkestoinen asiakkuus erityisine piirteineen. Vaikka tämä piirre voi olla paikalliseen ammatilliseen työkulttuuriin liittyvä seikka eikä välttämättä kerro sitä, että jonkinlaista suullista suunnitelmaa ei olisi olemassa, niin joka tapauksessa lainsäädäntö velvoittaa tekemään asiakassuunnitelman, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta (ShL 1301/2014, 39 §).

Terhi: Vielä tarkennan, et onko ne suunnitelmat sellaisia kirjallisia--? Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: -- et oikeestaan täällä (paikan nimi poistettu) ei hirveesti oo tehty..asiakassuunnitelmia. --Oon ohjannu nyt (erään asiakkaan) tämmöseen työkyvynselvittelyyn, -- niin tuota, se on kirjattu ihan sinne asiakassuunnitelmaan että asiakas lähtee-- ja sitoutuu siihen—

Myöskään asiakasprosessiin ja -suunnitelmiin liittyvää *arviointia ei* kulttuurisissa käytännöissä rakentuvassa ammatillisessa työkulttuurissa *tule esille*. Seuraavassa sitaatissa kuvataan tilannetta, jossa asiakkuus on alkanut mutta asiakasprosesseista ei voi tosiasiallisesti edes puhua ja asiakkaita tavataan satunnaisesti. Asiakasprosessin arviointia ei tehdä. Kulttuurisissa käytännöissä rakentuvassa ammatillisessa työkulttuurissa epäselvyys tulee esille myös siten, että asiakkaiden *tilanteet ehtivät kriisiytyä*, ennen kuin sosiaalityö kohtaa asiakkaan.

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: (työ) on kaikkea muuta kuin asiakasprosessien hallitsemista koska ei meillä ole asiakasprosesseja. Meillä on vain asiakkaita, joita tavataan joihin ollaan kontaktissa erittäin satunnaisesti. Ne jotka on jollakin meidän niinku asiakkuudessa, esimerkiksi sanot-, puhutaan vaikka esimerkkinä että ne meidän asiakkaat jotka on vaikka sijo- niin sanotusti sijoitettu asumaan jonneki tai niille, palveluasumiseen tai sitten, ostetaan niinkun tukikotia tai, tai mikä tahansa näitä meidän asumispalvelumuotoja mitä voi olla. Niin ne asiakkaat voi olla jonkunnäkössä prosessissa. Mut sillonhan sen asiakasprosessin hoitaa se keltä me ostetaan se palvelu. Ei se sosiaalityöntekijä.

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Se suunnitelmallisuus ja sitten ehkä se työn todellisuus että, monestihan se ei oo mitään kovin suunnitelmallista sitten vaan se on niinku, sitten jo vähän liian myöhään toimimista ja jotain, jotain, korjaavaa sitten.

Asiakkuuden päättyminen puolestaan liittyy palvelun päättymiseen ilman asiakkaan elämäntilanteen arviointia: asiakas katoaa, eikä häneen saada yhteyttä tai asiakkuus sosiaalityöntekijän näkökulmasta päättyy. Palvelun päättyminen kuvataan aineistossa useassa kohtaa asiakkuuden päättymisenä, mikä on yllättävää, koska tätä ei perustella sillä, että asiakkaan tuen tarve on kadonnut. Asiakkuuden päättymiseen liitetään siis selkeitä tilanteita, mutta perusteita tai niihin liittyvää harkintaa ei tarkemmin avata. Toisaalta sosiaalihuoltolaissa säädetään, että asiakkuus päättyy, kun asiakkaan asiakirjoihin merkitään, ettei sosiaalihuollon järjestämiselle ole enää perustetta (ShL 1301/2014, 34.2 §). Seuraavassa esimerkissä kuvataan asiakkuuden päättymistä palvelun päätymisen yhteydessä sekä asiakkaan elämäntilanteen muuttuessa:

Terhi: Ja voiko sanoa samaa asiakasprosessin lopettamisesta, että ei voi niinku.. vai voi-voiko sanoa että nyt tää on loppu?

Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Kyllä voi. Sillon ku ihmisen muuttaa toiseen kuntaan ja annetaan maksusitoomus [naurahtaa],

muu-muutto- [naurahtaa], muuttoautoon, ja vuokravakuus käteen ni--
Sillon se on ainaki—

Tässä ammatillisessa työkultuurissa *vuorovaikutus ja tuen keinot* kuvataan *palvelujärjestelmälähtöisesti* ja palvelujärjestelmässä olevina palveluina. Myös se tulee esille, että maaseudulla erilaisia palveluita on niukasti, kun taas kaupungissa palveluvalikko on laaja. Toisaalta esille tulee myös se, että kaupungissa palveluihin on pitkät jonot eivätkä palvelut ole saatavilla oikea-aikaisesti.

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Mutta sitten taas se et siellä niitä palveluja ehkä voiski olla. Mut et sitte tuntuu et neki palvelut mitä siellä sitte on niin [puhuu naurahtaen] ne on niin täyteen tupattu että, en minä tiä niinku et saako se ihminen loppujen lopuks sitte siitä niinku mitää irti. Et et vähän..semmonen niinku, et [puhuu naurahtaen] kumpikaa ei oikee niinku.. No ehkä vaihtoehtoja voi olla niinku kaupungissa enemmän. Ilman että sun tarvii niinku kymmeniä kilometrejä niinku liikkua jonnekin.

Nimensä mukaisesti tilanteittainen sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri rakentuu kulttuurisissa käytännöissä, eikä sitä perustella kontekstiin liittyvillä seikoilla, eikä muillakaan eksplisiittisillä perusteilla. Implisiittisissä perusteluissa viitataan esimerkiksi totuttuihin toimintatapoihin tai sosiaalityöntekijän harkintavaltaan. Tämän ammatillisen työkultuurin keskeinen normi on epäselvyys. Kuvatussa ammatillisessa työkultuurissa korostuvat asiakasturvallisuuden vaarantuminen, asiakastyöhön liitettävät epämääräisyyden kuvaukset ja työntekijöiden eksplisiittisesti perustelematon harkintavallan käyttö. Aiemmassa sosiaalityötä ja organisaatiokulttuuria koskevassa tutkimuksessa heikko tai hajanainen ammatillinen työkulttuuri (Vlaicu ym. 2019, 4) on yhdistetty fragmentoituneisiin toimintatapoihin sekä heikkoon työmoraaliin ja viestintään organisaatiossa. Hajanaiseen ammatilliseen työkulttuuriin voi liittyä myös esimerkiksi organisaation ohjeiden puute (vrt. Tham & Lynch 2021). Nämä perustelut eivät kuitenkaan tule aineistossa eksplisiittisesti esille. Lisäksi aikaisemmissa tutkimuksissa sosiaaliset suhteet kuvaavat perustavaa laatua olevia kulttuurisia arvoja ja toimintaa ohjaavia perusoletuksia (Schein

1987; 2013). Hierarkkisia valta-asetelmia sisältävä asiakassuhde kuvaa siten tämän ammatillisen työkuulttuurin perustavaa laatua olevia tunnuspiirteitä. Tähän ammatilliseen työkuulttuuriin liitetään johtamisen ongelmat sekä sosiaalityön ammatin ja työskentelyolosuhteiden vähättely. Nämä piirteet nähdään esteeksi ammatillisen työkuulttuurin kehittymiselle. Seuraavassa kuvataan ammatin ja työskentelyolosuhteiden väheksyntää ja toisaalta johtamiseen liittyviä kysymyksiä ammatillisen työkuulttuurin piirteinä:

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: No sitä (täydennyskoulutuksen puutetta) perustellaan sillä et ei oo rahaa eikä oo varaa. Mut seki on niinku mielenkiintosta sitte että kun kuitenkin niinku kaupungissa sitte joihinki tiettyihi asioihin kuitenkin on rahaa ja on varaa. Mut sitte niinkun tietyn alueen tai tietyn sektorin sosiaalityöntekijöitten kouluttamiseen tai täydennyskouluttamiseen sitte ei oo varaa.

Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Tuolla ylin johto niinku perustelee, sillä että, ja niinku usein täs keskustelus on sellasena keskeisenä argumenttina et sosiaalityöntekijöitä ei, niinku kouluteta tarpeeks. Siel ei oo tarpeeksi alotuspaikkoja. Mut -- kyse on niinku siitä että, minkälaiset työskentelyolosuhteet täälä on, onks tää vetovoimasta. Niin minun mielestä kyse on siitä. Ja mä toivosin että si-, sitä pystyttäs niinku nostamaan. Yks on tietysti niinku palkkaus. Vastaaks se meiän, koulutusta.

Tässä sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa ei tule esille dialogisuutta asiakassuhteissa korostava tai rakenteellinen sosiaalityö, joita 2010–2021-luvun sosiaalityön tutkimuksissa on painotettu. Tutkimusperustaisiin käytäntöihin ei viitata. Myöskään maaseutu tai kaupunki kontekstina ei tule esille merkityksellisenä kontekstina. Suhdeperustaisen asiakasprosessin näkökulmasta tarkasteltuna tässä ammatillisessa työkuulttuurissa korostuu asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Sosiaalityöntekijän tietämisen ja toimimisen tavat kuvautuvat sattumanvaraisina. Viitteitä modernin ajan asiantuntijuudesta (esim. Harrikari 2016, 131) on nähtävillä.

6.3 Keskustelua pohjoismaisen tutkimuksen ja empiirisen analyysin tuloksista

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulosten perusteella sosiaalityön ammatillinen työskentely rakentuu *sosiaalityöntekijöiden ammatillisista käytännöistä, asiakkaiden toimijuuden vahvistamisesta ammatillisissa käytännöissä, organisaation toiminnasta ja politiikkasuhteiden rakenteena*. Sosiaalityön ammatillista työskentelyä kuvataan kuitenkin hajanaisesti, eikä ammatillisen työskentelyn käsitteen käyttö ole toistaiseksi saanut vakiintunutta sijaa tutkimuksissa.

Lisäksi ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulosten perusteella sosiaalityön ammatillista työskentelyä voidaan tarkastella useista eri näkökulmista ja erilaisia suhteita sisältävänä dynaamisena ilmiönä. Tutkimuskirjallisuudesta jäsennetyt sosiaalityön ammatillisen työskentelyn ulottuvuudet (kuvio 5) ovat vuorovaikutuksessa keskenään, ja ne sisältävät osittain erilaisia tavoitteita ja siten myös jännitteisiä näkökulmia. Sosiaalityön ammatillista työskentelyä kuvaavat yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntaulottuvuudet (ks. esim. Saikkonen ym. 2015, 14) sekä organisaatioiden toiminta.

Pohjoismaista sosiaalityön ammatillista työskentelyä koskevassa tutkimuskirjallisuudessa sosiaalityön ammatillisessa työskentelyssä korostuvat ammatillisen kehittymisen näkökulmat, sosiaalityöntekijän erilaiset roolit, ammattieettiset jännitteet, sosiaalityön johtamisen merkitys ja toisaalta laajemmat sosiaalipoliittiset ilmapiiirit. Asiakslähtöisyyttä ja asiakkaan toimijuutta korostetaan. Tutkimuksista välittyy sosiaalityön käytäntöjä kriitisesti ja avoimesti tarkasteleva ote, jossa huomioidaan pohjoismaiseen sosiaalityön ammatilliseen kehitykseen liittyvät yhteiskunnalliset tendenssit, esimerkiksi moniammatillisen työn vaade, managerialismi ja taloudellisten reunaehto- jen kiristyminen sosiaalityössä sekä erilaiset sosiaali- ja terveystalouden organisatoriset ja rakenteelliset uudistukset. Sosiaalityön ammatillinen työskentely sisältää analyysin perusteella merkityksiä sosiaalityöhön kohdistuvista odotuksista, tarpeista, erilaisista arvoista ja arvostuksista sekä repressioista.

Sosiaalityön ammatillisen työskentelyn tarkastelu on kuitenkin jäänyt toistaiseksi vähemmälle huomiolle sosiaalityön suhdeperustaisen asiakasprosessin näkökulmasta tarkasteltuna myös pohjoismaisessa sosiaalityön

tutkimuksessa. Maaseutu- ja kaupunkikontekstien näkymättömyys ensimmäisen tutkimuskysymyksen aineistossa tuo esiin sen, että maaseutu- ja kaupunkikontekstispesifisyyden huomioiminen jää vähäiseksi. Toisaalta sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin jäsentämisessä organisaatiot työkuulttuurin konteksteina (esim. Bolin 2018; Lampinen ym. 2018) nähdään tärkeiksi tekijöiksi. Kiihtyneeseen maaseutu- ja kaupunkikehitykseen ei valituissa tutkimuksissa eksplisiittisesti kiinnitetä huomiota. Esimerkiksi maaseudun sosiaalityötä ei tuoda esille. Kaupunki- ja maaseutukontekstit eivät siten merkityksellisty ensimmäisen tutkimuskysymyksen aineistossa. Kuitenkin ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysillä saadaan kattava yleinen käsitys sosiaalityön ammatillisesta työkuulttuurista.

Kun ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksia tarkastellaan empiirisen analyysin tulosten kanssa yhdessä, niin sosiaalityöntekijän käytännöt nousevat esille molemmissa tuloksissa. Aikaisemmassa pohjoismaisessa tutkimuksessa sosiaalityön käytännöissä korostuvat ammatillinen kehittyminen, roolit ja ammattieettiset kysymykset. Empiirisessä analyysissä tulevat esille sosiaalityöntekijöiden erilaiset roolit hallinnollisina toimijoina, asiakkaan rinnalla kulkijoina ja hierarkkisina toimijoina, mutta viittauksia sosiaalityöntekijöiden ammatilliseen kehittymiseen on niukasti. Ammattieettiset jännitteet tulevat esille myös empiirisessä aineistossa, mutta implisiittisesti. Empiirisessä aineistossa ei viitata eksplisiittisesti esimerkiksi ammattieettisiin ohjeisiin. Eettiset jännitteet eroavat maaseudulla ja kaupungissa empiirisen aineiston perusteella. Kaupungissa eettiset jännitteet liittyvät empirian perusteella pääasiassa organisatorisiin ja resursseihin liittyviin kysymyksiin, kun taas maaseudulla maaseutukontekstin erilaisiin niukkuuksiin, esimerkiksi palveluiden vähyyteen, mutta myös tuttuuden ilmiöön. Asiakkaan osallisuus ja toimijuus korostuu sekä tutkimuskirjallisuudessa että empiirisessä analyysissä, mutta lisäksi empiirisessä analyysissä tulee esille epäselviksi jääviä käytäntöjä, joissa asiakkaan asema tulee esille objektina. Organisatoriset näkökulmat prosesseista, johtamisesta ja konteksteista tulevat esille molempien analyysien perusteella. Neoliberaalit muutokset ja tehokkuusajattelu (esim. Strier 2019) sekä sosiaalityölle vieraammat tavoitteet kuvataan pohjoismaisessa tutkimuksessa vaaraksi sosiaalityölle. Empiirisessä aineistossa nämä tendenssit tulevat esille ammattieettisinä dilemmoina, ja toisaalta esille tulee,

että sosiaalityön ammatillisessa työkulttuurissa tämänkaltaisten muutosten haastaminen jää yksittäisten työntekijöiden vastuulle kaupungissa.

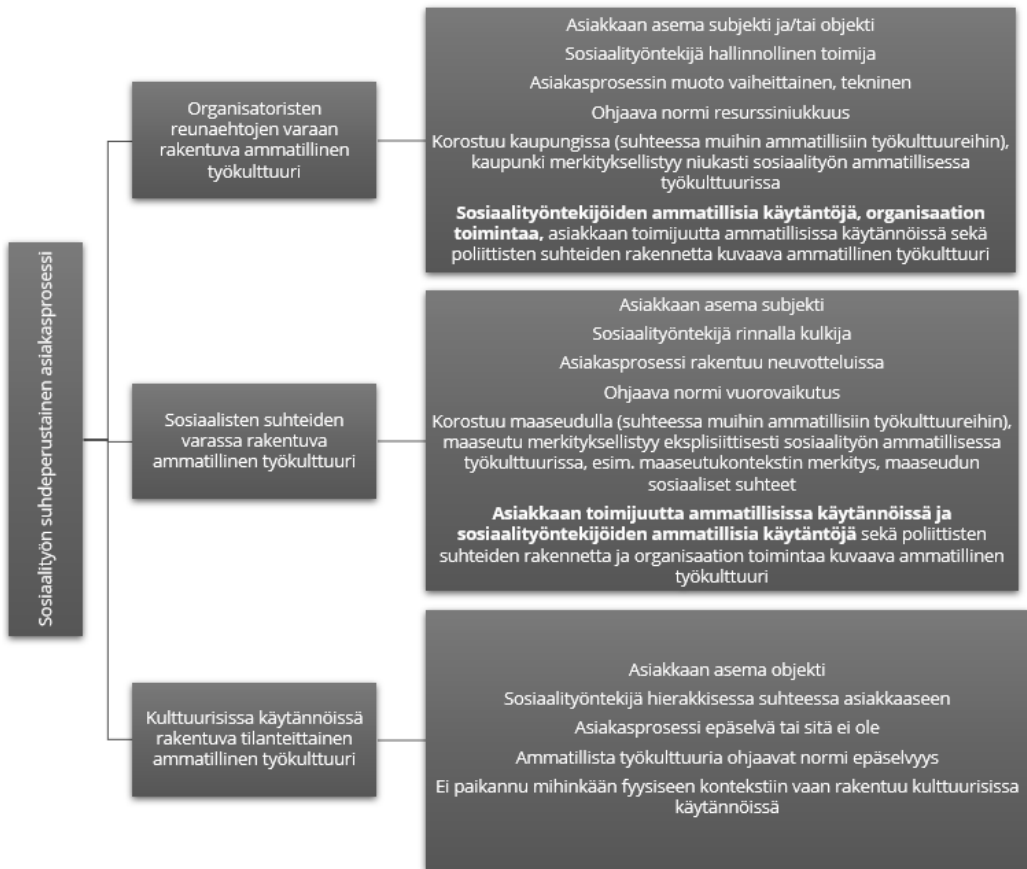
Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset asettuvat täten dialogiin toisen tutkimuskysymyksen analyysin kanssa. Analyysin perusteella sosiaalityön *pragmaattisessa ammatillisessa työkulttuurissa* on tunnistettavissa kolme erilaista ammatillista työkulttuuria tunnuspiirteineen, jotka ovat: 1) *organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuva*, 2) *sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva* ja 3) *kulttuurisissa käytännöissä rakentuva tilanteittainen ammatillinen työkulttuuri*. Sekä kaupungissa että maaseudulla tehtävän sosiaalityön käytännöissä on tunnistettavissa kaikkia edellä olevia ammatillisia työkulttuureja.

Vaikka sosiaalityön ammatilliset työkulttuurit rakentuvat pragmaattisessa sosiaalityössä osittain limittäin ja dynaamisesti, niin analyysin perusteella voidaan todeta, että organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuva ammatillinen työkulttuuri vahvistuu kaupungissa. Sille tunnusomaisia piirteitä ovat asiakkaan aseman määrittäminen subjektiksi ja/tai objektiksi, sosiaalityöntekijän rooli hallinnollisena toimijana ja asiakasprosessin muodon vaihteisuus ja teknisyys. Ammatillista työkulttuuria määrittävä normi on resurssiniukkuus. Tätä ammatillista työkulttuuria kuvaavat lisäksi kiire, suuret asiakasmäärät, kiristyneet resurssit ja sosiaalinen etäisyys tiedonkulkuongelmineen. Toisaalta kaupungissa vuorovaikutuksellinen työ nähdään tärkeäksi, ja kollegiaalisen tuen merkitys tuodaan esille työtä tukevana rakenteena. Suhdeperustaisessa asiakasprosessissa korostuvat asiakkaan, sosiaalityöntekijän ja organisaation väliset suhteet.

Maaseudulla vahvistuu sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva ammatillinen työkulttuuri, jolle tunnusomaisia piirteitä ovat asiakkaan subjektiaseema, sosiaalityöntekijän rinnallakulkijan rooli ja asiakasprosessin rakentuminen neuvotteluin sekä niissä syntyvien merkityksien kautta. Ammatillista työkulttuuria määrittävä normi on vuorovaikutus. Myös tuttuuden ja yhteisöllisyyden ilmiöt ja niiden myötä ammattieettinen herkkyys ja jännitteet, ovat tunnusomaisia tälle ammatilliselle työkulttuurille. Hallinnollisuuden lisääntyminen liitetään sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvaan ammatilliseen työkulttuuriin. Suhdeperustaisessa asiakasprosessissa korostuvat asiakkaan, maaseudun toimijaverkoston, sosiaalityöntekijän ja maaseutukontekstin väliset suhteet.

Kolmantena, konteksteihin kytkeytymättömälle, kulttuurisissa käytännöissä rakentuvalla tilanteittaisella ammatillisella työkuulttuurilla tunnusomaisia piirteitä ovat asiakkaan objektiasema, sosiaalityöntekijän hierarkkinen suhde asiakkaaseen, sosiaalityöntekijän eksplisiittisesti perustelematon harkintavalta sekä asiakasprosessien epäselvyys tai niiden puuttuminen työkäytännöistä. Ammatillista työkuultuuria ohjaava normi on epäselvyys, johon liittyy sattumanvaraisia ja työntekijäkohtaisia toimintatapoja. Tähän ammatilliseen työkuultuuriin liitetään myös johtamisen ongelmia, sosiaalityön vähättelyä, heikkoja työskentelyolosuhteita sekä epäselviä ammattikäytäntöjä. Suhdeperustaisessa asiakasprosessissa korostuu asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Toisaalta, kulttuurisissa käytännöissä rakentuva ja tilanteittainen ammatillinen työkuultuuri voisi parhaimmillaan mahdollistaa esimerkiksi matalankynnyksen käytännöt ja ammattieettisesti yksilöllisen sekä sensitiivisen työskentelyn.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksiin peilaten organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa korostuvat sosiaalityöntekijän käytännöt ja organisatorisen ja poliittisen tason toiminta. Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa korostuu sosiaalityön asiakkaiden toimijuuden vahvistaminen. Kulttuurisissa käytännöissä ja tilanteittain rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa on piirteitä, joihin valikoiduissa 2010-luvun pohjoismaisissa työkuultuuria koskevista tutkimuksista ei ole tarkemmin keskitytty. Seuraavassa kuviossa (kuvio 6) tiivistän sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin jäsenyyden.

Kuvio 6. Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri.

Olen koonnut synteessin sosiaalityön ammatillisesta työkuulttuurista yllä olevaan kuvioon. Vasemmalla kuvaan suhdeperustaisen sosiaalityön asiakasprosessin, jota tarkastelemalla päädyin kolmeen sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin jäsenyykseen kuvion keskellä. Oikeaan reunaan olen tiivistänyt erilaisten ammatillisten työkuulttuurien tunnuspiirteet ja lisäksi pohjoismaisen ammatillisen työkuulttuurin tutkimuksen analyysin perusteella painotukset, jotka ovat samansuuntaiset empiirisen analyysin tulosten kanssa.

6.4 Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri suhdeperustaisena sosiaalityönä maaseudulla ja kaupungissa

Kun kahden ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksia tarkastellaan suhteessa tutkimuksen kolmanteen tutkimuskysymykseen, *miten sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri asemoi sosiaalityötä suhdeperustaisena työnä maaseudulla ja kaupungissa*, voidaan todeta, että sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin jäsenyykset kuvaavat sosiaalityön ammatillisia käytäntöjä monipuolisesti. Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri asemoi tulosten perusteella sosiaalityön suhdeperustaista työtä. Suhdeperustaisen sosiaalityön käytäntöjen asemoitumista kuvaavat *sosiaalityön ammatillinen perinne* sosiaalityöntekijän pääasialliset *tietämisen ja toimimisen tavat, erilaisten suhteiden tunnusomaisuus maaseutu- ja kaupunkikonteksteissa ja ammatillisissa työkuulttuureissa, pragmaattisessa sosiaalityössä hyödynnettävät pääasialliset resurssit maaseudulla ja kaupungissa sekä sosiaalityön ammattieettiset kysymykset* kussakin ammatillisessa työkuulttuurissa.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksissa eli pohjoismaisessa tutkimuksessa viitataan sosiaalityön tutkimusperustaisiin käytäntöihin (esim. Rojas & Stenström 2020; Clarke 2021). Toisen tutkimuskysymyksen tulokset kuvaavat sosiaalityöhön liittyvien ammatillisten perinteiden eroja ja sitä, miten sosiaalityöntekijät tietävät ja toimivat ammatillisissa käytännöissään (vrt. Gray & Schubert 2013). Paikannan organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvan ammatillisen työkuulttuurin tapauskohtaiseen (Niemelä 2012, 24) sosiaalityöhön, jossa yksilökohtainen työ korostuu. Myös suhdeperustaisen sosiaalityön näkökulmia esiintyy. Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva ammatillinen työkuulttuuri paikantuu selkeästi vuorovaikutussuhdetta korostavaan suhdeperustaiseen (Mönkkönen 2018; Ingram & Smith 2018) ja yhteisö- ja rakenteellisen sosiaalityön perinteisiin (Puurunen 2019; Matthies & Närhi 2014; vrt. Metteri 2012, 238). Kulttuurisissa käytännöissä rakentuvaa tilanteittaista ammatillista työkuulttuuria voidaan pitää perinteisiin asiantuntijarakenteisiin kytkeytyvänä ammatillisena työkuulttuurina, joka ei selkeästi paikannu mihinkään kontekstiin vaan tulee esille työkäytännöissä. Tämä ammatillinen työkuulttuuri paikantuu tämän tutkimuksen perusteella

kauimmaksi tutkimusperustaisuutta (esim. Rojas & Stenström 2020; Kivipelto ym. 2013; Paasio 2018) ja vuorovaikutuksellisuutta (esim. Mönkkönen 2018) korostavasta ammatillisesta työkuulttuurista.

Toisen tutkimuskysymyksen tuloksina kuvatut ammatilliset työkuulttuurit vahvistuvat osittain konteksteittain. Tästä voidaan tulkita, että sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin sisältämät suhteet ovat osin erilaisia maaseudulla ja kaupungissa. Tähän liittyy myös sosiaalityön suhteiden painottuminen eri tavoin kolmessa eri ammatillisessa työkuulttuurissa. Tämä viittaa myös siihen, että sosiaalityön käytäntöihin kiinnittyy erilaista kuulttuurista tietoa (Eraut 2007), joka ilmentää myös erilaisia sosiaalityön tietämisen ja toimimisen tapoja (esim. Trevithick 2009). Esimerkiksi organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa korostuu faktuaalinen eli tosiasioihin perustuva sosiaalityön tiedonmuodostamisen ulottuvuus. Esimerkiksi prosessimaisuus, lainsäädännön huomioiminen, sosiaalityön tutkimuksen tunnistaminen käytännön työhön liittyväksi ulottuvuudeksi ja organisaatiolähtöisyys kuvaavat tätä piirrettä. Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa korostuu käytännöllinen sosiaalityön tiedonmuodostamisen ulottuvuus. Esimerkiksi sosiaaliset suhteet, vuorovaikutus ja eettinen herkkyyks kuvaavat tätä ulottuvuutta. Huomionarvoista on se, että teoreettiseen sosiaalityön tiedonmuodostamiseen viitataan organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa, mutta sosiaalityön teorioiden hyödyntäminen käytännössä jää kuvauksissa vaillinaiseksi. Kiinnostavaa on myös se, että sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa on hajanaisia piirteitä tosiasioihin perustuvasta tiedonmuodostamisen ulottuvuudesta, ja vain implisiittisiä viittauksia sosiaalityön teoreettisen tiedonmuodostamisen ulottuvuuteen. Kuulttuurisissa käytännöissä rakentuvaa ammatillista työkuulttuuria ei perustella selkeästi millään edellä mainituilla tiedonmuodostamisen ulottuvuuksilla (Trevithick 2009), eikä 2000-luvulla vahvistuneilla sosiaalityön uuden asiantuntijuuden (Juhila 2006) tai kontekstit huomioivilla tiedonmuodostamisen tavoilla (esim. Romakkaniemi ym. 2018). Kyseisessä ammatillisessa työkuulttuurissa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välinen suhde korostuu. Edellä mainitut näkökulmat vahvistavat käsitystä siitä, että kontekstispesifiä tutkimusta tarvitaan sosiaalityössä (esim. Gray & Fook 2004), jotta yksilöllisiin

elämäntilanteisiin pystyttäisiin vastaamaan asiakkaan elinympäristöt ja kontekstit huomioivilla ja tutkittuun tietoon perustuvilla menetelmillä entistä paremmin. Myös yleistä sosiaalityön lähtökohdista nousevaa ohjeistusta ja menetelmiä tarvitaan käytännön työn tueksi.

Kun toisen tutkimuskysymyksen tuloksena kuvattuja pragmaattisen sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin jäsenyyksiä tarkastellaan Scheinin (2013) kulttuurin mallin kautta, niin artefaktien tasolla kulttuuri, eli eri tavoin rakentuvat asiakasprosessit ja -suhteet piirteineen, voidaan ymmärtää selvästi ja kulttuuriset piirteet ovat nähtävissä. Tämä taso ei vielä kerro lainkaan sitä, miksi kulttuurin vaikutuspiirissä olevat henkilöt käyttäytyvät tai toimivat määrättyllä tavalla. Scheinin mukaan pelkkien näkyvien havaintojen tekemisellä ei voida tulkita, mitä tapahtuu. Ilmaistut arvot ovat niitä kulttuurisia seikkoja, joiden kerrotaan ohjaavan toimintaa. Mitä pidempään tekee havaintoja näkyvistä ammatillisen työkuulttuurin piirteistä ja ilmaistusta arvoista, esimerkiksi ammatillisen työkuulttuurin normeista ja toimintaa ohjaavista kerrotuista arvoista sitä ilmeisemmin näkyvän toiminnan ja ilmaistujen arvojen välillä voi havaita ristiriitoja. Nämä ristiriitaisuudet kertovat puolestaan kulttuurin syvemmästä tasosta, joka ohjaa käyttäytymistä. Kun syntetisoin ammatillisissa työkuulttuureissa esiintyviä normeja; resurssiniukkuuta, vuorovaikutusta ja epäselvyyttä, esimerkiksi kansainvälisiin sosiaalityön ammattieettisiin periaatteisiin ja kirjattuihin arvoihin (IFSW 2018; Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2017), niin erot ideaalin ja pragmaattisen ammatillisen työkuulttuurin välillä (esim. Soydan & Palinkas 2014, 133) tulevat tarkemmin nähtäville. Scheinin (2013) mukaan sosiaaliset suhteet ja kontekstit kuvaavat kulttuurin syvempiä kerroksia eli sitä, mikä ohjaa näkyvää toimintaa. Empiirisessä analyysissä asiakasprosessin kuvaukset sisältävät selkeästi erilaisia asiakassuhteisiin liittyviä ominaisuuksia. Näin ollen kuvaillussa sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa on havaittavissa analyysin perusteella piirteitä scheinilaisittain kulttuurin syvemmästä kerroksesta eli siitä, minkälaiset perimmäiset toimintaperiaatteet ohjaavat sosiaalityötä.

Tulosten perusteella sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria ei voida pitää yksiselitteisenä ilmiönä. Ammatillinen työkuulttuuri rakentuu konteksteissaan, asiakas–työntekijä-organisaatio -suhteissa ja verkostojen suhteissa, niiden välillä sekä yhteiskunnallisessa suhteessa. Yleisesti tiedossa on, että kaikilla

muodollisesti pätevillä sosiaalityöntekijöillä on samankaltainen yliopistotason maisterikoulutus ammattipätevyuden perustana, joten hankittujen muodollisten taitojen ja tietojen tulisi olla samankaltaisia. Kuitenkaan sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin rakentuminen ei liity tämän tutkimuksen perusteella pelkästään työntekijöiden formaaliin koulutuksella hankittuun tietoon ja osaamiseen, vaan sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria määrittävät erilaiset rakenteet.

Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri on tulosten perusteella myös merkitysjärjestelmä (vrt. Alasuutari 1995, 72), joka kuvaa sosiaalityötä ammatillisena toimintana (vrt. Kinnunen 2018, 181). Ammatillisen toiminnan hajanaisuus, siis ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirteiden erot ja erojen vahvistuminen konteksteittain (vrt. Farrugia 2016, 837) kuvannevat sosiaalityötä ja sen käytäntöjä tässä ajassa erityisen hyvin. Mats Alvessonin (2002, 3–4) ja Sari Kuuselaan (2015) viitaten kuulttuurin käsite on merkittävä erityisesti silloin, kun tarvitaan ymmärrystä yhteisössä tapahtuvista toimintaa ohjaavista asioista. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa sosiaalityön perustehtävä tunnustetaan hyvin, mutta perustehtävään kietoutuvat sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria kuvaavat normit ovat erilaisten niukkuuksien, toimintatapojen ja epäselvyyksien sävyttämiä. Myös ammattieettiset kysymykset ja dilemmat tulevat esille hieman eri tavoin kolmessa ammatillisessa työkuulttuurissa. Organisatoristen reunaehto- ja reuna-ehdojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa ammattieettiset dilemmat näkyvät taloudellisten ja organisatoristen tekijöiden ja asiakkaan edun välisinä dilemmoina, ja sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa tuttuuden ilmiön myötä roolidilemmoina sekä alueellisina ja taloudellisina resurssikysymyksinä. Kuulttuurisissa käytännöissä rakentuvassa tilanteittaisessa ammatillisessa työkuulttuurissa asiakasturvallisuuden kysymykset ovat keskeisiä eettisiä näkökulmia.

Voidaan myös kysyä, missä määrin asiakasprofiili, asiakkaiden ongelmat tai asiakkaiden tarpeet ovat erilaisia maaseutu- ja kaupunkikontekstissa ja muodostavatko nämä seikat perustavaa laatua olevia ammatillisen työkuulttuurin rakentumista koskevia eroja. Tähän ei voida tutkimuksen perusteella ottaa suoraan kantaa, vaan tutkimusasetelman myötä ymmärrykseni on, että asiakkaan elämäntilanne senhetkisessä kontekstissaan määrittää myös

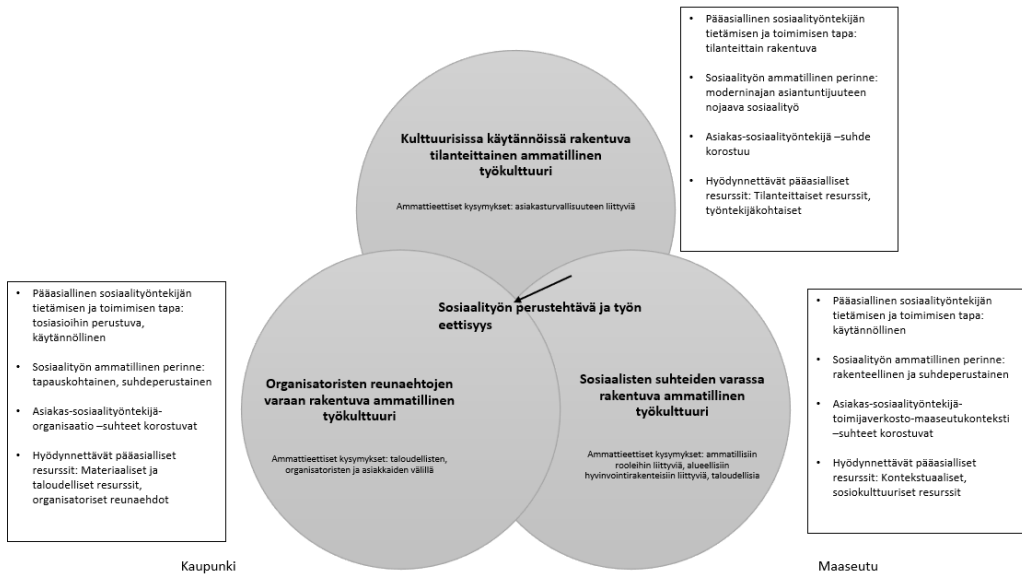
sosiaalityön asiakastyötä ja tiedonmuodostamista. Yhtäältä myös asiakasprofiilien vertailu maaseutu- ja kaupunkikonteksteittain on varsin keinotekoinen jaottelu, jolla pahimmassa tapauksessa lokeroidaan asiakkaita ”tyypilliseksi maaseudun tai kaupungin asiakkaaksi”. Toisaalta taas sosiaaliset ongelmat ovat osin erilaisia maaseudulla ja kaupungissa, mutta myös universaaleja sosiaalisia ongelmia esiintyy. Asiakkaiden perustarpeet kuvautuvat samantapaisina, mutta joiltakin osin näihin tarpeisiin vastaaminen käytännössä on mahdotonta maaseudulla. Esimerkiksi jonkin palvelun tai koulutuksen järjestäminen samalla paikkakunnalla ei ole mahdollista. Taustalla kuvautuvat resurssi- ja aluepoliittiset kysymykset. Myös kaupungissa perustarpeisiin vastaamisen esteeksi muodostuvat useimmiten organisaation toimintaan kytkeytyvät taloudelliset resurssit.

Sekä kaupungissa että maaseudulla voidaan siten nähdä laajemmat makrotason prosessit osana sosiaalityön ammatillista työkuilttuuria (vrt. Farrugia 2014, 301). David Farrugia (2014, 301) toteaa, että mikrotasossa tapahtuvat kulttuuriset käytännöt ovat yhteydessä laajempiin kulttuurista tuottaviin prosesseihin ja nämä laajemmat prosessit luovat ja määrittelevät eroja kaupungin ja maaseudun spatiaalisten tilojen välillä. Farrugian ideaan peilaavasti voi todeta, että tämän tutkimuksen perusteella maaseudulla ja kaupungissa ammatillista työkuilttuuria määrittävä tila ja käytettävät resurssit ovat osittain erilaisia. Tämän tutkimuksen empiirisen aineiston perusteella sosiaalityön ammatillista työkuilttuuria koskevat kuvaukset painottuvat osin eri tavoin maaseudulla ja kaupungissa. Lisäksi tulosten perusteella jäsentyy kolmas tila, jossa sosiaalityön ammatillinen työkuilttuuri rakentuu työntekijöiden kulttuurisissa käytännöissä. Viimeksi mainittu tila ei paikannu selkeästi maaseudulle eikä kaupunkiin tämän tutkimuksen aineiston perusteella. Edellä mainitut tilat pitävät sisällään sosiaalityön ammatillisen työkuilttuurin tunnuspiirteitä, mutta ne ilmentävät myös laajemmin sosiaalityön ammatillisia käytäntöjä (ks. kuvio 7).

Edelliseen viitaten sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvan ammatillisen työkuilttuurin ohjaava normi, vuorovaikutus, näyttää torjuvan Farrugian viittaamia makroprosesseja. Sosiaalista ja kulttuurista ulottuvuutta kuvataan maaseudulla vahvistuvassa ammatillisessa työkuilttuurissa näkyvästi. Vuorovaikutus kuvataan vahvuutena ja voimavarana ja sitä hyödynnetään

sosiaalisten ja kulttuuristen resurssien käyttämisessä sosiaalityössä. Esimerkiksi positiivinen juoruaminen sosiaalityön resurssina on tästä esimerkki. Toisaalta erilaiset maaseutuistuminen ja kaupungistumisen makroprosessit näkyvät myös maaseudulla esimerkiksi palvelujen vähäisyytenä tai niiden keskittämisenä kaupunkeihin sekä hallinnollisuuden lisääntymisenä sosiaalityössä, mutta sosiaalisten suhteiden varassa rakentuva ammatillinen työkuulttuuri näyttää torjuvan tämän kaltaista kehitystä. Scheinin (1987, 194) mukaan toiminnan intensiteetillä kontekstissaan voi olla merkitystä siihen, minkälaiseksi yhteiset normit ja arvot muodostuvat. Sosiaalisten suhteiden varassa rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa toiminnan intensiteetti on voimakkaampaa esimerkiksi tiiviiden sosiaalisten suhteiden myötä kuin esimerkiksi organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa.

Organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa sosiaaliin suhteisiin sekä kontekstiin liittyviä näkökulmia kuvataan niukasti. Toisaalta erilaisia formaaleja, ei-neuvoteltavissa olevia ja teknisiä määreitä kuvataan tässä kaupungin kontekstissa vahvistuvassa organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuvassa ammatillisessa työkuulttuurissa runsaasti. Sosiaalityölle vieraammat, neoliberaalia ajattelua myötäilevät makrotason prosessit ovat tulleet osaksi kaupungin sosiaalityötä. Tämän kaltainen sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin todellisuus (esim. lisääntyneet asiakasmäärät, hyvinvointiin käytettävän rahan säännöstely, kaventuneet palvelut, huonontuneet työolosuhteet [Strier 2019]) ei kuitenkaan edusta sosiaalityön laajaa tieto- ja tutkimusperustaa, vaikka organisatoristen reunaehtojen varaan rakentuva ammatillinen työkuulttuuri näyttääkin hyväksyvän kehityksen osakseen. Yksittäisten työntekijöiden muutospyrkimykset kuvataan tulosten perusteella ratkaisukeskeisinä ja kehittämisorientoituneina pyrkimyksinä, mutta ne näyttävät tukahtuvan vallitsevien toimintatapojen keskellä (vrt. Wallace ym. 1990). Kaupungissa sosiaalityöntekijöiden käytettävissä olevat resurssit kytkeytyvät pääasiassa organisatorisiin reunaehtoihin ja materiaaliin ja taloudellisiin resursseihin, mutta myös sosiaaliin resursseihin kuten kollegiaaliseen tukeen. Kulttuurisissa käytännöissä rakentuvassa tilanteittaisessa ammatillisessa työkuulttuurissa resurssit tulevat puolestaan esille työntekijäkohtaisina ja tilanteittaisina.

Kuvio 7. Suhdeperustainen sosiaalityö maaseudulla ja kaupungissa.

Yllä olevassa kuviossa (kuvio 7) on jäsenyys suhdeperustaisen sosiaalityön asemoitumisesta maaseudulla ja kaupungissa kolmen eri ammatillisen työkuultuurin näkökulmasta.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

7.1 Tutkimuksen tulosten tarkastelua

Tässä tutkimuksessa olen analysoinut sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria maaseudun ja kaupungin konteksteissa. Tutkimustulokset antavat käsityksen sosiaalityön ammatillisesta työkuulttuurista (Soydan & Palinkas 2014, 133) ilmiönä, jossa kuvataan useita eri tasoja (Schein 1987; 2013): näkyvä ja ilmaistu taso sekä syvempi, suhteiden varassa rakentuva taso, jonka saavuttaminen tutkimuksen keinoin edellyttää ammatillista työkuulttuuria kuvaavien näkökulmien analysointia. Tutkimuksessa olen tavoittanut sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin suhteisiin perustuvan kuvaillun tason ja olen päässyt käsiksi erilaisia ammatillisen työkuulttuurin piirteitä sisältäviin asiakassuhteisiin. Tutkimus kuvaa sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria melko hajanaisena ja epäyhtenäisenä merkitysjärjestelmänä. Analyysi paljastaa käytännön tasolla asiakastyötä koskevia ongelmia, mutta myös vahvuuksia. Toisaalta tulokset tuovat myös esille, että sosiaaliset suhteet ovat erityisen tärkeitä ammatillisen työkuulttuurin rakentumisessa.

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna sosiaalityön ammatillisen kehittymisen vaihe näkyy näissä tutkimustuloksissa. Sosiaalityön tutkimus- ja tiedeperustaiset perinteet ovat vielä varsin lyhyet verrattuna moneen perinteeseen alaan (vrt. Hall 2005, 188–189). Esimerkiksi sosiaalityön tutkimusperustaisia käytäntöjä ei ole systemaattisesti jäsennetty tai koottu (esim. Rojas & Stenström 2020), vaikka toisaalta sosiaalityön teorioita on käsitelty laajasti kotimaisessa tutkimuksessa (esim. Pohjola, Mäntysaari & Pösö 2017) ja sosiaalityön arviointimenetelmiä on tutkittu (esim. Kivipelto ym. 2013). Tutkimusperustaisen otteen niukkuus sosiaalityön pragmaattisen ammatillisen työkuulttuurin kuvauksissa kuvaa tämän tutkimuksen perusteella juuri tätä kehitystä. Erilaiset tavoitteet ja strategiat haastavat sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria. Professiospesifien perusteluiden ja menetelmien käyttäminen voi olla haastavaa, mikäli ammattialan omat sisäiset rakenteet eivät ole kovin vankat. Tutkimustulokset tuovat esiin sosiaalityön tutkimuksen

vahvistamisen ja erilaisten sosiaalityön kontekstien huomioimisen tarpeen niin tutkimuksessa kuin käytännön asiakastyössäkin. Tutkimusperustaisilla sosiaalityön käytännöillä ja läpinäkyvällä tiedonmuodostamisella voitaisiin vastata perusteellisesti myös kysymykseen, minkälaiseksi tueksi sosiaalityötä on ihmisille muuttuvassa yhteiskunnassa.

Ettisestä näkökulmasta tarkasteltuna jokaiseen kolmeen sosiaalityön ammatilliseen työkuulttuuriin liittyy ammattieettisiä haasteita ja jännitteitä. Tuloksissa tulee esille, että esimerkiksi liian tekniset asiakasprosessit, joista vuorovaikutus puuttuu, tai asiakasprosessien puuttuminen kokonaan aiheuttavat ongelmia asiakasturvallisuudelle. Tuttuuden ilmiö asiakassuhteessa, yksin tekemisen haasteet ja kiire sekä suuret asiakasmäärät ovat vaaraksi asiakasturvallisuudelle ja heikentävät täysimääräistä asiakasprosessin toteutumista. Perustelematon harkintavallan käyttö ja epäselvät käytännöt ovat vaaraksi asiakkaille, mutta ne myös kuvaavat sosiaalityötä epämääräisenä käytäntönä ja sivuuttavat tutkimukseen nojaavan profession periaatteet. Yksilötasolla ilmenevät epäkohdat voidaan kuitenkin palauttaa rakenteellisiin tekijöihin. Esimerkiksi sosiaalityön organisointiin on yleisesti perusteltua kiinnittää huomiota, ja työparityön mahdollistaminen, asiakasmäärien kohtuullistaminen, riittävien taloudellisten resurssien varaaminen työn tekemiseksi, sosiaalisten, kulttuuristen ja kontekstuaalisten resurssien hyödyntäminen asiakastyössä, asiakasprosessin teknisten komponenttien korostamisen kriittinen arviointi ja vuorovaikutuksellisen työn huomioiminen ovat kaikki merkityksellisiä asioita asiakastyölle. Myös työntekijöiden täydennyskoulutuksen mahdollistaminen on tärkeää.

Ammatillisissa työkuulttuureissa kuvataan myös työtä tukevia ja edistäviä asioita. Tuttuus ja yhteisöllisyys ovat voimavaroja ja tärkeitä tekijöitä asiakkaiden tilanteiden tukemisessa. Yhteisöllisyyden myötä on mahdollisuus vahvistaa rakenteellisen sosiaalityön käytäntöjä arjessa. Kollegiaalisuus, dialogisuus ja työyhteisön tukeva ilmapiiri auttavat sosiaalityöntekijöitä työsääjaksamisessa. Vuorovaikutuksellinen ja yhteisten neuvottelujen varassa rakentuva asiakassuhde ja verkostotyö koetaan sekä työntekijöiden että asiakkaiden näkökulmasta tärkeiksi työtä eteenpäin vieviksi elementeiksi. Asiakasprosessien läpinäkyvyys ja lakisääteisten vaiheiden näkyminen ovat tärkeitä asiakkaiden oikeusturvaan vaikuttavia tekijöitä.

Myös varhaisen tuen ja matalankynnyksen palveluiden mahdollistaminen on tärkeää sosiaalityön käytännöissä. Etenkin kulttuurisissa käytännöissä rakentuva tilanteittainen sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri voi edistää matalankynnyksen sosiaalityön toteutumista, mutta ollakseen asiakaslähtöistä, asiakkaiden tarpeet ja tilanteet tulee huomioida ammatillisen työkuulttuurin käytännöissä. Kulttuurisissa käytännöissä rakentuva ammatillinen työkuulttuuri voi parhaimmillaan mahdollistaa sosiaalityöntekijöille ammattieettisen, asiakkaiden tarpeista lähtevän ja tilanteissa rakentuvan hyvinvointia edistävän sosiaalisen, kulttuurisen ja kontekstuaalisen tilan huomioivan työotteen. Kuitenkin, kulttuurisissa käytännöissä rakentuva tilanteittainen työkuulttuuri voi olla myös epätasa-arvoisten valta-asetelmien ja kontrollin väline, ellei ammatillista työkuulttuuria tiedosteta ja pyritä vaikuttamaan siihen aktiivisesti yhteisten neuvottelujen ja vuorovaikutuksen avulla.

Suomalainen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä kohtaa laajoja rakenteellisia muutoksia 2020-luvulla. Sosiaali- ja terveydenhuolto on valmistautumassa erilaisten palvelujen yhteensovittamiseen (vrt. Mäntysaari 2020, 66–68). Muutokset tarkoittavat käytännöllisten sosiaali- ja terveyspalveluiden toimintapojen uudistamisen lisäksi muun muassa erilaisten ammatillisten työkuulttuurien yhteensovittamista. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisalueilla sijaitsee sekä maaseutumaisia että kaupunkimaisia alueita. Palvelujärjestelmän rakennemuutokset mahdollistavat sosiaalityölle sen ammatillisen työkuulttuurin avoimen tarkastelun ja kehittämisen, vaikka toisaalta muutokset myös haastavat sosiaalityötä, kun erilaiset ammatilliset työkuulttuurit kohtaavat.

Kun sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria tarkastellaan sosiaalityön yhteiskunnallisen tehtävän näkökulmasta, niin sosiaalityön perustehtävä tuodaan esiin jokaisessa kolmessa sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa. Tulevaisuutta ja sosiaali- ja terveydenhuollon rakennemuutoksia ajatellen tärkeitä sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa huomioitavia näkökulmia ovat asiakkaiden tilanteiden ja tarpeiden huomioiminen, sosiaalityön tutkimusperustaiset lähtökohdat ja esimerkiksi moniammatillinen työskentely (esim. Rångord ym. 2015) sekä yleisemmin sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin johtaminen. Edellä mainittujen näkökulmien huomioimisella voidaan edelleen vahvistaa sosiaalityön perustehtävän edistämistä. Sosiaalityön

laajempaan tavoitteena on asiakkaana olevan ihmisen tai perheen tukeminen siten, että yksilön tai perheen voimavarat vahvistuvat ja elämä alkaa sujua omin voimin. Sosiaalityön tavoitteena on edistää ihmisten toimintakykyä, edellytyksiä ja ympäristöön liittyviä rakenteita ja samalla poistaa ihmisen arkeen vaikuttavia hyvinvointia estäviä tekijöitä. Tämänkaltaisen ammatillisen työkalukulttuurin läpäisy niin sosiaalityön, työyhteisöjen ja organisaatioiden käytännöissä erilaisissa konteksteissa edellyttäisi dialogista vuorovaikutusta eri toimijoiden kesken. Olennaista on myös asiakkaiden tilanteiden kokonaisvaltainen ja rakenteellinen tarkastelu konteksti huomioiden ja yhtäältä myös asiakkaan hyvinvointiin vaikuttavien mekanismien tunnistaminen osana sosiaalityön perustehtävää. Käytössä tulisi olla vaikuttavuutta mittaavat menetelmät ja näyttöön perustuvat käytänteet. Asiakkaina olevien ihmisten toimintamahdollisuuksia ja toimintakontakteja tulisi huomioida entistä paremmin. Tämänkaltaisen orientaatio tukisi myös sosiaalityön tutkimusperustaisuuden ja eri alojen välistä moniammatillisuuden kehittämistä. Tiivistettynä, sosiaalityön ammatillisen työkalukulttuurin edistämistä ei voida jättää vain yksittäisten sosiaalityöntekijöiden tai työyhteisöjen harteille, vaan ammatillista työkalukulttuuria tulee kehittää sosiaalityön koulutuksen, eri yhteiskuntapolitiittisten toimijoiden, muiden alojen, kansalaisten, sosiaalityön johdon ja käytännön tason työntekijöiden vuorovaikutuksessa. Sosiaalityö tarvitsee riittävän yhdistävän ammatillisen työkalukulttuurin raamittamaan ammattialansa kehittymistä.

Kuitenkin käytännön tasolla ammatillisen työkalukulttuurin muuttaminen voi olla pitkä prosessi (vrt. Hofstede ym. 2010, 344), sillä sosiaalityön käytäntöjä koskevat teoriat ovat moninaiset (esim. Hämäläinen 2008, 29) ja esimerkiksi sosiaalityön käytännöt ovat ammattilaisten kesken osin erilaisia. Lisäksi erilaiset julkisen sektorin organisatoriset rakenteet ovat muotoutuneet historian kuluessa omanlaisekseen (Kinnunen 1988; Schein 2013; vrt. Tiitinen 2018, 178 - 179), eikä niidenkään muuttaminen tapahdu nopeasti (Rissanen & Hujala 2018, 93). Tämän tutkimuksen perusteella sosiaalityön asemoituminen ammatillisena käytäntönä sisältää erilaisia sosiaalityön teoreettisia lähtökohtia ja asiakasprosesseihin sekä työntekijöiden toimintatapoihin liittyviä käytäntöjä, minkä lisäksi maaseudulla ja kaupungissa on nähtävissä osittain erilaisia ammatillisia käytäntöjä. Sosiaalityön ammatillinen työkalukulttuuri kytkeytyy

siten sekä alan omiin teoreettisiin näkökulmiin että maaseudun ja kaupungin konteksteihin osittain eri tavoin.

Tulosten perusteella tutkittuun tietoon (esim. Wade & Neuman 2007; Soydan & Palinkas 2014; Drisko 2014) perustuvia sosiaalityön asiakasprosessikäytäntöjä tulisi edelleen kehittää ja saada osaksi sosiaalityöntekijöiden ja heidän johtajiensa osaamisrepertuaaria. Kuitenkaan sosiaalityön asiakasprosessien tekninen yhtenäistäminen ilman sosiaalityön lähtökohtien kiinnittämistä prosesseihin ei vastaa asiakasturvallisuuden vaateita (ks. LShAo 812/2000; vrt. Sosnet 2019), eikä tue sosiaalityön ammatillista kehittymistä. Lakisääteisen julkisen sosiaalityön olisi perusteltua nojata suhdeperustaisista asiakasprosessista koskevaan yleiseen sosiaalityön tiedonmuodostamista koskevaan teoriaan, jossa lähtökohdat sosiaalityön asiakasprosessien vaiheille rakentuisivat esimerkiksi systemaattisen sosiaalityön eettisen ja rakenteellisen analyysin kautta ja asiakasprosessin eri vaiheissa hyödynnettäisiin sosiaalityön näyttöönperustuvaa ajattelua ja toimintaa. Myös tilanteittain rakentuva asiakasprosessi ja -suhde on tärkeä huomioida sosiaalityön asiakasprosesseja kehitettäessä, jotta sosiaalityössä voitaisiin vastata asiakkaiden elämäntilanteissa kohdattaviin yllättäviin ja nopeita reagoiteja vaativiin tilanteisiin eettisesti kestäväällä ja tutkittuun tietoon perustuvalla, parhaalla mahdollisella toiminnalla. Koska ihmisen elämää ei voida kategorisoida prosesseihin tai teorioihin niin yleiset sosiaalityön asiakasprosessia koskevat tiedonmuodostamisen jäsennykset voisivat sisältää erilaisia lähtökohtia, esimerkiksi yhtöisösosiaalityön, rakenteellisen sosiaalityön, tapauskohtaisen sosiaalityön tai suhdeperustaisen sosiaalityön painotuksilla (vrt. Howe 2008, 88–89). Näillä toiminnoilla voitaisiin vahvistaa ja yhtenäistää sosiaalityön ammatillista työkalutuuuria.

Suhdeperustaisuus on osa sosiaalityön itseymmärrystä ja käytännön tasolla suhdeperustaisuus tuo näkyväksi sosiaalityöntekijän yhteiskuntatieteellisen osaamisen. Kun suhdeperustaisista sosiaalityötä hyödynnetään käytännön sosiaalityössä, niin myös sosiaalityön ammatillista työkalutuuuria päästään tarkastelemaan analyttisesti. Tietoinen oman alan ammatillista työkalutuuuria koskeva analyysi voi voimaannuttaa työntekijöitä, sillä kulttuurin tulkitseminen ja ymmärtäminen auttaa ymmärtämään esimerkiksi työhön liittyviä rakenteita, toimintaa ohjaavia periaatteita ja arvoja (vrt. Kinnunen

2018, 181). Suhdeperustainen lähestymistapa tarjoaa mahdollisuuksia sekä sosiaalityön käytäntöjen että sosiaalityön ammatillisen työkalutuurin kehittämiseen.

Johtopäätöksenä totean, että tämän tutkimuksen perusteella sosiaalityön ammatillista työkalutuuria on tarpeen vahvistaa sosiaalityön tutkimusperustaisista lähtökohdista käsin maaseudulla ja kaupungissa. Tätä voitaisiin tehdä monella eri tasolla, mutta pragmaattisella tasolla ainakin sosiaalityöntekijöiden koko ammattitaidon näkyvällä käyttämisellä asiakastyössä, asiakasprosessien näkyväksi tekemisellä ja tiedonmuodostamisen avoimuudella sekä tutkimusperustaisten ja eettiset periaatteet huomioivien käytäntöjen vahvistamisella osana maaseudun ja kaupungin sosiaalityötä. Vuorovaikutus ja sosiaalisissa suhteissa rakentuvat neuvottelut ovat keskeistä sosiaalityön osaamista. Sosiaalisissa suhteissa rakentuvia normeja (vrt. esim. Hujala 2008, 120) ei tule unohtaa, sillä niissä rakentuvat ammatillisen työkalutuurin rakentumista ohjaavat todelliset periaatteet.

Tutkimus on ajankohtainen puheenvuoro sosiaalityön ammatillisesta työkalutuurista maaseutu- ja kaupunkikonteksteissa 2020-luvun Suomessa. Tutkimuksen tulokset auttavat tarkastelmaan sosiaalityön ammatillista työkalutuuria dynaamisesti rakentuvana sekä aikaansa ja kontekstiinsa kiinnittyvänä moniulotteisena ilmiönä. Sosiaalityön ammatillisen työkalutuurin käsitteellistäminen tuo näkyväksi suhdeperustaisen sosiaalityön mahdollisuudet sosiaalityön ammatillisen työkalutuurin teoreettisena linssinä. Tutkimus on myös maaseutu- (ks. esim. Sireni & Kattilakoski 2020; Kattilakoski 2022) ja kaupunkitutkimuksen näkökulmasta ajankohtainen puheenvuoro, sillä kiihtyneet kaupungistumisen ja maaseutuistumisen ilmiöt tuottavat myös sosiaalityöhön erilaisia rakenteellisia, kuten esimerkiksi väestökehitykseen ja työllistymiseen, koulutukseen ja erilaisiin sosiaalisiin huoliin liittyviä alueellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä, sekä sosiaalista ja kulttuurista tilaa (esim. Farrugia 2016). Sosiaalityö yhteiskuntatieteellisenä asiantuntijuutena on velvollinen ja oikeutettu huomioimaan yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia niin käytännön sosiaalityössä, tutkimuksessa kuin kehittämisessäkin.

7.2 Jatkotutkimussuositukset

Jatkotutkimussuosituksena on kohdentaa sosiaalityön tutkimusta organisaatio- ja työkuulttuurin tutkimukseen eri näkökulmista. Sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuvien sosiaalityön tilojen analysointi antaa tärkeää tietoa sosiaalityön asiantuntijuudesta, joka edistää myös sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin määrittämistä vielä tarkemmin. Toimenpide-ehdotuksena on laatia tutkimusperustaisiin käytäntöihin ja eettiseen asiantuntijuuteen perustuva sosiaalityön asiakasprosesseja koskeva ohjeistus sosiaalityön ammattikäytäntöjen vahvistamiseksi.

7.3 Tutkimuksen tulosten arviointia

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria käytännön asiakasprosessien tasolla, joten lukuisat muut näkökulmat jäävät vaille huomiota. Esimerkiksi sosiaalityön johtamiseen ei valitulla asetelmalla voida ottaa kantaa. Tulokset kuitenkin avaavat sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin määrittelyä.

Sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri on ajassa ja paikassa rakentuva ilmiö ja samalla profession merkitysjärjestelmä. Sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tutkimusta tarvittaisiin lisää, jotta ammatillisesta työkuulttuurista saisi vielä paremman käsityksen eri näkökulmista. Valitusta suhdeperustaisen asiakasprosessin näkökulmasta tarkasteltuna ammatillisesta työkuulttuurista saadaan kuitenkin kattava käsitys. Tässä tutkimuksessa rakennetaan yleinen kuvaus sosiaalityön ammatillisesta työkuulttuurista maaseudulla ja kaupungissa, joten organisaatio- ja työyhteisötasoihin liittyvät seikat eivät tule esille. Esimerkiksi Schein (2013, 28) toteaa, että kulttuureja on jokaisella hierarkkisella tasolla. Tällöin työyhteisöissä tai organisaatioissa voi olla omanlaistaan työkuulttuuria erityisine piirteineen, ja tämän tutkimuksen tulokset voivat erota tällaisista paikallisista ja organisaatiokohtaisista sosiaalityön ammatillisista työkuulttuureista.

Tutkimuksessa sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria tarkastellaan kuvailtujen ja suhteisiin liittyvien näkökulmien kautta. Muun muassa etnografinen

tutkimus sosiaalityön ammatillisesta työkuulttuurista syventäisi käsitystä ammatillisesta työkuulttuurista ja pitkillä kenttätutkimusjaksoilla voitaisiin tavoittaa sellaisia näkökulmia, jotka jäävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Laadullinen ja kuvaileva tutkimusstrategia sopii hyvin yleisesti ottaen kulttuurin tutkimiseksi, koska informanttien kokemukset tulevat esiin. Laadullinen tutkimusstrategia sopii ilmiöiden tutkimiseen, joista on entuudestaan vähän tutkimustietoa. Toisaalta määrällisellä tutkimuksella voitaisiin täydentää ja tuoda esille erilaista sosiaalityön ammatilliseen työkuulttuuriin liittyvää informaatiota. Esimerkiksi tutkimusperustaisten käytäntöjen selvittäminen laajalla kyselytutkimuksella voisi antaa tarkemman käsityksen asiakasprosesseihin liittyvistä käytänteistä.

Praktisen ja emansipatorisen tiedonintressin suuntainen tutkimusprosessi toteutuu tässä tutkimuksessa. Tutkimus tuo näkyväksi sosiaalityön ammatilliseen työkuulttuuriin liitettäviä tekijöitä. Nämä tulevat esille ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksissa muun muassa asiakaslähtöisten käytäntöjen arvostamisena, sosiaalityön aktiivisen roolin torjuntana työntekijöiden ammatillisessa työkuulttuurissa ja ammattieettisen toiminnan arvostamisena. Nämä näkökulmat kuvaavat muun muassa erilaisia sosiaalityön ammatilliseen työkuulttuuriin liitettäviä arvostuksia, odotuksia, repressioita ja tarpeita.

Toisen tutkimuskysymyksen tuloksissa vastataan siihen, millaisia sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirteitä on identifioitavissa maaseudulla ja kaupungissa ja tulokset tuovat esille sosiaalityön pragmaattisen ammatillisen työkuulttuurin normeja ja toimintaohjaavia periaatteita, jotka painottuvat hieman eri tavoin maaseudulla ja kaupungissa. Toisaalta myös yhteisiä ja konteksteihin kytkeytymättömiä ammatillisen työkuulttuurin piirteitä on nähtävissä. Tulokset kuvaavat sitä, ettei sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri ole irrallinen ilmiö asiakastyön käytännöistä, palvelujärjestelmään liittyvästä kehityksestä, yhteiskunnallisista muutostendensseistä, eikä ammattialan sisäisistä keskusteluista, esimerkiksi sosiaalityön ammatillisen kehittymisen suunnan pohdintoista. Käytännön tason sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin näkyväksi tuominen luo jalansijaa sosiaalityön avoimuuden kulttuurille. Sosiaalityön käytännöt ovat asioita, joista yhteiskunnassa tulisi puhua avoimesti eri paikoissa vaikuttavien sosiaalityön asiantuntijoiden ja asiakkaana olevien ihmisten toimesta.

Tässä tutkimuksessa ontologiset ja epistemologiset valinnat tukevat tutkimuksen praktisen ja emansipatorisen tiedonintressin suuntaista analyysia. Sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri määrittyy erilaisissa suhteissa maaseutu- ja kaupunkikonteksteissa. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset kuvaavat sosiaalityön ammatillisen työkultuurin tutkimus- ja tiedeperustaa kattavasti ja kriittisesti sekä erilaisia suhteita huomioiden. Toisaalta, pohjoismaisessa tutkimuksessa maaseudun ja kaupungin konteksteihin ja maaseutuistumisen sekä kaupungistumisen ilmiöihin sosiaalityön ammatillisen työkultuurin yhteydessä on kiinnitetty vähemmän huomiota. Tutkimuksen empiirisen analyysin perusteella kontekstuaaliset, kulttuuriset ja sosiaaliset aspektit ovat tärkeitä huomioitavia tekijöitä sosiaalityön käytännöissä, sillä ne muodostavat perustan sosiaalityön ammatillisen työkultuurin rakentumiselle.

Toisen tutkimuskysymyksen tulokset tuovat esiin sen, että sosiaalityön pragmaattinen ammatillinen työkulttuuri rakentuu erilaisten välttämättömyyksien ja resurssiniukkuutta korostavan kulttuurisen normin sekä vuoro-vaikutuksen ja sosiaalisten suhteiden normin myötä. Epäselvyyttä kuvaava ammatillisen työkultuurin normi ohjaa tarkastelemaan sosiaalityön ammatillista työkulttuuria avoimesti ja kehittämään tilannesidonnaista ammatillista työkulttuuria. Pragmaattista sosiaalityön ammatillista työkulttuuria ohjaavat normit kytkeytyvät tämän tutkimuksen perusteella ammatillista työkulttuuria määrittäviin rakenteisiin, eivätkä ne liity keskeisesti esimerkiksi sosiaalityön tieteellistä tietoa hyödyntävään tiedonmuodostamiseen tai ammattietiikan huomioimiseen käytännön työssä. Arvioin tämän liittyvän muun muassa hiljaisen tiedon merkittävään sijaan sosiaalityön käytännöissä, sosiaalityön ammatilliseen työkulttuuriin liittyviin organisaatio- ja muihin alakulttuureihin, joissa sosiaalityön tieteellis-käytännöllistä orientaatiota ei tunnisteta laajasti, eikä sitä näin ollen voida edistää, sosiaalityön johtamisen kysymyksiin ja toisaalta myös sosiaalityön verrattain lyhyeen historiaan tutkimusperustaisena ammattina, jossa sille ei ole muotoutunut yhtenäistä ja vahvaa oman alan ammatillista työkulttuuria. Kolmannen tutkimuskysymyksen tulokset tuovat näkyväksi sen, että suhdeperustainen sosiaalityö sisältää erilaisia sosiaalityön teoreettisia ja käytännöllisiä näkökulmia ja sosiaalityön ammatillinen työkulttuuri asemoi suhdeperustaista sosiaalityötä.

Lisäksi tulokset kuvaavat sitä, että sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria on perusteltua tarkastella aiemmin vähälle huomiolle jääneen harvaan asuttu maaseutu-kaupunki -jaottelun näkökulmasta. Mikäli ymmärrämme sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin rakentuvan pelkästään sosiaalityötä määrittävien, helposti itsestään selvyytensä pitämämme reunaehtojen, kuten oman työkontekstimme, lainsäädännön tai esimerkiksi työkäytäntöihin liittämämme oletustemme ja uskomustemme kautta (vrt. Rossiter 2011), emmekä huomioi kontekstuaalista aspektia, niin tällöin voi olla vaarana, että ohitamme muun muassa eettisen tarkastelun sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin lähtökohtana ja sivuutamme sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin suhteissa rakentuvia ja konteksteihin liittyviä näkökulmia.

Tutkimus myös antaa käsityksen 2020-luvun taitteen kotimaisesta sosiaalityöstä ammatillisena käytäntönä. Minkälaista sosiaalityön ammatillinen työkuulttuuri on tulevaisuudessa? Näen sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin keskeiseksi osaksi sosiaalityötieteen ammatillista kehittymistä. Ammatillinen työkuulttuuri ei synny tyhjiössä, vaan sen rakentumiseen vaikuttavat erilaiset rakenteet työyhteisötasolta yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Sosiaalityöntekijöiden koulutuksessa hankkimaa asiantuntijuutta ja ammattitaitoa voitaisiin tukea tiedostavalla ja kriittisellä ammatillisella työkuulttuurilla, mikä ansiosta myös käytännön työssä koko sosiaalityöntekijän ammattitaidon potentiaali tulisi näkyvämmiin osaksi ammattikäytäntöjä. Vuosikymmenien ajan kotimaisissa tutkimuksissa on korostettu sosiaalityön tieteenfilosofisia näkökohtia, sosiaalityön teorioita ja tiedettä. Tässä tutkimuksessa tällaiset viitteet käytännön tasolla kuvataan ohuesti tai ei ollenkaan. Tiedostavalla ja kriittisellä ammatillisella työkuulttuurilla tarkoitan siis ennen kaikkea ammattialan, organisaatioiden ja työyhteisöjen ammatillista kulttuuria, jossa voitaisiin tarkastella ammattikäytäntöjä kriittisesti, muuttaa niitä aktiivisesti ja edelleen kehittyä ammatillisuudessa. Sosiaalityön ammatillista työkuulttuuria voisi myös auttaa vahvistumaan palaamalla sosiaalityön teorioiden ja tieteenfilosofisten merkityksien äärelle ja tuomalla niiden periaatteet vahvemmin eli näkyvästi ja perustelevasti mukaan käytännön sosiaalityötä ympäröiviin rakenteisiin – esimerkiksi asiakasprosessien suunnitteluun, johtamiseen ja työn organisointiin – hyödynnettäviksi ja kriittisesti arvioitaviksi.

Ainoa todella tärkeä asia, mitä ihmiset voivat tehdä, on luoda ja hallita kulttuuria. Jos et hallitse kulttuuria, se hallitsee sinua, etkä saata olla edes tietoinen sen vaikutuspiiristä ja siitä, mitä ympärilläsi tapahtuu— (mukaillen Schein, E.)

LÄHTEET

- Aaltio, Elina & Isokuortti, Nanne. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi: Valtakunnallinen arviointi. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 2019_003. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-289-5>
- Ahonen, Jorma & Pohjanheimo, Esa. 2000. Asian ytimessä. *Työkulttuurin kehittäminen oppivassa organisaatiossa*. Helsinki: Palmenia.
- Ahvenus, Päivi. 2012. Sosiaalityön erityispiirteet pienessä kunnassa. Teoksessa Strömberg-Jakka Minna & Karttunen Teija (toim.) *Sosiaalityön haasteet*. Tukea ammattilaisten arkeen. Juva: Bookwell Oy, 296–319.
- Akhtar, Farrukh Nahid. 2013. *Mastering Social Work Values and Ethics*. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers.
- Akintayo, Thomas, Hämäläinen, Juha & Rissanen Sari. 2016. Global Standards and the realities of multiculturalism in social work curricula. *International Social Work*, 61 (3), 395–409. <https://doi.org/10.1177/0020872816648200>
- Al-Alawi, Adel Ismail; Al-Marzooqi, Nayl Yousif & Mohammed, Yasmeen Fraidoun. 2007. Organizational culture and knowledge sharing: Critical success factors. *Journal of Knowledge Management* 11(2), 22–42. DOI:10.1108/13673270710738898
- Alasuutari, Pertti. 1995. *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Alho, Sirkka. 2017. *Perheiden tukena. Tutkimus kasvatus- ja perheneuvolatyöstä ja kollektiivisesta identiteetistä asiantuntijoiden tulkitsemina*. Itä-Suomen yliopisto. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies.
- Alvesson, Mats 2002. *Understanding Organizational Culture*. Lontoo: Sage Publications.
- Andersen, Torben M. 2008. Pohjoismainen malli – tulevaisuuden näkymät ja haasteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 73(4), 402–410. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100672/andersen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Armila, Päivi. 2016. Hylkysyrjäläisnuorten arjen rytmit ja piirit. Teoksessa Armila Päivi; Halonen Terhi & Käyhkö Mari (toim.) *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuuden kuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 178, 60–73.
- Armila, Päivi; Hartikainen, Esko & Halonen, Terhi. 2016. Hylkysyrjän evakuoitu nuoruus? Teoksessa Armila Päivi; Halonen Terhi & Käyhkö Mari (toim.) *Nuorten elämänraameja ja tulevaisuuden kuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 178, 135–137.
- Arnd-Caddigan, Margaret & Pozzuto, Richard. 2008. Types of Knowledge, Forms of Practice. *The Qualitative Report*, vol 13 (1), 61–77. <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR13-1/arnd-caddigan.pdf>
- Aro, Timo & Haanpää, Susanna 2018. KUUMA, kuntien muuttoliikkeen taloudelliset vaikutukset. <http://www.mdi.fi/content/uploads/2018/04/KUUMA-kuntien-muuttoliikeanalyysi.pdf>
- Arola, Marjut. 2020. *Organisaatiokansalaisuus sosiaalityön professionissa*. Itä-Suomen yliopisto. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies.
- Arola, Marjut; Pehkonen, Aini & Laulainen, Sanna. 2020. Sosiaali- ja terveystalouden korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen toimijuuden ideaalit. *Yliopistopedagogiikka*, 27 (1). URL: <https://lehti.yliopistopedagogiikka.fi/2020/02/25/terveysala-toimijuuden-ideaalit>
- Askeland, Gurid Aga & Payne, Malcolm. 2001. What is Valid Knowledge for Social Workers? *Social Work in Europe*, vol 8 (3), 13–23. <http://docs.scie-socialcareonline.org.uk/fulltext/74815.pdf>
- Banks, Sarah. 2012. *Ethics and Values in Social Work*. Englanti: Macmillan Higher Education.
- Banks, Sarah. 2015. Social Work Ethics. Teoksessa Wright, J. (toim.) *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Oxford: Elsevier, 782–788.
- Barbehön, Marlon. 2020. Reclaiming constructivism: towards an interpretive reading of the ‘Social Construction Framework’. *Policy Sciences*, vol 53, 139–160. <https://doi.org/10.1007/s11077-020-09370-7>

- Bodor, Ralph C. 2008. Nonsexual dual and multiple relationships: "When urban worldviews define rural reality". *Rural Social Work and Community Practice* 13 (1) 7–19.
- Bogo, Marion. 2006. *Social Work Practice: Concepts, Processes, and Interviewing*. New York: Columbia University Press.
- Bolin, Anette. 2018. Organizing for agency: rethinking the conditions for children's participation in service provision. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Wellbeing* 13 (1). <https://doi.org/10.1080/17482631.2018.1564515>
- Bradford, Stephanie 2018. *Social Work Ethics and Organizational Culture: A Gap in Social Work Education and Social Work Field Education*. St. Catherine University / University of Saint Thomas School of Social Work. <https://sophia.stkate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1025&context=dsw>
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria. 2006. Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3 (2), 77–101. doi/abs/10.1191/1478088706qp063oa
- Brawley, Edvard Allan. 1974. The Nonprofessional and the Professional Culture: A Dilemma for e: A Dilemma for Social Work. *The Journal of Sociology and Social Welfare*, vol 2 (2), 182 – 197. <https://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1077&context=jssw>
- Briskman, Linda. 2001. A Moral Crisis for Social Work: Critical Practice & Codes of Ethics. *Critical Social Work*, 2 (1). <https://ojs.uwindsor.ca/index.php/csw/article/view/5623>
- Brocius, Heidi; Eisenberg Jacqueline; York, Jenny; Shepard, Helen; Clayton, Sharon. & Van Sickle, Brittany. 2013. The Strengths of Rural Social Workers: Perspectives on Managing Dual Relationships in Small Alaskan Communities. *Journal of Family Social Work*, 16 (1), 4–19. <https://doi.org/10.1080/10522158.2012.745180>
- Bukh, Per Nikolaj; Christensen, Karina Skovvang & Svanholt, Anne Kirstine. Making sense of costconsciousness in social work. 2021. *Qualitative Research in Accounting & Management*, vol. 18 (1), 102 – 126.

- Bäcklund, Pia. 2003. Rajankäyntiä: asukaslähtöiset kehittämishankkeet Helsingissä. Teoksessa Kopomaa T. (toim.) *Kohti kaupunkisosaalityötä. Haasteena tasapainoinen kaupunki*. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia, 193–212.
- Cheers, Brian; Darracott Ros & Lonnie Bob. 2005. Domain of Rural Social Work Practice. *Rural Society*, 15 (3), 234–251. <https://doi.org/10.5172/rsj.351.15.3.234>
- Chisala, Gloria Lucy. 2006. How is Social Work Affected by Different Contexts? *Journal of Comparative Social Work*, 1(1), 38–46. <https://doi.org/10.31265/jcsw.v1i1.24>
- Clarke, Kris. 2021 Reimagining Social Work Ancestry: Toward Epistemic Decolonization. *Feminist Inquiry in Social Work* 1–13 <https://doi.org/10.1177/08861099211051326>
- Compton, Beulah Roberts & Galaway Burt. 1989. *Social Work Processes*. California: Wadsworth Publishing Company.
- Cooke, Robert A. & Szumal, Janet L. 1993. Measuring Normative Beliefs and Shared Behavioral Expectations in Organizations: The Reliability and Validity of the Organizational Culture Inventory. *Psychological Reports*. Vol 72(3), 1299–1330. <https://doi.org/10.2466/pr0.1993.72.3c.1299>
- Croxtan, Tom A.; Jayaratne, Srinika. & Mattison, Debra. 2002. Social Work Practice Behaviours and Beliefs: Rural-Urban Differences? *Advances in Social Work*, 3 (2), 117–133. <https://doi.org/10.18060/33>
- Dall, Tanja & Sarangi, Srikant. 2018. Ways of ‘appealing to the institution’ in interprofessional rehabilitation team decision-making. *Journal of Pragmatics*, 129, 102–119. DOI: 10.1016/j.pragma.2018.03.012
- Delgado, Janet; de Groot, Janet; MaCaffey, Graham; Dimitropoulos, Gina; Sitter, Kathleen C. & Austin, Wendy. 2021. Communities of practice: acknowledging vulnerability to improve resilience in healthcare teams- *Journal of Medical Ethics*, vol 47 (7), 488–493. [10.1136/medethics-2019-105865](https://doi.org/10.1136/medethics-2019-105865)
- Dietz, Graham; Gillespie, Nicole & Chao, Georgia C. 2010. Unravelling the complexities of trust and culture. Teoksessa Mark N. K. Saunders, Denise Skinner, Graham Dietz, Nicole Gillespie ja Roy J. Lewicki (toim.),

Organizational Trust. A Cultural Perspective, 3 -41, DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511763106.002>

- Dixon-Woods, Mary; Bonas, Sheila; Booth, Andrew; Jones, David R.; Miller, Tina; Sutton, Alex J.; Shaw, Rachel L.; Smith, Jonathan A. & Young, Bridget 2006. How can systematic reviews incorporate qualitative research? A critical perspective. *Qualitative Research* 6 (1), 27 – 44. <https://doi.org/10.1177/1468794106058867>
- Downing, Kim S; Brackett, Melody & Riddick, Deborah. 2021. Self-care management 101: Strategies for social workers and other frontline responders during the COVID-19 pandemic in rural communities. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, vol 31 (1-4), 353–361, DOI: 10.1080/10911359.2020.1825265
- Drisko, James. 2014. Split or Synthesis: The Odd Relationship Between Clinical Practice and Research in Social Work and in Social Work Education. *Clinical Social Work Journal*, vol 42 (2), 182–192. DOI: 10.1007/s10615-014-0493-2.
- Edwards, Beverly & Addae, Rejoice 2015. Ethical Decision-Making Models in Resolving Ethical Dilemmas in Rural Practice: Implications for Social Work Practice and Education. *Journal of Social Work and Values*, 12 (1), 88–92. <https://jswve.org/download/2015-1/articles/88-JSWVE-12-1-Rural%20Practice-Resolving%20Ethical%20Dilemmas.pdf>
- Eraut, Michael. 2007. Learning from other people in the workplace. *Oxford Review of Education*, vol 33 (4), 403–422. DOI:10.1080/03054980701425706
- Eronen, Anne; Lehtinen, Timo; Londén, Pia & Perälähti, Anne. 2016. *Sosiaalibarometri* 2016. Erytiskatsaus toimeentulosta ja sote-uudistuksesta. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.
- Eräsaari, Risto. 2007. Konteksti. Teoksessa Laine, Markus; Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.) *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus, 149 – 172.
- Eteläpelto, Anneli; Heiskanen, Tuula & Collin, Kaija. 2011. Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa. Teoksessa Eteläpelto, A., Heiskanen, T. & Collin, K. (toim.) *Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys*. Tampereen yliopisto, 11–32. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201612162853>

- Eteläpelto, Anneli; Vähäsantanen, Katja; Hökkä, Päivi & Paloniemi, Susanna. 2014. Miten käsitteellistää ammatillista toimijuutta työssä? *Aikuiskasvatus* 3/2014, 202–214.
- Fairbanks, Robert P. 2003. A Theoretical Primer on Space. *Critical Social Work* 4, (1), Social Work and Ecology. <https://ojs.uwindsor.ca/index.php/csw/article/view/5634>
- Fargion, Silvia. 2014. Synergies and tensions in child protection and parent support: policy lines and practitioners' cultures. *Child and Family Social Work* 19, 24–33. DOI:10.1111/j.1365-2206.2012.00877.x
- Farrugia, David. 2014. Towards a spatialised youth sociology: the rural and the urban in times of change. *Journal of Youth Studies*, vol 17 (3), 293–307. <https://doi.org/10.1080/13676261.2013.830700>
- Farrugia, David. 2016. The mobility imperative for rural youth: the structural, symbolic and non-representational dimensions rural youth mobilities. *Journal of Youth Studies*, vol 19 (6), 836–851. <https://doi.org/10.1080/13676261.2015.1112886>
- Ferguson, Harry; Warwick, Lisa; Disney, Tom; Leigh, Jadwiga; Singh Cooner, Tarsem & Beddoe, Liz. 2020. Relationship-based practice and the creation of therapeutic change in long-term work: social work as a holding relationship. *Social Work Education*, <https://doi.org/10.1080/02615479.2020.1837105>
- Fink, Arlene. 2019. *Conducting Research Literature Reviews: From the Internet to Paper*. Lontoo: Sage Publication Inc.
- Fossestøl, Bjørg. 2021. Ethics, Knowledge and Ambivalence in Social Workers' Professional Self-Understanding. *British Journal of Social Work* (2019) 49, 1968–1986 doi: 10.1093/bjsw/bcy113
- Foucault, Michel. 1980. *Power knowledge. Selected interviews & other writings 1972–1977*. Ed. Gordon C. New York: Pantheon books.
- Gadamer, Hans-Georg. 2006. Classical and Philosophical Hermeneutics. *Theory, Culture & Society*, vol. 23(1), 29–56. DOI: 10.1177/0263276406063228
- Gambrill, Eileen. 1995. Behavioral Social Work: Past, present and future. *Research on Social Work Practice*, vol 5 (4), 460–484. <https://doi.org/10.1177/104973159500500406>

- Germain, Carel, B. 1978. Space: An Ecological Variable in Social Work Practice. *Social Casework*, vol 59 (9), 515–522. <https://doi.org/10.1177/104438947805900901>
- Ginsberg, Leon. 2005. *Social work in rural communities*. Alexandria VA: Council on Social Work Education, Michigan University Press.
- Goffee, Rob & Jones, Gareth. 1996. What Holds the Modern Company Together? *The Harvard Business Review*, vol 74 (6), 133–148. <https://hbr.org/1996/11/what-holds-the-modern-company-together>
- Gray, Mel & Fook, Jan. 2004. The Quest for A Universal Social Work: Some Issues and Implications. *Social Work Education*, vol 23 (5), 625 – 644. DOI:10.1080/0261547042000252334
- Gray, Mel & Schubert, Leanne. 2013. Knowing what we know about knowledge in social work: The search for a comprehensive model of knowledge production. *International Journal of Social Welfare*, vol 22 (4). DOI:10.1111/ijsw.12013
- Green, Rosemary. 2007. Welfare workers' experiences of rural practice –similar but different. *Rural Social Work and Community Practice*, 12 (1), 41–46. <https://researchonline.federation.edu.au/vital/access/manager/Repository/vital:367>
- Greenwood, Ernest. 1957. Attributes of a Profession. *Social Work*, vol. 2 (3), 45-55. <https://web.engr.uky.edu/~jrchee0/CE%20401/CE-401%20Important%20Seminar%20Documents/Attributes%20of%20Professons-Greenwood.pdf>
- Grönlund, Rainer. 2010. *Pitkään kotona – kuntoutuksen avullako? Tutkimus ryhmämuotoisesta vanhuskuntoutuksesta*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 111. Kelan tutkimusosasto, Helsinki.
- Guest, Greg; MacQueen Kathleen & Namey Emily E. 2012. *Applied Thematic Analysis*. California: Sage Publications.
- Hall, Pippa. 2005. Interprofessional teamwork. Professional cultures as barriers. *Journal of Interprofessional Care*, 1, 188–196. DOI: 10.1080/13561820500081745
- Hallintolaki 434/2003.

- Hardcastle, David; Powers, Patricia S. & Wenocur, Stanley. 2011. *Community Practice: Theories and practices for social workers*. New York: Oxford University Press.
- Harinen, Päivi. 2013. Matto- ja maitolaitureilla. Hylkysyrjän nuoret ja vapaa-ajanongelma. Teoksessa Ronkainen, Jussi & Punamäki, Marika (toim.) *Nuoret ja syrjäytyminen Itä-Suomessa*. Mikkelin ammattikorkeakoulu, 132.
- Harrikari, Timo. 2016. Byrokratian syklit ja asiakkaiden rytmit sosiaalityössä. Teoksessa Törrönen, Maritta; Hänninen, Kaija; Jouttimäki, Päivi; Lehto-Lundén, Tiina; Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Tallinna: Gaudeamus, 127–138.
- Harrikari, Timo; Romakkaniemi, Marjo; Tiitinen, Laura & Ovaskainen, Sanna 2021. Pandemic and Social Work: Exploring Finnish Social Workers' Experiences through a SWOT Analysis. *The British Journal of Social Work*, vol 51 (5), 1644–1662. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab052>
- HE 164/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihoitolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_164+2014.pdf Luettu 15.9.2019.
- Heikkilä, Matti; Rintala, Taina; Airio, Ilpo & Kainulainen, Sakari. 2002. *Hyvinvointi maalla ja kaupungissa*. Stakes, 126.
- Heinonen, Jari. 2014. Rakenteellinen sosiaalityö muutoksessa ja muuttajana. Teoksessa Pohjola, Anneli, Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim) *Rakenteellinen sosiaalityö, sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*. EU: UNIpress, 37–63.
- Helminen, Jari. 2013. *Päämääränä sosiaalialan ammattilaisuus, sosiaaliohjaajien näkemyksiä ammattialasta*. Lapin yliopisto. Acta electronica Universitatis Lapponiensis.
- Helne, Tuula; Hirvilampi, Tuuli & Laatu, Markku 2012. *Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla*. Kelan tutkimusosasto. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Hietämäki, Johanna. 2015. *Lastensuojelun alkuarvioinnin vaikutukset vanhempien näkökulmasta*. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 529.

- Hirvonen, Helena. 2012. From embodied to disembodied professionalism? Discussing the implications of medico-managerial welfare state. *Social Policy and Administration*, 48 (5), 576–593. <https://doi.org/10.1111/spol.12045>
- Hitlin, Steven & Elder, Glen H. 2007. Time, Self and Curiously Abstract Concept of Agency. *Sociological Theory* 25:2, 170 – 191. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9558.2007.00303.x>
- Hofstede, Geert; Hofstede Gert Jan & Minkov, Michael. 2010. *Cultures and Organizations. Software of the Mind: Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival*. New York: McGraw-Hill Professional.
- Holmila, Marja. 2001. *Kylä, kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Yhteisöelämän muutos ja jatkuvuus*. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura.
- Honkanen, Mika. 2016. *Alue, politiikka ja laki: Analyysi eduskunnan aluepoliittisen lainsäädännön keskusteluista vuosina 1966, 1975, 1988 ja 1993*. Helsingin yliopisto, matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, geotieteiden ja maantieteen laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1368-9>
- Howe, David. 2008. Relating Theory to Practice. Teoksessa Martin Davies (toim.) *Social Work*. Oxford: Blackwell Publishing, 87–93.
- Hudson, Cate; Goel, Kalpana & Cowie, Jane 2021. Making Continuing Professional Development Relevant and Accessible in Regional Social Work. *Australian Social Work* 74 (1), 29–41. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2020.1817960>
- Huhtala, Mari. 2013. *Virtues that Work Ethical Organisational Culture as a Context for Occupational Well-being and Personal Work Goals*. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research.
- Hujala, Anneli. 2008. *Johtamisen moniäänisyys. Johtaminen vuorovaikutuksena ja puhuntana hoivayrityksissä*. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 149.
- Humble, Michael; Lewis, Melinda L.; Scott, Diane L. & Herzog Joseph R. 2013. Challenges in Rural Social Work Practice: When Support Groups Contain Your Neighbors, Church Members, and the PTA. *Social Work with Group*, 36 (2–3), 249–258. DOI:10.1080/01609513.2012.753807

- Häikiö, Liisa. 2018. Parasta kaupunkipolitiikkaa on sosiaalisesti kestävä kaupunkikehityksen edistäminen. *Kaupunkien aikakausi. Kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja 2020-luvun kaupunkipolitiikasta*, Helsinki Symposium, 27 – 29. <https://www.hel.fi/static/helsinki/julkaisut/kaupunkien-aikakausi-2018.pdf>
- Hämeenaho, Pilvi. 2012. Palvelujen saavutettavuus harvaan asutulla maaseudulla. Esimerkkinä lasten päivähoidotopalvelut. *Janus*, 20 (1), 37–46. <https://journal.fi/janus/article/view/50642/15362>
- Hämäläinen, Juha. 2008. Vertailevan tutkimuksen merkityksestä sosiaalityön tieteenalakehitykselle. Tutkiva sosiaalityö. Sosiaalityön tiede- ja teoriaperusta. Puurunen, Piia; Suonio, Mari & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) *Talentia-lehti/Sosiaalityön tutkimuksen seura* 2008.
- Hämäläinen, Juha. 2018. Social pedagogy. Teoksessa Neil Thompson & Paul Stepney (toim.) *Social Work Theory and Methods; The Essentials to be*. New York: Routledge, 166 – 178.
- Hämäläinen, Juha & Niemelä Pauli. 2014. Uudistuvan sosiaalihuoltolain arvoperiaatteet. Teoksessa Haverinen, Riitta; Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 80–108.
- Hänninen, Kaija & Poikela, Ritva. 2016. Toimintalähtöinen, dialoginen ja kohtaava vuorovaikutus. Teoksessa Törrönen, Maritta; Hänninen, Kaija; Jouttimäki, Päivi; Lehto-Lundén, Tiina; Salovaara, Petra; & Veistilä, Minna (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Tallinna: Gaudeamus, 148–164.
- IFSW 2014. International Federation of Social Work. Saatavissa: <http://ifsw.org/getinvolved/global-definition-of-social-work/> Luettu 21.4.2017.
- IFSW 2018. Statement of Ethical Principles. Saatavissa: <https://www.ifsw.org/statementof-ethical-principles/> Luettu 19.8.2018
- Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948. Ihmisoikeusliitto. <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/> Luettu 21.5.2021.
- Ilmonen, M. 2010. Neljä Helsinkiä. Teoksessa Lehtonen, H. & Ilmonen, M. (toim.) *Kaupunkimaisuuden lunastamaton lupaus*. Espoo: Yliopistopaino, 13–56.

- Ingram, Richard & Smith, Mark. 2018. Relationship-based practice: emergent themes in social work literature. IRISS Insights nro 41. <https://www.iriss.org.uk/resources/insights/relationship-based-practice-emergent-themes-social-work-literature>
- Ius, Marco. 2020. P.I.P.P.I.: The Program of Intervention for the Prevention of Institutionalization: Integrating Intervention, Training, Research, and Policy to Support Families and Professionals. *Child Welfare*, vol 98 (6), 103–125. <https://www.proquest.com/openview/717d7c68d8e5d6c49bc46dfd54ff61ca/1?pq-origsite=gscholar&cbl=40853>
- Jaakkola, Eevi. 2015. Yhteisöllisyys syrjäisellä maaseudulla asuvien ikääntyvien arjessa. *Acta Universitatis Lapponiensis* 307. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Jansen, Anne. 2018. It's so Complex! Understanding the challenges of child protection work as experienced by newly graduated professionals. *British Journal of Social Work*, 48(6), 1524–1540. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx127>
- Jeyasingham, Dharman. 2014. The Production of Space in Children's Social Work: Insights from Henri Lefebvre's Spatial Dialectics. *British Journal of Social Work*, 44, 1879–1894. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bct053>
- JBI 2021. Joanna Briggs Institute. Critical Appraisal Tools. Checklist for Qualitative Research. <https://jbi.global/critical-appraisal-tools> Luettu 27.4.2021
- Jokinen, Arja. 2008. Sosiaalityö tukena ja kontrollina aikuisten kohtaamisessa. Teoksessa Juhila, Kirsi & Jokinen, Arja (toim.) *Sosiaalityötä aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 110–144.
- Jokinen, Arja. 2016. Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa Törrönen, Maritta; Hänninen, Kaija; Jouttimäki, Päivi; Lehto-Lundén, Tiina; Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Tallinna: Gaudeamus, 138–147.
- Juhila, Kirsi. 2006. *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Julkunen, Raija. 2006. *Kuka vastaa? Hyvoinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino oy.

- Junnonen, Sanna-Riitta; Hämäläinen, Juha; Töttö, Pertti; Väisänen, Raija; Rantonen, Otso & Salo, Paula. Sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuus ja siinä tapahtuneet muutokset vuosina 2000-2012. *Janus*, vol 27 (2), 144 – 163.
- Juvonen, Tarja. 2005. Osallisuuden kytkennät etsivään työhön – katunuoret. Teoksessa Kopomaa, T. & Meltti, T. (toim.) *Kaupunkisosaalityötä paikantamassa*. Helsinki: Yliopistopaino, 37–54.
- Järvensivu, Linda; Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo 2016. Locating Sámi social work in Finland: Meanings produced by social workers in working with Sámi people. *International Social Work*, vol 59 (5), 600–613. <https://doi.org/10.1177/0020872816646817>
- Jönsson, Jessica H. 2019. Servants of a ‘sinking titanic’ or actors of change? Contested identities of social workers in Sweden. *European Journal of Social Work*, 22 (2), 212–224. <https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1529659>
- Kahila, Petri; Hirvonen, Timo; Jolkkonen, Arja; Kurvinen, Arja; Lemponen Virpi; Makkonen, Teemu; Rautiainen, Simo; Teräs Jukka; Turunen, Eeva; Copus, Andrew; Lebbing, Jesper; Vester, Linda & Meijer, Marlies. *Mitä on älykäs sopeutuminen?* Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:42. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164165/VNTEAS_2022_42.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kajava, Mirja. 1988. Kontrolli sosiaalityössä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Urponen, Kyösti (toim.) *Sosiaalityö kaamoksessa*. Rovaniemi: Lapin korkeakoulun monistuskeskus, 71–107.
- Kananoja, Aulikki & Penttimäki, Anni. 1977. *Yksilökohtainen sosiaalityö. Teoria ja käytäntö*. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Kananoja, Aulikki; Lähteinen, Martti; Marjamäki, Pirjo; Laiho, Kristiina; Sarvimäki Pirjo; Karjalainen, Pekka & Seppänen Marjaana. 2007. *Sosiaalityön käsikirja*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kananoja, Aulikki; Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo. 2011. *Sosiaalityön käsikirja*. Tallinna: Tietosanoma.

- Karisto, Antti. 2003. Pelottava kaupunki. Teoksessa Kopomaa, Timo (toim.) *Kohti kaupunkisosaalityötä*. Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Pääkaupunkiseudun yksikkö, 67–82.
- Karisto, Antti. 2004. *Arkivihtyvyyden aika, kaupunkipolitiikan pehmeä puoli. Kaupunkiseutujen kasvun aika*. Sisäasiainministeriön julkaisu 14/2004.
- Karjalainen, Pekka; Metteri, Anna & Strömberg-Jakka, Minna. 2019. Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys 2030. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41.
- Karjalainen, Pekka; Karisto, Antti & Seppänen, Marjaana. 2002. Lähiöt, kaupunkisosaalityö ja projektitoiminta. Teoksessa Juhila, Kirsi; Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: SoPhi, 253–271.
- Karjalainen, Pekka; Karisto, Antti & Seppänen, Marjaana. 2003. Lähiöt, kaupunkisosaalityö ja projektitoiminta. Teoksessa Timo Kopomaa (toim.) *Kohti kaupunkisosaalityötä – haasteena tasapainoinen kaupunki*. Helsinki: Palmenia-kustannus. 229 – 250.
- Karvinen-Niinikoski, Synnove; Salonen, Jari; Meltti, Tero; Yliruka, Laura., Tapola-Haapala, Maria. & Björkenheim, Johanna. 2005. *Konstikas sosiaalityö 2003*. Suomalaisen sosiaalityön todellisuus ja tulevaisuuden näkymät. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:28. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504225991>
- Karvinen-Niinikoski, Synnove & Satka, Mirja. 2006. Sosiaalityön tutkimus – aikamme kuvastin ja ammattikäytäntöjen peili? *Talentia-lehti/ Sosiaalityön tutkimuksen seura*, 9 – 12. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/18405/sosiaalityon_tutkimus_sts2006.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Karvonen, Sakari. 2018. Koetun hyvinvoinnin erot maakuntien välillä. Teoksessa *Suomalaisten hyvinvointi 2018*. Laura Kestila & Sakari Karvonen (toim. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki: Punamusta, 172 – 187. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137498/THL_Suomalaisten%20hyvinvointi%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Katajamäki, Hannu. 2009. Suurkuntien maaseutualueet edellyttävät uudenlaista paikallista hallintaa. *Maaseudun uusi aika* 3 (17), 47–55. http://www.mua-lehti.fi/wp-content/uploads/2018/09/mua_2009_3_ka_Katajamaki.pdf
- Kattilakoski, Mari. 2022. *Kansalaisosalistumisen muutos maaseudun hyvinvointipalveluissa*. Itä-Suomen yliopisto. file:///C:/Users/terhi.myller/Downloads/urn_isbn_978-952-61-4479-5%20(1).pdf
- Kattilakoski, Mari & Sireni, Mari. 2020. Koettu arjen hyvinvointi ja sen murtumat maaseudun naisten kertomuksissa. *Maaseutututkimus* 1/2020, 7–28. <https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/94368/53268>
- Kestila, Laura & Karvonen, Sakari (toim.) 2018. *Suomalaisten hyvinvointi 2018*. Helsinki: Punamusta. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-256-7>
- Kettunen, Marika. 2013. Maaseudun SGEI-palveluiden perustelut ja tarve kansalaisnäkökulmasta. Teoksessa Vihinen, Hilikka & Moilanen, Hanna (toim.) *Maaseudun palvelut valinkauhassa. Markkinoiden toimivuus ja SGEI*. MTT raportti 81.
- Kinnunen, Juha. 1988. Terveysthuollon organisaatioiden kulttuuri ja johtaminen. *Hallinnon tutkimus* 3, 170–182. c
- Kinnunen, Juha. 2018. Organisaatiokulttuuri ja johtaminen. Teoksessa Rissanen, Sari & Lammintakanen, Johanna (toim.) *Sosiaali- ja terveysthuollon johtaminen*. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 167–184.
- Kivelä, Päivi. 2014. Syrjässä syrjäytyneet. Pelon sosiaalipolitiikka ja verkostoyhteistyön mahdollisuudet maaseudulla. Sininauhaliitto.
- Kivipelto, Minna & Blomgren, Sanna. 2014. AVAIN-mittarin soveltuvuus toimeentulotuen vaikuttavuuden arvioinnissa – mittarin testaus Seinäjoen sosiaalivirastossa. *Hallinnon tutkimus*. 33 (3), 225– 242. <https://journal.fi/hallinnontutkimus/article/view/98669/56344>
- Kivipelto, Minna & Kotiranta, Tuija. 2011. Valtaistumisen vaikuttavuuden arviointi. Miten voisimme edistää sitä sosiaalityössä? *Janus*, 19 (2), 122–142. <https://journal.fi/janus/article/view/50608>
- Kivipelto, Minna; Blomgren, Sanna; Karjalainen, Pekka & Saikkonen, Paula. 2013. Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointimittareiden

kehittämisen lähtökohtia. Teoksessa Kivipelto, Minna; Blomgren, Sanna; Karjalainen, Pekka & Saikkonen, Paula (toim.) *Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä – arviointimalleista mittareihin*. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, raportti 8/2013. Tampere: Juvenes Print, Suomen Yliopistopaino Oy.

- Klinga, Charlotte; Hasson, Henna; Andreen-Sachs, Magna & Hansson, Johanna. 2018. Understanding the dynamics of sustainable change: A 20-year case study of integrated health and social care. *BMC Health Services Research*, 18 (1). DOI: <https://bmchealthservres.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12913-018-3061-6>
- Kopomaa, Timo. 2003. Ei-toivottu puistorukointi ja Vallilan viinakauppa. Teoksessa Kopomaa, Timo (toim.) *Kohti kaupunkisosaalityötä*. Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Pääkaupunkiseudun yksikkö, 99–112.
- Kopomaa, Timo & Meltti, Tero. 2005. Asuinympäristö, kaupunkipolitiikka ja kaupunkisosaalityö. Teoksessa Kopomaa, Timo & Meltti, Tero (toim.) *Kaupunkisosaalityötä paikantamassa*. Helsinki: Yliopistopaino, 7–19.
- Korhonen, Erkki. 2000. Helsingin lähiöprojekti asukkaiden kokemana. Asukashaastattelujen antia. Tutkimuskatsauksia. City of Helsinki Urban Facts Study Reports.
- Korkiamäki, Riikka & Krok, Suvi. 2005. Alueellisen sosiaalityön rajat, mahdollisuudet ja käytännöt. *Talentia-lehti*, Sosiaalityön tutkimuksen seura, 18–20.
- Koski, Leena. 2020. Teksteistä teemoiksi - dialoginen teemoittelu. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kuhmonen, Tuomas. 2020. Koronapandemia ja maaseudun tulevaisuudet. Teoksessa *Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä*. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2020, 190–194. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/tuvj_1+2020.pdf

- Kuitunen, Soile. 2019. *Olisiko jo sosiaalisesti kestävien kaupunkien aika?* Selvitys sosiaalisen kestävyuden käsitteestä, tulkinnoista ja määrittelystä kaupunkien kehittämisessä. Kuntoutussäätiön työselosteita 60/2019.
- Kröger, Teppo. 1990. *Sosiaalityötä pienessä maalaiskunnassa*. Tutkimuksia sarja B, nro 7. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos.
- Kuntaliitto 2021. Kaupunkien ja kuntien lukumäärät ja väestötiedot. <https://www.kuntaliitto.fi/tietotuotteet-ja-palvelut/kaupunkien-ja-kuntien-lukumaarat-ja-vaestotiedot> Luettu 23.4.2021.
- Kuula, Arja. 2006. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kuusela, Sari. 2015. *Organisaatioelämää: kulttuurin voima ja vaikutus*. E-kirja.
- Kuusisto, Katja & Ekqvist, Eeva. 2016. Aikuissosiaalityön asiakkaiden kokemus asiakkuuden vaikutuksesta elämäntilanteen muutokseen. *Yhteiskuntapolitiikka*, 81 (2016:6), 655–669. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131584/YP1606_Kuusisto%26Ekqvist.pdf
- Kuusisto-Niemi, Sirpa & Kääriäinen, Aino. 2005. Hiljaisen tiedon vallasta näkyvän tiedon valtaan – puheenvuoro tiedon näkyväksi tekemisen puolesta. *Janus Sosiaalipolitiikan ja Sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 13(4), 452–460. <https://journal.fi/janus/article/view/50340>
- Känkänen, Päivi. Taide kommunikaation ja jäsentämisen tilana. Mirja Satka, Ilse Julkunen, Aino Kääriäinen, Ritva Poikela, Laura Yliruka ja Heidi Muurinen (toim.) *Käytäntötutkimuksen taito*. HEIKKI WARIS -INSTITUUTTI & MATHILDA WREDE -INSTITUTET, 208–226.
- Käyhkö, Mari. 2016. Kotoa pois pakotetut? Syrjäseutujen nuorten toiselle asteelle siirtyminen ja koulutuksen alueellinen eriarvoisuus. Teoksessa Armila, P. Halonen, T. & Käyhkö, M. (toim.) *Reunamerkitöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuuden kuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 178, 74–96.
- Kääriäinen, Aino; Mirja, Satka; Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi. 2016. Käytäntötutkimuksen tietokäytäntö toimijoiden kuvaamana. Mirja Satka, Ilse Julkunen, Aino Kääriäinen, Ritva Poikela, Laura Yliruka

- ja Heidi Muurinen (toim.) *Käytäntötutkimuksen taito*. HEIKKI WARIS -INSTITUUTTI & MATHILDA WREDE -INSTITUTET, 34 – 55.
- Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli. 2001. *Ei tää niin syrjässä. Tutkimus elämisen mahdollisuuksista ja palveluista syrjäkylissä*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli. 2010. Asiakkuus -sosiaalityön ydinteema. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) *Sosiaalityön asiakkuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.
- Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015.
- Lampinen, Mai-Stiina; Konu, Anne; Kettunen Tarja & Suutala, Elina. 2018. Factors that foster or prevent sense of belonging among social and health care managers. *Leadership in Health Services* (31(4) 468–480. doi/10.1108/LHS-09-2017-0054
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lavapuro, Juha; Ojanen, Tuomas; Rautiainen, Pauli & Valtonen, Virve. 2016. *Sivistykselliset ja sosiaaliset perusoikeudet syrjäkunnissa*. Kunnallisanalan kehittämissätiö. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Lefebvre, Henri. 1991. *The Production of Space*. Translated by Nicholson-Smith, Donald. Great Britain: T.J. Press Ltd, Padstow, Cornwall.
- Lehtinen, Tuula. 2007. Ilkeät ongelmat syrjäseudulla. Teoksessa Kosonen, Elina (toim.) *Puheenvuoroja sosiaalityön tulevaisuudesta Itä-Suomessa*. Kuopio: Kuopio University Press, 125–129.
- Lehto-Lúnden, Tiina & Salovaara, Petra. 2016. Hyvinvoiva sosiaalityöntekijä. Teoksessa Teoksessa Törrönen, Maritta; Hänninen, Kaija; Jouttimäki, Päivi; Lehto-Lundén, Tiina; Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Tallinna: Gaudeamus, 165–177.
- Lehtonen, Olli & Vihinen, Hilka. 2020. Kohti monipaikkaista yhteiskuntaa. *Maaseutututkimus*, 28(1), 103–111. <https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/94489>
- Levinas, Emmanuel. 1987. *Time and the Other (an additional essays)*. Translated by Cohe, Richard A. Pittsburgh: Duquesne University Press.

- Lindh, Jari; Pohjola, Anneli; Juvonen, Tarja & Romakkaniemi, Marjo. 2018 Johdatus sosiaalityön asiantuntijuuden muutokseen. Teoksessa Juvonen, Tarja: Lindh, Jari; Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo (toim.) *Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018*, 9–15.
- Lindh, Jari. 2019. Kohti relationaalista sosiaalityön asiantuntijuutta. Teoksessa Piirainen Keijo & Kivirinta, Mervi (toim.) *Turvaverkkoa paikkaamassa*. Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 4. *Diak Työelämä* 16, 20–37.
- Lindqvist, Raija. 2009. *Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä*. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*, 354.
- Lohmann, Nancy & Lohmann, Roger A. 2005. *Rural Social Work Practice*. New York: Columbia University Press.
- Löw, Martina. 2008. The Constitution of SpaceThe Structuration of Spaces Through the Simultaneity of Effect and Perception. *European Journal of Social Theory*, 11 (1), 25–49. DOI:10.1177/1368431007085286
- Martinez-Brawley, Emilia & McKinlay, Ruth. 2012. Revisiting Barra': Changes in the Structure and Delivery of Social Work Services in the Outer Hebrides – Are Rural Tenets Still Alive? *British Journal of Social Work*, 42, 1608–1625. DOI:10.1093/bjsw/bcr164
- Martinez-Brawley, Emilia & Zorita, Paz. 2007. Tacit and Codified Knowledge in Social Work: A Critique of Standardization in Education and Practice. *Families in Society*, vol. 88 (4), 534– 542. DOI:10.1606/1044-3894.3675
- Matthies, Aila-Leena 2002. Paikallisstrategiat syrjäytymistä vastaan. Eurooppalaisen vertailututkimuksen johtopäätöksiä. Teoksessa Juhila, Kirsi; Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: SoPhi 231–252.
- Matthies, Aila-Leena; Kattilakoski, Mari & Rantamäki, Nina. 2011. Maaseudun hyvinvointipalvelujen kehittäminen kansalaisosallistumisen ja yhteisöllisyyden pohjalta. Kampa-hankkeen tutkimus- ja kehittämisraportti I. *Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja* (9). Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja, 9. <https://docplayer.fi/37245528-Maaseudun-hyvinvointipalvelujen-kehittaminen-kansalaisosallistumisen-ja-yhteisollisyyden-pohjalta.html>
- Matthies, Aila-Leena & Närhi, Kati. 2014. Ekososiaalinen lähestymistapa rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksen. Teoksessa Pohjola, Anneli; Laitinen, Merja & Seppänen Marjaana (toim.), *Rakenteellinen sosiaalityö*. Kuopio: UNIpress, 87–116.
- Matthies, Aila-Leena & Närhi, Kati. 2018. Ecological theories in Social Work. Teoksessa Neil Thompson & Paul Stepney (toim.) *Social Work Theory and Methods; The Essentials to be*. New York: Routledge, 202–214.
- Maxwell, Joseph A. 2009. Evidence. A Critical Realist Perspective for Qualitative Research. Teoksessa Denzin, Norman K. & Giardina, Michael D. (toim.) *Qualitative Inquiry and Social Justice. Toward a Politics of Hope*. California, Left Coast Press, Inc. 108–122.
- Metteri, Anna. 2012. *Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö*. Tampereen yliopisto.
- Moilanen, Hanna; Kitti, Laura & Vihinen, Hilikka. 2013. Johdanto. Teoksessa Vihinen, Hilikka & Moilanen, Hanna (toim.) *Maaseudun palvelut valinkauhassa. Markkinoiden toimivuus ja SGEI*. MTT raportti 81.
- Munn, Peter & Munn, Tricia. 2003. Rural Social Work: Moving Forward. *Rural Society*, 13 (1), 22–34. <https://doi.org/10.5172/rsj.351.13.1.22>
- Mutka, Ulla. 1998. *Sosiaalityön neljäs käänne. Asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvoinnin jälkeen*. SoPhi 27. Jyväskylän yliopisto.
- Muurinen, Heidi & Lovio, Ilkka. 2016. Kokeileminen sosiaalipalveluiden kehittämisen menetelmänä ja strategiana. Mirja Satka, Ilse Julkunen, Aino Kääriäinen, Ritva Poikela, Laura Yliruka ja Heidi Muurinen (toim.) *Käytäntötutkimuksen taito*. HEIKKI WARIS -INSTITUUTTI & MATHILDA WREDE -INSTITUTET, 136–160.
- Männistö, Päivi. 2012. Kun ei ole tervetullut minnekään. Poiskäännyttämisen ja poissulkemisen ilmiöitä katuperspektiivistä tarkasteltuna. Teoksessa Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija (toim.) *Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen*. Juva: Bookwell Oy, 125–139.

- Mänttari Van der Kuip, Maija 2013. Julkinen sosiaalityö markkinoistumisen armoilla? *Yhteiskuntapolitiikka*, vol 78 (1), 5–19. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104348/manttari.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Mäntysaari, Mikko 2020. Sosiaalityön asiantuntijuus uusissa rakenteissa — vaatimukset koulutukselle ja tutkimukselle. Teoksessa Suoninen-Erhiö, Lea; Pohjola, Anneli; Satka, Mirja Simola, Jenni (toim.) *Sosiaaliala uudistuu – tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä*. Huoltaja-säätiön julkaisuja, Helsinki, 51–71.
- Mönkkönen, Kaarina. 2007. *Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö*. Helsinki: Edita.
- Mönkkönen, Kaarina. 2018. *Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Tallinna: Printon Trükikoda.
- Ndarukwa, Pisirai; Chimbari, Moses John & Sibandan, Elopy N. 2019. Protocol on a systematic review of qualitative studies on asthma treatment challenges experienced in Sub-Saharan Africa. *Systematic Reviews* 8 (149), <https://doi.org/10.1186/s13643-019-1068-7>.
- Niemelä, Pauli. 2010. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön vastuunjako. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 18 (1), 61–69. <https://journal.fi/janus/article/view/50549>
- Niemelä, Pauli. 2011. Sosiaalityö hyvinvointietiikan toteuttajana. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin Marja (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Juva: Bookwell Oy, 13–43.
- Niemelä, Pauli. 2012. Tapauskohtaisuus sosiaalityössä "Case Study – Case Work – Case Evaluation" – prosessimalli sosiaalityön ja sen käytännön opetuksen jäsentäjänä. Teoksessa Tuohino, Noora; Pohjola, Anneli & Suonio, Mari (toim.) *Sosiaalityön käytännönopetus liikkeessä*. Rovaniemi: Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet, 20–35.
- Niemelä, Pauli. 2016. Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalityön eetoksena. Teoksessa Törrönen, Maritta; Hänninen, Kaija; Jouttimäki, Päivi; Lehto-Lundén, Tiina; Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Tallinna: Gaudeamus, 97–109.

- Nikander, Pirjo. 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa Ruusu vuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 432–445.
- Niskala, Asta. 2008. *Salatusta suhteesta kahden kimppaan. Analyysi sosiaalityön prosessin rakentumisesta*. Lapin yliopisto. Acta electronica Universitatis Lapponiensis.
- Nummela, Tuija. 2011. *Asiakkaan asema ja oikeuksien toteutuminen aikuissosiaalityössä*. Itä-Suomen yliopisto. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies.
- Närhi, Kati. 2016. The Changing Understanding of the 'Person in Environment' in Social Work Practice. Teoksessa Matthies, A.-L. & Närhi, K. (toim.) *Ecosocial transition in society*. Contribution of social work and social policy. Routledge Advances in Social Work. Routledge, 301–318.
- O'Donoghue, Kieran & Tsui, Ming-tsum. 2011. Towards a professional supervision culture: The development of social work supervision in Aotearoa New Zealand. *International Social Work* 55(1,) 5–28. DOI: 10.1177/0020872810396109
- Ohisalo, Maria & Saari, Juho. 2014. *Kuka seisoo leipäjonossa?* Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Ohisalo, Maria. 2017. *Murusia hyvinvointivaltion pohjalla: leipäjonot, koettu hyvinvointi ja huono-osaisuus*. Itä-Suomen yliopisto. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies.
- Paasio, Petteri. 2014. *Näyttöön perustuva sosiaalityön käytäntö – järjestelmällinen katsaus vuosina 2010–2012 julkaistuista tutkimuksista*. Ammatillinen lisensiaatin työ. Jyväskylän yliopisto.
- Paasio, Petteri. 2018. Tulevaisuuteen katsovan sosiaalityön asiantuntemus. Teoksessa Juvonen, Tarja; Lindh, Jari; Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo (toim.) *Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018*, 249–277.

- Palola, Elina & Karjalainen, Vappu 2011. *Sosiaalipolitiikka – hukassa vai uuden jäljillä?* Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085374>
- Parrish, Danielle E. & Trawver Kathi R. 2013. Evidence-Based Practice in Rural Context. Teoksessa Scales, Laine T., Streeter, Calvin L. & Cooper, Stephen H. (toim.) *Rural Social Work. Building and Sustaining Community Capability*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc, 131–145.
- Parton, Nigel & O’Byrne, Patrick. 2000. *Constructive Social Work. Toward a New Practice*. Iso-Britannia: Palgrave.
- Payne, Malcolm. 1991. *Modern Social Work Theory*. Lontoo: Macmillan Education Ltd.
- Payne, Malcolm. 2005. Social Work Process. Teoksessa Adams, Robert; Dominelli, Lena & Payne, Malcolm (toim), *Social Work Futures. Crossing Boundaries, Transforming Practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 21–35.
- Payne, Malcolm. 2018 Psychodynamic theory. Teoksessa Neil Thompson & Paul Stepney (toim.) *Social Work Theory and Methods; The Essentials to be*. New York: Routledge, 65 – 77.
- Pecukonis, Edward. 2020. Professional Centrism and its Role in Shaping Interprofessional Education: Implications for Social Work Education. *Journal of Teaching in Social Work*, vol 40 (3), 211 – 220. <https://doi.org/10.1080/08841233.2020.1751776>
- Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja. 2011. Arvojen ja etiikan dilemma sosiaalityössä. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Juva: PS-kustannus, 7–10.
- Pehkonen, Aini; Kinni, Riitta-Liisa & Hyvärinen, Marja-Leena. 2018. Oppimisen tulkintakehykset simulaatio-opetuksessa. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 49 (2), 137–148. <http://elektra.helsinki.fi/se/k/0022-927-x/49/2/oppimise.pdf>
- Perustuslaki 731/1999.
- Pettigrew, Andrew. 1979. *On Studying Organizational Cultures*. *Administrative Science Quarterly*, 24 (4), 570–581. doi.org/10.2307/2392363

- Pittman, Angela. 2020. Leadership Rebooted: Cultivating Trust with the Brain in Mind. *Human Service Organizations: Management, leadership and Governance*, vol 44 (2), 127–143. <https://doi.org/10.1080/23303131.2019.1696910>
- Pohjola, Anneli. 2014. Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Pohjola, Anneli; Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*, 16–36.
- Pohjola, Anneli; Mäntysaari, Mikko & Pösö, Tarja. 2017. *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pugh, Richard. 2003. Considering the countryside: Is the the Case of Rural Social Work? *British Journal of Social Work*, 33 (1), 67–85. <https://www.jstor.org/stable/23716427>
- Pugh, Richard. 2007. Dual Relationships: Personal and Professional Boundaries in Rural Social Work. *British Journal of Social Work*, 37 (8), 1405–1423. doi.org/10.1093/bjsw/bcl088
- Pugh, Richard & Cheers, Brian. 2010. *Rural Social Work. An international perspective*. Iso-Britannia: Policy Press.
- Puurunen, Piia. 2019. *Jane Addamsin sosiaalityön käsityksen rakentuminen*. Itä-Suomen yliopisto. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies.
- Rappaport, Roy A. 1999. *Ritual and Religion in the Making of Humanity*. Cambridge Studies in Social and Cultural Anthropology. Cambridge University Press.
- Ranta-Tyrkkö, Satu. 2005. Kotoperäisyys ja paikallisuus suomalaisessa sosiaalityössä. *Talentia*, 16–17.
- Raunio, Kyösti. 2009. *Olennainen sosiaalityössä*. Tampere: Gaudeamus.
- Richardson, Sue & Asthana, Sheena 2006. Inter-agency Information Sharing in Health and Social Care Services: The Role of Professional Culture. *British Journal of Social Work*. Vol. 36 (4), 657-669. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch257>
- Richmond, Mary. 1917. *Social Diagnosis*. New York: Russel Sage Foundation.

- Riebschleger, Joanne. 2007. Social Workers' Suggestions for Effective Rural Practice Families in Society. *The Journal of Contemporary Social Services*, 88 (2), 203–213. doi.org/10.1606/1044-3894.3618
- Rissanen, Sari & Hujala, Anneli. 2018. Sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisen lähtökohdat. Teoksessa Rissanen, Sari & Lammintakanen, Johanna (toim.) *Sosiaali- ja terveysturvan johtaminen*. Helsinki: Sanoma Pro oy, 81–104.
- Ristikari, Tiina; Keski-Säntti, Markus; Sutela, Elina; Haapakorva, Pasi; Kiilakoski, Tomi; Pekkarinen, Elina; Kääriälä, Antti; Aaltonen, Mikko; Huotari, Tiina; Merikukka, Marko; Salo, Jarmo; Juutinen, Aapo; Pesonen-Smith, Anna; Gissler, Mika. 2018. *Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 210. Helsinki: Punamusta.
- Roivainen, Irene. 2002. Yhteisötyötä marginaalissa. Teoksessa Juhila, Kirsi; Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.) *Marginaalisuus ja sosiaalityö*. Jyväskylä: SoPhi, 213–216.
- Roivainen, Irene. 2003. Kun ongelmalla on osoite. Teoksessa Kopomaa, T. (toim.) *Kohti kaupunkisomiaalityötä*. Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Pääkaupunkiseudun yksikkö, 133–154.
- Roivainen, Irene. 2008. Yhteisölähtöisen otteen paikka aikuissosiaalityössä. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.) *Somiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino.
- Rojas, Yerko & Stenström, Nils. 2019. The Effect of Organizational Factors on the Use of Evidence-based Practices among Middle Managers in Swedish Social Services. *Human Service Organizations Management, Leadership and Governance*, 44(1), 32–46.
- Romakkaniemi, Marjo; Lindh, Jari & Laitinen, Merja 2018. *Nuorten aikuisten osallisuus ja sosiaalinen kuntoutus Lapissa*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 147, Kela. Helsinki: Erweko.
- Ronby, Alf. 1991. *I skogarnas land. Om socialt arbete i glesbygd*. Tukholma: Ljunglöfs Offset AB.

- Rose, Sarah. 2021. Creating a culture of resilience for social workers. *Insights*, 58. IRISS. <https://www.iriss.org.uk/resources/insights/creating-culture-resilience-social-workers>
- Rossiter, Amy. 2011. Unsettled Social Work: The Challenge of Levinas's Ethics. *The British Journal of Social Work*, Vol 41 (5), 980–995. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr004>
- Rostila, Ilmari; Mäntysaari, Mikko; Suominen, Tarja & Asikainen, Paula. 2011. Sosiaalityön professionaalisuuden erot kuntaorganisaatioissa – Organisaatiokulttuurien ja organisaatioilmapiirien kirjo. *Janus*, 19 (2), 143–157. <https://journal.fi/janus/article/view/50609>
- Rostila, Ilmari. 2001. Sosiaalityön perusarvot ja eettiset periaatteet. Teoksessa Rostila, Ilmari. (toim.) *Tavoitelähtöinen sosiaalityö: voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 9–36.
- Ruusuvuori, Johanna. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 424–431.
- Ryding, Jennie; Sorbring, Emma & Wernersson, Inga. 2018. The Understanding and Use of Reflection in Family Support Social Work. *Journal of Social Service Research*, 44(4), 494–508. doi.org/10.1080/01488376.2018.1476300
- Rämgård, Margareta; Blomqvist, Kerstin & Peterson, Pia. 2015. Developing health and social care planning in collaboration. *Journal of Interprofessional*, volume 29 (4), 354 – 358. DOI: 10.3109/13561820.2014.1003635
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. *Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja*. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja.

- Saarsalmi, Perttu; Koskela, Timo; Virtala, Esa; Murto, Jukka; Pentala, Oona; Kauppinen, Timo; Karvonen, Sakari; Kaikkonen, Risto. 2014. *Terveysten ja hyvinvoinnin erot maalla ja kaupungissa vuonna 2013 - ATH-tutkimuksen tuloksia uuden kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaan*. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-404-5>
- Saikkonen, Paula; Blomgren, Sanna; Karjalainen, Pekka & Kivipelto, Minna. 2015. *Poistaako sosiaalityö huono-osaisuutta? Kaks - Kunnallisan kehittämissäätö*.
- Salo, Ulla-Maija. 2015. Simalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Högbäck, Riitta. *Umpikujasta oivallukseen*. Nuorisotutkimusseura, 166–190.
- Saltman, Joan; Gumpert, Joanne; Allen-Kelly, Kandie & Zubrzycki, Joanna. 2004. Rural Social Work Practice in the United States and Australia. A Comparison. *International Social Work*, 47 (4), 515–531. doi.org/10.1177/0020872804046258
- Shanks, Emelie; Lundström, Tommy & Wiklund, Stefan. 2015. Middle Managers in Social Work: Professional Identity and Management in a Marketised Welfare State. *British Journal of Social Work*, 45 (6), 1871–1887. doi.org/10.1093/bjsw/bcu061
- Schatzki, Theodore R. 1991. Spatial Ontology and Explanation. *Annals of the Association of American Geographers*, vol 81 (4), 650–670. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1991.tb01713.x>
- Schein, Edgar. 1987. *Organisaatiokulttuuri ja johtaminen*. Suomentaneet Liljamo, Ritva & Miettinen, Asko. Espoo: Weilin Göös.
- Schein, Edgar. 2013. *Yrityskulttuuri – selviytymisopas. Tietoja ja luuloja kulttuurimuutoksesta*. Tampere: Tammerprint Oy.
- Schein, Edgar. 2015. Some thoughts about the uses and misuses of the concept of culture. Edgar Schein, Jana Costas & Gideon Kunda, Majken Schultz, Tomoko Hamada Connolly, Susan Wright, Gert Jan Hofstede, and Dixon Wong Heung Wah (toim.), *Opinions: All about Culture. Journal of Business Anthropology*, vol 4 (1), 105–150.
- Schön, Donald. A. 1983. *The Reflective Practitioner. How Professionals Think in Action?* New York: Basic Books.

- Siiki, Anna-Mari 2005. Sosiaalityötä leipäjonossa – toisin tekemisen mahdollisuus. Teoksessa Kopomaa, Timo & Meltti, Tero (toim.) *Kaupunkisosaalityötä paikantamassa*. Helsinki: Yliopistopaino, 55–60.
- Sillanpää, Keimo & Ålander, Tommi. 2017. Maaseutukatsauksen 2017 kansalaiskyselyn yhteenvetoraportti. Maa- ja metsätalousministeriön raportteja 8/2017. Maa- ja metsätalousministeriö.
- Siltaniemi, Aki; Perälähti, Anne; Eronen, Anne; Londén, Pia. & Peltosalmi, Juha. 2008. *Hyvinvointi ja osallisuus Itä-Suomessa. Kansalaiskyselyn tuloksia*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Simpura, Jussi. 2004. *Kaupunkihyvinvointi ja sen indikaattorit. Kaupunkiseutujen kasvun aika*. Sisäasiainministeriön julkaisuja 14/2004.
- Sinkkonen, Sirkka; Taskinen, Helena & Rissanen, Sari 2018. Sosiaali- ja terveystalouden integrointi ja johtaminen. Teoksessa Rissanen, Sari & Lammintakanen, Johanna (toim.) *Sosiaali- ja terveysjohtaminen*. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 106–128.
- Sipilä, Anita. 2011. *Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet. -Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä*. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta. Dissertations in Social Sciences and Business Studies, no 28.
- Sireni, Maarit; Halonen, Maija; Hannonen, Olga; Hirvonen, Timo; Jolkkonen, Arja; Kahila, Petri; Kattilakoski, Mari; Kuhmonen, Hanna-Mari; Kurvinen, Arja; Lemponen, Virpi; Rautiainen, Simo; Saukkonen, Pirjo & Åströ, Christel. *Maaseutukatsaus 2017*. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 7/2017.
- Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2013. Arki, arvot ja etiikka. Talentia.
- Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2017. Arki, arvot ja etiikka. Talentia.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Sosnet 2017. Kansainvälinen sosiaalityön määritelmä. Saatavissa: <http://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityonmaarittely/Kv-maaritelma> Luettu 21.4.2017.

- Sosnet 2019. *Sosiaalityöntekijän ammattitaidon arviointi asiakasturvallisuuden näkökulmasta*. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=5bb67149-62e6-43d4-a513-9cb1c8936aa1> Luettu 1.3.2020.
- Soydan, Haluk & Palinkas, Lawrence A. 2014. *Evidence-Based-Practice in Social Work: Development of a New Professional Culture*. Routledge, New York.
- Spatscheck, Christian & Wolf-Ostermann, Karin. 2009. The Socio-Spatial Paradigm in Social Work. In: sozialraum.de (1) Ausgabe 2/2009. URL: <https://www.sozialraum.de/the-socio-spatial-paradigm-in-social-work.php>, Luettu 28.12.2021.
- Stepney, Paul & Davis, Paul. 2018. Cognitive-Behavioral Therapy. Teoksessa Neil Thompson & Paul Stepney (toim.) *Social Work Theory and Methods; The Essentials to be*. New York: Routledge, 78–93.
- Strier, Roni. 2019. Resisting Neoliberal Social Work Fragmentation: The Wall-to-Wall Alliance. *Social Work*, vol 64 (4), 339–345. DOI:10.1093/sw/swz036
- Strömberg-Jakka, Minna. 2012. Miksi sossu ei tee mitään? Teoksessa Strömberg-Jakka, M. & Karttunen, T. (toim.) *Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisen arkeen*. Juva: Bookwell Oy, 140–172.
- Tapola-Haapala, Maria. 2011. *Sosiaalityön ammattilaiset refleksiivisinä toimijoina. tutkimus erikoistumiskoulutuksesta Margaret Archerin teorian valossa*. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2011:4.
- Taylor, Carolyn. 2008. Trafficking in Facts: Writing Practices in Social Work. *Qualitative Social Work*, vol 7 (1), 25–42. <https://doi.org/10.1177/1473325007086414>
- Tedre, Silva & Pulkkinen, Anneli. 2010. Vanhuksen paikka maaseudulla, vanhustyön johtajien näkemyksiä. *Maaseudun uusi aika*, vol 1, 5–16. http://www.mua-lehti.fi/wp-content/uploads/2018/09/mua_2010_1_a_Tedre.pdf
- Tedre, Silva & Pöllänen, Pirjo. 2016. Metodologinen urbanismi ja maaseutututkimus. Teoksessa Armila, Päivi; Halonen, Terhi & Käyhkö, Mari (toim.) *Reunamerkitöjä Hylkysyrjästä. Nuorten*

- elämänraameja ja tulevaisuuden kuvia harvaanasutulla maaseudulla.* Nuorisostutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 178, 125–134.
- TENK, 2019. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <https://www.tenk.fi> Luettu 20.3.2021.
- Tervo, Hannu 2019. Kaupungistuminen kiihtyy – säilyykö alueellinen tasapaino? *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 2/2019, 254–262. https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2019/06/LOW3_31086773_KAK_sisus_2_2019_176x245-Copy-42-50.pdf
- Tham, Pia & Lynch, Deborah. 2020. 'Perhaps I should be working with potted plants or standing at the fish counter instead?': newly educated social workers' reflections on their first years in practice. *European Journal of Social Work*, vol 24, (3), 541–553. <https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1760793>
- Thunberg, Sara & Arnell, Lisa. 2021. Pioneering the use of technologies in qualitative research – A research review of the use of digital interviews, *International Journal of Social Research Methodology*, DOI: 10.1080/13645579.2021.1935565
- Tiinen, Laura. 2018. Sosiaalialan mediavaikuttaminen hiljaisuuden kulttuurin murtajana? *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2), 171–181. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136256/YP1802_Tiinen.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Tiitinen, Laura. 2019. Kamppailu sananvapaudesta: sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä. Lapin yliopisto.
- Tilley, Christopher. 2006 Introduction: Identity, Place, Landscape and Heritage. *Journal of Material Culture*, vol 11 (1 – 2), 7 – 32. <https://doi.org/10.1177/1359183506062990>
- Trevithick, Pamela. 2009. Revisiting the Knowledge Base of Social Work: A Framework for Practice. *British Journal of Social Work*, vol 38 (6) DOI:10.1093/bjsw/bcm026
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2017. *Laadullinen tutkimus, ja sisällönanalyysi*. E-kirja. Tammi.

- Turtiainen, Pirjo. 2003. Lähiöprojektin perhetyö: alueellista työtä lapsiperheiden hyväksi. Teoksessa Kopomaa, T. (toim.) *Kohti kaupunkisosaalityötä*. EteläSuomen sosiaalialan osaamiskeskus, Pääkaupunkiseudun yksikkö, 213–228.
- Tuuva-Hongisto Sari; Pöysä, Ville & Armila, Päivi. 2016. *Syrjäkylänuoret – unohdetut kansalaiset?* Kaks – Kunnallisalankehittämissäätiö. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Törrönen, Maritta. 2016. Vastavuoroisuuden yhteisöllinen luonne. Teoksessa Törrönen, Maritta; Hänninen, Kaija; Jouttimäki, Päivi; Lehto-Lundén, Tiina; Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Tallinna, Gaudeamus Oy, 39–56.
- Uusitalo, Ilkka. 2019. *Työssä oppiminen lastensuojelun sosiaalityössä – reunaehtoja ja mahdollisuuksia ammatillisen asiantuntijuuden kehittymiselle*. Turun yliopiston julkaisu. Ser. C osa – TOM. 482. Scripta Lingua Fennica Edita. Turku: Painosalama Oy.
- Vaattovaara, Mari & Joutsiniemi, Anssi. 2018. Kohti monimuotoistuvan kaupungin ymmärrystä ja kehityksen ohjaamista. *Tieteessä tapahtuu* (6), 20–23. <https://journal.fi/tt/article/view/76487>
- Wade, Kathleen & Neuman, Karen. 2008. Practice-Based Research. Changing the Professional Culture and Language of Social Work. *Social Work in Health Care*, vol 44 (4), 49–64. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J010v44n04_04
- Vaininen, Satu. 2011. *Sosiaalityöntekijät sosiaalisen ammattilaisina. Sosiaalityöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden käsitykset sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijöiden ammatillisesta toiminnasta 2000-luvun alussa*. Tampereen yliopisto.
- Wallace, Joseph; Hunt, James & Richards, Christopher. 1990. The relationship between organisational culture, organisational climate and managerial values. *The International Journal of Public Sector Management*, vol 12 (7), 548–564. DOI:10.1108/09513559910305339
- Walls, Georg. 2005. Sosiaalityön käytäntötutkimus – koordinaatteja ja paikannuksia. Teoksessa Satka, Mirja; Karvinen-Niinikoski, Synnove; Nylund, Marianne & Hoikkala, Susanna. *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Helsinki: Palmenia-kustannus, 23–46.

- Valtioneuvosto 2021. Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutusalue laajenee. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410837/kaupungin-ja-maaseudun-vuorovaikutusalue-laajenee> Luettu 5.10.2021
- Valtioneuvosto 2022. Sote-uudistus. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus. <https://soteuudistus.fi/etusivu> Luettu 1.1.2022
- van der Zwet, Renske J. M.; Kolmer, Deirdre M. Beneke; Schalk, Rene & Van Regenmortel, Tine. Implementing Evidence-Based Practice in a Dutch Social Work Organisation: A Shared Responsibility. *British Journal of Social Work*, 50, 2212–2232 doi: 10.1093/bjsw/bcz125
- Vehkalahti, Kaisa; Armila, Päivi & Sivenius, Ari. 2021. Emerging Adulthood in the Time of Pandemic: The COVID-19 Crisis in the Lives of Rural Young Adults in Finland. *Young*, 29 (4), 3994–16. <https://doi.org/10.1177/11033088211026502>
- Whitley, Cheryl E. Monroe. 2010. Social work clinical supervision in the addictions: Importance of understanding professional cultures. *Journal of Social Work Practice in the Addictions*, vol 10 (4), 343 – 362. DOI:10.1080/1533256X.2010.521071
- Vilkka, Hanna 2014. Tutki ja kehitä. Tutkimusmetodeja ammatilliselle kentälle. <http://hanna.vilkka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-kehita%20A4.pdf>
- Vitus, Kathrine. 2017. Policy and identity change in youth social work: From social interventionist to neoliberal policy paradigms. *Journal of Social Work* 17 (1), 470–490. doi.org/10.1177/1468017316648636
- Vlaicu, Florina Luiza; Neagoe, Alexandru; Tîru, Laurentiu, Gabriel & Otovescu, Adrian. 2019. The Organizational Culture of a Major Social Work Institution in Romania: A Sociological Analysis. *Sustainability* 2019, 11 (3587), 1–18. doi:10.3390/su11133587
- Vuolteenaho, Jani. 2005. Uusköyhyys ja jälkimoderniurbanismi: avauksia kansainväliseen keskusteluun ja suomalaiseen kaupunkiköyhyyteen. Teoksessa Kopomaa, Timo & Meltti, Tero (toim.) *Kaupunkisosaalityötä paikantamassa*. Yliopistopaino, Helsinki, 20–36.

- Väärälä, Reijo. 2014. Sosiaalinen kaupunkistrategioissa. Asukkaiden kaupunki vai globaalin kilpailun näyttämö? Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Raportteja 10/2014. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116013/URN_ISBN_978-952-302-147-1.pdf
- Zimmer, Lela. 2006. Qualitative Meta-Synthesis: A Question of Dialoguing with Texts. *Journal of Advanced Nursing* 53(3), 311–318. DOI: 10.1111/j.1365-2648.2006.03721.x
- Žukauskas, Pranas; Vveinhardt, Jolita & Andriukaitiene, Regina. 2018. The Theoretical Aspects of Management Culture as Part of Organizational Culture. Teoksessa Žukauskas, Pranas; Vveinhardt, Jolita & Andriukaitiene, Regina (toim.) *Management Culture and Corporate Social Responsibility*. Lontoo: IntechOpen, 17–42. DOI:10.5772/intechopen.70624

LIITTEET

LIITE 1. SYSTEMAATTISEN KIRJALLISUUSKATSAUKSEN AINEISTO

Aiempi pohjoismainen sosiaalityön ammatillisista työkulttuuria koskeva tutkimus ajalta 2010–2021.

Tekijä ja julkaisu- vuosi	Tutkimus	Tavoite	Aineistot ja menetelmät	Tulokset	Johtopäätökset	Viitekehys ja tutkimuksen keskeiset näkökulmat sosiaalityön ammatillisen työkulttuurin kannalta
Grönlund, R., 2010	Pitkään kotona - kuntoutuksen avullako? Tutkimus ryhmämuotoisesta vanhuskuntoutuksista	Selvittää, miten ikäihmisten ryhmämuotoinen kuntoutus toteutuu kuntoutuslaitoksessa ja miten he kokevat sen.	Tutkimusaineisto on kerätty osallistumalla kuntoutuslaitosten arkeen sekä haastattelulla kuntoutuslaitoksen työntekijöitä, kuntoutujia sekä kunnan työntekijöitä ja videoimalla kuntoutuksen ryhmätyö- ja tiimitilanteita vuoden 2003 aikana.	Moniammatilliset tiimit onnistuivat hyvin vanhusten tilannearvioissa ja sen pohjalta tehtävissä tavoitteenasetuissa. Ryhmämuotoisessa kuntoutuksessa on vaikea toteuttaa asiakaslähtöistä työtettä ja soveltaa vanhuspedagogiikkaa. Kuntoutujaryhmän heterogeenisuus ja erilaiset tarpeet vaikeuttivat ryhmäilmiöiden hyödyntämistä. Vanhukset arvostivat saamaansa kuntoutusta.	Työorganisaation kulttuurin ideologinen ydin on teorian mukaan ainaisessa liikkeessä, ja kukin työntekijä muodostaa käsityksensä tästä kulttuurista itse saadun informaation pohjalta. Kuitenkin kulttuurin yhteinen haltuunotto ja jakaminen näyttävät syventävän yhteistä työtä ja sen tavoitteita. Gerontologisen kuntoutuksen viitekehyksessä kokonaisvaltainen toimintakulttuuri näyttää olevan vallitseva oirekeskeiseen toimintaan verrattuna.	Etnografinen metodologia ja työorganisaation kulttuurin teoria Työkulttuurin merkitys työn tekemiseen; kokonaisvaltainen lähestymistapa. Yhteisöllisen työkulttuurin edut.

<p>Tapola-Haapala, M., 2011</p>	<p>Sosiaalityön ammattilaiset refleksiivisinä toimijoina. Tutkimus erikoistumiskoulutuksesta Margaret Archerin teorian valossa</p>	<p>Tarkastella 2000-luvun sosiaalityön ammattilaisten itsemääräystä, ammatillisesti tärkeiksi kokemia asioita ja tavoitteita sekä näiden tavoitteiden toteuttamista kehystäviä toimintakonteksteja.</p>	<p>Teemahaastattelut opiskelijaryhmälle (n=25) sekä seuranta-haastattelut (n=13) valmistuneille ammattilaisille. Teemoittelu ja kategorisointi.</p>	<p>Neljä teemaa: ammatillinen kehittyminen, lasten asema sosiaalityössä, moniammatillinen työskentely ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen</p>	<p>Tutkimuksessa on tullut esille, että monet kulttuuriset ja sosiaaliset rakenteet tukevat mutta myös estävät tärkeiksi koettujen toiminnallisten projektien toteuttamista; esim. erilaiset suhteet, heikoiksi koetut työskentelyolosuhteet ja kokemukset siitä, etteivät sosiaalityöntekijät pysty toteuttamaan heille ammatillisesti tärkeitä asioita ulkoisten reunaehtojen vuoksi.</p>	<p>Kriittinen realismi Ammatillinen kehittyminen, sosiaalityön eettiset dilemmat</p>
<p>Helminen, J., 2013</p>	<p>Päämääränä sosiaalialan ammattilaisuus, sosiaaliohjaajien näkemyksiä ammattialasta.</p>	<p>Jäsentää sosiaalialan työtä ja ammattilaisuutta sosiaaliohjaajien näkökulmasta: tarkastelussa sosiaalialan työn lähtökohdat, ammatillinen kasvu ja kehitys</p>	<p>Fenomenografinen laadullinen tutkimus, 60 sosiaaliohjaajien koulutuksessa opiskelevien ja valmistuneiden teemahaastattelua. Teoria-lähtöinen aineiston luokittelu.</p>	<p>Ammattilaisuus edellyttää ihmisyhteön, työn keinoin ja eettisiin lähtökohtiin perehtymistä. Asiakastyön ydin on kohtaamis- ja vuorovaikutus- sekä yhteistyövalmiuksissa. Asiantuntijuuden perusta on ammatitaidossa.</p>	<p>Sosiaalialan tulevaisuuskuvaan vaikuttavat sosiaaliset ongelmat ja hyvinvoinnin uhat sekä taloudellisen tilanne, palveluntuottajien runsaslukuisuus, yhteistyön sujuvuus, asiakaslähtöisyyden korostaminen vs. henkilön riittävyys.</p>	<p>Ammatti, ammattilaisuuden ja ammatillisuuden kehittyminen Ammatillinen kehittyminen vs. ulkoiset reunaehdot, eettiset dilemmat</p>

<p>Uusi-talo, I. 2019</p>	<p>Työssä oppimisen lastensuojelun sosiaalityössä - reunaehtoja ja mahdollisuuksia ammatillisen asiantuntijuuden kehitymiselle</p>	<p>Tavoitteena on tutkia, miten vaativissa asiakastilanteissa saatava kokemus vaikuttaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työssä oppimiseen ja ammatilliseen asiantuntijuuteen.</p>	<p>Tutkimuksen ensimmäinen aineisto muodostuu asiakastilannekertomuksista (N=14) ja toinen tutkimusaineisto sosiaalityöntekijöiden teemahaastatteluista (N=20). Asiakastilannekertomuksien analysoinnissa sovelletaan critical incident (CIT) tutkimusotetta ja haastattelujen analysoinnissa teemaattista sisällönanalyysia.</p>	<p>Vaatiivin asiakastilanteisiin liittyvä oppiminen kytketty lastensuojelun sosiaalityössä vuorovaikutus- asiantuntijuuteen, reflektiiviseen asiantuntijuuteen, yhteiskunnalliseen asiantuntijuuteen ja toimintatapa-asiantuntijuuteen. Vaativissa asiakastilanteissa lastensuojelun ammatillinen asiantuntijuus rakentui tilanteissa enemmän kontekstuaalisesti ja tilannekohtaisena työskentelynä ja päätöksentekona. Muodollinen vertikaalinen asiantuntijuus muuttui tilanteissa enemmän reflektiivisen ja neuvottelevan asiantuntijuuden suuntaan. Sosiaalityöntekijät kokivat sosiaaliseen koulutukseen antaneen työhön laaja-alaisen teoreettisen tiedon tuottaminen vahvistivat lastensuojelun haasteisiin vastaa-</p>	<p>Ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen lastensuojelun sosiaalityössä ilmenee esimerkiksi alan täydennyskoulutuksiin osallistuminena ja työhönsuuntautuneen teoreettisen tiedon oppimisen ja asiantuntijuuden kehittämisen organisointi ei ole strategisesti johdettua, eikä tavoitteellisesti työhön kytkettyä.</p>	<p>Oppiminen työssä Sosiaalityöntekijät kokevat sosiaaliseen koulutukseen antavan työhön laaja-alaisen teoreettisen tiedon oppimisen ja ammatillisen asiantuntijuuden kehittämisen organisointi ei ole strategisesti johdettua, eikä tavoitteellisesti työhön kytkettyä.</p>
				<p>Tulevaisuudessa tarvitaan suunnitelmallista ammatillista asiantuntijuuden kehittämistä isommissa organisaatioissa rakenteissa sekä moniammatillisia tiimejä, jotta tiedon tuottaminen vahvistavat lastensuojelun haasteisiin vastaa-</p>	<p>Oppiminen työssä Sosiaalityöntekijät kokevat sosiaaliseen koulutukseen antaneen työhön laaja-alaisen teoreettisen tiedon tuottaminen vahvistivat lastensuojelun haasteisiin vastaa-</p>	<p>Oppiminen työssä Sosiaalityöntekijät kokevat sosiaaliseen koulutukseen antavan työhön laaja-alaisen teoreettisen tiedon tuottaminen vahvistivat lastensuojelun haasteisiin vastaa-</p>

Organisaatiokansalaisuus sosiaalityön professionissa	Tavoitteena on ymmärtää, millaisia odotuksia, vaatimuksia ja jännitteitä sosiaalityön profession kohdistuu organisaatiokansalaisuudessa.	Kolme erillistä tutkimusaineistoa: sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden ja työntekijöiden eläytymismenetelmäaineisto sekä sosiaalityöntekijöiden fokusryhmä-haastattelut. Kehysanalyysi ja sisällönanalyysi.	Osatutkimuksen tulokset kuvaavat sosiaali- ja terveysalan korkeakouluopiskelijoiden ammatillisen toimijuuden rakentumista koulutuksen aikana. Analyysin tuloksena empiirisestä aineistosta tunnistettiin muutostojimijan, vakaan toimijan, asianajaja-toimijan, pelaaja-toimijan ja pienen toimijan tulkintakehykset. Ko-konaisuutena kehystistä ilmenee opiskelijoiden ideaalien ammatillisen toimijuuden moninaisuus työyhteisöissä. Toisen osatutkimuksen tulosten mukaan esimerkillinen sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiokansalaisuuden määrittäytyy psykososiaalisesti taitavaksi työhyvinvointitoimi-jaksi, ammatillisesti osaavaksi kehittäjäksi ja työyhteisön yhteisöllisyyttä ja yhteistyötä edistäväksi toimijaksi. Kolmannen osatutkimuksen tulokset havainnollistavat sosiaalityöntekijöiden ongelmapuheesta tunnistettuja, huonoa johtamista ja ei-kollegiaalista toimintaa syyttäviä, sosiaalityön rajallisuutta puolustavia sekä monimuotoiseen toimintaan oikeuttavia selontekoja, jotka ovat suhteessa perinteiseen, muutosta edistävään ja tietointensiivisen työn organisaatiokansalaisuuteen.	Tutkimuksen tulokset havainnollistavat niitä odotuksia, vaatimuksia ja jännitteitä, joita sosiaalityön organisaatiokansalaisuuteen kohdistuu koulutuksen, ammatillisen toiminnan ja työorganisaatioiden näkökulmista.	Organisaatiokansalaisuus ja sosiaalityön professionaalisuus. Sosiaalityöntekijän ammatillinen kehittyminen
--	--	---	---	---	---

Tekijä ja julkaisuvuosi	Artikkeli	Tavoite	Aineistot ja analyysimenetelmät	Tulokset	Johtopäätökset	Viitekehys, työkulttuuria kuvaavat teemat
Klinga, C. Hasson, H. Andreen Sachs, M. & Hansson J. 2018. BMC Health Services Research, 18 (1),	Understanding the dynamics of sustainable change: A 20year case study of integrated health and social care	Saada käsitys kestävien muutosten dynamiikasta sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiossa analysoimalla paikallisia toimintamalleja, jotka ovat käynnistyneet kansallisen sosiaalipolitiikan ohjaamina.	Retrospektiivinen, laadullinen case-tutkimus. Analysoitu narratiivisella case-kuvaustekniikalla organisaation ohjausryhmän pöytäkirjoja vuosina 1995 - 2015. Teema-analyysi.	Sektorien välisen yhteistyön kehitys kuvautui osallistuvana otteena, jossa jaettu rakenne luotiin tukemaan yhteistyötä ja menossa olevaa laadullista kehitystä. Oppiminen perustui asiakkaan/palvelunkäyttäjän tarpeisiin. Johtamisen avainperiaate oli yhteistyö, ei vain organisaation tasolla vaan asiakkaiden, sidosryhmien ja muiden organisaatioiden kanssa. Kaikki nämä elementit tarvitaan, jotta voidaan muodostaa rakenne ja kulttuuri, joissa tuetaan kestävään sosiaali- ja terveydenhuollon kehitystä.	Tutkimuksen perusteella asiakkaan asema on korostunut. Palautteen kerääminen eri toimijoilta sekä oppivan kulttuurin omaksuminen ovat lisääntyneet. Kulttuurin näkökulma on erittäin relevantti monisektorisessa yhteistyössä, jossa erilaiset organisaatiokulttuurit kohtaavat. Johtajien rooli korostuu muutoksessa. Asiakkaat ovat avainkumppaneita palveluiden muotoilijoina.	Kontekstuaalinen viitekehys Hallinnollisen tason varautuminen muutoksiin ja toimintamallien kehittämisen. Erilaisien työkulttuurien huomioiminen muutoksissa.
Lampinen, M.-S., Konu, A.I., Kettunen, T., Suutala, E.A. 2018. Leadership in Health Services 31 (4), 468-480.	Factors that foster or prevent sense of belonging among social and health care managers	Selvittää tekijöitä, jotka edistävät ja estävät lähiesimiesten ja kesijohdon kuulumisen tunnetta sosiaali- ja terveydenhuollossa Suomessa.	Kyselylomake, jossa kaksi avointa kysymystä, aineistonkeruumenetelmänä, (n=135 johtajaa, joista 64 % hoitotyön johtajia) Analyysimenetelmänä on käytetty laadullista sisällönanalyysiä.	Avoin vuorovaikutus, tehokas keskustelukulttuuri, yhteiset arvot, jaettu visio työstä ja sen tarkoituksesta sekä johtajuuden rakenteesta, edistävät yhteisöllisyyttä ja kuulumisen tunnetta. Yhteisöön kuulumattomuutta estävät negatiivinen työilmapiiri, yhteisen ajan puute, organisaation rakenteelliset ratkaisut, organisaatiotasolla ilmenevät ongelmat ja johtajuuteen liittyvät ongelmat.	Huomion kiinnittäminen vuorovaikutuksen määrään ja laatuun organisaatiossa sekä organisaation rakenteellisiin ratkaisuihin, voidaan edistää johtajien kuulumista organisaatioon.	Yhteisöllisyys, vuorovaikutus ja organisaation rakenteet. Kontekstin merkitysellisyys työkuulttuurin näkökulmasta.

<p>Bolin, A. 2018. International Journal of Qualitative Studies on Health and Wellbeing 13 (1).</p>	<p>Organizing for agency: rethinking the conditions for children's participation in service provision</p>	<p>Tutkia seikkoja, jotka hyödyttävät ja sisältyvät lasten toimijuuteen.</p>	<p>Kolme innovatiivista esimerkkiä, joissa esitellään lapsilähtöistä työskentelyä, taustalla etnografinen tutkimus koulun sosiaalisuudesta.</p>	<p>Työntekijöiden saavutettavuus, keskustelu lasten kanssa ja palveluiden saaminen "yhden lukuun -periaatteella" tukevat lapsilähtöisyyttä ja lapsen toimijuutta.</p>	<p>Kun organisaatiossa annetaan tilaa lapsen toimijuudelle ja lapsen osallisuus omista asioistaan muodostuu rutiiniksi asiakasprosessissa, tällöin työntekijä-asiakas-suhde muodostuu lapsia tukeväksi investoinniksi. Tämä hoiva tai huolenpito voi tapahtua millä tahansa organisaation tasolla. Lapsi tulee nähdä palvelun käyttäjänä ja toimijana, joka voi tehdä itseään koskevia päätöksiä.</p>	<p>Vuorovaikutus ja lapsen toimijuus Sosiaaliohjauksen toimintatavat muutoutuvat kulttuuristen, institutionaalisten ja kontekstiin liittyvien tekijöiden myötä. Organisaatiolla kontekstina on merkitystä työkaluina.</p>
<p>Hirvonen, H. 2012. Social Policy and Administration, 48(5), 576–593.</p>	<p>From embodied to disembodied professionalism? Discussing the implications of medicomanagement on welfare state.</p>	<p>Tavoitteena määrittellä erilaisia työkäytäntöjä ja tutkia kuinka nämä käytännöt tukevat tai rajoittavat työntekijöiden mahdollisuuksia merkitykselliseen työhön. Lisäksi tavoitteena on selvittää minkälainen ammattilinen johtaminen edistää hyvinvointityötä.</p>	<p>Teemahaastateltu 25 julkisen sektorin työntekijää 2007–2009.</p>	<p>Tulokset korostavat kokonaisvaltaisten käytäntöjen merkitystä.</p>	<p>Kokonaisvaltaisella työtöteillä on merkitystä ammattilaisien mahdollisuuteen tukea asiakkaita ja vahvistaa luottamusta asiakas-työntekijä-suhteissa. Tällä puolestaan on merkitystä ammattilaisien minäkuvan ja ammattitaidon titeetin muodostamisessa. Toisaalta medikaalimanageristinen johtaminen ohjaa itseohjautuvuuteen.</p>	<p>Hyvinvointivaltion kehitys ja johtaminen Kokonaisvaltaisen hoivatyön merkitys ammattilaisten työ- ja ammattitaitoon ja ammattitieteeseen</p>

Tekijä, julkaisuvuosi ja julkaisu	Artikkeli	Tavoite	Menetelmät ja aineistot	Tulokset	Johtopäätökset	Viitekehys ja työkulttuurin kysymykset
Rostila, I., Suominen, T., Asikainen, P. & Green, P. 2011. Journal of Public Health 19(1), 39–47.	Differentiation of organizational climate and culture in public health and social services in Finland	Tutkia organisatorisia konteksteja Suomen terveys- ja sosiaalipalveluissa työpaikka ja kunnan hallintotasolla. Keskitytty ilmapiirin tutkimiseen yksilötasolla, kuten myös työyhteisötason kulttuurin tutkimiseen, "miten asiat tehdään organisaatiossa".	Tiedot työpaikkatason ja kuntien välisistä eroista, hierarkkinen lineaarimalli HLM. OSC-mittausmalli kulttuurin, ilmapiirin ja työtyytyväisyyden ja organisaation sitoutumisen näkökulmista.	Sekä työpaikka- että organisaatiotason työilmapiireissä ja kulttuurissa on tutkimuksen mukaan eroja. Erot ilmapiirien välillä ovat isompia kuin kulttuuriset erot.	Suositellaan käytettävän sekä ilmapiirin että kulttuurin käsitettä organisaatiokontekstien määrittämisessä.	Kulttuuri ja ilmapiiri Suomalaisessa julkisen sektorin organisaatioissa esiintyviä erilaisia työpaikkailmiöitä ja kulttuureja. Erot ilmapiirien välillä ovat isompia kuin kulttuuriset erot.
Jönsson, J.H. 2019. European Journal of Social Work, 22 (2), 212-224.	Servants of a sinking Titanic or actors of change? Contested identities of social workers in Sweden	Käsitellä Ruotsissa neoliberaalia muutosta ja ammatillisten sosiaalitoimijoiden identiteettiä	Sosiaalitoimijoiden haastattelut (n=15), laadullinen sisällönanalyysi.	Ammattilaisten keskuudessa on kasvanut ja levinnyt työttömyys ammatillisiin rooleihin ja toimintatapoihin byrokrattina julkisen sektorin sosiaalitoimintajana neoliberaaleja arvoja omaksuissa organisaatioissa. Osa toimijoihin pyrkii löytämään uusia solidaarisuustapoja tehdä sosiaalityötä, osa muuttuu organisaation reuna-alueisiin.	Sosiaalitoimijat eivät ole passiivisia toimijoita neoliberaalisuhteissa, mutta voisivat aktiivisesti ottaa erilaisia näkökantoja ja valita oman identiteettinsä, solidaarisuutta ylläpitävät solidaarisuuden roolia.	Neoliberaali ajattelu Ammattitieteelliset dilemmat ja rooliritiirit, toimintajoiden identiteetin rakentuminen

<p>Jansen, A. 2018. British Journal of Social Work, 48(6), 1524–1540.</p>	<p>It's so Complex!: Understanding the challenges of child protection work as experienced by newly graduated professionals</p>	<p>Tutkia ja määritellä kompleksisuuden käsitettä vastavalmistuneiden lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden narratiiveissa; kuinka he kuvaavat päivittäistä työtään ja miten kompleksisuus näkyy käytännössä, mutta myös miten kompleksisuus muovaa työtä.</p>	<p>Vastavalmistuneiden työntekijöiden haastattelut (n=12), joita haastateltu kolme kertaa viiden kuukauden aikana. Koko tutkimukseen osallistuneet myös vastavalmistuneet poliisit sekä esikouluopettajat. Tässä artikkelissa keskityttiin sosiaalityöntekijöiden kokemuksiin. Teema-analyysi.</p>	<p>Vastavalmistuneiden narratiiveissa työ kuvautuu suurena työ määränä, epävarmuutena, ammatillisena hajanaisuutena ja emotionaalaisena kuormituksena.</p>	<p>Vastavalmistuneiden näkökulmasta ammatilliset eivät oleet valmistautuneet ”työn todellisuuteen”, koulutus on antanut ideaalin kuvan sosiaalityöstä. Myös kokemuksen puute ja tiedon puute koettiin tärkeiksi tekijöiksi, minkä vuoksi työhön ei voinutkaan valmistautua.</p>	<p>Kompleksisuusteoria Todellisen elämän kompleksisuus oikeuttaa sosiaalityön teorioiden monianimaisuuden: työn moninaisuus sekä eettiset ja olemassaoloon liittyvät kompleksisuudet. Työpaikat oppimisympäristönä ovat merkityksellisiä vastavalmistuneiden hahmottaessa sosiaalityön kompleksisuutta.</p>
<p>Ryding, J., Sorbring, E., Wernersson, I. 2018 Journal of Social Service Research 44(4), 494-508.</p>	<p>The Understanding and Use of Reflection in Family Support Social Work</p>	<p>Tavoitteena ymmärtää reflektion roolia sosiaalityössä tutkimallisen käyttöä ja arvoa perheiden parissa tehtävällä sosiaalityöntekijöillä. Reflektion mahdollisuuksien ja lähteiden tutkiminen on toinen tavoite.</p>	<p>Fokusryhmähaastattelut (n=40). Induktiivinen teema-analyysi.</p>	<p>Reflektion tarve laadukkaalle sosiaalityölle muodostui tärkeäksi havainnoksi. Kyse on siitä, miten reflektiota voidaan parhaiten tehdä. Reflektio kuvautuu selviytymismekanismina tarjoten ammatillista oikeutusta. Organisaatioiden muutokset näyttävät vaikuttavan siihen, miten reflektio on aikaa.</p>	<p>Reflektio ymmärretään itsensä selvytyksenä, jonka avulla sosiaalityön tekeminen on mahdollista. Silti, tulkinat reflektiosta ja toteutus vaihtelevat työntekijöittäin. Reflektiolla legitimoidaan ammatillista tietoa. Reflektio nähdään myös vastauksena EBP-käytännölle, lisäksi se nähdään työntekijöiden selviytymiskeinona. Reflektio voi olla yksilöllistä tai kollektiivista.</p>	<p>Neoliberaali kehitys ja refleksiivisyys sosiaalityössä Ammatillinen kehitys ja roolit sekä reflektion merkitys sosiaalityössä.</p>

<p>Dall, T. & Sarangi, S. 2018. Journal of Pragmatics 129, 102–119.</p>	<p>Ways of 'appealing to the institution' in interprofessional rehabilitation team decision-making</p>	<p>Tutkia moniammatillisen tiimin päätöksentekoprosessia suhteessa asiakkaan tilanteeseen ja organisaation reunaehtoihin.</p>	<p>Kuntoutustiimin tiimitapaamiset (n=18) nauhoitukset. Yhteensä 97 tapaamisen aineisto. Analyysimenetelmänä teemoitteluva diskursiianalyysi.</p>	<p>Aineiston perusteella tulee esiin kolme erilaista teemaa, joiden perusteella päätöksiä tehdään; institutionaalinen tieto, jossa huomioidaan esim. ohjeistukset ja laki, tosielämään kytkeytyvä, jossa huomioidaan asiakkaan tilanne sekä ammatillinen tieto, jossa asiakkaan tilannetta perustellaan ammatillisen, esim. tutkimustiedon valossa.;</p>	<p>Institutionaalisen viitekehksen näkökulmasta asiantuntijat edustavat erilaista asiantuntumusta ja roolivastuita suhteessa asiakkaan tilanteeseen ja päätöksentekoon. Institutionaalissa viitekehksessä korostuvat viisi ulottuvuutta, joihin asiantuntijat turvautuvat päätöksiä tehdessään. Ne ovat lainsäädäntö, lain soveltaminen, kategorisointi, sovitut prosessit ja tulevaisuuteen varautuminen.</p>	<p>Päätöksentekoon liittyvät teoriat, institutionaalinen viitekehys Ammattilaiset roolit ja identiteetti, institutionaalinen viitekehys</p>
<p>Vitus, K. 2017. Journal of Social Work 17 (1), 470-490.</p>	<p>Policy and identity change in youth social work: From social interventionist to neoliberal policy paradigms</p>	<p>Tutkia kuinka käsitykset ammatillisesta ymmärryksestä, käytännöistä ja kahteen asiakasryhmään ("vähemmistöpojat ja villit työt") liitetävät ammatillisten käsitykset ovat muuttunut tanskalaisen sosiaalipolitiikan kohdatessa globaaleja trendejä, ts. sosiaalipolitiikan muuttuessa neoliberaalimmaksi.</p>	<p>Seurantutkimus, jossa aineisto on kerätty osallistuvalla havainnoinnilla vuosina 2002 ja 2010. Lisäksi aineistoa on kerätty työntekijöitä ja nuoria haastatteleamalla. Narratiivinen analyysi.</p>	<p>Tulosten perusteella neoliberaali sosiaalipolitiikka tunkeutuu sosiaalitoimen käytäntöihin luomalla haavennettuja, jotka luovat ammatillisia käsitteitä ja joiden valossa epäohdennuksisuudet parantuvat ja poliittiset ulottuvuudet arjesta hämärtyvät. Toisaalta sekä hyvinvointivaltion että neoliberaalin sosiaalipolitiikan kontekstissa nuoret ovat vaarassa joutua kantamaan syytökset epäonnistumisista "ammatillisista projekteista".</p>	<p>Sekä hyvinvointivaltion että neoliberaalin sosiaalipolitiikan kontekstissa haavekuvat kustakin mallista kätkevät alle sen, kuinka sosiaalitoimintajoiden ammatilliset käsitteet ylläpitävät näitä ideologioita epävarmuuden ja monitulkintaisuuden keskellä, epävarmuus kuvaa ammatillista sosiaalityötä.</p>	<p>Hyvinvointivaltio vs neoliberaali sosiaalipolitiikka, Sosiaalityöntekijöiden identiteetti ja ammatillinen kehittyminen</p>

<p>Shanks, E., Lundström, T., Wiklund, S. 2015. British Journal of Social Work 45(6), 1871-1887</p>	<p>Middle Managers in Social Work: Professional Identity and Management in a Marketised Welfare State</p>	<p>Selvittää, kuinka sosiaalityön johtajat perustelevat ammatillista identiteettiään, arkiytään ja johtajuutta kaupallisuuden ja johtamisen kontekstissa.</p>	<p>Neljä fokusryhmähaastattelua 22 sosiaalipalvelujen esimiehelle.</p>	<p>Tulosten mukaan johtajat tulkitsevat itsensä yhtäältä johtajiksi, mutta osa kokee olevansa ensisijaisesti sosiaalityöntekijöitä, ja tulkitsee ammatti-identiteettiä ammatillisuuden, eikä johtajuuden kautta. Vaikka kokisi itsensä pääosin johtajaksi, sosiaalityön taustasta koetaan olevan hyötyä. Arkiyö koetaan NMP:n myötä hallinnolliseksi, ja vastuulliseksi, tuki koetaan vähäiseksi.</p>	<p>Palvelujärjestelmän muutosten ja yksityisten ja julkisten toimijoiden suhteiden myötä tarvitaan uudenlaisia johtamistaitoja. Budjettivastuu ja hallinnollinen vastuu ovat kasvaneet. Strategista vastuuta odotetaan myös, mutta johtajat eivät koe täyttävänsä tätä odotusta.</p>	<p>New Public Management – viitekehys. Sosiaalityöntekijöiden (esimiesasemassa) identiteetti ja ammatillinen kehittyminen.</p>
<p>Rojas, Y., Stenström, N. 2020. Human Service Organizations Management, Leadership and Governance 44(1), 32 - 46.</p>	<p>The Effect of Organizational Factors on the Use of Evidence-based Practices among Middle Managers in Swedish Social Services</p>	<p>Tavoitteena on selvittää organisaattoristen tekijöiden vaikutusta (esim. työyksikön koko, tarjottujen palveluiden moninaisuus, maantieteellinen kattavuus, johtamiskulttuuri ja työntekijöiden pätevyys) keski-johdon näyttöön perustuvien interventtioiden käyttöön</p>	<p>Kyselytutkimus keski-johdolle eri puolilla sosiaalipalveluita Ruotsissa. Kohdejoukkona oli kaikki Ruotsin kunnalliset sosiaalipalvelut, joista valittiin sattumanvarisesti kolme suurta kaupunkia Tukholma, Gothenburg ja Malmö. Nämä alueet kattavat eri kokoisia hallintoalueita. Yhteensä tutkimukseen vastasi 815 keski-johdon edustajaa, tutkimus lähetettiin 998 johtajalle. Vastaajista on poistettu 117 vastausta, joissa johtaja ei tietänyt EBP:n käytöstä työyksikössään. Yhteensä 560 vastausta. Analyysimenetelminä tilastolliset menetelmät.</p>	<p>Näyttöön perustuvien sosiaalityön interventtioiden käyttö asiakastyössä on yhteydessä sosiaalipalveluiden johtajan kiinnostukseen näyttöön perustuvista interventtioista Vanhus- ja vammaissosiaalityössä näyttöön perustuvia interventtioita ononta tutkimuksen mukaan vähemmän käytössä kuin lapsi- ja perhesosiaalityössä</p>	<p>Ruotsin sosiaalityöstä puuttuu selkeä strategia, kuninka EBP:tä implementoidaan käytännössä. Sekä yleistä että spesifiä tutkimusta näyttöön perustuvista käytännöistä tarvitaan. Organisaatorisilla tekijöillä, kuten palveluiden moninaisuudella on positiivinen vaikutus EBP:n käytöön. Näyttöön perustuvien käytäntöjen edistäminen näyttää liittyvän henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, kuten kiinnostukseen aiheesta. EBP:n käyttö liittyy organisaatorisista tekijöihin, resurssien kohdentamiseen ja tutkimuksen ja käytännön väliseen kuiluun.</p>	<p>Näyttöön perustuva käytäntö ja johtamisen sosiaalityössä Näyttöön perustuvien sosiaalityön interventioiden käyttö asiakastyössä on yhteydessä sosiaalipalveluiden johtajan kiinnostukseen näyttöön perustuvista interventtioista</p>

<p>Tham, P. & Lynch, D. 2021. European Journal of Social Work 24 (3), 541 – 553.</p>	<p>'Perhaps I should be working with potted plants or standing at the fish counter instead?': newly educated social workers' reflections on their first years in practice</p>	<p>Tavoitteena tutkimuksessa on saada käsitys sosiaalityöntekijäopiskelijan matkasta koulutuksesta sosiaalityön asiantuntijaksi</p>	<p>Tutkimuksessa on seurattu 12 valmistuvan sosiaalityöntekijän matkaa ammattilaiseksi heidän ensimmäisenä työvuotenaan. Haastattelut on tehty kolme kertaa, ennen valmistumista, 4 kk valmistumisen jälkeen ja 20 kk valmistumisen jälkeen. Kriittisten tapahtumien menetelmää hyödynnetty, analyysinä teema-analyysi.</p>	<p>Koulutus ei valmista sosiaalityöntekijän työolosuhteet ja organisaatiokulttuurin merkitys työssä jaksamiseen. Esim. työpaikkoja kuvataan kaoottisina, korkea työntekijöiden vaihtuvuus ja vastavalmistuneiden työntekijöiden työpanos ovat huolena. Myös organisaation ilmapiiriä kuvataan julmaksi; työntekijät eivät ehdi syödä ja tehtävistä toisiin täytyy hypätä. Ylhäältä alaspäin johdetut organisaatiot ja budjettiniukkuus kuvaavat työtä.</p>	<p>Sosiaalityöntekijät suunnittelet uusia urapolkuja sosiaalityön sijasta rannkkojen työolosuhteiden vuoksi. Sosiaalityössä on rajatut mahdollisuudet hyvään työhön. Taloudelliset näkökulmat, byrokratian lisääntyminen ovat ykkösprioriteetit ja sosiaalityön etiikka ja kollegiaalisuus jäävät varjoon. Myöskään sosiaalityön koulutus ei valmista todelliseen työhön riittävän hyvin.</p>	<p>Aloittelevasta sosiaalityöntekijä asiantuntijaksi</p> <p>Koulutus ei valmista sosiaalityöntekijöitä työhön, rankat työolosuhteet ja organisaatiokulttuurin merkitys työssä jaksamiseen</p>
<p>Thunberg, S., Arnell, L. 2021. International Journal of Social Research Methodology (article in press).</p>	<p>Pioneering the use of technologies in qualitative research—A research review of the use of digital interviews</p>	<p>Tutkimuksessa identifioidaan digitaalisten haastatteluiden mahdollisuuksia ja rajoituksia sosiaalityössä, sosiologiassa ja vastaavilla aloilla</p>	<p>Systemaattinen kirjallisuuskatsaus, 29 tutkimusta vuosilta 2008-2020. Induktiivinen teema-analyysi.</p>	<p>Etähaastattelut voivat edistää asiakkaiden osallistumista ja olla kustannustehokkaita</p> <p>Tekniset haasteet voivat vaikuttaa haastatteluiden laatuun</p>	<p>Etähaastattelut ovat perusteltuja ja toimivia, kun työskennellään pitkien välimatkojen päässä haastateltavista. Eettiset asiat tulee kuitenkin huomioida erityisen tarkasti. Myös taloudelliset aspektit ovat tärkeitä.</p>	<p>Etähaastatteluiden mahdollisuudet ja haasteet</p> <p>Etähaastattelut voivat edistää asiakkaiden osallistumista ja olla kustannustehokkaita</p> <p>Tekniset haasteet voivat vaikuttaa haastatteluiden laatuun</p>

<p>Fossestøl, B.2019. British Journal of Social Work, 49(7), pp. 1968-1986.</p>	<p>Ethics, Knowledge and Ambivalence in Social Workers' Professional Self-Understanding</p>	<p>Tutkimuksessa tutkitaan sosiaalityön ammatillista itseymmärrystä sosiaalityöntekijöiden kokemana</p>	<p>Haastattelututkimus, jossa informantteina ovat 18 norjalaista sosiaalityöntekijää. Narratiivinen lähestymistapa, syvähaastattelut. Informantit työskentelevät sekä maaseudulla että kaupungissa.</p>	<p>Ambivalentti sosiaalityön itsemääritys ja eettisten dilemmojen salaaminen kanssatoimijoilta</p> <p>Sosiaalityön asiantuntijuuden ja eettisyyden tulkinnanvaraisuus</p>	<p>Ambivalentti sosiaalityön itsemääräystä näyttää liittyvän sosiaalityön tietoon liittyvään väärinymmärrykseen, jossa eettisyys on vähempiarvoisempaa ja väliseen teorian soveltamisessa. Jos sosiaalityössä halutaan vähentää tämän ammatillisen ambivalenssin epäonnisia seurauksia, niin sosiaalityötä täytyy tehdä teorian ja tiedollisen työn kautta. Tämä tarkoittaisi tiedon uudelleen määrittämistä, jossa eettisyys on ensimmäisenä asiantuntijuuden määrittäjänä. Toisin sanoen, käytännön tilanteet arvioidaan moraalisten aspektien näkökulmasta.</p>	<p>Sosiaalityön asiantuntijuus, työntekijöiden ammatillinen identiteetti ja itseymmärrys</p> <p>Ambivalentti sosiaalityön itsemääritys ja eettisten dilemmojen salaaminen kanssatoimijoilta</p> <p>Sosiaalityön asiantuntijuuden tulkinnanvaraisuus</p>
--	---	---	---	---	--	---

<p>Bukh, P.N., Christensen, K.S., Svanholt, A.K. 2021. Qualitative Research in Accounting and Management, 18(1), pp. 102-126.</p>	<p>Making sense of cost-consciousness in social work</p>	<p>Tutkimuksessa selvitetään, miten uuden kirjanpitotiedon käyttöönotto vaikuttaa kustannustietoisuuden ymmärtämiseen sosiaalisuudessa. Lisäksi tutkitaan, miten johtajat käyttävät kirjanpitotietoja muokkaamaan organisaation jäsenten ymmärrystä muutoksista ja kuinka kustannustietoisuuteen keskittyminen vaikuttaa sosiaalialan ammatilliseen kulttuuriin.</p>	<p>Tapaustutkimus, jossa hyödynnetään järjekyllä teoreettisena näkökulmana. Keskkokoisen tanskalaisen kunnan ylintä johtoa, keskijohtoa ja henkilöstöasiantuntijojointa haastatellaan.</p>	<p>Kirjanpidon metaforat voivat olla tehokkaita kustannustietoisuuden kytkemisessä operatiivisiin päätöksiin päivittäisissä työkäytännöissä. Sosiaalityöntekijöiden ammattitaitoa voidaan vahvistaa kirjanpitotietojen käytön perusteella.</p>	<p>Johtajat vaikuttavat siihen, miten ammattilaiset tulkitsevat ja käyttävät kirjanpitotietoja. Tutkimus osoittaa, että kustannustietoisuus voidaan integroida sosiaalityön käytäntöihin palvelun laadun parantamiseksi.</p>	<p>Järkevä kustannustietoisuus sosiaalisuudessa Taloudellisten kustannusten näkyväksi tekeminen ja sosiaalityön ammatillisen työkalutuurin käytännöt</p>
<p>Clarke, K. 2021. Affilia - Journal of Women and Social Work (article in press).</p>	<p>Reimagining Social Work Ancestry: Toward Epistemic Decolonization</p>	<p>Tutkimuksessa tarkastellaan, kuinka sosiaalityön tieteenala muokkaa ammatillista identiteettiään ja tietämystä keskittämällä sosiaalityön esiäitien ja esi-isien roolin sosiaalityön ope-</p>	<p>Tutkimuksessa hahmotetaan globaaleihin sosiaalityön opetusuunnitelmiin vaikuttavia tekijöitä, jotka vahvistavat sosiaalityön ammatillisen identiteetin perinteitä. Lisäksi analysoidaan sosiaalityön historian roolia sosiaalityön opetusvälineinä podcastin podcastissa. Podcast toteutetaan paikallisessa sosiaalityön</p>	<p>Opetus-uunnitelmien globaali sosiaalityön "alkuperäistarina" keskittyy usein angloamerikkalaiseen sosiaalityön perinteeseen, joka kuvaa sosiaalityön kurinalaista kehittymistä. Yksi tapa muuttaa sosiaalityön epistemologiaa suhteessa vanhoihin perinteisiin, voisi olla sosiaalityön historian tarkastelu pedagogisena työkaluna opetus-uunnitelmissa.</p>	<p>Sosiaalityön siirtyminen kohti tietoon perustuvaan tiedonmuodostamista, asiakkaiden näkökulma etusijalla</p>	<p>Sosiaalityön asian-tuntijuuden kriittinen tarkastelu</p>

LIITE 2. TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Haen tutkimuslupaa sosiaalityönalaaan kuuluvaan väitöskirjatutkimukseeni, jota teen ItäSuomen yliopistossa Welfare- Health and Management –tohtoriorjelmassa. Tutkimuksen työnimi on: SOSIAALITYÖN ASIAKASPROSESSIEN JÄLJILLÄ – kehysanalyysi maaseudulla ja kaupungissa tehtävän sosiaalityön piirteistä paikallisesta ja asiakasnäkökulmasta tarkasteltuna.

Tutkimuslupahakemus liittyy tutkimusaineiston keräämiseen sosiaalityöntekijöiltä ja asiakkailta, jälkimmäinen siltä osin kuin se on mahdollista. Aineistonkeruu sisältää sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön asiakkaiden haastatteluita (1-5 kpl molempia) sekä asiakastilanteiden havainnointia mahdollisuuksien mukaan.

Tutkimuksen työnimi: SOSIAALITYÖN ASIAKASPROSESSIEN JÄLJILLÄ – kehysanalyysi maaseudulla ja kaupungissa tehtävän sosiaalityön piirteistä paikallisesta ja asiakasnäkökulmasta tarkasteltuna.

Tavoite: Tarkoituksena on analysoida sosiaalityön asiakasprosessien problematiikkaa ja rakentumista kunnallisessa sosiaalityössä maaseudun ja kaupunkien ympäristöissä. Asiaa tarkastellaan sekä sosiaalityöntekijöiden että asiakkaiden näkökulmista.

Merkitys: Tutkimus on osa laajempaa keskustelua siitä, mitä sosiaalityön asiakkuus ja asiantuntijuus ovat tänä päivänä maantieteellisesti eri puolilla maata ja mitä sosiaalityön asiakasprosessien konteksteihin liittyviä piirteitä tulee esille. Myös sosiaali- ja terveystalvuiden rakennemuutokset ovat eräänä ajankohtaisena kytkentänä sosiaalityön sisältöjen tarkasteluun.

Oppilaitos: Itä-Suomen yliopisto, yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta, yhteiskuntatieteiden laitos. PL 1627, 70211 KUOPIO.

Ohjaajat: Professori (YTT) Sari Rissanen (Itä-Suomen yliopisto), yliopistonlehtori, YTT, Päivi Armila (Itä-Suomen yliopisto) ja yliopistonlehtori, VTT, Aini Pehkonen (Itä-Suomen yliopisto)

Tutkimuksen informantit: Sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön asiakkaat.

Tutkimus- ja aineistonkäsittelymenetelmät:

Teemahaastattelu, kehysanalyysi, sisällönanalyysi

Tutkimuksen haastatteluiden arvioitu toteuttamisaika: 1.7.2015–30.4.2017.

Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika: 2018

Hakemuksen liitteet: Tutkimussuunnitelma, saate kuntaan, saate haastattavalle, haastattelurunko.

Yhteystiedot:

Terhi Myller, jatko-opiskelija YTM, sosionomi (amk)
terhimy@uef.fi

____ / ____ Joensuu

Terhi Myller

LIITE 3. SAATE KUNTAAN

Arvoisa sosiaalipalvelujen esimies

Sosiaalityöntekijät näkevät ensimmäisten joukossa yhteiskunnassamme tapahtuvia muutoksia ja niiden vaikutuksia sekä merkitystä heikoimmassa asemassa olevien ihmisten elämään ja arkeen. Sosiaali- ja terveystalvelujen rakenteellisissa muutoksissa käytännön toimijoiden ja asiakkaiden ääntä ei aina kuitenkaan kuulla tai tuoda laajempaan keskusteluun.

Rakennemuutokset ja sosiaalityön tekeminen kontekstin näkökulmasta ovat olleet taustavaikuttimina sosiaalityön jatko-opintoihini liittyen. Teen väitöskirjatutkimusta sosiaalityön asiakasprosessien rakentumisesta kontekstin näkökulmasta Itä-Suomen yliopistoon. Konteksteiksi olen määritellyt maaseudun ja kaupungin, ja näissä ympäristöissä tehtävän kunnallisen sosiaalityön. Tutkimuksellisesta näkökulmasta tarkasteltuna yhteiskuntatieteilijät ovat enenevässä määrin kiinnostuneet niin sanotusta vastapuheesta metodologiselle urbanismille, jonka mukaan asioita tarkastellaan yleisesti ottaen kaupunkien tai keskuksien näkökulmasta ja syrjäseutujen/maaseutujen alueet ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Sosiaalityön tutkimuksen näkökulmasta maaseudulla ja kaupungissa tehtävän sosiaalityön vertailua ei kuitenkaan toistaiseksi ole tehty kovinkaan laajasti kotimaisessa tutkimuksessa ja rakennemuutosten aikana sosiaalityön sisällöllinen tarkastelu on enemmän kuin paikallaan – molemmissa ympäristöissä.

Tutkimukseni kohdentuu sosiaalityön ydinteemaan, asiakasprosessin analysointiin, sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden näkökulmista maaseudun ja kaupungin konteksteissa. Saadun aineiston perusteella muodostan kriittisen analyysin sosiaalityön sisällöllisistä piirteistä asiakasnäkökulma huomioiden. Tavoitteena on myös tuoda esiin mahdollisia eroja, yhtäläisyyksiä tai tunnuspiirteitä kullekin toimintaympäristölle ja muodostaa teoreettista jäsenystä ja mahdollisesti avauksia sosiaalityön tekemisen suunnasta 2010-luvulla. Tutkimus on laadullinen tutkimus ja pohjautuu etnografiseen tutkimusperinteeseen.

Koska teillä sosiaalityössä on paljon arvokasta tietoa asiakkaiden elämästä ja sosiaalityön arjesta, toivoisin, että sosiaalityöntekijät voisivat käyttää työaikaansa haastatteluun osallistumiseen ja voisin haastatella 1-5

sosiaalityöntekijää jossakin alueenne yksikössä. Haastattelu kestää noin 1-2 tuntia. Haastattelu nauhoitetaan ja litteroidaan, kaikki erisnimet ja tunniste-tiedot muutetaan tai poistetaan, eikä kenenkään informantin henkilöllisyys tule esille. Tutkimuksessa noudatetaan tieteellisen tutkimuksen eettisiä peri-aatteita. Aineisto säilytetään siten, että se on ainoastaan tutkijan ja ohjaajien saatavilla. Tutkimuksen päätyttyä aineisto arkistoidaan. Tutkimusaineistosta esille tulevia yksittäisiä ihmisiä koskevia tietoja ei raportoida millään tavalla. Raportoinniksi ymmärretään kaikki viestintä; epävirallinen ja virallinen, kirjallinen ja suullinen.

Lisäksi toivoisin, että sosiaalityöntekijät voisivat esitellä ohessa olevan saatteen asiakkuudessa oleville henkilöille ja kysyä heidän kiinnostustaan osallistua tutkimukseen. Asiakkaiden äänen esiin tuominen on keskeisessä osassa tutkimuksessa. Kriteerit, joilla asiakashaastateltava voi osallistua tutkimukseen ovat täysi-ikäisyys, kiinnostus kertoa elämästään ja sosiaalityön kokemuksistaan sekä vapaaehtoisuus ja vähintään puolen vuoden asiakkuus (ei tarvitse olla yhtäjaksoinen) jollakin sosiaalityön sektorilla. Osallistumatta jättämisellä ei ole seurauksia asiakkaalle. Mikäli henkilö on kiinnostunut tutkimukseen osallistumisesta, otan häneen yhteyttä saatuani asiakkaan yhteystiedot. Kaikki haastattelut tehdään informanteille sopivissa paikoissa.

Kun tutkimus on valmis, se julkaistaan Itä-Suomen yliopiston julkaisuissa monografiaväitöskirjatutkimuksena. Tutkimusta rahoittaa Kunnallisalan kehittämissäätiö kaksivuotisella apurahalla.

Tarvittaessa vastaan mielelläni aineistonkeräämiseen tai muihin tutkimukseen liittyviin kysymyksiin. Yhteystiedot ovat alla.

Ystävällisin terveisin,

Terhi Myller

Jatko-opiskelija, Welfare, Health and Management tohtorihjelma
/Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteen laitos YTM, sosionomi (amk)
terhimy@uef.fi

Ohjaajat tutkimuksessa ovat YTT, professori Sari Rissanen Itä-Suomen yliopistosta, VTT, yliopistonlehtori Aini Pehkonen Itä-Suomen yliopistosta sekä YTT, yliopistonlehtori Päivi Armila Itä-Suomen yliopistosta.

LIITE 4. HAASTATELURUNGOT

Perustiedot

Haastateltavan nimi, asema ja koulutus

Työkokemus kaupungissa tehtävässä sos.työssä vuosina ____ / Asuuko työssäolopaikkakunnalla? Asuin-/työpaikan ympäristön kuvaus?

tai jos asiakas, niin

Asiakkuuden kesto kuukausina ____, mitä sosiaalipalveluita käyttää ____

Kuinka kaukana sosiaalitoimistosta asuu? Asuin-/sosiaalitoimiston ympäristön kuvaus?

Haastateltavan käsitys haastattelun tarkoituksesta? Onko haastateltavalla odotuksia haastattelun suhteen? Minkälaisia?

Teema 1

Alkukartoitus

Minkälaisissa tilanteissa sosiaalitoimistoon otetaan yhteyttä? Missä tapaaminen tai asian selvittely yleensä tehdään? **Mikä merkitys paikalla (kodilla, virastolla) on asiakkaalle/työntekijälle? Kehen työntekijään otetaan yhteyttä?** Millä sosiaalityön keinoilla asiakkaan tilannetta arvioidaan alkukartoitus-/palvelutarvearviointivaiheessa? Mitä arviointi pitää sisällään? Milloin päädytään sosiaalityön työskentelyn aloittamiseen?

Teema 2

Suunnittelu

Minkälaisia tavoitteita asiakasprosessille **voi asettaa?** Milloin tehdään asiakassuunnitelma? Mitä suunnitelma pitää sisällään? Miten suunnitelmaa tarkastetaan? Ketkä siihen osallistuvat? **Mikä merkitys ympäröivällä verkostolla/yhteisöllä on asiakkaan tilanteeseen? Minkälaisista työntekijän persoonallisista ominaisuuksista/taidoista on hyötyä työskentelyssä?**

Teema 3

Asiakasprosessi

Miten sosiaalityötä tehdään? Mitä työmuotoja ja -tapoja käytetään? Minkälaisia asioita asiakasprosessissa otetaan huomioon asiakkaiden ja työntekijöiden kannalta? Miten tilannetta arvioidaan asiakkuuden aikana?

Miten maaseutu-/kaupunkiympäristön fyysiset/sosiaaliset piirteet vaikuttavat asiakasprosessiin? Miten maaseutu/kaupunkiympäristö näkyy asiakkaan arjessa? Mitä rooleja sosiaalityöntekijällä on? Minkälainen on asiakkaan rooli asiakasprosessissa?

Teema 4

Lopetus

Milloin asiakasprosessi loppuu? Miten asiakasprosessi lopetetaan? Kenen toimesta? Mitä asiakkaalle tapahtuu asiakasprosessin päättymisen jälkeen **yleensä?**

Teema 5 (tämä teema soveltuvin osin asiakkaille)

Asiakasprosessin arviointi

Ovatko asiakas**prosessit** aina samanlaisia? Miten asiakasprosessin onnistumista voidaan arvioida? Milloin asiakasprosessi on onnistunut? Miten maaseudulla/kaupungissa tehtävää sosiaalityön asiakasprosessia **voidaan kehittää? Miten sosiaalityöntekijä voi vaikuttaa maaseudulla/ kaupungissa tehtävässä sosiaalityössä?**

LIITE 5. SUOSTUMUSLOMAKE

Hei!

Teen sosiaalityön alaan kuuluvaa väitöskirjatutkimusta asiakasprosessien rakentumisesta sosiaalityössä maaseutu- ja kaupunkiympäristöissä. Tutkimuksen tavoitteena on analysoida sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden kokemuksia asiakasprosesseista. Mitkä seikat helpottavat sosiaalityöntekijöinä työn tekemistä ja vastaavasti asiakkaina, mitkä asiat auttavat erilaisissa elämäntilanteissa? Toisaalta, mikä mahdollisesti vaikeuttaa tai hankaloittaa sujuvien palveluiden toteutumista?

Koska Sinulla on paljon edellä mainituista asioista, on tärkeää, että tieto tulee esille. Osallistumalla tutkimushaastatteluun voit osaltasi auttaa, että arjen "ruohonjuuritason" kokemukset tulevat esille. Haastattelu voidaan sopia Sinulle sopivassa ja rauhallisessa paikassa. Haastattelu nauhoitetaan. Aineisto on ainoastaan tutkijan, eli minun, ja ohjaajien käytössä. Kun haastattelu on ohi, se kirjataan tekstitiedostoksi ja kaikki erisnimet ja yksittäisiin henkilöihin viittaavat asiat poistetaan tai muutetaan. Kenenkään haastatteluun osallistuvan tai haastattelussa esille tulevan ihmisen henkilöllisyys ei tule julki. Haastattelu on ehdottoman luottamuksellinen ja osallistuminen vapaaehtoista. Tutkimuksen päätyttyä aineisto arkistoidaan, eikä se ole ulkopuolisten saatavilla.

Toivottavasti näemme!

Ystävällisin terveisin,

Terhi Myller, jatko-opiskelija/Itä-Suomen yliopisto YTM, sosionomi (amk)
terhimy@uef.fi

Minulle on kerrottu tutkimuksen tavoitteista ja periaatteista. Haastattelu nauhoitetaan ja sen jälkeen se on ainoastaan tutkijan ja tutkimuksen ohjaajien saatavilla. Haastattelu on luottamuksellinen, eikä kenenkään haastattelussa esille tulevan henkilön tiedot tule missään vaiheessa esille.

Suostun vapaaehtoisesti sosiaalityötä koskevan tutkimuksen haastateltavaksi.
(Suostumuslomakkeita on allekirjoitettu kaksi kappaletta, haastateltavalle
sekä tutkijalle oma kappale.)

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 6. Asiakassuhteiden piirteet asiakasprosessin eri vaiheissa

	Sosiaalityöntekijä subjekti ja asiakas objekti Asiakasprosessi, jossa sosiaalityöntekijän harkintavalta ja asiakkaan objektiasema korostuvat	Sosiaalityöntekijä ja asiakas subjekteja, asiakkaan objekti asema tunnustetaan Asiakasprosessi, jossa asiakasprosessin vaiheet kuvataan lainsäädännön mukaisesti	Sosiaalityöntekijä ja asiakas subjekteja Asiakasprosessi, jossa neuvottelut ja vuorovaikutus korostuvat
Ensivaiheen arviointi	Kuvataan huolestuttavien yhteydenottojen muodossa Liitetään viranomaisverkottumista Sivutetaan, oikaistaan, tai ei mainita Tulee esille perustelematonta harkintavaltaa Työntekijälähtöinen aloitus	Liitetään akuuttiin ja kiireelliseen työhön Perustellaan lainsäädännöllä ja ammatillisella näkemyksellä	Liitetään neuvottelua, vuorovaikutuksellinen Asiakkaan verkostot merkityksellisiä
Asiakkuuden kriteerit	Epäselviä perusteluita tai ei perusteluja Kriteereitä ei tunnisteta Kriteerit perustuvat omiin käsityksiin Palvelun myöntäminen	Kriteerit perustuvat asiakkaan tarpeisiin Kriteerit perustuvat lakiin Kriteerit perustuvat sosiaalityöntekijän ammatilliseen harkintaan	Ei määritellä eksplisiittisesti, asiakkaan tarpeista lähteviä
Palvelu tarpeen arviointi	Viranomaisvetoista selvittelytyötä Ei mielletä velvoittavaksi Ei tule esille eksplisiittisesti	Perustellaan yksilöllisellä tarpeella Strukturoitu prosessin vaihe Tuodaan esille lainsäädännön velvoite Ideaaliprosessin vaihe tiedostetaan, ei toteudu Viitataan analyttiseen ja tapauskohtaiseen arviointiin Verkostotyön merkitys	Liitetään neuvottelua Avoimen vuorovaikutuksen kuvauksia Kokonaisvaltaista asiakkaaseen tutustumista

Asiakas-suunnitelma	<p>Viranomaislähtöistä</p> <p>Ei tehdä asiakassuunnitelmia tai tehdään satunnaisesti</p> <p>Työntekijä tekee mielessään itselleen suunnitelman</p>	<p>Perustuu asiakkuuden kriteereihin ja palvelutarpeenarvointiin</p> <p>Suunnitelman mukaista työskentelyä ei pystytä toteuttamaan</p> <p>Arviointi ja seuranta puuttuvat tai ovat satunnaista</p>	<p>Liitetään neuvottelua</p> <p>Asiakkaan roolia korostetaan</p> <p>Yhdessä tekemistä ja kokonaisvaltaista otetta korostetaan</p> <p>Systematiikka puuttuu</p>
Prosessin eteneminen ja arviointi	<p>Prosessi jää vaille seurantaa ja arviointia</p> <p>Arviointia ei tuoda esille</p>	<p>Arvioinnin tarve tunnistetaan, ideaali ei toteudu</p> <p>Ei ole käytössä menetelmiä, joiden avulla voisi tehdä arviointia</p>	<p>Arviointi perustuu yhteisiin neuvotteluihin</p>
Asiakasprosessin päättäminen	<p>Palvelu päättyy</p> <p>Sosiaalityön näkökulmasta asiakas ei tarvitse palvelua</p> <p>Asiakas katoaa</p>	<p>Elämäntilanne kohentunut tai muuttunut</p> <p>Asiakas aktivoituu uudelleen ja asiakkuus alkaa uudestaan</p>	<p>Asiakas hyvästellään ja prosessi päätetään saattaen</p>
Tuen keinot	<p>Palvelujärjestelmässä olevia palveluita</p> <p>Keskustelu, ohjaus sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta</p>	<p>Keskustelu ja haastattelu sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta, ei arviointimenetelmiä</p> <p>Neuvonta ja ohjaus</p> <p>Taloudellinen tuki</p> <p>Palvelujärjestelmässä olevia asiakkaiden tarpeita vastaavia palveluita</p>	<p>Naapuriapu</p> <p>Asiakkaan sosiaalinen verkosto ja vertaistuki</p> <p>Asiakkaan tarpeita vastaavia palveluita</p>
Vuorovaikutus asiakasprosessissa	<p>Asiakkaan rooli enimmäkseen objekti</p> <p>Työntekijän harkintavallan käyttö korostuu</p>	<p>Luottamuksen moniulotteinen merkitys</p> <p>Asiakkaan rooli subjekti ja objekti</p>	<p>Työntekijän empatian merkitys</p> <p>Luottamuksen merkitys</p> <p>Asiakkaan rooli subjekti</p>

LIITE 7. SOSIAALITYÖN AMMATILLISEN TYÖKULTTUURIN TUNNUSPIIRTEIDEN ANALYYSOINTI

Ilmaisu ja asiakassuhdetyyppin paikantaminen (Lihavoitint= asiakassuhteen ominaisuus Allevivaus=ammattilliseen työkuulttuuriin ja/tai kontekstiin liittyvä piirre)	Minkäläinen asiakassuhde? Mikä konteksti? (Sosiaalinen ulottuvuus, asiakassuhteen laatu)	Mikä ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirre? Konteksti: helpottaa+hankaloittaa - vahvistaa ++, asiakassuhdetta ei näy asiakassuhteessa* (Miten konteksti merkityksellistyy sosiaalityössä?) (Kulttuurinen ja kontekstuaalinen ulottuvuus)	Teema ja siihen liittyvä tulkinta
<p>Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Et semmonen vanha sanonta mitä viljeitin jo siellä mun edellisessä, työpaikassa oli se että <u>kaikki savut yhtyvät kilometrin korkeudessa, et jos, että jotenkin niinku, kaikki ihmiset linkittyy, et niillä on joku sukulainen tai joku tuttava ja ne on niin kuin, et ne on niinku, et piirit on sitten loppujen lopuks hyvin pienet että...Terhi: Kyllä... Laura: Et se voi olla ongelmallista.</u></p>	<p>Vuorovaikutuksellinen asiakassuhde, maaseutu</p>	<p>Ammatillisen työkuulttuurin piirre tuttuus, haaste sosiaalityölle maaseudulla</p> <p>-</p> <p>Maaseutu merkityksellistyy sosiaalityössä eettisinä kysymyksinä tuttuuden myötä</p>	<p>Tuttuuden haaste maaseudulla asiakasprosessien toteuttamiselle</p>
<p>Terhi: Tuota, millon sit voi sanoo et nyt tässä alkaa asiakkuus. Tai sanotaanko se? Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Tuota ei oo itekkään tuota mieltyny. Tuo on ihan hyvä –niin tuota koska se alkaa, koska se loppuu niin se on hyvin häilyvä. Että aika harva on semmonen kertaluontoinen kylää että jää että kyllähän ne useemmin sitte, useemmin kyllä joku tavataan sitten. Ellei ehdi muuttamaan tai sit jostain muuta tuu että... Mut sitä minä en osaa sanoo et missä vaiheessa se asiakkuus itse asiassa alkais. Missä vaiheessa niinku että. kuinka monta tapaamista se vaatii tai...kuinka, säännöllistä kontaktia—</p>	<p>Epäselvä asiakassuhde, maaseutu</p>	<p>Ammatillisen työkuulttuurin piirre epäselvä prosessi</p> <p>*</p> <p>Maaseutu ei merkityksellistyy sosiaalityössä</p>	<p>Epäselvät asiakasprosessit ammatillisen työkuulttuurin piirteenä, työntekijän epätoivisuus</p>

<p>Maaseudulla asuva asiakas: <u>Minä en ennee keksi ite siihen ennee yhtään uutta paperii ennee minkään näköstä. Nii. Mie oon paperit kaikki toimittanu, B2:sta lähtien, aina uutta ja uutta pyyettää ni, minullehan ne maksavat sielä, ne paperien hankkiminen (-) kun ei nekkään keleppoo niin (mittee) mie niitä ennee kohta ruppeen hankkimmaan mitää...--</u></p>	<p>Epäselvä asiakassuhde, maaseutu</p>	<p>Ammattilisen työkalutuuriin piirre "byrokratian" lisääntyminen</p>	<p>Hallinnollisuuden lisääntyminen ammatillisen työkalutuuriin piirteenä</p>
<p>Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: - mutta siihen voi sosiaalityön keinoin harraasta toimivassa verkossa semmosta sallittua juoruilua, että saat jonkun asian etenevään. - jos asiakkaat lupaa, että saanko mie sanoa, että sun asia hoidettiin tällä tavoin- ja jos hän sanoo että voitahan sie kertoa, tottakai kun se on esimerkiksi vaimo tai mies, ja sit tapaa miestä vaikka niin voi sanoa, että hei teidän perheessä pitäisi varmaan nuorten kotiinlulojoiosta yhteisesti sopia, et vaimo kävi sanomassa, että on huolissaan, kun sulla nyt mennee vähän illat siellä muualla, että oisko se hyvä juttu että te molemmat katotte kattoisitte sitä. Ja se on mun mielestä sellasta luvan kanssa tehty verkostoyön vahvistamista perheessä jota et pysty tekemään kaupungissa</p>	<p>Vuorovaikutuksellinen asiakassuhde, maaseutu</p>	<p>Maaseutu ei merkityksellisty sosiaalityössä Ammattilisen työkalutuuriin piirre tuttuus, vuorovaikutus maaseudulla asiakastyössä keskeistä ++ Maaseutu merkityksellistyy sosiaalityössä vahvistuen asiakastyötä, maaseutukonteksti mahdollistaa vuorovaikutuksen matalalla byrokratialla</p>	<p>Tuttuuden ja sosiaalisten suhteiden mahdollisuudet ja hyödyntäminen työssä maaseudulla</p>
<p>Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: Nii, se on tietysti tammösellä pienellä paikkakunnalla se ihmisten pelko leimautua, se on hirveen suuri. Se on semmonen mikä täytyy aina pohtia että jos mietti että ei hirveellä työllä näköllä aina keskellä päivää johonkin paikkaan mennä (Naurua) vaan niinku sitten vähän sillai hienovarasemmin joutuu joskus toimimaan. Et semmoset ehkä niinku, ne on ne, että kaikki tuntee kaiken - asioita. - se on varmaan sitä että (ihminen) joutuu sen ympäröivien hampaisiin ja ne alkaa kuiskutella että ai siellä käypi ne sosiaalityöntekijät. (Naurahdus)</p>	<p>Vuorovaikutuksellinen asiakassuhde, maaseutu</p>	<p>Ammattilisen työkalutuuriin piirteet sosiaaliset suhteet, tuttuus, työntekijän taidot maaseutukontekstissa korostuvat +,- Maaseutu merkityksellistyy sosiaalityössä sekä sosiaalityöhön kohdistuvan eettisen herkkyyden huomioimisena että yhteisön kontrollina/huolenpirona</p>	<p>Tuttuus ja sosiaaliset suhteet ja työntekijän eettiset taidot maaseudun ammatillisen työkalutuuriin piirteenä maaseudulla</p>
<p>Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: -- ja huomaa semmosia sitten että, että jos on ihminen muuttanut jostain Muualta (nimet poistettu) tänne, niin semmonen ihminen ei sitten yhtään ymmärrä että miten nää nyt tunkee koko ajan melle. Et tää, tää tammönen perheyhteys on tällä tosi niinku (tiivis) - Silon varmaan et sehän (yhteisö) on tosi turvallinen, ku ei mene liian pitkälle sokeutumiseen toisten elämään, niin kyllähän se on varmasti turvallinen ja kantaa niitä lapsia. On serkkuja ja on sukua.</p>	<p>Vuorovaikutuksellinen asiakassuhde, maaseutu</p>	<p>Ammattilisen työkalutuuriin piirre yhteisöllisyys, maaseutukonteksti näkyvillä, yhteisöllisyys tukee, mutta voi olla myös haaste +,- Maaseutu merkityksellistyy tiiviiden sukulaisten myötä positiivisesti ja negatiivisesti asiakkaiden arjessa</p>	<p>Yhteisöllisyys ammatillisen työkalutuuriin piirteenä maaseudulla</p>

<p>Terhi: No tuota, mm... Millon sitten tai missä vaiheessa, voi sanoa että nyt tässä niin kun alkaa ihan tällönnen sosiaalityön asiakkuus tai...lastensuojeluasiakkuus niin, niinku sinun työn kuvassa. Et mitä vaiheita se on vaikka edeltäny tai mitä niinku, semmosta työn sisältöjä? Maaseudulla työskentelevä sosiaalityöntekijä: No tota... Siis aika nopeestihan sitä niinku lähetään, tehtään se päätös että ruvetaanko selvittää tätä asiaa. Eihän, siinähan nyt ei aikailta että se tehdään siinä seittemän päivän sisällä että... Et onko tässä tarvetta vaiko eikä. Eli siinä on se merki-merkityksellistä on se niinku se ilmoituksen sisältö.</p>	<p>Moderninajan asiantuntijuuteen liittyvä asiakassuhde, maaseutu</p>	<p>Ammatillisen työkuultuurin piirre työntekijän perustelematon harkintavalta</p> <p>*</p> <p>Maaseutu ei merkityksellisty sosiaalityössä</p>	<p>Työntekijän perustelematon harkintavalta</p>
<p>Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: -- meillä työntekijöillä vaikeaa hallita ja tietää mitä muut tahot suunnittelevat. Koska tieto ei kulje... Emme saa välittämättä tietoa ellei me vaikka verkostopalaverissa pyydätään ihan suoraan nyt mä tarvitsen niitä teidän tekemiä suunnitelmia myös että voin ite suunnitella oman työni paremmin perheen kanssa. Se on suuri ongelma mielestäni... Terhi: Joo, siis lakihan mahdollistaa, näistä sosiaalihuollon asiakirjoista oleva laki että...tämmissä yhteisö moniammatillisia suunnitelmia pitäskin tehdä. Onko sellanen toteutunu tai onko se käytössä? Jenna: Ei mielestäni. Se, se on hyvä tarkoituis ja hyvä niin että se on niinkun mahdollista, mut semmonen infrastruktuuri joka tukisi just tätä työskentelyä... moniammatillista työskentelyä ei ole olemassa. Se on suuri kehittämisen, tarve siinä. Terhi: Mistä se johtuu että sitä ei oo? Jenna: Koska se koko palvelusuunnitelma on niin pirstaloitunut. Siis semmosta sillomaista. Jokainen tahon hoitaa oman tontinsa, mutta vaan yhdessä pystyisimme niinkun...palvelemaan, tulkemaan perhettä...lapsia paremmin. Tää epätietoisuus niinku meidän ammatillisten kesken mitä muut tekee, mitä muut ajattelee suunnittelee. Se on, se on suuri este tavoitteelliselle työnteolle mielestäni. Joo.</p>	<p>Epäselvä asiakassuhde, kaupunki</p>	<p>Ammatillisen työkuultuurin piirteet epäselvät prosessit ja tiedonkulku. Kaupunkikontekstiin liittyvät piirteet, kuten verkostojen ja palvelujen pirstaloituminen ja eri sektorit tulevat esille</p> <p>-</p> <p>Kaupunki ei merkityksellisty sosiaalityössä eksplisiittisesti, mutta työn organisointi hankaloittaa sosiaalityön tekemistä (kaupungissa)</p>	<p>Tiedonkulkuongelmat ammatillisen työkuultuurin piirteenä kaupungissa</p>

<p>Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Tääl on toki monenlaisia alueita ja samoilla alueilla, perheitä joissa lapsilla ei oo ongelmia, on todella niinku tyrkylä sitä ei niin kovin. rakentavaa, käyttäytymistä... Ja on paikkoja johon nuoris, kerääntyy ja siel on sitten aina tarjolla huumeita ja muutenkin tammöstä-rikallist toimintaa että helposti tääl näkyy just tammösten ongelmien kasautuminen. Ja tavallaan sit myöskin se viranomaisen semmonen kädettömyys sitten pystyvä tarttumaan niihin eli tääl on hyvin hauraasti sellasta, niinku verkostoyhteistyötä. Sitä on, mutta se ei ole sellasta vahvasti rakeenteellista. Minkä, minkä perään mä itse niinku, ajattelen et se olis se tärkeä yks olennainen osa niinku sosiaalityötä ja sosiaalityön vastuuta, et myöskin tammönen sosiaalinen raportointi mut meil ei oo mitään resursseja täs meidän työtilanteessa, niinku tavallaan et me vaan hoidetaan se oma, oma kakku.</p>	<p>Asiakasprosessimainen asiakassuhde, kaupunki</p>	<p>Ammatillisen työkalutuuriin piirre sosiaalinen etäisyys ja resurssipula, rakenteellisen työn puute</p> <p>- Kaupunki merkityksellistyy sosiaalityössä vaarallisina paikkoina ja työn organisointi ja reunaehdot hankaloittava sosiaalityön tekemistä (kaupungissa)</p>	<p>Yhteisöllinen, rakenteellinen työ ei toteudu ammatillisessa työkalutuuriissa kaupungissa</p>
<p>Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Et miten me lähetään kuvaamaan asiakasprosessia jos me ei tehä näille asiakasmäärille ensin jotaki? Et en minä ihmettelen niinku yhtään että välillä tulee lunta tupaan siit et joku on tehny vähä liian nopeasti jonku palvelutarpeen arvion jolleki ja on omasta mielestään sitte ohjautunu vaikka vähän väärin palveluihin tai jotakin niin en minä, en todellakaan niinku ihmettele, enää yhtään.</p>	<p>Asiakasprosessimainen asiakassuhde, kaupunki</p>	<p>Ammatillisen työkalutuuriin piirre suuret asiakasmäärät kaupungissa</p> <p>- Kaupunki ei merkityksellistyy sosiaalityössä, mutta työn reunaehdot hankaloittavat sosiaalityön tekemistä (kaupungissa)</p>	<p>Asiakasmäärät ja sosiaalinen etäisyys kaupungin ammatillisen työkalutuuriin piirteenä</p>
<p>Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Kyllähän sitä pitäs jaksoa niinku paneutua ainaki ihmise asiaan, kuunnella nimenomaan, eikä heti tyrkyttää jotai ratkasuu siihe asiaan. Että sehä on ihan ok vaikka yhdessä todeta että "tää on (niin) hankala tilanne että ei tätä ny osaa ratkaista", mut kuitenkin että se kontaktihan se on se keskeinen. Että ei niin paljon niitä suorituksia. Että vähitellen sen ihmisen kans jos pääsis kontaktiin, -</p>	<p>Vuorovaikutuksellinen asiakassuhde kaupunki</p>	<p>Ammatillisen työkalutuuriin piirre vuorovaikutus, jota toivotaan asiakassuhteeseen</p> <p>*</p> <p>Kaupunki ei merkityksellistyy sosiaalityössä</p>	<p>Vuorovaikutuksellisen työn toive kaupungissa</p>

<p>Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: No ihan sosiaalilan, alasta riippumatta eli onko aikuissosiaalityö, lastensuojelu, sairaalassa tai kuraattorin työtä. (Paras) oisi i asiakasprosessin alussa se suhteen luuminen ihmisen, kohtaaminen. Ihan, se pitäis ottaa niinku tietoisesti työmenetelmänä käyttöön mut tähänkään ei oo aina aikaa meidän työssä nykyään. Ihan niinku sanoin riippumatta siitä, näistä tekemisistä, prosessin teknisistä ominaisuuksista, milloin pitäis siirtää millon tehdään mitään päätöstä. Miten haetaan tukipalveluita ja näin. Se, siis tää ois, sitä perussosiaalityötä joka kuuluu ihan jokaiseen asiakasprosessiin ja asiakkuuteen</p> <p>Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: Et se ei välttämättä kuulu perinteisesti siihen meidän kulttuuriin, että me ollaan tällä tavalla avoimii. Semmonen avoimuuden kulttuuri. Ja semmonen dialogisuuden ajatus, mikä siihen (kuuluu). Ja sillohan siin mahdollistuu se dialogisuus kun mä tuon sen, voin ihan avoimesti myös tuoda sen epävarmuuteni ja sen et mulla ei näihin asioihin, ole tässä niinku vastausta. Mut et ehkä yhdessä sen asiakkaan kanssa se löydetään tai yhdessä niiden toisten työntekijöiden. Mut sehän on ihan erilainen työprosessi kun se et me ajatellaan et okei mä otan sen asiakkaan sinne omaan, omaan koppiini ja, sitten me käydään siinä ja näin ja näin ja, minä nyt sitten määrään sitä ja tätä ja tota. Niin sehän on ihan toinen lähestymistapa, et lähetäänki tekee yhdessä, ja esitetään nostetaan esiin ne kaikki ne. Kysymykset ja pulmat ja sit mietitään et kulka niihin osaa vastata ja millä tavalla. Et nää organisaatioit eivät ole rakentuneet tälläsen moniammatillisuuden mahdollistajiks. Vielä. Ainakaan. – Kaisa: Eli sille (dialogiselle työotteelle) pitää olla jotkut toimintaperi- tietyt rakenteet. – Mennään sinne harmaalle alueelle jost kukaan ei tiedä miten on.</p>	<p>Asiakasprosessimainen ja vuorovaikutuksellinen asiakassuhde, kaupunki</p>	<p>Ammatillisen työkuulttuurin piirteet vuorovaikutuksen toive, tekninen prosessi, kiire, ajanpuute</p> <p>- Kaupunki ei merkityksellisty sosiaalityössä, mutta työn reunaehdot ja resurssiniukkuus hankaloittavat sosiaalityön tekemistä (kaupungissa)</p>	<p>Vuorovaikutuksellisen työn haasteet kaupungissa</p>
<p>Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: No, siis, ihan ensimmäisenähän ne pitäs, jos aatellaan niin, asiakasmäärät pitäs olla, pienemmät...enempi työntekijöitä et siihen niinku, jonkunlainen järkevä prosessi sitte saatas. Et onhan sitä niinku yritetty tässä meidän (tarkenne poistettu) tiimissä...just ja onkin sosiaaliohjaus siihen saatu niinku osaks. - kun, sosiaalityöntekijä tekee sen palvelutarvearviain ja sitte...suunnitelman ja siinä sovitaan sosiaaliohjauksesta ni sitte sosiaaliohjaaja tapaa asiakasta niinku...pääsääntöisesti. Ja tietyt täällä tarkistet-taan suunnitelmaa. Muuta, mutta siis on kyllä kehitettävää oikeesti.</p>	<p>Asiakasprosessimainen asiakassuhde, kaupunki</p>	<p>Ammatillisen työkuulttuurin piirteinä kiire ja asiakasmäärät</p> <p>* Kaupunki ei merkityksellisty sosiaalityössä</p>	<p>Kiire ja asiakasmäärät ammatillisen työkuulttuurin piirteinä</p>

<p>Terhi: <u>Oliks sulla tiedossa sillon että kuka se on se sun työntekijä siellä tai kehen ottaa yhteyttä ja...</u> <u>Kaupungissa asuva asiakas: Ei. Kyllä se on, niinku hakemista.</u> <u>Kyl se on aina. Kaupungissa se hakemine ja hakemine ja löytämine ja mitä se on, luukulta toiselle ja.</u> <u>Kyl se ainaki siihen aikaan oli semmosta. Joo.</u></p>	<p>Epäselvä asiakassuhde, kaupunki</p>	<p>Ammatillisen työkalun piirre epäselvä prosessi, palveluiden saavutettavuus kaupungissa</p> <p>- Kaupunki merkityksellisyys sosiaalityössä asiakkaalle hankalana toimintaympäristönä, sirpalemaiset palvelut</p>	<p>Tiedonkulun ongelmat ammatillisen työkalun piirteenä kaupungissa</p>
<p>Terhi: <u>Onks näitä ihmisiä sitte paljon ku sanoit että, osa vaan häviää et ei tiitäkään?</u> – <u>Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: No, onhan niitä, ja ylipäätänsä kun, meillähän on aika, isot nää asiakasmäärät, per työntekijä että... se on kanssa hankala – pakko myöntää, että ei niitä kaikkia pysty seuraamaan.</u></p> <p>Tokihan jotka nyt on jonkunlaises...prosessissa ja...se joku palvelu, niitä tietenki, mutta niinkun (asiakkaita) vaan tulee ja menee jotenkin...Että ehkä se on enempi sen varassa et he ite, ite ottavat sitte yhteyttä tai sit joku...muu. Että... et semmosta seurantaa on aika hankala niinku...</p>	<p>Epäselvä ja asiakassuhteellinen asiakassuhde, kaupunki</p>	<p>Ammatillisen työkalun piirre suuret asiakasmäärät</p> <p>- Kaupunki ei merkityksellisyys sosiaalityössä, mutta työn reunehdot ja resurssit hankaloittavat sosiaalityön tekemistä (kaupungissa)</p>	<p>Asiakasmäärät ammatillista työkalua kuvaavana piirteenä kaupungissa</p>
<p><u>Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä: en minä tiä onks se niinku uskalluksen puutetta tavallaan että, jos sanos tällai törkeästi että siel ei taia olla riittävästi... (sana poistettu). Niinku viii, viii oikeesti niinku painokkaasti niitä asioita eteenpäin. Että kyllähän niinku se meidän työn arvostaminen niinku lähtee myös sieltä. Et jos meidän johto ei, vie niinku muille hallintokunnille, tuo esille sitä miten tärkeä se meidän työhön on ja minkälaisella koulutusohjalla täällä ollaan ja minkälaisista töistä tehdään et he ei perustele sitä meidän olemassaoloa, niin kyllähän sillon niinku yksittäisten työntekijöittenki on hirveän hankala minusta semmosta niinku perustella</u></p>	<p>Ei kuvausta asiakassuhteesta, kaupunki</p>	<p>Ammatillisen työkalun piirteenä kokemus työn arvostuksen puutteesta</p> <p>* Kaupunki ei merkityksellisyys sosiaalityössä</p>	<p>Johtamisen näkökulma sosiaalityön arvostukseen ja asiakasprosessien epämääräisyyteen</p>

<p><u>Kaupungissa työskentelevä</u> - ollaan ylikuormittuneita, on liikaa asiakkaita. Tällä hetkellä jos ottaa huomioon ne asiakasmääräsuositukset jotka tulee sosiaali- ja terveysministeriöltä. Siis me ylitämme suositukset. Melkeen jokaisella työntekijällä on enemmän (asiakkaita) kun, kun se suositus sallii. Ja se tarkoittaa sitä, että emme tee laadullista työtä vaikka se olis asiakkaiden oikeus. – Pitää saada nopeasti se prosessi niinkun etenemään. Siirretään asiakkuudet, tehdään suunnitelmat, järjestetään palveluita. Arvioidaan palvelu. Siihen ei oo kovin paljon aikaa aina. Ja menee joskus liikaa (aikaa) prosessin, hallitsemiseen, sen sijaan että ois aikaa kohdata ihmisiä ja tavata lapsia.</p>	<p>Asiakasprosessimainen asiakassuhde, kaupunki</p>	<p>Asiakasmäärät, kiire, tekninen prosessi kaupungissa</p> <p>- Kaupunki ei merkityksellisty sosiaalityössä, mutta työn reunehdot ja resurssit hankaloittavat sosiaalityön tekemistä (kaupungissa)</p>	<p>Kiire ammatillisen työskentelyn kuvaajana, vuorovaikutuksellinen työ ei toteudu täysimääräisesti</p>
<p><u>Kaupungissa työskentelevä sosiaalityöntekijä</u>: Et me ollaan sit yhdessä niinku, vedetään ja sit mietitään sitä, sitä vastuu et vastuusosiaalityöntekijä on tietysti vastuusosiaalityöntekijä mut et, ja sit joskus ku tulee tiukkoja tilanteita niin oman tiimin piirissä mietitään että, voidaanks me siin tukee toisiamme. Ja sit voi tulla tilanteita että, et joudutaan vaikka tu-, kriisityy yhdellä työntekijällä niin monta, niin niinku, tiivist työskentely vaativaa et sit saatetaan jalkaa niitä, niitä asiakkaita</p>	<p>Asiakasprosessimainen asiakassuhde, kaupunki</p>	<p>Ammatillisen työskentelyn piirre tiimityö ja kollegiaalisen tuen myönteinen merkitys kaupungissa</p> <p>+</p> <p>Kaupunki ei merkityksellisty sosiaalityössä, mutta kollegiaalinen tuki helpottaa työn tekemistä (kaupungissa)</p>	<p>Kollegiaalinen tuki kaupungissa</p>

TERHI MYLLER

Millaisia tunnuspiirteitä sosiaalityön ammatillisessa työkuulttuurissa on identifioitavissa? Tutkimuksen tavoitteena on sosiaalityön ammatillisen työkuulttuurin tunnuspiirteitä tarkastelemalla tuoda näkyväksi sosiaalityön asemoituminen suhdeperustaisena sosiaalityönä maaseudulla ja kaupungissa. Tutkimus on puheenvuoro sosiaalityön ammatillisesta työkuulttuurista sosiaali- ja terveystalvurakenteiden, maaseutuistumisen ja kaupungistumisen muutostendensseissä 2020-luvun Suomessa.

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

uef.fi

**PUBLICATIONS OF
THE UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND**
Dissertations in Social Sciences and Business Studies

ISBN 978-952-61-4655-3
ISSN 1798-5749